BİR+BİR

201001 SAYI 1 MART 2010 7 TL KIBRIS 8.5 TL

"BAL"IN BERLİN SERÜVENİ

Altın Ayı nasıl geldi?

VIVIENNE WESTWOOD'DAN PUNK MANİFESTO

Temsilî insan tabiatı

VIC CHESNUTT'IN ARDINDAN

Ses ve Öfke

NAOMI KLEIN'LA KÜRESEL GEZİNTİ

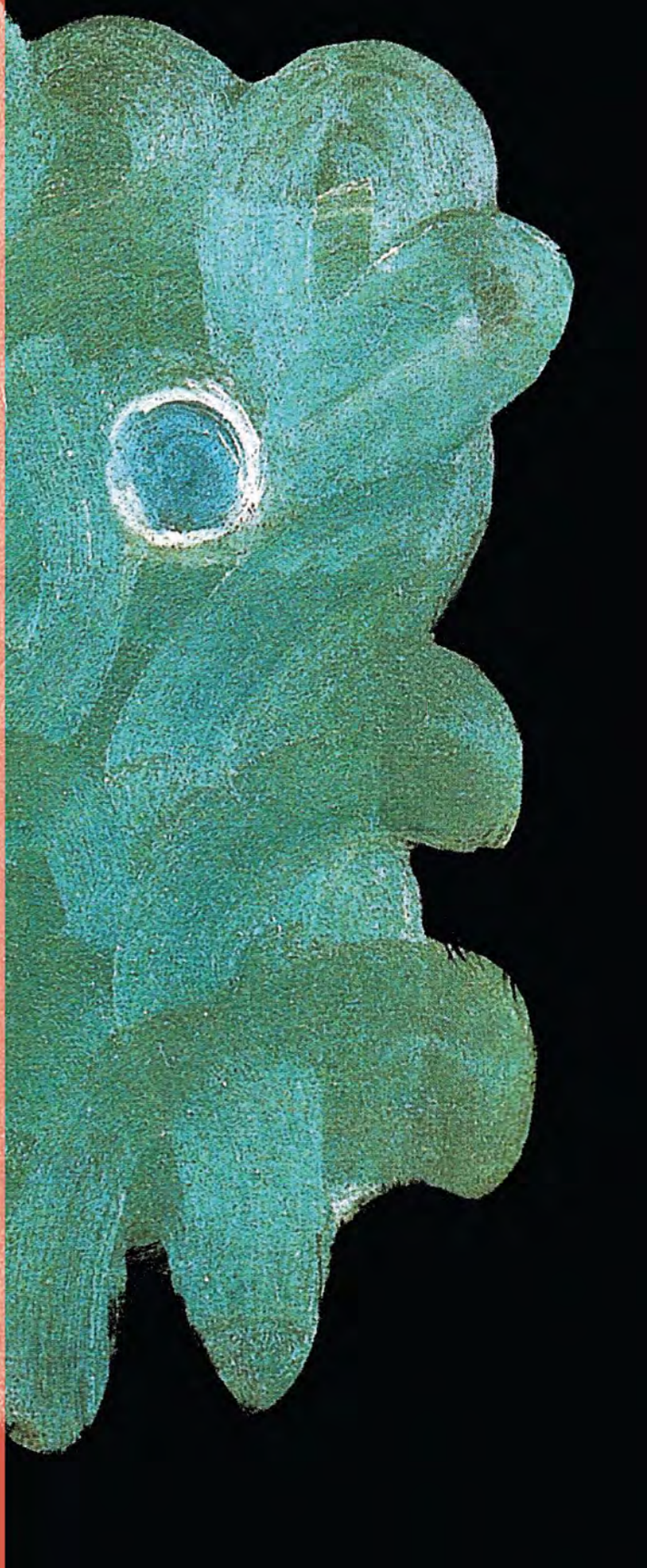
Lhasa, Sosa, Espinosa

ERIC CANTONA'DAN "BÜYÜK ANLATI"

Ateş atı

ŞEFİN TAVSİYESİ

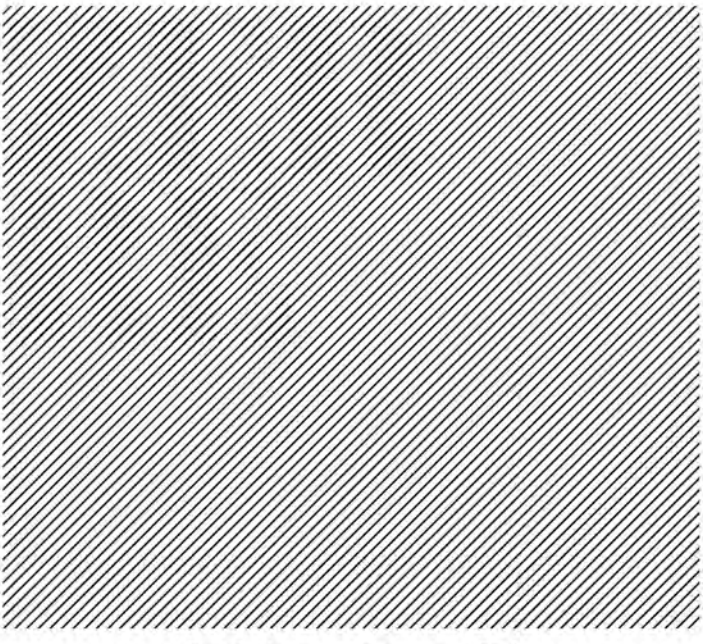
Kafka çorbası

ISSN 1309-5722

Proudpilot - Monsters Exist (CD)

Replikas - Zerre (CD)

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Thrill Jockey kataloğu, Peyote Müzikle Türkiye'de.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Pit Er Pat - High Time (LP)

Pontiak - Maker (LP)

The Sea And Cake - Car Alarm (LP)

****

Tüm albümleri Peyote, De-Form, Lale, Kadıköy Zero
ve idefix.com'dan edinebilirsiniz.

Plaklar mp3 download kuponları içerir.

****

Peyote Müzik

www.peyote.com.tr

BiR+BiR

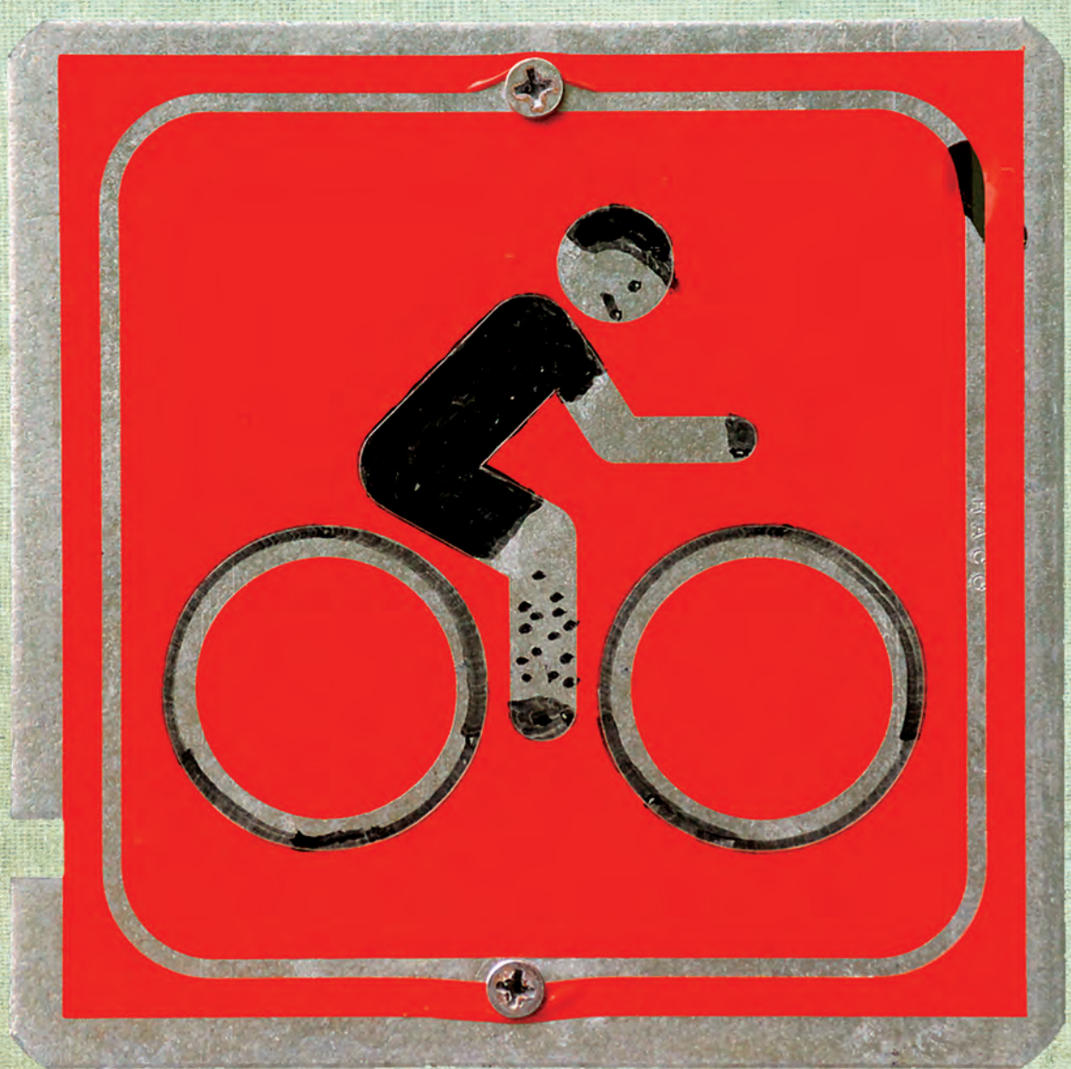

PERFORMANS GÜNLERİ 2010

Galata Perform *ve* ***KargART*** *güçlerini birleştiriyor...*

18 Mart - 30 Mart 2010

performanslar, atölyeler, video gösterimleri, teorik sunum ve konserler...

kargart

Kadife Sok. No: 16 Kadıköy, İstanbul 330 31 51, 449 17 25 www.kargart.org

GALATA PERFORM

Büyük Hendek Cad. No: 21/1 34420 Galata Kuledibi, Beyoğlu, İstanbul +90 212 243 99 91 www.galataperform.com

ARZUHAL

Kovaydık balık olduk

Beklettik. Affola. Ama biz de bekledik. Bekledik ki kaynasın. Kaynatırız, kaynatırız, kaynamaz. Kaynatırız, kaynatırız, kaynamaz. Sekizimiz odun çeker, dokuzumuz ateş yakar, kırk gün oldu, kaynatırız kaynamaz. Sayfaları koyduk ocağa, uçtu gitti bucağa. Suyuna saldık bulgur, be yârenler bu ne haldir? Kafka'nın çorbası mübarek. Gökçen Kaynatan gelse kâr etmeyecek.

Güya 21 Ocak'ta çıkacaktık. 21 Ocak'ta çıkacaktık ki, kova olalım. Niye mi kova? Camus'nün kulakları çınlasın, kaleciyiz bir kere. O yüzden severiz kovaları. Bir Varol vardı mesela, Ürkmez. Soyadı gibiydi, bir millî hezimetten sonra çadır tiyatrosunda sahne alıp "Ben Varol,

Çekoslovakya'dan yarım düzine yiyen kova kaleci Varol" diye başlayan tiradı yüzünden tefe konmuştu. Bir de Hayro vardı, Galatasaray'ın Hayrettin'i. Penaltılara kalan bir kupa maçında, 10 küsur penaltıdan birini bile kurtaramadığı için az dalga geçmemişlerdi. Nedense, sadece bir tane kurtaran öbür kaleciye kimse bir şey dememişti. Kazanan haklıdır!

Ne diyorduk, kova... Bu maceraya 29 Ocak 1994'te başlamıştık, haftalık Express'le.

Günlerden bir gün, bir bilene sormuştuk, hangi burçtanız diye? "Kova" demiş, eklemişti: "Devrimci burçtur". O hafta arka kapağımıza Kova'nın haritasını koymuştuk– "ilim kendini bilmektir"–, bir astroloğa danışarak tabii.

Evet, kovayız, ve övünmek gibi olmasın, Camus'den aşağı kalmayız. Onun neşriyatı "Combat / Mücadele" ise, bizimkisi "Combat" artı bir. Hem zaten o ünlü tartışmada Sartre'dan yanayız. (O tartışmanın özlü bir yorumu Express'in geçen sayısında). Ama Sartre'ın neşriyatı "Temps Modernes / Modern Zamanlar" ise bizimkisi "Temps Postmodernes" artı "Combat". Daha doğrusu "Combat Rock", hani şu "Haklarını bil" diye başlayan Clash albümü.

Ne diyorduk, kova... Kırk gün oldu, kaynatırız, kaynatırız, kaynamaz. Oldu size 3 Mart. Kovaydık, balık olduk. Pisibalığı... Yeri geldi, bir Hendrix çalmazsak olmaz: "Catfish blues"...

Kovaydık, balık olduk ama, aslında Bir+Bir'in imgelemimize düşüşü 2008 nisanı, Koç'la Boğa arası. Ne o, ne öbürü. Yani? Yani'si için önce Koç'a bakalım: *"Açık kapıları zorlayan şuursuzlardan değildir, sadece kapalı kapıları zorlar... Dünyaya cepheden yaklaşır. Şair 'dikkafalı' deyimini Koç'u dikkatle gözlemledikten sonra icat etmiştir..."* Boğaya gelince: *"Kafası kapitalizmle meşguldür. Maddenin özüyle ilgilidir. Sırrı boynundadır, oraldir. Boğa köpürür, ya öfkeden ya hazdan. Kendini metafizik bunalımlara kaptıracak kişi değildir. Kendini çalışarak öldüren Boğa'lar görülmüştür, ama onu mükemmeliyetçi sanmak hata olur. Başladığı işi noksansız, yanlışsız bitirecek kişi değildir. Başarıda olduğu kadar yenilgide de sebatkârdır. Amacına ulaşamayacağı açıkça belli olduğu halde devam eder. Şanssız olduğu iddia edilemez. El Cordobes'in dediği gibi, boğanın da kazanma şansı vardır."* (Jacques A. Bertrand, "Terazinin Hüznü", Metis)

Koç'la Boğa arasındaki o yerin, bizim astrolojimizdeki adı Godard burcu. 2008 nisanında, '68 Mayısı'nın 40. yıldönümünü konu alan Roll kapağını hazırladığımız günlerde defalarca seyretmiştik Godard'ın "One Plus One"ını. Bir+Bir o sevişmelerin birinde düştü imgelemimize. Kimbilir hangisinde, ama Koç'la Boğa arasında bir yerde olduğu kesin.

Bir "Roll Over" yapalım, 2008 mayısında "Bitmeyen Şarkı" başlıklı kapak yazısının son satırlarına zaplayalım: *"Sympathy For The Devil", "Bir Artı Bir"in başrol oyuncusuydu. Godard Stones'la birlikte stüdyoya girmiş, şarkının kayıt sürecini baştan sona çekmişti. Bu görüntüleri filmin merkezine oturtmuş, ancak şarkının tamamlanmış haline yer vermemişti... Filmin finalinde iki bayrak dalgalanıyor, biri kızıl, diğeri siyah. Eleştirmen Martha Merrill'e göre, "Bir Artı Bir" komünizm artı anarşizmdi". (...) Tevekkeli değil, filmin adına dair sorulara Godard hep aynı karşılığı veriyor: "Bir artı bir iki etmez, bir eder." Filmde, "Sympathy For The Devil" tamama ermiyor. Sürekli değişiyor: Enstrümanlar değişiyor, ritmler değişiyor, sözler değişiyor. Şarkı dönüşüyor, gelişiyor, güzelleşiyor. "Sympathy For The Devil", Merrill'in deyişiyle, "Godard'ın gözünde devrim gibi, hiç bitmiyor, hiç tamamlanmıyor". '68 ruhunun en güzel tarifi "Bir Artı Bir" galiba. Kırmızı Artı Siyah. Ve hiç tamamlanmayan, bitmeyen bir şarkı. Kırmızı ve siyah demişken, Léo Ferré'yi de selamlamayı unutmayalım, bir Léo Ferré şarkısıyla: Bize bu iki rengi verdiğin için tenk yu şeytan.*

"Bir+Bir"in çıkışını Godard'ın ocak ayında gösterime gireceği duyurulan yeni filmi "Sosyalizm"e denk getirmek istiyorduk. Yola Alain Badiou'lu, Patti Smith'li "Sosyalizm"le, üstelik kova burcunda çıkmaktı gönlümüzdeki. Olmadı, önce Godard rötar yaptı. Anlaşılan o da kaynatıyor, kaynatıyor, kaynamıyor. Böyle olması hoşumuza gitmiyor da değil. Meret kaynamadı mı kaynatan Godard da olsa kaynamıyor. Neticede ondan erken davrandık, o "Sosyalizm"i çıkaramadan biz "Bir Artı Bir"i çıkardık. Kova olamadık, balık olduk. Olsun, balık da kıyak burç. Ayrıca, yükselenimiz her daim kova zaten.

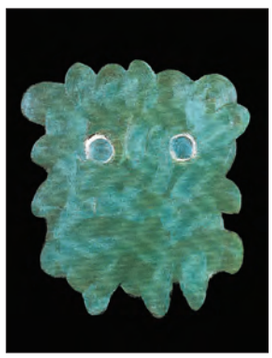
Godard-Anna Karina ("Kara Gözlüklerden Sakının", Agnès Varda, 1961) Hepimiz Anna'yız!

Bu ilk sayı, haliyle biraz da boğa: "*Noksansız, yanlışsız değildir. Amacına ulaşamayacağı açıkça belli olduğu halde devam eder.*"

Bütün eksiklerle, gediklerle, hatalarla devam ediyoruz. Kafka'nın dediği gibi, "devam et, sonra başlarsın". ✚

Kapak: Ömer Uluç
"İKİDEN BİRİ II", 2000

A'DAN X'E 4
VIVIEN WESTWOOD 7
JACK WHITE 9
"BAL" 11
CELAL KADRİ KINOĞLU 13
STAR WARS 16
JIM JARMUSCH 18
NAOMI KLEIN 20
MANO SOLO 22
VIC CHESNUTT 24
KAMERA-GÖZ 30
MOS DEF 34
SELDA 36
CHARLOTTE GAINSBOURG . 38
BECK & TOM WAITS 40
SES DUVARI 42
FEN VE TABİAT DÜŞLERİ ... 43
OKUMA GÖZLÜĞÜ 45
PASCAL BONIFACE 46
ERIC CANTONA 48
JOE SACCO 52
UDI ALONI 54
KAFKA'NIN ÇORBASI 58
DİL TARİH COĞRAFYA 60

Alican Tayla, Asena Günal, Arslan Eroğlu, Aykut Kılıç, Ayşe Yavaşer, Bülent Erkmen, Çiğdem Öztürk, Derya Bengi, Ender Ergün, Erdir Zat, Fırat Genç, Hüseyin Ustaoğlu, İrfan Aktan, Kaygusuz Abdal, Kâzım Hapavko, Koray Löker, Marion Denis, Merve Erol, Muhsin Akgün, Murat Meriç, Pelin Özer, Rüdiger Suchsland, Saner Şen, Siren İdemen, Sungu Çapan, Şahan Nuhoğlu, Tuncer Erdem, Turgut Yüksel, Ulaş Özdemir, Ulus Atayurt, Yücel Göktürk, Zeyno Pekünlü Baskı: **Ezgi Matbaacılık, Sanayi Caddesi Altay Sok. No:10 Yenibosna / İstanbul Tel: 0.212.452 23 02** basım yeri ve tarihi **İstanbul, Mart 2010** dağıtım **Doğan Dağıtım A.Ş.** yönetim yeri: **Kuloğlu Mh. Gazeteci Erol Dernek Sok. no:11 /4 Oda:3 Beyoğlu - İstanbul** tel-faks: **0.212.251 87 67** e-mail ve abonelik **yekyekk@gmail.com yıl 1 sayı 1 Mart 2010** imtiyaz hakkı **Bülent Yurttaş** sorumlu yazıişleri müdürü **Şahan Nuhoğlu** ilan irtibat **Özay Selmo (0.533.514 90 49) YEREL SÜRELİ YAYINDIR. AYDA BİR YAYINLANIR. ISSN 1309-5722**

A'dan X'e:

A'ida'dan Xavier'ye Habibi, yeni günün ilk ışığı dönüşsüz yükselişine başlıyor... Karşıda solda, doğudan ufku nemlendiren ilk ışık, sulandırılmış süt rengi, dört ölçek suya, bir ölçek yağsız süt... Kimi zaman uzun bir hayatın ardından ölmeme birkaç ay kalmış gibi geliyor; kimi zaman kendimi 11 yaşında gibi hissediyorum, neredeyse her şeyi keşfetmeyi bekler vaziyette.

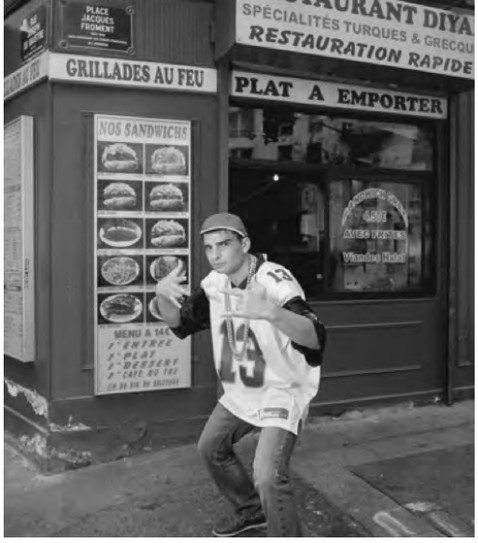
Ayşegül isyanda 2000 yılının mayıs ayında Türkiye'yi sarsan bir haberdi. Çanakkale'de, Ömer Mart ilkokulunda and içme töreni esnasında, 11 yaşındaki G.İ "Türküm, doğruyum" faslından sonra "ülküm yükselmek, ileri gitmektir" diyeceği yerde "ülküm yükselmek, ananızı sikmektir" demişti. Çetin Altan'ın, "11 yaşındaki bir kız çocuğunun dil sürçmesi, Türkiye'nin iyiye doğru gitmekte olduğunun somut bir göstergesi" olarak yorumladığı bu olayı biz de Roll'da "Ayşegül İsyanda" başlığıyla arka kapağımızda işlemiştik. İşte o arka kapak, Aylin Kuryel ve Zeyno Pekünlü'nün elleri dert görmesin, kısa film oldu, If İstanbul 2010'da "Türkiye'den Kısalar seçkisi"nde dört seansta gösterildi ve izleyici oylamasında "Neyse Halim Çıksın Falim" ve "Sirya"nın ardından en beğenilen üçüncü film oldu.

Blog Adı blog, yoksa benim diyen dergilere parmak ısırtır. Kimler yok ki... Mesela "Tol" ve "Har"ın yazarı Murat Uyurkulak, mesela "Her Temas İz Bırakır" ve "Son Hafriyat"la polisiye ustası olduğunu kanıtlayan Emrah Serbes, mesela eski Şizofrengi'ci, üç deneme kitabının yanı sıra Altın Portakal'lı "Güle Güle"nin senaryosunu yazan Fatih Altınöz... Ve yirmi küsur kıvrak kalemli fikir-zikir erbabı afilifilintalar.com'da. İrtibatta ziyadesiyle fayda var.

Çocuklar için adalet Tayyip Erdoğan 29 Mart 2006'da "bölge" halkına hitaben şöyle demişti: "Annelere babalara sesleniyorum. Güvenlik güçlerimiz, çocuk da olsa, kadın da olsa gerekli müdahale ne ise yapacak." Güvenlik güçleri bu "sinyal" doğrultusunda "gerekli müdahale"yi yaptı, beşi çocuk on kişi gösteriler sırasında hayatını kaybetti. Olaylardan üç ay sonra gösterilere katılan çocukları derdest etmek için yasal düzenlemeye gidildi. 29 Haziran 2006'da, hükümetin "açılım" iddiasıyla 1991 tarihli TMK'yı düzenleme projesine Adalet Komisyonu'nda yapılan eklemeyle terör suçundan yargılanan 15-18 yaş arası çocukların, yetişkinlerin yargılandığı Özel Yetkili Ağır Ceza Mahkemesi'nde (eski DGM'lere) yargılanması kanunlaştırıldı. TMK ve TCK'da yapılan değişikliklerle, gösterilere katılanlar her suçtan ayrı ceza almaya başladı. Böylece gösteride yüzünü kapatan, polise taş atan, örgüt bayrağı taşıyan çocukların alabileceği cezanın alt sınırı 16.5 yıl, üst sınırı da 34.5 yıl oldu. 2006'dan bu yana bölgede yargılanan çocuk sayısı 4 bin civarında. Adalet Bakanlığı soru önergelerine, altı aylık periyotlarla yanıt verdiği için şu an hapiste olan çocuk sayısı bilinmiyor. Medyada "taş atan" sıfatıyla anılan Kürt çocuklarının çoğunun hiçbir eyleme katılmadığı halde, eylem günü sokakta yakalanarak polis tutanakları dolayısıyla ağır hapis cezasına çarptırıldığını bölgedeki avukatlar özellikle vurguluyor. Mevcut yasa bile 15-18 yaş arası çocukları kapsarken, uygulamada, hakkında yasal işlem yapılan çocukların yaş sınırı 8'e inmiş durumda.
1 Mart 2009'da, Kürt çocuklarına yapılan muameleye son verilmesi, anayasanın 90. maddesi uyarınca çocuk haklarını koruyan ve Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşmalara uyulması çağrısında bulunan bir grup yazar, aktivist ve sanatçının çabaları sonucu devletin çocuk avı Türkiye'de görünür olmaya başladı. Çocuklar İçin Adalet Girişimi, e-mail grubu üzerinden yedi bin üyeye ulaştı. Önümüzdeki günlerde *cocuklaricinadaletcagricilari.org* adlı sitesi yayına başlayacak olan girişim mağdur çocukların uğradığı muameleyi, sayıları ve yasal süreçleri bu site üzerinden yayınlamaya başlayacak.

Demir atanlar Türkiyeli belgesel fotoğrafçılığın en etkin deklanşörlerinden Ahmet Sel, dört büyük fotoğraf serisini kapsayan dört sergiyle adeta çıkarma yapıyor. 1975'ten 2008'e kadar Fransa ve Rusya'da yaşayan Ahmet Sel, 1995-2000 arasında Sipa Press'in Moskova bürosunu yönetmiş, Fransa'ya döndükten sonra ajansın genel yayın yönetmenliğini üstlemişti. Fransa'daki Türkiyeli göçmenlere odaklandığı "Demir Atanlar" çalışması 8 Mart'a dek İstanbul Fransız Kültür Enstitüsü'nde sergilendikten

sonra, 22 Mart – 9 Nisan arasında İzmir Fransız Kültür Enstitüsü'ne taşınacak. ¨Moskova-Kabil-Paris¨ seçkisi ise 16 Mart'a dek Mersin Belediye Sergi Sarayı'nda asılı durduktan sonra 23 Mart – 15 Nisan arasında İstanbul'da, Saint Joseph Lisesi'nde meraklılarla buluşacak.

DJ "Last night a DJ saved my life"ı, 80'lerin disko hitini hatırlayanlar olabilir. Mecaz veya gerçek, işte bu ayın kurtarılmış geceleri: Kadıköy Karga'da Kesmeşeker'in ruhu Cenk Taner arşivinden altını çizdiği kayıtlarla "Ne o, ne bu, şu" programıyla 9 ve 23 Mart'ta pikap başında. "Pop Dedik"in (İletişim, 2008) yazarı, "Turkish Funk" tutkunu Murat Meriç ise 5 Mart'ta Beşiktaş-Misket'te, 6 Mart'ta Kadıköy-Gitarcafe'de, 20 Mart'ta İzmir-Lime'da, 26 Mart'ta Beyoğlu-Bronx Pi Sahne'de eski 45'liklerle memleket rock ve pop tarihini hallaç pamuğu gibi atacak…

Hayko Cepkin "Şarkıda birden bire 'beee!' yapmıyorum. Albümde korkutacak bir şey yok, ama gerilimli olduğu gerçek. Çok insanî korkular bunlar. Vicdan demek daha iyi belki." İkinci albümünü, "Tanışma Bitti"yi böyle anlatıyordu. Yeni albümü "Sandık"tan ne-

Serseri Aşıklar

Patricia (Jean Seberg): "Mutsuz olduğum için mi özgür değilim, yoksa özgür olmadığım için mi mutsuzum?...
Michel (Jean Paul Belmondo): "Mutsuzluk ile hiçlik arasında bir tercih yapacak olsam, hiçliği tercih ederim. Daha iyi değil, ama mutsuzluk taviz vermektir bir çeşit."
İlk kez 16 Mart 1960'da (Türkiye gösterimi 1961) izleyici karşısına çıkan "Serseri Aşıklar" 50 yaşında. Varoluşçu felsefeyi kara filmle karıp dönemin cazını ve ruhunu zerk eden Jean-Luc Godard, alışılmış bir öyküden yola çıkarak, daha önce yapılmış her şeyi yeniden, ama başka türlü yapmıştı. Aradan geçen yarım asır "Serseri Aşıklar"ı eskitemedi, aksine yıllandıkça gençleşti, modern sinemanın pîri sayıldı, "kült film" dendiğinde ilk akla gelenlerden biri oldu. Aragon boşuna demeniş: "Hiç kimse düzensizliğin düzenini resmetmeyi Godard kadar bilemez."
Ölümsüz eseri 50 yaşında, kendisi 80. Yaşasın Godart!

ler çıkacağını 14 Mart'ta Bostancı Gösteri Merkezi'nde vereceği tanıtım konserinde göreceğiz. Ses sınırını zorlayacak parçalara Uykusuz'un Pakistanlı çizeri Benhan Shabbir'in elinden illüstrasyonlar eşlik ediyor. Shabbir'in nasıl bir kalem olduğunu görmek isteyenler behanshabbir.com'a bakabilir.

İktidar ve İsyan "Hayatta iki şey önemlidir: Seks ve sınıf mücadelesi" deyişiyle, bu deyişinin hakkını veren filmleriyle yıllar yılı gönlümüzde taht kuran Robert Guédiguian, Tekel işçilerinin direnişini yankılarcasına "İktidar ve İsyan" temasıyla 12 Mart'ta perdelerini açan 21. Uluslararası Ankara Film Festivali'nin "Ustalar" bölümünde "Suç Ordusu"yla arz-ı endam ediyor. İstanbul Film Festivali'ne de konuk olduktan sonra gösterime girecek olan "Suç Ordusu" Adıyaman doğumlu direnişçi Misak Manuşyan'ı anlatıyor. "Ustalar"ın diğer ağır topları ise, "Beyaz Kurdele" (Michael Haneke), "Akhilleus ve Kaplumbağa" (Takeshi Kitano), "Cennet Batıda" (Costa-Gavras) ve "Rembrandt: İtham Ediyorum" (Peter Greenaway). Artık hayatta olmayan Eric Rohmer, Akira Kurosawa ve Luis Buñuel de ikişer filmle anılıyor. Festivalin bu seneki lokomotifi "İktidar ve İsyan" bölümünde "Trans Halindeki Ülke" (Glauber Rocha) ve "Kızıl Ordu" (Kôji Wakamatsu) Bir+Bir'in "kaçmaz" kategorisinde.

"Suç Ordusu"

İnsan halleri Mehmet Aksoy bir heykel havarisi: Asur, Hint, Maya ve Afrika sanatından el almış, kendi deyimiyle heykel hammalı, oburu. Kars Kalesi karşısındaki tepeye 35m yüksekliğinde, Ermenistan'dan da görülebilen "İnsanlık Abidesi", "Kayıp Anaları", "1 Mayıs" ve şamanesk çalışmaları... "Yalnızlığını taşa asmış, gölgesinde çalışan" büyük ustanın "İnsan Halleri" adı altında toplanan seçkisine Teşvikiye Galeri Işık'ta 6 Mart'a dek temas etmek mümkün.

Kampanya 19 Ocak'ta Hrant Dink'i anma töreni dört dörtlük bir "korsan"a sahne oldu. Bir grup eylemci Hrant Dink'in katledildiği noktaya iki adım mesafedeki Ergenekon Caddesi'nin levhasının üzerine Hrant Dink Caddesi levhası astılar. Ardından şu çağrıyı yaptılar: "Her dinden, dilden ve ırktan insanın bir arada yaşadığı bu güzel memlekete, caddelerimize, sokaklarımıza, kapımızın önüne, evimizin içine ve bebeklerin ruhuna iliştirilen, şırınga edilen milliyetçiliği bir adım daha ötelemek için işe bir yerden başlamak lâzım! Siz de bir imza atın Ergenekon Caddesi Hrant Dink Caddesi olsun." Üşenmeyelim, *hrantdinkcaddesi.org*'la irtibatlanalım, imzaları çakalım. Her imza acı bir alay olarak orada duran "Ergenekon" levhasının kaldırılıp o caddenin Hrant Dink'in adını almasına bir adım yaklaştıracak. Bu arada, AKP yandaşı liberallerin kulağını çınlatalım: İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi'nde, CHP'li bir üyenin Ergenekon Caddesi'nin adının Hrant Dink olarak değiştirilmesi yolundaki önergesi AKP'li üyelerin tamamının oylarıyla reddedildi.

Eşdeğer önemdeki bir kampanya da Petrol-İş'ten: "İster doğulu ol, ister batılı ol, ister kadın ol, ister erkek, ne olursan ol sendikalı ol. Sendikalı ol, güvende ol, umutlu ol, etkili ol, güçlü ol." Bu kampanyada hayat var. Kapitale hayatımızı harcatmayalım. Ayrıntılı bilgi için müracaat *sendikaliol.org*

Kısadan Uzuna Yerli ve yabancı yönetmenlerin belgesel, kurmaca ve animasyon yapıtlarına ilaveten atölye çalışmaları ve söyleşilerle desteklenen Akbank Kısa Film Festivali, 1-11 Mart arasında bol ödüllü uluslararası kısaların yanında mesleğin duayenlerinden Fransız Canal+'dan Patrice Carré'yi "deneyimler" bölümünün konuğu olarak ağırlayacak. 24 farklı ülkeden, 98 filmin ücretsiz takip edilebileceği festivalin "Kısadan Uzuna" teması Barış Pirhasan'a odaklanıyor. Senaristlikten sonra kamera arkasına geçen Pirhasan'ın "The Hitch", "Things of No Importance", "Gül ile Adem" adlı kısaları ve ilk uzun metrajı "Küçük Balıklar Üzerine Bir Masal" seyre amade.

Kralların Öfkesi Sene 1970, Cem Karaca Apaşlar'dan Kardaşlar'a evriliyor, gözlükler beyaz çerçeveli. Karaca'nın oynadığı tek film, reji Yücel Uçanoğlu, başrollerde Murat Soydan, Figen Han. İlk bakışta, beşinci sınıf western. Son bakışta da öyle: "Kralların Öfkesi", neredeyse tam tekmil *anadolupop.com*'da karşımıza çıktı. Almanya menşeli sitede başka cevherler de var: Almanya televizyonunda Cem Karaca, Moğollar'la 1973 Fitaş konseri, Selda'nın 1979 Almanya konser kayıtları, Erol Büyükburçlar, Erkin Koraylar, diskografiler, yazılar. Rock tarihimize doğru bir kazıbilim çalışması bu site...

Kumaş Tophane-Boğazkesen caddesindeki Galeri NON, farklı medya ve malzemelerle işler üreten Güneş Terkol'un video ve kumaş üzerine dikiş-çizim teknikleriyle icra ettiği görsel hikâyelerine evsahipliği yapacak. Geceden gündüze zorunlu geçiş, toprağın katmanları, dünyaya gömülü halimiz, kalabalıklar ve sis bulutlarıyla hikâyesinin üç katmanını NON binasının üç katına taşıyan Terkol'un "Akıntının Tersine Tırmanmaya Çalışıyorlardı" sergisi 3 Nisan'a dek görülebilir

Mekân Açılımın hası Diyarbakır'dan geldi. Yılbaşında, şehrin merkezinde, adını Roll'dan alan bir canlı müzik mekânı açıldı. Kurucuları, tahmin edilebileceği gibi, Diyarbakırlı Roll okurları. Görenler anlatıyor, canlı müziğin yanı sıra dans gecelerinin düzenlendiği mekân ferahfeza, tefrişat Roll frekansında. Duvarlardaki Roll kapakları, arka kapakları cabası. Ne yalan söyleyelim, kıçımız tavana vurdu. Yolunu Diyarbakır'a düşürmek isteyebilecek gruplar, hiç durmasın. Luxus, Redd, Metin Kahraman oradaydı. Başka kentlerdeki Roll okurları da sırf nostalji olsun diye kalkıp gidebilir. Diyarbakır'ı görmeyenler için güzel bahane... Tadı damağında kalanlar için de keza.

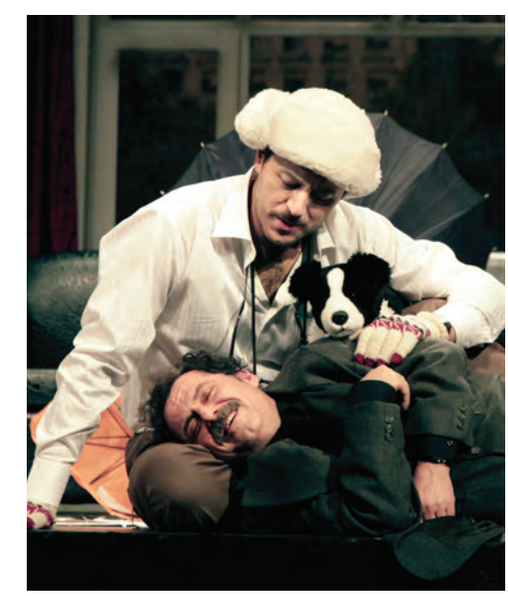

Paspas Komet dalga mı geçiyor, adam mı seçiyor? Karşı Sanat Çalışmaları'ndaki son sergisi "Yok Yok" için hazırladığı 100 adet imzalı üç seri paspas gitti gidiyor. Serinin kralı, üzerinde kendi adı yazanı. İyi de, ona nasıl ayaklarımızı sileriz? Yoksa üstad "sanat hayatı taklit ediyor" demeye mi getiriyor, "sanat ve sanatçı ayaklar altında" mesajı mı veriyor?

Picasso diyalektiği Düzen ve şiddet, klasisizm ve biçimbozum, dinginlik ve kaos... Picasso'nun 1930'larda ürettiği 100 gravür 18 Nisan'a dek Pera Müzesi'nde.

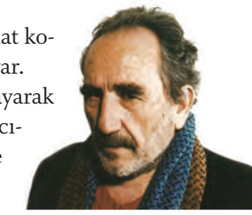
Profesyonel "Gündüze özgü aydınlıktan bahseden bütün selamlaşmaları kaldıralım. Gün ortasında bile gece selamı verelim. Aydınlığa kavuşana kadar da böyle davranmakla yetinelim…" Yugoslavya'daki büyük dönüşüm öncesi ve sonrasındaki sosyo-politik ortamı, bir entelektüelin yaşamı üzerinden, ironiyle metne döken Sırp yazar Duşan Kovaçeviç'in kara komedisini lâyıkıyla sahneye aktaran Işıl Kasapoğlu rejisinde Bülent Emin Yarar ve Yetkin Dikinciler döktürüyor. Bir gizli polisin 40 yaşlarında bir edebiyat adamının bürosuna ziyaretiyle başlayan oyun süprizlerle içiçe soluk soluğa akarken, halihazırda soluduğumuz siyasal iklime de pusula tutuyor.

Şişhane'ye yağmur yağıyordu "Bir Amerikalı fotoğrafçı makinasının objektifini çıkarıp yerine at gözlüğü takmak suretiyle çeşitli resimler çekmiş. Bu resimlerden anlıyoruz ki, eşya ve insanlar at retinasına gerçekte olduğundan yarım misli aksediyorlarmış..." İroni üstadı Haldun Taner'in "Şişhane'ye Yağmur Yağıyordu" öyküsü, Ayfer Tunç, Murat Gülsoy, Yekta Kopan'ın Şişhane'deki Salon'da düzenledikleri "öykü çözümlemeleri"nin ikincisine konu ediliyor. 29 Mart'ta.

Ters köşe "Dört beş yıl olmuştur. Körkütük sarhoş halde bir bara giriyorum. Bakıyorum masalardan birinde Hızır Tüzel tek başına oturuyor. Hızır Tüzel'i röportajlarından tanıyor ve bayılıyorum yazdıklarına. Alkolün verdiği cesaret ve kardeşlik duygusuyla yanında bitip, 'Hızır Bey!' diyorum. 'Büyük bir hayranınızım.' Belki bir saniyeliğine ufak bir şaşkınlık görüyorum yüzünde, sonra sıcakkanlılıkla gülümseyip beni masasına buyur ediyor. Uzun uzun röportajlarını ne kadar sevdiğimi falan anlatıyorum. Hele röportaj yaptığı kişilerle çektirdiği o harikulâde fotoğraflara ne demeli? Çenem düşmüş işte. Anlatıyorum da anlatıyorum… Bakın ben de bir yazarım mesela, biliyor muydunuz? Mahçubiyetle beni tanımadığını belirtiyor. Sanattan söz ediyoruz. Benim sanat konusunda fikirlerim var. Tatlı tatlı başını sallayarak dinliyor. Sonra aşk acılarımdan söz etmeye başlıyorum ona. Bunu ciddiye alıyor; kısaca kendi evliliklerinden söz ediyor. Sözünü ettiği kadınlar tanınmış, önemli entellektüeller. Hayranlığım çaktırmadan daha da büyüyor. Kafam pek yerinde olmasa da olağanüstü bir insanla karşı karşıya bulunduğumu fark edebiliyorum. Sanattan, aşktan, hayattan söz ediyoruz. Sonra izin isteyip kalkıyorum. 'Çok memnun oldum' diyorum elini iki elimle birden sıkarak. 'Ben de öyle" diyor. 'Yalnız küçük bir şey var.' Herhalde epeyi ahmakça bir gülümsemeyle, 'Buyrun' diyorum. 'Benim adım Hızır Tüzel değil' diyor, 'Ömer Uluç'. Sabah gazetede Ömer Uluç'un ölüm haberini okuduğumdan beri bir yandan ağlamak geliyor içimden, bir yandan da gazetenin ilk sayfasından muzip muzip gülümseyen fotoğrafına bakıp elimde olmaksızın kahkaha atıyorum. Sanatçılığının yanına yaklaşamayacağımı biliyorum. Tek ümidim, yaşlandığımda mizah duygumu koruyabilmek ve onun yarısı kadar olgunlaşabilmek. Rahat uyu Ömer Uluç. Rahat uyu Hızır Tüzel. (Alper Canıgöz, *afilifilintalar.com*)

X'den A'ya Eskimo şair Panegoosho çıkageldi ve çocukken tanıdığı insanlardan bahsetmeye başladı. "Güzel olmaya çalışmazlardı bile, sadece dürüst olmaya çalışırlardı, yine de güzellik mevcuttu, bir gelenekti."

MANİFESTO

Temsilî İnsan Tabiatı

Punk dendiğinde ilk akla gelen birkaç isimden biri. Moda dendiğinde de aşağı yukarı öyle. Yeni "kreasyonu" Aktif Direniş. Tüketim saplantısına ve zihinleri kuşatma altına alan düzen propagandasına bayrak açan Vivienne Westwood'un Aktif Direniş manifestosunu ve çeşitli söyleşilerinden yaptığımız derlemeyi dikkatlere sunuyoruz...

Derleyen: Kâzım Hapavko

Bir tercihimiz var: Kendimizi geliş–tirmek ve dolayısıyla daha insanî–leşmek ya da tahripkâr bir hayvan olmak, kendi zekamızın kurbanı olmak. (Olmak ya da olmamak)

Sanat arayışıyla başlayalım. Sanat kültür yaratır, kültür de propagandanın panze–hiridir. Sevgili dostlar, hepimiz sanatı se–viyoruz, bazılarımız da sanatçı olduğunu iddia ediyor. Yargı olmadan sanat olmaz. Sanat, biz onu idrak ettiğimizde varolur. Peki sanat diye bir şey var mı? Bu sorunun cevabı hayatîdir, çünkü sa–nat yoksa ilerleme de yoktur. Sanatı bulmamız, bulmak için de aramamız lâzım.

Ama durun! Şu gelen kim? Bir korsan. Tişör–tünde ne yazı–yor? "Boktan şeyleri seve–rim."

Korsan: "Her şeyi bana bırakın. Sizin adınıza yağma yapacağım. Bana yol verirseniz ganimetten size de bir pay düşebilir. Benim adım ilerlemedir."

Ama sen hayal gücünü çaldın. Daha iyi bir dünyanın mükün olduğuna inanan kimse kalmadı. Sınırlı bir dünyada sınır–sız kârın istikbali nedir?

Korsan: "Sanatçıları severim. Ama, ister inanın, ister inanmayın sizi de kendimle beraber dibe çekeceğim. Birlikte yanacağız." (Korsan nara atarak bir duman perdesinde kaybolur. Her yer karanlığa gömülür.)

O korsan ilerleme değil. İlermenin adını çaldı. Gerçek ilerleme eski Yunan'da dendiği gibi, sınırsızdır. Bir sınır varsa her şey nasıl mütemadiyen hep daha iyiye gidebilir?

Güzel kölekız: "Her şeyin bir amacı olmalı. İlerlemek veya gelişmek için nereye gittiğini bilmen lâzım. Bir amaç başka bir şeyin adına, hatrına seçtiğin bir şey olamaz. Örneğin para amaç değil, bir araçtır. İşte bu sebeple özgür bırakılacağım. Çok mutluyum! Efendim benim vücudumu satarak bir servet kazandı. Ama şimdi sevgilim çok büyük bir fidye ödeyecek, gelecekte kazanacağım bütün paradan daha büyük bir fidye. Ah, özgürlük! Amacım, varacağım son nokta olduğunu sanıyordum. Halbuki sadece bir başlangıçsın. Öteki köleler böyle bir başlangıca sahip olmadığı sürece nasıl mutlu olabilirim? Tek gerçek amaç mutluluk olmalı. Ama sadece tek bir insan için değil. Şimdi görüyorum ki, ilerleme sınırsız bir amaç olmalı, zira her zaman daha iyi bir hayat mümkündür. Daha büyük bir mutluluğa doğru ilerlerken varacağımız yer bizden uzaklaşır hep. Bu iyi bir şeydir, çünkü cennete vardığımızda hepimiz ölmüş oluruz."

Köleoğlan: "Bir köle bir kişi değil, bir şeydir. Bir araba ya da bir çekiç gibi bir şeydir. Dünyayı anlamaya çalışmam lâzım. Ruhumu yitirmememin yolu bu."

Bir sanat eseri bize bizi gösterir, Kim ol–duğumuzu, bu dünyadaki yerimizi. Ha–yatı taklit eden bir aynadır.

Alis: O içbükey aynalar çok iyi. İnsanı hem olduğundan büyük hem olduğundan küçük gösteriyor. Her şeyi bir mikrokozmoza yerleştirmek gerekiyor. Ama o mikrokozmoz iyi yansıtmalı. Bunu Pinokyo'ya anlatıyordum.

Pinokyo: Artık büyüdüm, özgürlük neferi olmak istiyorum.

Sanat olmazsa hiçbir şey olmaz. Sanatın yaşayıp yaşamadığını görmek için önce onun ne olduğunu görmemiz lâzım. Hadi gelin, Aristo'nun lisesine gidelim.

Alis: (Pinokyo'ya): Aristo'yu görmeye gidiyoruz. Trajediyi tahlil edişi o kadar objektif ki, genel olarak sanatı ve bütün biçimlerini tanımlıyor.

Pinokyo: Burada fıçının içinde yaşayan biri var.

Diyojen: Ben siniğim. Büyük İskender bana gelip dedi ki, "dile benden ne dilersin." Kimse benden daha büyük değildir. Ona dedim ki, "gölge etme, başka ihsan istemem." Ben ünlüyüm, çünkü aklıma eseni yapacak kadar taşaklıyım.

Pinokyo: Tamam, sanatı buldum. İkinci Diyojen olabilirim. Kendimi başkaldıran bir sanatçı olarak sunarak bol para kazanabilirim.

Saçmalama Pinokyo. Diyojen hiçbir şeye inanmıyor. Kendisine aşık, ama kendisine bile inanmıyor. Sinik olması bu yüzden. İnsanın kendisini böyle pazarlaması ve aklına eseni yapması çakma bir hayat felsefesi. Hayır, bireyi birey yapan kendi–ne hayranlık değildir, özdisiplindir. Öz–gürlük sneferi olacaksan özdisipline ihtiyacın var.

Pinokyo: Haklısın. Diyojen mutlu görünüyordu, ama pozcunun teki. Çok sıkıcı. Ona ayak uyduramazdım.

(Aristo sahneye girer)

Alis: Aristo trajedi yazarından ozan diye söz eder. Eski Yunan'da trajedi manzum olarak yazılırdı, ama bunun önemi yok. Ozan, pıpkı bir ressam ya da başka imge yaratıcıları gibi taklitçidir. Bir tarihçi anlatmak istediği her şeyi manzum olarak yazsa bile bu onu ozan yapmaz. Zira, anlattıkları gerçek hayatta olan şeylerdir. Bu taklit değildir. Taklit hayal gücünün faaliyetidir. Ozanın işi muhtemel şeyleri anlatmaktır. Aristo der ki "ozan hayatı olduğu gibi değil, olması gerektiği gibi taklit eder."

Aristo: Trajedi tekil insanları değil, eylemleri ve hayatı taklit eder. Mutluluk ve mutsuzluk eyleme içkindir. Ve hedeflediğimiz amaç bir tür eylemdir, bir

nitelik değildir. İnsanlar eylemlerine göre nitelik kazanırlar ve eylemleri itibarıyla talihli ya da talihsiz olurlar. Binanaleyh, insanların karakterlerini oluşturan eylemleridir.

Alis: Sevgili Aristo, karakter, eylem ve talih arasındaki bağlantıyı tanımladığın için sağol. Bir yerde şöyle diyorsun: Karakter, bir insanın ahlakî seçim alışkanlığıdır. Bize şimdi lütfen bir taklidi –burada söz konusu trajedi– "bütünlük" olarak tanımlarken ne kastettiğini anlatır mısın?

Aristo: Olay örgüsünün parçaları olan hadiseler öyle düzenlenmelidir ki, aralarından biri çıkarıldığında bütünlük bozulacaktır. Bir hadisenin varlığı veya yokluğu kayda değer bir değişiklik yaratmıyorsa, o hadise bütünün bir parçası değildir. (Aristo çekilir)

Alis: Bu tam da Velasquez hakkında düşündüğüm şey. Eserleri o kadar minimal ki. Resimlerindeki insanlar o kadar gerçek ki. Boya o kadar ince ki. *Şimdi, insanların niye daireyi mükemmel bir form telakki ettiklerini daha iyi anlayabiliyoruz. Bir sanat eseri bir şeyin özüne indirgenmiş bir taklittir. Böylece bir bütün oluşturur, tıpkı mikrokozmoz gibi. Dolayısıyla, sanat bir nesnellik sunar, bir perspektif, bir bakış... Gerçek hayat nesnel değildir, hiçbir zaman resmin bütününe vakıf olamayız. Hayat kaotik ve süreklidir. Hadiseler koşulların akıntısı içinde cereyan eder. Sanatçı, bizzat değişimin bir parçasıyken nasıl nesnel olabilir? Yaslanabileceği sabit bir olguya, bir standarda, bir ölçüye, bir modele ihtiyaç duyar.*

Alis: Sabit bir şey olmayınca insan kendisini "Harikalar Diyarı"nda buluyor. Orada her şey değişip duruyor, kendin dahil.

Zaman ötesi, evrensel bir "sabit"e sahibiz. Bu, Temsili İnsan Tabiatı'dır. Bu manifestonun anahtarı TİT'tir. Sen, ben, bireyler olarak değişiyoruz. Fakat değişmeyen bir tarafımız var. "Her şeyin ölçüsü insandır" derken bu değişmeyen kısmı kastediyoruz: Bu, Temsili İnsan Tabiatı'dır. Aristo da, "oyunculara karakterlerini veren şey eylemleridir" derken bunu veri alıyor. Aynı zamanda bir oyundaki en iyi karakterler bizim empati kurabildiklerimizdir – "senin, benim gibi biri". Örneğin, Chaucer'un karakterleri bugün yazılmış gibidir. Zaman dışıdırlar. Bize insan olmanın ne demek olduğunu gösterirler. Sanatın insanları doğrudan resmetmekle sınırlı olduğunu söylemiyoruz. Sanatın temsilî olması gerektiğini söylüyoruz. Zira, nesnelliğin temeli taklittir. Pratikte, sanatçı TİT içinde, şeylerin genel doğasına dair doğrudan muhayyel bir içgörü, bir feraset kazanır, bakışı modeli aşar. Çinli üstadı, bambu ressamını ele alalım: Ortak bir paydamız var: Gayrı–ego, TİT. Modelin ötesine uzanır, bambunun bütün vasflarını kavrar. Ve biz, onun gözlerinden onun hayatının bir şiirini görürüz. Bach'ın kutsal müziğine bakalım: Bach katışıksız nesnelliktir. En temsilî insandır, çünkü yeteneğiyle ilişkisinde egoizmi asgaridir.

Gerçek hayattan seçilip alınan ve sanat eseri olarak sunulan nesneler bir hayat görüşünü temsil etmez. Ünlü pisuar, onunla ne yaparsanız yapın, hâlâ pisuardır. Peki ya soyut sanat? Hiçbir neseyi temsil etmeyen bir soyutluk! Ve öznelliğin içinde bir haz. Her şey zihindedir, ressamın zihninde. Eser bize ipucu vermez. Maalesef herkes niyet okuyucusu değil. O sanatçı evrenin sırrını keşfettiğini düşünebilir. Keşfini mezarına götürecektir.

Pinokyo: Hem gerçek bir ressam hem de özgürlük neferi olacağım. Gizli gizli resim yapıyorum zaten. Dünyayı olması gerektiği gibi görmek bir özgürlük neferine uyar. Ama zor iş.

Pinokyo, söz konusu sanatın geleceği. Ve bu, senin ve başkalarının hayal gücünüzü denetlemenize ve iç sesinize –insan dehasına– kulak vermenize bağlı. Hayal gücü insan tabiatının dinamosudur. Ama, çığrından çıkmaya, ucu bucağı olmayan arzuların, özlemlerin ve yabancılaşmanın kaosuna sürüklenebilir.

Pinokyo: Yabancılaşma! Ağır bedel!

Hayal gücünü denetlemenin yolu bizatihi hayal gücünden geçer. Ya da, daha doğrusu, onun en iyi tarafından, etik boyutundan geçer. Etik tahayyül bir iç sağlamadır. Ortada bir kural yoktur. Her birey kendi başına karar vermelidir. (Ancak, boşlukta değiliz, referansımız TİT'dir). Etik tahayyül sezgiseldir. Hakikate içgörüyle ulaşılır. Ve pratikle. Sanat eserleriyle gerçek hayatı kıyaslayarak. Genelde, gerçek sanatçı sanatına sadıktır. Çakma sanatçı kendini düşünür, kendi fikirlerini, kendi teorisini, kendi egosunu parlatır. Sanat, hayal gücümüzü denetlediğimiz ölçüde hayat bulur. Onu başıboş bırakırsak her şeyi ıskalarız. Sanatın amacı nesnelliktir. Nesnellikle canlanır. Yargı olmazsa sanat olmaz. Kültür de olmaz. Zira, kültürü sanat yaratır. Sanatta nesnellik odaklayıcı ve birleştirici bir deneyimdir: 1. TİT'i model alan sanatçı hayatın taklidini sunar. Suretimize bakıp sorarız: Başka türlü olabilir miydi? 2. Dolayısıyla, TİT kültürün temelidir. Kültür ebedî bir şeyi, bir erki, bir inancı temel almalıdır. Ama bizim erkimiz dışsal bir otoritenin dogması değildir. Müşterek deneyimin erkidir. 3. Kültür yoluyla bir merkeze, sonsuz, sınırsız bir merkeze doğru ilerliyoruz. Daha insanî ve canlı ve gelişmeye açık bir merkez bu. Zira, her birimizin şahsi yargısına –ki, bu içsel sağlamadır–, etik tahayyüle bağlıdır. +

VIVIENNE WESTWOOD ANLATIYOR

Organize yalancılık

Bir manifesto yazmak çok iddialı değil mi?

VIVIENNE WESTWOOD: Bir ömür boyu kafa yorduğum fikirlerin sonucunda vardığım nokta bu. Çenemi kapamayı da hiç düşünmedim.

Her şeyin cevabını bulmuş olmak problemli bir durum değil mi?

Bu bir hayat felsefesi. Bir pratik. Yapmak istediğim tohum serpmek –değişim tohumları. Bu konformist çağda muhalif fikirler beyan etmek giderek zorlaşıyor. Ya bu boktanlığa talim edeceğiz ya da tercihimizi yapacağız. Medya bombardımanı altındayız. Basın, televizyon, sinema, internet, reklamlar... Fikir diye önümüze konan şeyler sistemin propagandası. Bu kesintisiz propaganda bombardımanı düşünmemizi engelliyor. Düşünemediğimiz sürece bir geleceğimiz olamaz.

Hem giysi tasarlamak hem de tüketime bayrak açmak çelişkili değil mi?

Kimse tasarımlarımı satın almaya mecbur değil. Onları alacak kadar paranız varsa, alın. Ama çok almayın. Benim manifestom tüketim saplantısına karşı, bizatihi tüketime karşı değil. Yaşamak için tüketmek zorundayız. Önemli olan nasıl ve ne kadar tükettiğimiz. Diskoteğe gitmeyin demiyorum, gidin. Ama daha az gidin, başka şeyler de yapın.

Siz paranızı nelere harcıyorsunuz?

Mal düşkünü değilim. Sanat eseri satın almam. Kitap alırım... Haftada iki kez temizliğe gelen bir kadın var. Başka ne va?... Süslenmeyi severim. İyi giyinmek hayatı güzelleştirir.

Eşinizden 25 yaş büyük olmanız magazin basınında epey konu edildi.

Evet, seks düşkünü gibi gösterildim. Jean Shrimpton'ın (ünlü model) bir söyleşide söylediği şu sözü çok severim: "Benim öncelikler listemde seks üst sıralarda değildir." Benim durumum da öyle. Hayatıma giren erkeklerin hepsi zihnimi harekete geçirmiş, entelektüel açıdan kışkırtmıştır. Andreas da öyle, özgün fikirleri var, gözümü açıyor. Neredeyse yarı yaşımda olmasına rağmen ondan çok şey öğrendim.

1970'lerde punk'ın doğum yeri olan Sex adlı butiği birlikte kurduğunuz Malcolm McLaren nasıl bir rol oynadı hayatınızda?

İçine doğduğum sınıfta kültür diye bir şey yoktu. Babam işçiydi. Ben çok okuyan bir çocuktum, ama hiç tiyatroya gitmemiştim, galeri nedir bilmiyordum. Çok sonradan keşfettim bunları. Malcolm zengin bir aileden geliyordu. Kültürle, sanatla iç içeydi. Onun sayesinde birçok şey öğrendim.

Aşk sizin için ne kadar önemli?

Hayatımın en güzel dönemlerinden biri hiçbir erkekle ilişki kurmadığım on yıl. O dönemde tek bir erkekle ilişkim oldu, müteveffa Gary Ness'le. Eşcinseldi, ama beni cezbediyordu. Çünkü cazibeli fikirleri vardı.

Modacı olmadan önce öğretmendiniz. O nasıl bir tecrübeydi?

İyi bir öğretmendim. Diğer öğretmenlerin aksine haylazları severdim.

Yeni tasarladığınız tişörtlerden birinde NINSDOL yazıyor. Manası ne?

NINSDOL evrensel müsekkinimiz: Nationalist Idolatry, Non-Stop Distraction and Organised Lying. (Ulusal Putperestlik, Kesintisiz Dikkat Dağıtıcılığı ve Organize Yalancılık). Mesajı şu: Bugünkü dozunuzu aldınız mı?

Tracey Emin yakın dostunuz, o ne diyor bütün bunlara?

Sanat konusunda Warhol'du, Tracey'di, hiç takmam. Sanat iş adamlarına rehin düştü. Sanat diye propaganda pompalanıyor.

Esin perileriniz kimler?

"+5°" koleksiyonunun esini Rönesans ressamı Andrea Mantegna'ydı. Mantegna'nın zaman dışı bir vizyonu var. Koleksiyonun adı "+5°", çünkü karbondioksit salınımının bugünkü düzeyi gezegenin beş derece daha sıcak olmasına yol açacak. Yağmur ormanlarını kurtaramazsak hiç şansımız kalmayacak. İnsanlık hiç bu kadar kıyametin kıyısında olmamıştı.

İdealinizdeki hükümette kimler olmalı?

Tony Benn (sosyalist düşünür) başbakan, Robert Fisk dışişleri bakanı. Marksist değilim, ama Tony Benn çok iyi bir başbakan olurdu. Bir ahlak timsali, ayrıca çok zeki.

Son 40 yılda moda dünyasındaki en önemli olay neydi sizce?

Punk tabii ki, başka ne var? Punk'ın daha adı yokken punk'tım. Kızlar sokakta durdurup "niye mor ruj sürüyorsun" diye sorardı.

Egzantrik olduğunuz söylenebilir mi?

Öyle deniyor. Bu konformist çağda bunu iltifat telakki etmeliyim.

DERSİMİZ FELSEFE

Ruhî frekanslar

Bir koltukta üç karpuz, üçü de kırmızı mı kırmızı: White Stripes, The Raconteurs, Dead Weather... Dead Weather'ın yeni albümü eli kulağında. White Stripes ise mart ortasında konser kayıtlarından ve belgesel görüntülerden mürekkep "Under Great White Northern Lights" Lights" adlı box-setini arz ediyor. Jack White sadece ziyadesiyle mahir bir müzisyen değil, bir fikir adamı. Dublin Trinity College Felsefe Kulübü'nün davetlisi olarak katıldığı panele bağlanalım ve söylediklerinin Vivienne Westwood'un manifestosuyla rabıtasına bakalım...

Derleyen: Yücel Göktürk

Yetişme çağınızda hayran olduğunuz yazarlar var mıydı?
Jack White: Çok vardı. En başta Shakespeare geliyordu. Onu okuduktan sonra başka her şey çoluk çocuk işiydi.
Ergenliğinizde odanızın duvarına kimlerin posterlerini asardınız?
Oscar Wilde ve Shakespeare'in.
Jimmy Page ve The Edge'le "It Might Get Loud" adlı filmde (Davis Gugunheim, 2009) oynamak nasıl bir şeydi?
Müthiş bir tecrübeydi. İkisi de olağanüstü müzisyen.
Page'in önünde çalma fikri sizi kaygılandırmış mıydı?
Son günlerde kaygı felsefesi üzerine okuyorum. Çok ilginç bir mefhum. En azından 16 farklı anlamı var o kelimenin. Bazen asabiyet anlamına geldiğini düşünüyorum. Ben pek asabi değilimdir. Niye öyle olduğumu hep merak ederim. Kaygı korkuyla eşanlamlı olduğu için belki de. Kaygının iyi bir şeye dönüştürülebilecek bir enerji olduğunu düşünüyorum, bir tür kinetik enerji.
Page'le birlikte çaldığınız ilk şarkı neydi?
Link Wray'in "Rumble"ı. Önce dinledik, sonra da birlikte çaldık.
Eski tüfeklerden alınacak dersler var mı sizce?
Elbette. İnsan onların yanında annesinin eteğini çekiştirip duran çocuklar gibi oluyor. Bir sürü şeyi sorup duruyorsunuz.
En çok kimlerden feyz aldınız?
Zanaatkârlardan herhalde. Marangozlardan, sıhhî tesisatçılardan... Benim ilgimi çeken konular o tür işler. Bir nalburiyede oturup testere çeşitleri hakkında saatlerce laflayabilirim. Zanaatkârlardaki güzellik duygusu, kusursuzluk arayışı çok hoşuma gidiyor. O insanların zanaatlarıyla kurduğu ilişkiyi, kullandıkları teknikleri şarkı yazarlığına uygulamaya çalışıyorum.
Kurduğunuz plak şirketinin adı (Third Man Records) Orson Welles'e bir saygı duruşu mu?
O ad yirmili yaşlarımda çalıştığım döşeme dükkânından geliyor, "Third Man Upholstery / Üçüncü Adam Döşemecilik"ten. Kartvizitimde "mobilyanız daha ölmedi" yazardı.
Loretta Lynn'le albüm yapmanız nasıl oldu?
Üçüncü White Stripes albümünü Memphis'te kaydetmiştik. Memphis'ten dönerken yolda Loretta Lynn'in ünlü evini, Hurricane Mills çiftliğinin işaretini görünce oraya yöneldik, bir göz atalım dedik. Meg sigara içiyordu, izmariti pencereden evin avlusuna doğru fırlatınca aramızda münakaşa çıktı. "Sigaranı Loretta Lynn'in evine doğru nasıl atarsın" filan dedim. O da "ne olurmuş yani" dedi. Komik bir tartışma yaşadık. O olayın anısına albümü Loretta Lynn'e ithaf ettik. O ithaf üzerine Loretta bizi evine yemeğe davet etti. Bize tavuk ve börek yaptı. Çok iyi bir aşçı. Birlikte albüm yapmaya karar vermemiz o yemekte oldu.
"Kahve ve Sigara" parçası nasıl ortaya çıktı?
O şarkı Jim Jarmusch'la yaptığımız "Kahve ve Sigara" filmindeki sahnelerden biri için yazılmıştı. Jim Union Square'deki konserimize gelmişti. Konserden sonra ofisine gittik, lafladık. Beş-altı ay sonra aradı, "Kahve ve Sigara" diye bir film yaptığını, Meg'le beni de oynatmayı düşündüğünü söyledi. Biz de "memnuniyetle" dedik. Tom Waits ve Iggy Pop da vardı filmde.
Bir müzisyen olarak müzik zevkiniz yıllar içinde nasıl bir evrim geçirdi?
Müzik zevkimi günbegün gözden geçiriyorum. Paletimi temizlemeye ve müzik üzerine yeniden düşünmeye, normalde beğenmeyeceğim şeylere taze bir gözle bakmaya gayret ediyorum. Geçenlerde La Roux dinledim ve kızın şarkılarına nüfuz etmeye çalıştım. Son zamanlarda otantiklik felsefesi üzerine okumalar yapıyorum. Neyin otantik olduğunu, otantik bir şeyi dinlediğimizde ne hissettiğimizi... Müzikte ve genel olarak sanatta otantiklik arıyorum, hakikat arıyorum, güzellik arıyorum. Zihnimde otantikliği hakiki ve güzel sıfatlarıyla tahayyül ediyorum. En çok sevdiğim sanatçıların gerçekten otantik olup olmadıklarını düşündüğümde, olmadıklarına kanaat getiriyorum. Bob Dylan ve Tom Waits otantik mi? Değiller galiba. Daha ziyade David Bowie'nin yarattığı karakterler gibiler. Kendilerini yaratan insanlar. Ve biz o yaratıcılığa, o sanata tanıklık ediyoruz. Ben 1970'lerde Detroit'te büyümüş Leh-İskoç kökenli bir insanım. Benim blues çalmam ne alâka? Dylan, Minnesotalı bir Yahudi oğlandı. Onun Oklahoma kökenli Woody Guthrie'nin şarkılarını çalarak yola çıkması ne alâka? Örnekleri çoğaltabilirim. Şimdi böyle bakınca, mesela Britney Spears ya da onun gibi, yapmak istedikleri şeyi en iyi bildikleri şekilde yapanların benim sayabileceğim isimlerden daha otantik olduklarını düşünmeye başlıyorum. Ağır mevzu. Müziği hep bir filtreden geçirerek dinliyoruz. Ben hep filtreden geçiriyorum. Charlie Patton ve Robert Johnson'ın otantik olduğunu düşünüyorum, onları bu vasıflarından ötürü seviyorum. Onların müziklerini kaydetme biçimlerini sarıp sarmalayan esrar perdesi, benim peşinde olduğum şey. Pikabın iğnesinden gelen o güzelliğe ulaşmak istiyorum. Şöyle hikâyeler okuyoruz: Robert Johnson süpermarketlerde Bing Crosby şarkıları çalarmış ve bu çok gayri otantikmiş. Madalyonun iki yüzü var. Bazen bir sü-

Zanaatkârlardaki güzellik duygusu, kusursuzluk arayışı çok hoşuma gidiyor. O insanların zanaatlarıyla kurduğu ilişkiyi şarkı yazarlığına uygulamaya çalışıyorum.

permarkette dinlediğiniz bir şarkı hoşunuza gidebilir, öyle hayatınızı değiştiren bir deneyim değildir, derinlik anlamında güzel değildir, ruhunuza hitap ediyor değildir, ama başka bir düzeyde zevk alınası bir şeydir. Charlie Patton'ı çok severim, bambaşka bir kuşaktan olmasına rağmen şarkıları bana hitap ediyor. Ama Ace of Base de hitap ediyor, çok iyi bir müzik yaptıklarını düşünüyorum. Bazen nasıl ayrıştıracağımı bilemiyorum. Bunun üzerine düşündüğünüzde, güzelliğin hangi tarafında olmaya karar vermeye kalktığınızda, felsefî bir paradoksla karşı karşıya olduğunuzu görüyorsunuz. Benim için güzelliğin sahici olması gerekiyor, bilhassa yaptığım müziğin. Ama bazen sanatseverlerin, müzikseverlerin ve özellikle düz dinleyicilerin ya aradaki farkı bilmediklerini ya da önemsemediklerini düşünüyorum. Bir şarkı ne kadar naylonsa, o kadar büyük hit oluyor. Bir şarkı yapmaya başladığınızda bir mesuliyet üstleniyorsunuz, yapımcı veya şarkıyazarı veya bir solist olarak. Şarkıya kendinizi adıyorsunuz, insanların onu sizin duyduğunuz gibi, sizin tepki verdiğiniz gibi dinlemelerini istiyorsunuz. O duyguyu kaydetmek hakikaten çok, çok zor bir mesele. Şu kadarını söyleyebilirim: Şarkılarımın en azından nasıl tınlamaması gerektiğini biliyorum.

Genç müzisyenlere tavsiyeleriniz ne?

En kolay cevap, yaptıkları müziğe sadakat göstermeleri, başka insanların onlardan beklediklerine kulak asmamaları. Evet, kolay cevap bu. Mesele çok karmaşık. "Tişörtlerden ve myspace sayfalarından uzak durun, bunlar yaptığınız işi hakikileştirmiyor, kendinize sadık kalmanızı sağlamıyor, aksine dikkatinizi dağıtıyor" dediğinizde iş iyice karmaşıklaşıyor. Başlangıç noktası, yaptığınız şeyin size mânâlı gelmesi. Yaptığınız şeyi siz sevmediyseniz, başkalarının sevmesini nasıl bekleyebilirsiniz? Eğer başkaları sevsin diye yapıyorsanız, muhtemelen başarısız bir iş olacaktır. Bir albüm yapmak evladınızı bir yabancıya teslim etmek gibi bir şey. Ama bir albüm yapmaya kalkışmanın sebebi de onu başka insanlarla paylaşma isteği. Ve o noktada bir mayın tarlasına giriyorsun.

Dylan ve Tom Waits otantik mi? Değiller galiba. David Bowie'nin yarattığı karakterler gibiler. Kendilerini yaratan insanlar. Ve biz o yaratıcılığa, o sanata tanıklık ediyoruz.

Dylan'ın Hank Williams anısına yapmaya hazırlandığı albümde çaldınız. O proje nasıl gidiyor?

Bana düşen şarkıyı iki yıl önce kaydettim. Albümün ne zaman çıkacağına dair bir fikrim yok, ama bugüne kadar yaptığım en mânâlı, en özel işlerden biriydi. Nashville'de, Hank Williams'ın yaşadığı sokakta oturuyorum. Yazdığı son şarkılardan biri, "You Know That I Know", içinde öldüğü arabada bulunmuştu. O şarkı bana sesleniyordu sanki. Kalktı geldi ve benim oldu. Aynı ruhî frekansta olduğumuzu hissettim. Ve bir bakıma, şarkıyı tamamlayabilmek için Hank'ten yardım istedim. Beş dakikada halloldu. Birkaç hafta sonra Dylan'a çaldım, bayağı beğendi.

Döşemecilik yaparken mutlu muydunuz?

Döşemecilik dükkânımda birçok şey iç içeydi. Bir tarafta marangozluk aletlerim, dikiş makinem filan vardı, diğer tarafta heykel yapıyordum. Sonra gitarımı getirdim, ki o büyük bir hataydı, çünkü beni işimden gücümden alıkoydu. Döşemecilik bende bir tutkuydu. Kazandığım bütün para faturalara gidiyordu, ama umursamıyordum. Sarı bir kamyonetim vardı, dükkândaki her şey siyah-beyazdı. Faturaları kuru boya kalemleriyle yazıyordum. Antika mobilyalarını tamirata, tadilata getiren müşteriler buna bir anlam veremiyordu. Bense kendimi bir çizgiromanda gibi hissediyordum. O sıralarda şiir yazmaya başladım. Bir de The Upholsterers (Döşemeciler) adlı bir yan grubum vardı. Vaktiyle çıraklığını yaptığım bir döşemecinin meslekteki 25. yılı şerefine üç şarkı yapıp plağa bastık –yüz adet sadece. Ve ustamın tamir ettiği mobilyaların döşemelerine yerleştirdik. O plaklar hiçbir zaman günışığına çıkmayabilir.

Şarkı yazarken nasıl bir ruh durumunda oluyorsunuz, sizden ne kadar iz taşıyor şarkılarınız?

Gerçek hayatta çok kötü bir hikâye anlatıcısıyım, ama şarkı yazarken, kelime seçerken bunu becerme ihtimalim var. Şarkı yazarken şarkıdaki karakterlere dalıyorum ve kendimi unutuyorum. Kendi hakkımda konuşmayı sıkıcı buluyorum, o hikâyeyi biliyorum çünkü. Ama rastladığım insanlardan örneklediğim karakterlerin öyküsü çok daha ilginç geliyor bana. Dinleyenlere de öyle geliyor. Ve o öyküleri çalıp söyleyerek hayatımı idame ettiriyorum.+

ALTIN AYI: "BAL"

Keskin ve kekre

Ne yalan söyleyelim, "Bal"ın Altın Ayı'yı alması bizi de şaşırttı. Semih Kaplanoğlu'nun üçlemesinin ilk filmi "Yumurta"yı sevip "Süt"te sıkıntıdan patlayanlar da vardı aramızda, "Süt"ü sevip "Yumurta"dan hoşlanmayanlar da. "Bal"ı merakla bekliyorduk ki, Altın Ayı haberi geldi. Büyük ödülün aslını astarını anlamak için Alman sinema eleştirmeni dostumuz Rüdiger Suchsland'ı aradık, "Bal"a "yabancı" bir gözle bakalım dedik...

Yazı: Rüdiger Suchsland
Çeviren: Fırat Genç - Zeyno Pekünlü

"Orman güzel, karanlık ve derin,
Ama tutacak sözlerim var benim,
Uyumadan önce kat edecek mesafelerim,
Uyumadan önce kat edecek mesafelerim."

Robert Frost,
"Stopping by Woods on a Snowy Evening"

Bal tuhaf bir madde. Yüzlerce çeşidi var ve tadı, tıpkı şarap gibi, senesine ve yöresine göre değişiyor. İnsanlığın en eski gıdalarından biri, son derece sağlıklı, ayrıca yaraları iyileştirmek için de kullanılıyor. Anne sütünü andırıyor; Mısırlıların "ölümsüzlük kaynağı" demeleri boşuna değil, mumyalama işleminde kullandıkları karışımın esas bileşenlerinden biri bal zira. Romalı filozoflar balı "tanrıların yiyeceği" diye yüceltmişlerdi, Hıristiyan Kilisesi'nin babalarından Augustine ise Tanrı'nın şefkat ve lütfunu bulmuştu balda. Bal hayvanlardan elde edilir, süt ve yumurta gibi, ama bundan çok daha fazlasıdır...

60. Berlin Film Festivali'nin jürisinin Altın Ayı'yı Semih Kaplanoğlu'na vererek "Bal"ın yönetmenini sinemanın ölümsüzleri arasına katması müthiş bir sürprizdi. Türkiyeli yönetmenleri ve Türkiye sinemasının son on yıl içinde şaha kalkışını takip etmiş olanlar gayet iyi biliyorlardı ki, 2003'te Cannes'da "Uzak"la Gümüş Palmiye'yi kazanan Nuri Bilge Ceylan'ın gölgesinde kalan diğer yönetmenler için vakit artık gelmişti. Türkiye sineması Ceylan'ın filmlerinden çok daha farklı ve kapsamlı, ancak Ceylan'a takılıp kalındığından Türkiye sinemasını daha geniş bir bakış açısıyla değerlendirmek mümkün olmamıştı. Bana kalırsa, Kaplanoğlu, Reha Erdem'le birlikte bu ödülü en çok hak eden yönetmenlerden. Filmlerinin kendine has bir tarzı var, eşsiz bir el yazısı gibi. Kaplanoğlu, Avrupa sinemasının büyük geleneklerinden kimi parçaları iç içe geçiriyor; kendisinin de sıklıkla andığı Tarkovsky'nin yanısıra, "Bal"dan önceki filmleri, düşünülmüş, hatta çoğu kez pekiştirilmiş, ama asla "büyülü" bir hâl almayan gerçekçilikleriyle Antonioni ve Renoir'ı andırıyor.

Son yılların en uzun ve soğuk kışını yaşayan Berlin'e bakıp da kazanılan ödülü bu özel duruma bağlayan varsa hata ediyordur. Doğru, Kaplanoğlu'nun filmi yemyeşil, bal sıcaklığında bir cennete açılan kapısıyla soğuktan bir kaçış oldu adeta; ama diğer taraftan, sosyal-gerçekçi kasvetleriyle insanın içini buran tüm o yüzeysel politik-tez filmlerini ya da tarz anlamında ilham perisinin yanından geçmemiş kostümlü dramaları düşününce başka bir dünyadan geliyor gibiydi.

"Bal"ın, jüri başkanı Werner Herzog'un bayılacağı türden bir film olduğu prömiyerde anlaşılmıştı. Bavyera ormanlarında büyüyen Herzog, ormanların derinliklerinde geçen birçok film – "Aguirre, "Fitzcarraldo", "Camın Kalbi", "Ayı Adam"– yapmış ve filmlerinde geleneksel ile "alışılmadık" olanın şiirsel birlikteliğine ilgisini esirgememiş bir yönetmen.

Bir "alman filmi" olarak "bal"

Bir Alman eleştirmen olarak şunu söyleyebilirim: "Bal", aynı zamanda bir Alman filmi. Bunun tek nedeni, Alman film endüstrisinin en militan ve tavizsiz yapım şirketlerinden Heimatfilm'den Bettina Brokemper ve Johannes Rexin'in filmin ortak yapımcıları olması değil. "Bal", içeriğiyle, Alman Romantizm geleneğiyle olan ilişkisiyle de bir Alman filmi.

Balın, Joseph Beuys'un eserlerindeki temel malzemelerden biri olması tesadüf mü? Bal, onun sadece "bal pompası" gibi meşhur eserlerinde değil, 1943'te Doğu Cephesi'nde geçirdiği uçak kazasında yaşadığı tecrübenin de başköşesinde durur. Beuys kazadan yaralı kurtulur, sonradan anlattıklarına bakılırsa göçebe Tatarlar onu balla sağlığına kavuşturmuştur.

Çam balının tadı keskin ve kekredir. "Bal", doğayla uyum gibisinden basit bir hikâye anlatmıyor. Bu filmde çok daha fazlasını, çözüme kavuşmamış çelişkileri buluyoruz: Kır yaşamının hemen yanıbaşında dehşet var; bir tarafta ormanlardan müteşekkil bir cennet, diğer tarafta ormanların insan eliyle katli. Film, Claude Lévi-Strauss'u izleyerek düşüncenin temel yapısını gösteriyor bizlere: Doğayla kültür arasındaki karşıtlık. Diğer yandan "Bal", Türkiye sinemasının en gözde temalarından biri olan baba-oğul ilişkisi, bu ilişkinin sorun-

"Bal"ın oyuncuları Erdal Beşikçioğlu ve Bora Altaş... Ve başrolde hidroelektrik santrallerin katletmeye hazırlandığı Doğu Karadeniz doğası

Dijital
Digital
iletişim
media
danış-
consult-
manlığı.
ing.

pbmuzik.com

Pb Müzik Yapım Ltd. Keskin Kalem Sokak 6/7
34394 Esentepe / İstanbul / TR
T. 0212—272 10 55 **F.** 0212—274 11 66
info@pbmuzik.com

Werner Herzog-Semih Kaplanoğlu. "Bal"ın, jüri başkanı Herzog'un bayılacağı türden bir film olduğu prömiyerde anlaşılmıştı. Bavyera ormanlarında büyüyen Herzog, ormanların derinliklerinde geçen birçok film yapmış bir yönetmen."

ları üzerine kurulmuş bir film. Babanın ölümü oğul için hem bir travma hem de bir zoraki kurtuluş oluyor. Film dinî konulara da temas ediyor ve kırsal toplumu ve hayatı tüm o ahesteliği içinde resmediyor. Hülâsa, Kaplanoğlu tüm iyi yönetmenlerin yaptığını yapıyor, cevaplardan ziyade soruları veriyor.

"Bal"ın gerçek gücü, konusundan ötede, söylenmeyende, açıklanmayanda, imgelerinde. Natüralizmi savunuşunda, "saf film"de ısrar edişinde, minimalizmin şiirselliğinde. Bunlar Kaplanoğlu'nun modern bir yönetmen, ışık ve göstergebilim ustası olduğunu gösteriyor. Gerçi, bana kalırsa, "Yumurta" ve "Süt"le kıyaslandığında göstergebilim biraz fazla kaçmış.

Türkiye sinemasında belirli bir eğilim

İçeriği açısından bakıldığında film, "doğayı ve onun zevklerini" –dolayısıyla, Freud'un formülünü çeşitleyerek "uygarlığı ve onun hoşnutsuzluklarını"– övüyor gibi. Kaplanoğlu'nun kırsal dünyasında her şey fazlasıyla ahenkli görünüyor. Bu da "Bal"ı –Yeşim Ustaoğlu'nun pesimist filmi "Pandora'nın Kutusu"nda daha beceriksizce kotarılmış bir halinin görülebileceği– Türkiye sinemasındaki belirli bir eğilime dahil ediyor: Modernite ve büyük şehirler kötüdür, teselli ve çare ancak doğaya yakın bir yaşamda bulunabilir. Modern ve geleneksel hayatın çelişkilerini, Türkiyeli kimliğinin heterojenliğini birden çok veçhesiyle işleyen başka Türkiye filmleri de mevcut. Henüz kimse bunu Reha Erdem'in son on yılın en iyi Türkiye filmi olan "Beş Vakit"ten daha iyi yapmayı başaramadı. Bu filmde karşıtlıklar bir denge içinde, yönetmen bu karşıtlıklar arasında bir taraf seçmiyor. Müezzin laik öğretmenle dengelenmiş, çocukluk hem cennet hem de cehennem olarak anlatılmış. Kaplanoğlu'nun yansız kalmaması ise iyi olmamış. Daha da talihsiz olan, festivalin basın toplantısında Sufizme olan ilgisinden bahsedip modern toplumun "ahlâkî değerlerinin kalmadığı" ve insanlığın "doğayla ilişkisini yitirdiği ölçüde ahlâkî ve ruhanî perspektifini yitirdiği" önermelerini bununla ilişkilendirerek filminin zenginliğini daraltmasıydı.

Çam balının tadı keskin ve kekredir. "Bal", doğayla uyum gibisinden basit bir hikâye anlatmıyor. Bu filmde çok daha fazlasını, çözüme kavuşmamış çelişkileri buluyoruz.

"Yumurta"dan beri Kaplanoğlu'nun bu üçleme ile bizi akrabalığın temel yapılarına doğru yönlendirmeye mi çalıştığını düşünüyorum. Üçlemenin sonuna geldik, ama cevap hâlâ yoruma açık. Filmi anlamak için kritik olan şey, Kaplanoğlu'nun zamanla nasıl oynadığı. Geriye doğru yaptığı yengeç yürüyüşü numarası gereksiz bir belirsizlik yaratıyor. Yusuf'un hikâyesi bizi adım adım muhayyel olana götürüyor. Film kesinlikle "tarih" hakkında bir film değil.

Yusuf'un hikâyesi –her günün bugün olduğu– kalıcı bir şimdiki zamana yerleştirilmiş; Yusuf kesinlikle otobiyografik bir birey değil. Diğer yandan, üç filmin zaman içinde çocukluğa dönme şekli, bilinçdışının içlerine, ilksel tecrübeye doğru yapılan Freudyen psikanalitik süreci anımsatıyor. Ya "Süt" ve "Bal", sadece "Yumurta"nın neredeyse başarısızlığa uğramış İstanbullu entelektüeli Yusuf'un düşleriyse?

Kaplanoğlu, mutluluğun yitirilmiş tinselliğe geri dönüşte ve çocukluk cennetinde bulunduğu ters çevrilmiş bir Bildungsroman sunmak isteseydi, öyküsü çok daha ilginç olabilirdi.

Resmin bütününe bakıldığında genç Yusuf'un acıları, esasen kayıp babanın yarattığı çözülmemiş travmadan kaynaklanıyor. Yusuf ormanda, ağaçların arasında saklanırken, doğayla bir bütün olduğunda bir tür rahata eriyor. Burada cennet hâlâ bir bütün. O yüzden bu filmde, diğer ikisinde olduğu gibi, yılanlar yok –kutsal kitapların kadim sembolü eksik. "Bal"da gördüğümüz, masumiyetin kaybolmasından –ama aynı şekilde, hakiki bilgiden– önceki bir insanlık durumu. Cennetin diyalektiği, bizim onun farkına ancak sonradan vardığımız gerçeğinde saklı. Onun cennet olduğunu ancak kaybettikten sonra anlıyoruz, aynı çocukluk gibi. O yüzden "Bal" basitçe dünyanın tekrardan efsunlanması için yapılmış bir haykırış değil. Film, o kayıp cennete dönüşün araçlarını sunuyor. Sinema bunu yapabilir. İnsanlık yapamaz. Ya da, Voltaire'in sözcükleriyle söylersek: "Cennet, ben neredeysem orada." +

OYUN: İMPARATORLUK KURANLAR

Şümürzlerin istilâsı

Memleket sahnelerinde Boris Vian oyunlarına aşina değiliz. İstanbul Devlet Tiyatroları güzel bir sürpriz yapıyor, Vian'ın 50. ölüm yıldönümünde hasret dindiriyor, "İmparatorluk Kuranlar"ı sahneliyor. Oyunun başrolündeki Celal Kadri Kınoğlu'na bağlanıyoruz...

Söyleşi: Merve Erol

2010 Türkiye'sinde Boris Vian'ın "İmparatorluk Kuranlar" oyunu bize ne söylüyor?

Celal kadri kınoğlu: Bizi mutlu edecek, okuduğumuzda zevk aldığımız işler yapalım derken, Boris Vian çıktı karşımıza. Büyük sevgilerden biri Vian. Oğuz Atay sevmek, Pink Floyd sevmek gibi... Teksti okuduğumda, şümürz yaratığına hangi anlamı atfederiz derken, vicdan azabı, ölüm korkusu geldi aklıma. O kadar serbest ki yorumlar, hepimiz aynı ezber üzerinden oynamayabiliyoruz. Herkes farklı düşler kurarak aynı yerde birleşebiliyor.

Oyunda bir çekirdek aile var, oturdukları dairenin dışında gürültüler artınca ve ortaya "şümürz"ler çıkmaya başlayınca, her seferinde eşya azaltarak bir üst kata kaçıyorlar. Oyunda evsizler gibi görünen şümürzleri vicdan olarak mı yorumlayabiliriz? O vicdan azabını yaratan ne?

Michael Haneke'nin "Saklı" (2005) filmindeki adamın vicdan azabı mesela: Arap Macit'i öldürdüğünde, çocukluk arkadaşının hakkını yediği gün hissettiği, onu yok ettiğinden dolayı da bitmeyecek bir vicdan azabı duyuyor. Zengin olanlarda, kendisini dünyadan kaçırarak koruyan herkeste bu vicdan azabının değişik dozlarda olduğunu düşünüyorum –belki bazı reklamcılarla medyacılar bunu yok etmiştir. *(gülüyor)*

Sende vicdan azabı yaratan somut vakalar neler?

Eskisi kadar iyi biri olmadığımı hissetmek, yaşlandığımı, hissizleştiğimi, tahammülsüzleştiğimi hissetmek, beklediğim şeylerin Türkiye'de ben yaşarken olmamasından kaynaklanan öfkenin bir tür zalim oryantalizme dönüşmesini hissetmek... Böyle potansiyel vicdan azaplarım var. "Üstüne düşeni yaptın mı", "önünde otuz-kırk yıl hayat varken hâlâ yapabilecek durumda mısın" sorusuna "evet" diyeceğimi bile bile gene de o hissi bırakmamak... Belki de insanı koruyan bir şey vicdan azabı. Belli bir dozda, insanı ileriye götüren bir irade sanki.

Aileyi illâ bir çekirdek burjuva ailesi olarak değil, bütün bir toplum gibi düşünebiliriz. Mesela 1915 Ermeni katliamı bildiğimiz bir şey değildi. Bu sorun kendini gösterdikçe, oyundaki aile gibi, Türkiye de bulunduğu katı terk ede ede yukarı çıkmaya çalıştı, ama Ermeni meselesi olarak şümürz kendini hep gösterdi. Bu örnek gibi başka düzeylerde de yorumlanamaz mı oyun?

Böyle gördüyseniz çok mutlu olurum. Oyun bunları vaat ediyor, ama biz ne kadar bunların üzerinde durabildik, emin olamıyorum. Seyirci kendi birikimiyle buralara geliyorsa, biz şümürzleri indirgememişiz demektir. Bu, Boris Vian'a borcumuzu ödediğimiz yolunda bir işaret.

Bir sürü şey vaat ediyor "İmparatorluk Kuranlar", bir sürü ihtimal var içinde. Büyük bir caz doğaçlaması gibi. Neyin içinde kaldığımı biliyorum, ama özgürüm de. Hiçbir gece, diğer geceler gibi oynamıyorum.

Oyun, anılar ve hafıza üzerine düşündürüyor. Gençliklerinde bir şey mi yapmışlar, o yuvayı mutlu kılmak için çiftin dışarıda bıraktığı şeyler nelermiş, onların hatırası mı o şümürzler? Belki çocukta o bilgi olmadığı için uyanıyor durumun saçmalığına...

Çocuk pırıl pırıl bir sezgiye sahip. Gerçekçi, zalim, hızlı ve bizim aptallığımızı bas bas bağırıyor. Sonunda çocuğu da feda ediyoruz. Seyirciyi en fazla yaralayacak şey bu: Kurtulmak için insan eşini, çocuğunu feda eder mi? Bu oyunda ediyor. Bu final bir şey gösteriyor, bir şey hissettiriyor. Boris Vian sahnelerken, neyi seçersek seçelim, bir sürü şeyi de seçmemiş oluyoruz. İyi Çehov'la kötü Çehov yapmak aynı yol üzerinde gider hemen hemen, ama kötü bir Boris Vian yorumu oyunu mahvedebilir. O yüzden, gözden kaçırdığımız temel bir şey var mı diye çok te-

"İmparatorluk Kuranlar"da aile babası Léon rolünde Celal Kadri Kınoğlu

FOTOĞRAFLAR: ŞAHAN NUHOĞLU

laşlandık. Vian'ı tutkuyla sevenler var. Sevmeyenlerden başka, sevenlerden başka türlü korktuk.

"İmparatorluk Kuranlar" belirsizlikleriyle bir Beckett oyunu gibi...

Zor, bir sürü şey vaat ediyor, bir sürü ihtimal var içinde. Oyuncu için de zor bir oyun. Bir bölümden sonra tek başıma kalıyorum sahnede. Hiçbir gece, diğer geceler gibi oynamıyorum. O gece beni nasıl çağırıyorsa, nasıl yakalıyorsa, kendimi nasıl daha sahici hissedeceksem, öyle yapıyorum. Metin bir caz doğaçlaması gibi. Neyin içinde kaldığımı biliyorum, ama özgürüm de. Klasik bir oyundaki gibi, başı sonu belli olan, nispeten şiirselleştirilmiş bir hikâye anlatmıyorum. Oyunun sonua geldiğimizde, bir önceki sayfadan taşıdığınız bir şeyle devam etmiyorsunuz. O âna kadar taşıdığınız her şeyi bir anda kırıp atıyorsunuz; bu bir güçsüzleşmedir oyuncu için. Oynamış olduğumuz her şey bir sonraki sahneye kolay inanmamızı sağlar, sevişmek gibidir, ama oyunun sonunda pat diye her şey kopuyor.

Büyük sevgilerden biri Vian. Oğuz Atay sevmek, Pink Floyd sevmek gibi... İyi Çehov'la kötü Çehov yapmak aynı yol üzerinde gider hemen hemen, ama kötü bir Boris Vian mahvedebilir insanı.

Oyunun sonunda, o âna kadar tematik olarak gidişatla ilgisiz mevzular da giriyor işin içine...

Evet, adam birden çok ağır konuşmaya başlıyor. İşin içine askerî geçmişi giriyor, onunla avunmaya, korunmaya çalışıyor, o da para etmiyor. Şaka yapmaya çalışıp kendini aldatıyor, olmuyor. Neticede, kendini bu kadar aldatan birini hayat affetmiyor.

Son yıllarda tiyatronun dirilişinden söz edebilir miyiz? Devlet Tiyatrosu Vian oynayabiliyor mesela, irili ufaklı birçok özel kumpanya da kuruluyor...

Garip durumlar da var. Mesela Martin Crimp'in "Kır" adlı oyununu Devlet Tiyatroları'nda oynadık. Çok zor, tuhaf, güzel bir oyundur. Londra'da, galiba Royal Court'ta üç hafta oynanmış. Seyirci bizi televizyondan tanıdığı için Türkiye'de beş yıl oynadık, ama seyirci hakikaten zorlandı. Buna başarı diyebilir miyiz, bilemiyorum. Farklı kültürlerin karşılaşmasına dair yeni oyunlar bulmak istiyoruz, ama doğru bir buluşma oluşuyor mu, hiç emin olamıyorum. Beyoğlu'nda küçücük bir tiyatro bir şey yapıyor, onu her dakika gazetelerde okuyorum, varlığını sevgiyle sürdürüyor. Bizi pek kimsenin sevdiğini düşünmüyorum. Ama bir Boris Vian da çıkıyor buradan...

Küçük tiyatrolar için her şey her zaman kolay değil. Biliyorsunuz, "Yala ama Yutma" Vakit tarafından hedef gösterildi, bunun üzerine Kumbaracı 50 sahnesi mühürlendi...

Duydum, maalesef. Acıklı bir şekilde saçma gene. Oğuz Atay her şeyi söylemiş. *(gülüyor)* Saçmalık çok tekrarlayınca gülemiyorsunuz da, öylece kalıyorsunuz. Kendini tekrar eden ve yeniden yaratan bir saçmalıklar zinciri var. Hafızasızlıktan oluyor galiba. Bir şey nasıl önünüze hemen hemen hiç değişmemiş bir şekilde bir daha gelir? Siyah-beyaz görmenin ötesinde, grileri alçaklık sayan düşüncesizlik hâlâ hakim. İnsanların en zevksiz olduğu alan hâlâ garip bir biçimde tiyatro. İyi eğitimli, çok iyi romanlar okumuş olabileceklerini düşündüğünüz insanlar bile bir oyunun en acıklı yerine gülerek bir tür yarık hissi veriyorlar. Dramatik sanatlara dair büyük bir bilgisizlik var. Liselerde oynanan oyunlara bakıyorum, fi tarihinden beri sergilenen bir müsamereyi oynuyorlar, sonra da ona gülüyorlar, alkışlayıp gidiyorlar. Büyüdüklerinde ne kadar basit, sığ ve boyutsuz bir şey varsa daha mutlu oluyorlar seyrederken. Tiyatro aynasıdır insanın. Belirli çatışmalardan kaynaklanan bir serüven içerisinde bir karakteri okuma fikri gelişmemiş hâlâ. Karakterin birbirlerini dışlasalar da farklı yönleri olabilir, iyi bir yazar bu farklı yönleri ortaya koyar, ortaya seyircileri de şaşırtacak bir hayat bilgisi çıkar. Ama bu tür oyun yazarlığı bizde yok. İyi yazılmış, umut bağladığımız oyunlar var tabii. Memet Baydur var elbette, Sevim Burak var... Şimdi de inşallah bir yerde birisi iyi bir şey yazıyordur da, elimize geçer, oynarız. Yoksa, yaşadığımız hayatı anlayamadan, dolayısıyla anlatamadan öleceğiz. Tiyatro yaşanan hayatı anlatmakla sorumludur. '70'leri, '80'leri, '90'ları, 2000'leri aktarmadık sahneden. Yeni sinemada var bu, kıskandığım bir durum. Ferzan'ın (Özpetek) son yazdığı "Mükemmel Bir Gün" çok iyi bir tekst. Fatih Akın'ın filmleri ya da "Takva", Uğur Yücel'in "Yazı Tura"sının özellikle birinci kısmı... "İşte tekst" diyorum bunlara bakınca. O tekstlerle birini tanıyorum, başka bir hayatı anlıyorum ve kendi gerçekleşmemiş olasılığım olan o hayata karşı bir bağ kuruyorum, o vicdanı harekete geçirebiliyorum. Daha iyi ve mutlu, farkeden bir insan olarak çıkıyorum sinemadan. Beni o duygularla tiyatrodan çıkartacak tekst yazılamıyor.

Bunda gelenekselleşmiş oyunculuğun da payı var mı? Tiyatro oyunculuğu denince, abartılı bir yapaylık geliyor insanın aklına, sinema oyunculuğunda artık bu aşılabiliyor...

Eskidi aslında o, kalmadı. Eski klişelere yaslanan oyuncuların bugünkü tiyatro yazarlarına ilham vermemesi değil de, "yazar olacağım" diyen birisinin reklâm, dizi yazmaya soyunması gibi bir durum var. Tiyatro yaşlı, eski, unutulmuş bir tür anı gibi. Herkesin bilip de kimsenin okumadığı klasikler gibi. Herkes Don Kişot'u bilir, ama kimse Roza Hakmen'in çevirisini okumamıştır... Yazarlar da, oyuncular da kendilerini sinemadan ya da televizyondan kaynaklanan bir şöhretle sevmeyi istiyorlar. Tiyatro zahmetli ve korkunç bir şey gibi geliyor. Çünkü bir oyuncu sahnedeyken gururla utanç arasında gider gelir, ortası yoktur. Cem Yılmaz çok güzel söylemiş: "Niye sahne gösterilerinize devam etmiyorsunuz" diye soruyorlar, "sinema yapıyorum, çünkü canlı canını alıyor insanın" demiş. Eee, alır. Ekstra yorucu ve tehlikeli bir durumdur. "Bunu burada yaşayacağım ve sen de, ben de titreyeceğiz" dersiniz, aşağısı yoktur. Bu gece burada bu olmazsa diye ödüm kopuyor, çünkü tamamen kontrole bağlı bir şey değil. Çok iyi hissettiğiniz bir gün kötü oynuyorsunuz, feci hissettiğiniz, grip olduğunuz, mutsuz olduğunuz bir gün her şeyi parlak bir şekilde hissetmeye başlıyorsunuz. Bütün yapabildiğimiz, o gece orada her şeyi hissedebilecek ve bunları bir düzen içine koyabilecek şekilde yaşamaya çalışmak. O yüzden karanlığı seviyoruz. Bizi sahnede kalp krizimiz dışında durduracak hiçbir şey yok.

Oyunda saksofonu siz mi çalıyorsunuz?

Evet. Aman aman çalmam gerekmiyor. İyi çalacağım bir imkân olsa daha mutlu olurdum belki. Yedi yıldır çalıyorum. Gruplar kuruluyor, dağılıyor. Oyundaki saksofon sahnesi, o gürültü, o korku içerisinde acıklı bir savunma gibi. Hâlâ başka bir sesi duymamaya çalışmak gibi bir çaba var "Summertime" çalarken. Gürültü de altyapı oluyor şarkıya. Şümürzler neredeyse saldırıyor gibiler eve, sağdan soldan geliyorlar, çantayı açıyorum, silah gibi düşünüyor insan, ama içinden saksofon çıkıyor.

Güzel bir kontrast oluyor...

Evet, ama bunlar huzurlu seçimler değil. İnsanı paranoyaklaştıran bir reji dönemi geçirdik. Sartre'ın dediği gibi "her seçiş, bir sürü vazgeçiş". Boğaziçi, ODTÜ eskiden yapardı böyle şeyler. Böyle oyunlar koyar, konuşurlar, düşünürlerdi. Ha bugün o çevreler aynı mı hâlâ, onu bilmiyorum. Benimkisi '80'lerdeki hissiyat. Ben de o kuşaktan geliyorum. İTÜ'lü Genç Oyuncular, başlangıç bu. 25. yılım doldu, 45 oyun oynadım. Mutluluktan geberiyorum.

Sizi en mutlu eden oyun hangisiydi?

Arthur Miller'ın "Cadı Kazanı". Malcolm Keith Kay Bursa'ya gelmişti. İngiliz bir yönetmen. Hayatımın mutluluğu yabancı yönetmenlerle oldu maalesef. Sonra tek kişilik "Orhan Veli". Oyuncuların hem yazarlarla, hem de yazarlarla aramıza giren yönetmenlerle derdi vardır. Büyük yönetmenler var, dünya kuranlar, ama ben yazar seven bir adamım. O büyük şeyler değil de, oyuncuların yetenekleriyle tekstin olanaklarını birleştirmek ilgimi çekiyor. Bir Tennessee Williams, bir Arthur Miller, David Mamet, Harold Pinter, Alan Ayckbourn, Tom Stoppard, Michael Frayn, David Hare yapılmadı bizde mesela, yapılmalı. Bizim yönetmenler o tür oyunlarda "hava" basamıyorlar. Halbuki oyuncular konservatuarda bunun eğitimini almış, bir karakter yaratmak mesleğinden mezunlar. Bunlar çok iddialı şeyler değil, fakat iyi yapıldığında "evet, tiyatronun tanımı bu" dedirten şeyler.

Müzikle aranız iyi anlaşılan. Neler dinliyorsunuz, dinledikleriniz nasıl yansıyabilir sahneye?

Yirmi senedir Pink Floyd'un "Final Cut"ını yapmak istiyorduk. Bayılıyorum Roger Waters'a. Müthiş teatral ve müzikte beklediğim her şeyi birleştiriyor. Onların yüzünden fazla rock grubu dinleyemedim. 1983'te Pink Floyd bittiğinde dinlediğim diğer gruplardan o sound'u alamıyordum, çıldıracaktım. Kadıköy'de Akmar'da bir plakçı beş tane plak satmıştı, öyle başladım caz dinlemeye. Chick Corea, Stephen Micus, Jan Garbarek, Ralph Towner, Ravi Shankar. O beş plaktan sonra ta Michael Brecker'ın ölümüne kadar kesintisiz caz dinleme zevkim ve sevgim oluştu. Saksofon da, "sevdiğim şeylerin birazını ben de yapmak istiyorum" deyip insanın kendini tutamamasıdır. Oğuz Atay okuyunca sanki

Hakan Çimenser'in yönettiği "İmparatorluk Kuranlar"da Mine Tüfekçioğlu, Sevinç Erol ve Oya Okar da rol alıyor

sen de yazabilirmişsin gibi gelir. İyi bir oyun da bunu vermeli, "ben de yapabilirim" dedirtmeli. Orhan Pamuk da bu duyguyu verir bana. Sanki o benim ağabeyimmiş de, başka yollardan gitmiş gibi. Yazarlar ve müzisyenler "sen de yapabilirsin" diye tahrik etmeli.

Boris Vian tam da böyle biri değil mi?

Öyle. Müziğini çok fazla dinlemedim. "Günlerin Köpüğü" boyutunda kaldım daha çok.

Tiyatro sahnesiyle iç içe, şarkıyazarlığı açısından çok zekice, şansonu caza yaklaştıran, varoluşçu kuşaktan biriydi. "İmparatorluk Kuranlar"ın son bölümündeki tiradınızda, asker üniforması işin içine girince, Vian'ın klasikleşmiş anti-militarist şarkısı "Le Déserteur" (Asker Kaçağı) geliyor insanın aklına...

Çok garip bir oyun bu. Hızlı da yazmış, galiba bir gecede. Deha parıltısı taşıyor ama, akıl parıltısı taşımayabiliyor. Karakterler, durumlar dramaturjik bir konstrüksiyon içinde yer almıyor. Çok garip.

İki televizyon dizisinde oynadınız. Nihayet dizilerin çekim koşullarının korkunçluğu, niteliksizliğe davetiye çıkaran süreleri tartışma gündemine girdi. Ne düşünüyorsunuz?

Açıkça korkunç olduğunu düşünüyorum. Doksan sayfayı bir haftada oynamanız gerekiyor, montajı bilmem nesi de var, yani beş günde her şey bitecek. İki set bile kursalar, neredeyse günde 24 saat çalışmaları gerekiyor. İnsanlar bayılıyor yorgunluktan ve uykusuzluktan. Sadece set teknisyenleri ve işçiler değil, oyuncular da çok zorlanıyor. Estetik zevki gelişmişse oynadığı şeyin ne kadar kötü ve aptalca olduğunu da biliyor oyuncu. Her şey aynı yerde aptalca devam ediyor, boş konuşmalar, kendini tekrar eden aptalca laflar. Bir dizide büyük bir aile yemek yiyormuş, biri diğerinden tuzluk istemiş, 13 dakika sürmüş. O onunla göz göze geliyor, "bu şunu mu diyor acaba" diyor, birisinin kafasında bir şey canlanıyor. Organize gerizekâlılık. İki saate kadar uzuyor diziler, araya reklamlar giriyor ve iyi geceler Türkiye. Varlığından en çok acı duyduğum şey televizyon dizileri. Yoksa, zekice bir sitcom oyuncu için büyük mutluluktur.

Oğuz Atay okuyunca sanki sen de yazabilirmişsin gibi gelir. İyi bir oyun da bunu vermeli. Yazarlar, müzisyenler "sen de yapabilirsin" diye tahrik etmeli.

Seyirci, televizyonda gördüğü birini tiyatroda gördüğünde ne yaşıyor?

Bunu ilk defa "Bir Garip Orhan Veli"yi seyrederken Müşfik Bey'de (Kenter) görmüştüm. "Aaa Alf" dedi çocuk. Müşfik Hoca, Alf'i seslendiriyordu o aralar. Bir dizide oynuyorsanız, seyirci de ondan dolayı geldiyse, bir kere oyunun belli bir süresinde o imajı yıkmakla karşı karşıyasınız. Ondan sonra, "aa dur bakayım, bu başka bir şeyden bahsediyor" demeye başlıyor izleyici. Bir gün bir izleyici, "Kır"dan çıktığımda "abi sana ne yapmışlar" dedi. Geliyor ve son derece modern, uç bir oyun görüyor. Sonuna kadar dayanıp kapıda tatlı bir şekilde hesap soruyor. O yüzden, televizyon bizim aleyhimizde. Keşke tiyatrodan yaşamımızı gerçekten sürdürebilseydik de, hiç adım atmasaydık dizilere. Bazılarımız gene yapardı, tutamazlardı kendilerini. Sıfırdan, ekonomik olarak çok zor durumdan gelenler şöhreti çok fazla istiyor. Bir de, mutlu olmayanlar, egosu paramparça, kendini sevmeyen, çaresizce mutsuzlar şöhrete talip oluyor. Fakat hakikaten para kazanınca, şöhrete kavuşunca da mutlu olamıyorlar. Daha darmadağın, korkunç, başka bir yeni hayata başlıyorlar. Adorno durumu: "Yanlış hayat, doğru yaşanmaz."

Bu sene hangi oyunları tavsiye edersiniz?

Devlet Tiyatroları'nda, Işıl'ın (Kasapoğlu) yönettiği "Profesyonel" iyi çıktı. Yasemin Reza'nın "Vahşet Tanrısı" adlı komedisi iyi yazılmış, gerçekten bir şeyleri açığa çıkartma potansiyeli var. Bizim Boris Vian da galiba okuyan insanlara zevk verebilir, üzerinde düşünülecek olumlu bir problem yaratabilir. +

Kapitalizmin yeni ruhu

FENOMEN: "STAR WARS"

Önce haberi okuyalım: "Haftalardır merakla beklenen partiye girmek isteyen Star Wars hayranları Sıraselviler'deki Roxy'nin önünden Taksim Meydanı'na kadar ulaşan uzun kuyruklar oluşturdu." Söz konusu parti, "Yıldız Savaşları"nı 24 Ocak'tan beri her pazar ekrana getiren cnbc-e ve Adidas işbirliğiyle düzenlendi. Peki, bu fenomeni nasıl yorumlamalı? Önce Slavoj Zizek'in In These Times sitesinde yayınlanan yazısına, sonra da "Star Wars"un yaratıcısı George Lucas'a bağlanalım.

Yazı: Slavoj Zizek
Çeviren: Ulus Atayurt

20 Şubat'ta Roxy'de düzenlenen partide Star Wars hayranları Padme Amidala, Anakin Skywalker ve Yoda kıyafetli görevliler tarafından karşılandı. Partiye Adidas'larıyla veya Star Wars kostümüyle gelenlere Adidas'ın Star Wars ürünleri ve Star Wars oyuncakları hediye edildi.

Star Wars'un son bölümü, "Sith'in İntikamı", bizi tüm destanın asıl ve kritik ânına sürüklüyor. "İyi" Anakin Skywalker'ın "kötü" Darth Vader'a dönüşmesi, kişisel ve siyasî karar verme mekanizmalarımız arasında paralelikler kurmamızı amaçlıyor.

George Lucas, 2002'de Time dergisinde bu mekanizmanın kişisel yanını pop-Budizmle örneklendiriyor: "Anakin, Darth Vader'a dönüşüyor, çünkü Anakin 'şey'lere bağlanıyor. Annesinden ayrılamıyor, sevgilisinden kopamıyor. 'Şey'lerden vazgeçemiyor. Bu da insanı açgözlü yapıyor. Açgözlüyseniz karanlık yola girmişsiniz demektir, çünkü sahip olduklarınızı kaybetmekten korkuyorsunuzdur." Fakat, Anakin'in Darth Vader'a dönüşmesinde siyasî bir mesele kulağımızda çınlıyor: Cumhuriyet nasıl oldu da İmparatorluğa evrildi? Ya da daha açık bir ifadeyle, demokrasi nasıl oldu da diktatörlüğe dönüştü? Lucas'a bakılırsa, İmparatorluk Cumhuriyet'i fethetmedi, Cumhuriyet İmparatorluk'a dönüştü. "Günün birinde, Prenses Leia ve arkadaşları şöyle dedi: 'Bundan böyle bu Cumhuriyet değil, İmparatorluk. Biz de kötü adamlarız'..."

Bu antik Roma çağrışımları, Cumhuriyet'in İmparatorluk'a dönüşümünü Hardt ve Negri'nin "İmparatorluk"unu referans alarak okumamız gerektiğini düşündürüyor.

"Yıldız Savaşları" âleminin siyasal çağrışımları çoğul ve tutarsız. "Mitolojik" gücü tam da burada: Kötücül imparatorluğa karşı Reaganesk vizyonlu özgür dünya görüşü, ulus-devletlerin sağcı, ulusalcı tepkilere yol açabilen ricatı, demokratik cumhuriyetin prenses ve jedi-şövalyeleri gibi soylular tarafından korunması gibi çelişkileri... Ve nihayet, dizinin en önemli tespiti: "Kötü adamlar biziz" ve dolayısıyla İmparatorluk, tam da "biz iyi adamlar"ın düşmanla savaşma şekliyle vücuda geliyor. (Günümüzde "terörle savaş"ın en büyük tehlikesi, bu savaşın bizi neye dönüştürdüğü.)

Bu tür tutarsızlıklar, "Yıldız Savaşları"nı birbirini dışlayan anlamlar içeren içi boş bir siyasal mitoloji haline getiriyor. "Peki, bu siyasal mitoloji ne anlama geliyor?" yanlış bir soru, zira "Yıldız Savaşları"nın "anlamı", bu çok-anlamlılığı barındırmaya hizmet eden bir araç olması.

"Yıldız Savaşları I: Gizli Tehlike", özellikle de genç Anakin'in İsa'vari vasıfları (lekesiz bir şekilde ana rahmine düşüşü, yine bir İsa öyküsü olan Ben-Hur'daki gibi at arabası yarışını kazanması) bu arbedede nereye odaklanmamız gerektiğine dair can alıcı bir ipucu veriyor. "Yıldız Savaşları"nın ideolojik çerçevesi New Age pagan âlemi olduğuna göre, merkezindeki kötü figürün İsa'yı çağrıştırma zarureti de oldukça makûl. Pagan vizyonunda, İsa hadisesi büyük skandaldır. Şeytan imgesi, Yahudi-Hıristiyan geleneğine özgüdür. Dahası, bizzat İsa, "diabolos"un, yani "Tek"i bölmenin, "İki"ye ayırmanın, yani "bir"leştirmenin zıddı olduğu için en şeytansı figürdür. O, varolan uyumlu birliği bozmak için "barışı değil, kılıcı" getirmiştir. Ya da İsa'nın Luka'ya söylediği gibi: "Eğer babasından, annesinden, karısı ve çocuklarından, kardeşlerinden ve hatta kendi hayatından nefret etmeyen biri bana gelirse, o benim müridim olamaz."

Kâinatın, iyi ve kötü, zahirî ve batınî, budala ve bilge gibi tüm "yanlış" zıtlıkların bütünleştiği pagan bilgeliğine karşıt olan Hıristiyanlık, paganizmin kötülüğün kaynağı olarak lanetlediği "tek"liği bölmeyi, sınırları belirlemeyi yüceltir. Bu da, her şeyi kuşatan Budist Merhamet'in, Hıristiyanlığın hoşgörüsüz sevgisinin karşısında yer alması gerektiği anlamına gelir. Budist tutum, ifadesini, kayıtsızlıkta ve tutkulardan azadelikte bulur. Hıristiyan sevgisi ise bazı şeyleri diğerlerine yeğleyen bir tutkudur.

Vatikan Dan Brown'un "Da Vinci Şifresi"ni (İsa ve Maria Magdalena'nın evlenip çocukları olduğu ve Kutsal Kâse'nin aslında Maria'nın vajinasını imlediği gibi) yanlış öğretiler yaydığı için lanetledi, kitabın manevî kılavuz arayan genç nesilde bu denli popüler olmasını esefle karşıladı. Vatikan'ın, kitapları "eski güzel günler"de olduğu gibi yakma özlemini zar zor örtbas eden bu müdahale tarzı abesle iştigaldi. Her şeye rağmen Vatikan'ın mesajının içeriği temelde doğruydu. "Da Vinci Şifresi", Hıristiyanlığı New Age'in paradigmasına yerleştiriyor.

Postmodern İroninin Şahikası

"Sith'in İntikamı"na dönersek, filmin New Age motiflerine takılı kaldığı için ödediği bedel sadece ideolojik kafa karışıklığından ibaret değil. Anlatı niteliği de zayıflıyor. Bu motifler, Anakin'in Vader'a dönüşmesini trajik bir ihtişamdan yoksun bırakıyor. Çünkü Lucas, Cumhuriyet'in İmparatorluk'a dönüşümü ile Anakin'in Darth Vader'a dönüşümü arasındaki paralelliği kurmayı göze alamıyor.

Bu bizi nereye götürüyor? Postmodern ironinin şahikası, Batı ve Doğu arasındaki tuhaf alışverişidir. Günümüzde Batı teknolojisi ve kapitalizmi, ekonomik altyapı açısından dünya çapında bir üstünlük sağladı. Ancak, ideolojik üstyapısı olan Yahudi-Hıristiyan mirası New Age düşüncesinin hücumuna uğradı. "Batı Budizmi"nden Taoizme, Doğu bilgeliği kendini küresel kapitalizmin egemen ideolojisi olarak

tesis ediyor. Ancak, Batı Budizmi, kendisini kapitalizmin dinamiklerinin yarattığı kaygının şifası olarak sunsa da, onun mükemmel bir ideolojik bütünleyicisi işlevi görüyor.

Teknolojik gelişmenin ve beraberinde gelen sosyal değişimin baş döndürücü ritminin üstesinden gelememenin popüler anlatısı olan "gelecek şoku" fenomenini ele alalım. Henüz en son icada alışamadan bir yenisi onun yerini alırken, insanlar giderek en basit bilişsel haritalandırmayı yapmaktan aciz hale geliyor. Doğu düşüncesi, çaresizce eski geleneklere başvurmaktan çok daha geçerli bir çıkış yolu öneriyor: Bu baş döndürücü değişimle başa çıkmak için olup bitenleri denetlemeye dair tüm çabalardan feragati, bu tür çabaları modern mantığın tahakkümü olarak reddetmeyi.

Max weber hayatta olsaydı

İnsanın o bednam Marksist klişeyi, "din kitlelerin afyonudur"u diriltesi geliyor. "Batı Budizmi" kapitalist ekonomiye tam anlamıyla iştirak ederken, bir yandan da akıl sağlığımızı korumanın en etkin yoluymuş gibi görünüyor. Max Weber hayatta olsaydı, "Protestan Etiği" adlı kitabına "Taoist Etik ve Küresel Kapitalizmin Ruhu" başlıklı bir ek yazardı.

Budist ontoloji ve sanal kapitalizm arasındaki bu paralelliği nasıl yorumlamalıyız? Budist açıdan baktığımızda, küresel finansal refahın coşkusu, objektif gerçeklikten uzakta ve bir yanılsamadan ibaret. İnsanlığın çektiği acıların sebebi de, çoğumuzun hiç görmediği borsa dehlizlerinde ve yönetim kurullarında yapılan anlaşmalar. Bu önermeyi, yani maddî refahın ve insanın gerçeklik deneyiminin öznel olduğunu, arzunun hem gündelik hayatta hem de neoliberal ekonomide belirleyici bir rol oynadığını kabul edersek, tam tersi bir sonuca varmak da mümkün değil mi? "Sanal kapitalizm"in dinamiği, bizi gerçekliğin yanıltıcı doğasıyla yüzleştirdi. Gerçekliğin eğreti doğasına, aniden yayılan bir rivayetle birkaç saatte eriyen devasa bir servetten daha sağlam bir kanıt olabilir mi? Budizm "objektif gerçeklik yoktur" derken, finansal spekülasyonların "objektif gerçeklikten koptuğu"ndan neden şikâyet edelim ki?

Budizmin sanal kapitalizme yaklaşımından alacağımız "ders", bir gölge tiyatrosuyla uğraştığımızın farkında olmamız gerektiğidir: Kapitalist oyunu, ona kendimizi kaptırmadan, araya "ruhsal bir mesafe" koyarak oynamalıyız. Yani sanal kapitalizm "özgürleşme" yolunda ilk adım işlevi görebilir. Bu da bizi, ıstırabımızın objektif gerçeklikten değil –böyle bir şey yok zaten–, Arzu'muzdan, maddî şeylere olan ihtirasımızdan kaynaklandığı gerçeğiyle yüzleştirir. Öyleyse yapmamız gereken tek şey, maddî gerçekliğe ilişkin yanlış kavrayışımızdan kurtulduktan sonra, tutkuyu reddetmek, iç huzur ve ruhsal mesafe sağlayan bir tutum takınmaktır. Budizmin, sanal kapitalizmi bütünleyen bir ideoloji olmasına şaşmamalı: Budizm kapitalizme tehlikesiz bir içsel mesafeden, ellerimizi kirletmeden katılmamızı sağlıyor.

Tam da bu ayartma nedeniyle, bazı ilkeleri diğerlerinden üstün tutma mirasına sadık kalmalıyız. +

"STAR WARS"UN YARATICISI GEORGE LUCAS

Demokrasiden diktatörlüğe

George Lucas'ın Time dergisine 1999 ve 2002'de verdiği söyleşileri harmanlayarak naklediyoruz...

O melek gibi Anakin'in şeytanî Darth Vader'a dönüşmesinin sebebi ne?

GEORGE LUCAS: Anakin "şey"lere bağlanıyor. Annesinden ayrılamıyor, sevgilisiyle bağlarını koparamıyor, "şey"lerden vazgeçemiyor. Bu da insanı muhteris ve açgözlü yapıyor. İnsan açgözlü olunca karanlık tarafa geçiyor. Çünkü sahip olduğunuz şeyleri kaybetmekten korkuyorsunuz. İhtiyaç duyduğunuz iktidara sahip olamayacağınızdan korkuyorsunuz.

Anakin, tıpkı Brütüs gibi, Senato kendi içindeki anlaşmazlıkları çözüme ulaştırmadığı takdirde "buna mecbur bırakılacağını" söylüyor. "Kim mecbur bırakacak?" sorusuna, "akil bir adam" diye cevap veriyor. Bunun üzerine, Padme "bu bana diktatörlük duygusu veriyor" diyor. Siz bu siyasî polemikte nerede duruyorsunuz?

Bütün demokrasiler diktatörlüğe dönüşüyor. Ama darbeyle olmuyor bu. İnsanlar demokrasilerini bir diktatöre veriyor. Sezar'a, Napolyon'a veya Hitler'e.

Ne tür şeyler insanları ve kurumları o yöne sevkediyor?

Benim de kafa yorduğum mesele o: Nasıl oldu da cumhuriyet imparatorluğa dönüştü? Bunun paralelinde nasıl oldu da Anakin Darth Vader'a dönüştü? İyi bir insan nasıl kötü olur? Bir demokrasi nasıl diktatörlük haline gelir? İmparatorluk cumhuriyeti fethetmedi. İmparatorluk cumhuriyetin ta kendisi. Bir sabah Prenses Leia yataktan kalktı ve "Bu artık bir cumhuriyet değil, imparatorluk. Kötü adamlar biziz. Bu demokrasi bir aldatmaca, tepeden tırnağa yanlış" dedi.

"Star Wars"un dindar bir eser olarak yorumlanmasına ne diyorsunuz?

"Star Wars" dindar değil, dinin temsil ettiği şeyleri damıtıp modern ve anlaşılır bir şekle sokuyor. On yaşındayken anneme sormuştum: "Tek bir tanrı varsa neden birçok din var?" O günden beri bu soru üzerine düşünüyorum ve vardığım sonuç, bütün dinlerin doğru olduğu.

Her din bir başka din kadar iyi midir?

Evet, öyledir. Din, inancın kabıdır.

"Star War"un popülerliği, geleneksel inanç kurumlarının 1970'lerin sonlarından itibaren insanların manevi arayışlarına cevap verememesiyle açıklanıyor. Siz nasıl izah ediyorsunuz?

"Star Wars"a Force'u (Kudret) koymamın sebebi, genç insanlarda bir tür maneviyatın uyanması içindi. Bir inanç sisteminin, bir imanın olmasını önemli buluyorum. Tanrının varolduğuna inanıyorum. Bundan hiç şüphem yok. Ama tanrının ne olduğu bilmiyorum.

Force'un tanrı kavramının doğu inançlarındaki tanımına, özellikle Budizminkine yakın olduğu söyleniyor.

Evet, Force Budizme yakın bir kavram. Ancak Budizmden önce de varolan bir mefhum. "Star Wars"un ilk bölümünü yazarken binlerce yıldır mevcut olan ve insanların şu ya da bu şekilde rabıta kurabilecekleri bir inanç biçimine ihtiyacım vardı. Bir din icat etmek istemedim. Bütün dinleri kapsayan bir ifade biçimi bulmak istedim.

Yeni bir mitoloji mi yarattınız?

Eski bir miti yeni bir biçimde anlatıyorum. Her toplum o miti farklı bir şekilde, içinde yaşadığı ortamla ilişkilendirerek anlatır. Motif aynıdır. Ama yerelleşir. Benim yaptığım da bir yerelleştirme, ama belli bir mekân içinde değil, belli bir zaman içinde, milenyumun sonunda yerelleştirme.

"Star Wars"un "kitleler için mistisizm" olduğunu söyleyenler var. Dini banalleştirmekle, başına buyruk bir din anlayışının propagandasını yapmakla suçlayanlar da.

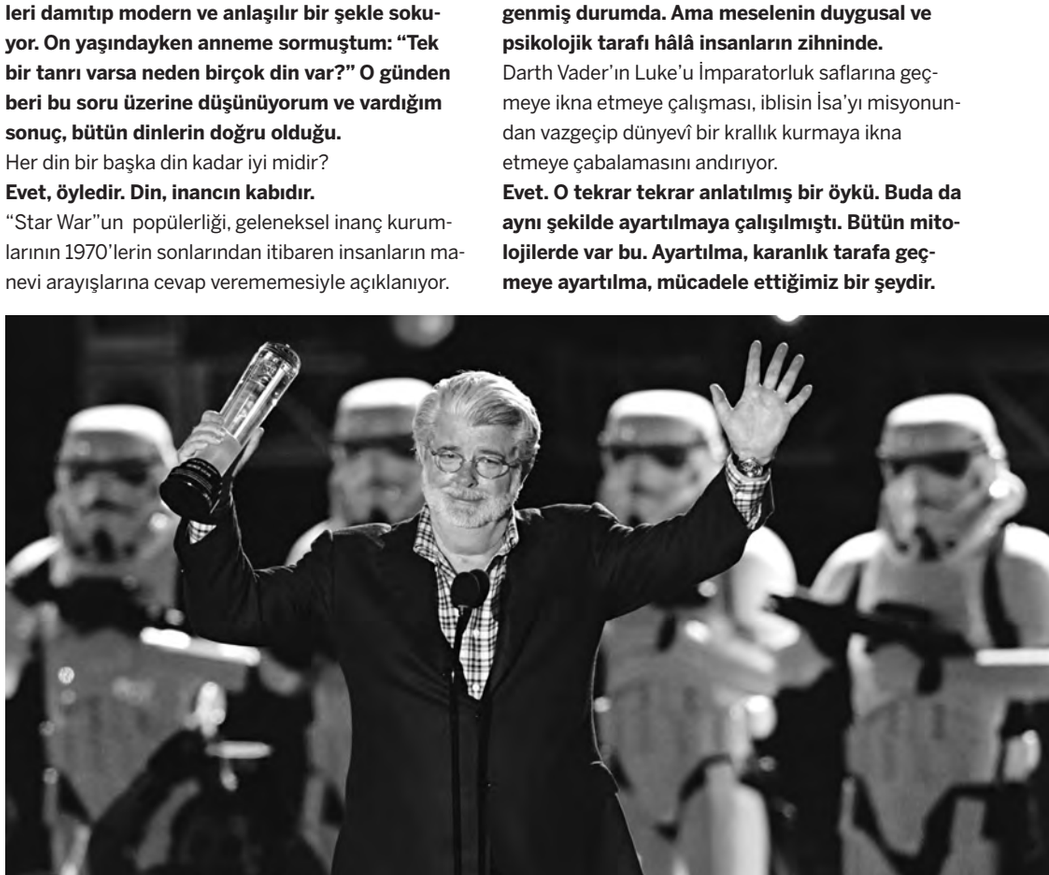
Tam da o nedenle Force'a tanrı demeye tereddüt ediyorum. Force, genç insanları bu büyük muamma üzerinde düşündürmek için tasarlandı. Film çıktığında, hemen her din tarafından kendi inançlarının temsili olarak kabul gördü. İncil'de, Kur'an'da, Tevrat'ta yer alan öykülerle ilişkilendirildi. Ben üç bin yıl önce de geçerli olan temel meselelerle iştigal ediyorum. O meseleler bugün de geçerli, revaçta olmasalar bile.

Niye revaçta değiller?

Çünkü yaşadığımız dünya çok daha karmaşık. O inançların ahlâkları varolmama noktasına indirgenmiş durumda. Ama meselenin duygusal ve psikolojik tarafı hâlâ insanların zihninde.

Darth Vader'ın Luke'u İmparatorluk saflarına geçmeye ikna etmeye çalışması, iblisin İsa'yı misyonundan vazgeçip dünyevî bir krallık kurmaya ikna etmeye çabalamasını andırıyor.

Evet. O tekrar tekrar anlatılmış bir öykü. Buda da aynı şekilde ayartılmaya çalışılmıştı. Bütün mitolojilerde var bu. Ayartılma, karanlık tarafa geçmeye ayartılma, mücadele ettiğimiz bir şeydir.

VİZYON

Mutasyon çağı

Jim Jarmusch'un ABD'de iki seksen yatan, Avrupa'da bol tezahürat alan yeni filmi "Limits of Control" yurt sathında DVD tezgâhlarında! Bu bahaneyle "vizyoner"imize bağlanalım, ne alemdeymiş bakalım. Les Inrockuptibles ve Télérama'dan naklen...

Çeviren: Siren İdemen

Hâlâ çok film seyrediyor musunuz?

Jim Jarmusch: Artık daha çok DVD'den seyrediyorum. ABD'de sinema salonunda gidip seyredebileceğiniz görmeye değer filmlerin sayısı giderek azalıyor. Yabancı filmler salon bulamıyor. DVD'den seyretmekten başka şansınız yok.

Rastgele mi seçersiniz filmleri, yoksa bir yönetmenin ya da oyuncunun bütün filmlerini peşpeşe seyretmeyi mi tercih edersiniz?

Belli bir kuralı yok. Geçenlerde, peşpeşe Hammer prodüksiyonları seyrettim; nereden esti, bilmiyorum. En son seyrettiğim şeylerden biri, Wes Anderson'un çizgi filmi "Fantastic Mr. Fox"tu. Animasyon tekniğini ilginç buldum. Ayrıca, Radio Caroline hakkındaki "Good Morning England"ı seyrettim; ilginç konu, ama film benim kalemim değil. Esas, Samuel Fuller'ın "House of Bamboo"sunu tekrar seyrettim; ne kadar müthiş olduğunu unutmuşum. Melville'in üslûbu ve dünyasıyla yakınlığı çok etkileyici. DVD'de şöyle bir şey olabiliyor: Birden bütün Angie Dickinson'lı filmleri ya da bütün McQueen'leri seyretme arzusuna kapılabiliyorum.

Günümüz sinemasında Yeni Dalga'yla ya da sizin kuşağın punk'ıyla kıyaslanabilir bir akım görüyor musunuz?

Kesin bir fikir edinmek zor. Dijital teknoloji sayesinde, küçük bütçeyle çekilmiş o kadar çok film var ki. Belki bir neo-neo-neo realizmden bahsedebiliriz. Eskinin underground akımlarında, insanlar fiziksel olarak da bir araya gelirdi. Bugün ilişkiler internet üzerinden, sanal bir ağ olarak kuruluyor. Müzikte olanlar sinemanın geleceğini gösteriyor. Belgeselci bir arkadaşım mantarlarla ilgili filmini flash diskle dolaşıma soktu mesela. Bir mutasyon çağında yaşadığımız kesin. Yeni bir şeye doğru gidiyoruz. Ama tam olarak neye? Bilemiyorum.

Dijital kamerayla çekim yapmıyor musunuz?

Hayır, ben dinozorum! Pelikülü tercih ediyorum, tıpkı plak dinlemeyi tercih ettiğim gibi. iPod'a tahammül edemiyorum. Pelikülün sihri, bir yüzeye sızan ışığın yarattığı kimyasal etkide. Sonra, negatiften pozitife geçerken başka bir kimyasal reaksiyon ortaya çıkıyor. En sonunda da, projeksiyon esnasında ışık fiziksel olarak cismin içinden geçiyor. Bütün bu süreci, rakamların görüntülere dönüşmesinden çok daha sihirli buluyorum. Dijitalmiş, analogmuş, hiçbiriyle alıp veremediğim yok, bunlar sadece birer alet. Mühim olan, esere akseden duygu ve düşünceler. Aklıma, virtüözlüklerine aşık gitaristler geliyor... Dijitalmiş, 35 milimetreymiş, super-8'miş, hiç fark etmez, mühim olan filmin iyi olup olmaması. Evimde bilgisayar yok, e-mail'im yok, cep telefonumun olmasına bile hayret ediyorum. Ama e-mail konseptine hayranım. E-mail'imin olmamasının tek sebebi zamansızlık; okumaya, müzik yapmaya, arkadaşlarımı görmeye, işimle meşgul olmaya zaten istediğim kadar zaman bulamıyorum, bir de e-mail'le uğraşırsam... Bize onca etkileyici, güçlü, kalıcı eserler bırakan sanatçılar kendilerini tanıtacak teknolojik araçlara sahip değildi. Béla Bartók sefalet içinde öldü, Lester Young, Van Gogh, William Blake hakeza... Benim itikadım bu: insanın kendinden bir şey vermesi, hayal gücü...

Benim işim bu: Bir tür radyo alıcısı gibi olmak. Verebilmek için almak lâzım. Bu bir Joe Strummer kanunu: No input, no output!

Müziğin hayatınızda da önemli bir yeri var. Müzikteki yenilikleri izleyebiliyor musunuz?

Gayret ediyorum, ama her şeyi takip etmek gittikçe zorlaşıyor; o kadar çok yeni grup var ki. Şu aralar, filmimin müziğine de katkıda bulunan Boris'i dinliyorum; Teksaslı Black Angels, Thee Oh Sees... Yeni, ilginç şeylerin peşindeyim hep. Son zamanlarda, hiphop beni fena hayal kırıklığına uğrattı, underground cephesi bile vaat ettiğini veremedi. Ama rock'n'roll'da durum tam tersi: Bir sürü gayet sıkı müzik yapan saykodelik garage sound'lu lo-fi grup var.

Her gün internette ortaya çıkan onlarca yeni grupla insanın buluşması, sivrilen grupların çok daha az olduğu 1960'lara göre daha mı zor?

1960'larda, Stones, Kinks, Animals gibi iyi grupları radyodan dinleyebiliyorduk. Bugün bu işi internet görüyor. Paris'te büyük mağazalarda hâlâ CD satıldığını görünce şaşırdım. ABD'de artık CD satan büyük mağaza kalmadı, sadece özel ilgi alanlarına hitap eden küçük dükkânlar var; bir de tabii internetten indiriyorsunuz.

İnternet üzerinden rock'un demokratikleşmesinin öbür yüzü de sığlaşma riski değil mi?

Mainstream kültür başımızdan aşağı habire daha fazla boktan şey boca edip duruyor. Bunun karşısında, çok sayıda lo-tech grubun ortaya çıkması iyi bir şey. Marjinal yaratıcılıklar oldum olası ilgimi çekmiştir, amatörlük benim gözümde çok güzel bir kelimedir. Dün radyoda "Exile on Main Street"ten bir şarkı çalıyordu, içimden "Keith Richards profesyonel bir amatör" diye geçirdim. Stones'un o kadar harika olmasının sebebi, Keith'in grubun müziğine kattığı arıza. O kusurlar onları kusursuz yapıyor. "Year Of The Horse"u (1997) çekerken Neil Young bana şöyle demişti: "Rock'n'roll yaparken düşünmeyeceksin! Düşünmeye başladığın anda, olayın özünü kaybedersin. Rock tefekkür değildir, histir."

Willam Blake'i örnek verdiniz. Edebiyatla aranız nasıl?

"Filmde çıplak bir kız var, ama seks yok. Şeffaf yağmurluğu üniforma gibi. Baş karakter bir katil, ama silahtan uzak durmak istiyor."

Sürekli ve her türden kitap okurum. Mesela, Luc Santé'nin kartpostalların tarihiyle ilgili bir kitabını okudum geçenlerde. Blake'i döne döne okurum; Peter Ackroyd'un yazdığı biyografisini de yeniden okudum, en son on sene önce okumuştum, geçen gün şöyle bir açtım, yine kaptırdım gittim. Bugünlerde nükleer fizikçi Michel Cassé'nin bir kitabını okuyorum, adam Rimbaud uzmanı bir fizikçi! Bak sen! Kitapta, kâinatta maddenin ortaya çıkışını, evrenin genleşmesini, zaman mefhumunu anlatıyor. Adeta şiir! Ayrıca, DeLillo, Auster gibi çağdaş Amerikalı yazarları da okuyorum, ama hepsini değil. Geçmişte ve bugün dünyanın dört bir yanında o kadar çok güzel ve önemli kitap var ki, günümüzün Amerikalı yazarlarıyla yetinemem. Kitaplar da rock grupları gibi: Tükenmiyorlar.

Kitap okurken, müzik dinlerken ya da film seyrederken, kendinizi filmleriniz için malzeme topluyor gibi hissediyor musunuz?

Benim işim bu: Bir tür radyo alıcısı gibi olmak. Verebilmek için almak lâzım; sesleri, jestleri, sözcükleri, görüntüleri önce yakalayacaksınız ki, sonra sunabilesiniz. Bu bir Joe Strummer kanunu: "No input, no output"! Bütün günlerini masa başında ticarî filmler üretmekle geçiren Hollywood tarzı sinemacılar takılıyor bazen aklıma. Ne zaman, nerede yeni fikirler arar bu adamlar? Çıkın biraz korunaklarınızdan, kenar mahallelerde yaya dolaşın, İspanyolca dinleyin, 300 yıl önce yazılmış bir kitap okuyun, daracık dünyanızdan burnunuzu çıkarıverin! Büyük Hollywood filmleri ne kadar birbirinin tekrarı... Ama mesela, son Godard'lara bakın, hepsini tamamen kavradığımı iddia etmeyeceğim, ama her seferinde, benim asla aklıma gelmeyecek, düşünemeyeceğim şeylere cesaretle el atıyor. Bu duygu işi, teknik değil.

"Limits of Control"da resim de önemli bir rol üstleniyor. Sanat âlemine yakın mısınız?

O dünyanın içinde değilim, sokak sanatını seviyorum, graffitileri, figüratif resmi... Roman ölmedi, sinema da, resim de. Bütün bu biçimleri seviyorum, mezara girmeleri mümkün değil. Her kuşak kendinden öncekilerin yaptıklarıyla arasına mesafe koyma ihtiyacı duyar. Ben punk'la büyüdüm; punk "stadyum rock'una ölüm!" demekti. Zaman zaman bu tür temizlikler gerekiyor. Babalarımızı öldürmemiz lâzım, öyle değil mi! Sağlıklı olan bu. Ama daha önce yaratılmış olan her şeyi imha etmek gerek demek değil bu; bu hem çok saçma olur, hem de sanatsal yaratının güzelliklerini ve çeşitliliğini ıskalamak anlamına gelir.

"Limits of Control"un çıkış fikri neydi? Filmi İspanya'da çekmek nereden aklınıza geldi?

Daha önce dört filmimde yer alan Isaach de Bankolé'yi başrolde oynatmak istiyordum. Yürüyüş tarzını, bir panter gibi hareket edişini çok seviyorum; kostümlü bir hayvan gibi. On küsur yıldır, sakin, soğukkanlı, bütün melekelerini işine teksif etmiş bir katili oynadığı bir film yapma fikri zihnimde geziniyordu. İspanya ise kendiliğinden çıkageldi. Madrid ve Sevilla, en sevdiğim şehirlerdendir.

"Limits of Control", senaryonun minimal düzeyde tutulduğu, pek çok şeyin çekimler sırasında kesinleştiği izlenimini veriyor.

Bütün ihtimallere açık, sezgilerimize kulak vererek çalışmak istiyorduk. Storyboard kullanmam. Chris Doyle'u *(Wong Kar–wai'la da çalışan büyük görüntü yönetmeni)* yıllardır tanıyorum. Olağanüstü bir sezgisi var; an be an düşünerek ilerlemeyi seviyor. "Kahve ve Sigara"da, "Night on Earth"te de yaptığım gibi, tam mânâsıyla bir olay örgüsü yazmadan, daha ziyade belli başlı koordinatlar üzerine kurulu bir hikâye çekmeye karar verdim. Flamenkoda olduğu gibi, çeşitlemeler, tekrarlar yapmak istiyordum. Çekimlerde meydana gelebileceklere tamamen açıktım. Filmin adı William Burroughs'dan; bir tür "cut up" olarak tasarlamıştım. Oulipo'yu da severim, Brian Eno'nun "eğik stratejiler" yöntemini, yazma tarzını da... Çekimlerde, küçük kartlara bazı cümleler yazmıştım: "Bu bölümler geçiş olarak düşünülebilir mi?", "Tekrarları vurgula", "İlginç ayrıntılara dikkat et ve onları biraz daha abart"... Bu tür şeyler yönümü bulmama yardımcı oluyor.

Antonioni ya da Tarkovski bugün film çekseler gösterecek salon bulamazlardı. Tam bir ticarethane haline gelen dünyamızın sinemanın imkânlarını bu kadar kısıtlamasına çok üzülüyorum.

Baş karakteriniz kendini neredeyse hiç dışa vurmuyor. Her şeyin teşhir edilmek zorunda hissedildiği günümüz toplumunun zıddı gibi. Filminize estetik bir manifesto denebilir mi?

Bugün sinema yapanlar çoğunlukla seyircinin beklentilerine fazla kafa yoruyorlar. Onlara beklediklerini vermeyelim, tam tersine, onları şaşırtalım. Sinemanın bir gölge oyunu, bir numara olmasının keyfini çıkaralım. Filmde çıplak bir kız var, ama seks ya da şiddet yok, şeffaf yağmurluğu üniforma gibi. Baş karakter bir katil, ama silahtan uzak durmak istiyor... Ve tabii film ABD'de hiç iyi karşılanmadı. *(gülüyor)* Almanya'da üç kat daha fazla ilgi gördü. Amerikalılar beslenmesi gereken koyunlar gibi; koyunlarsa bizi ilgilendirmiyor. Filmin ticarî açıdan başarılı olup olmaması umurumda değil, ama görülmesini elbette önemsiyorum. Bu çok acımasız bir ikilem. Sinema ve dağıtım endüstrisinin ölmekte olduğuna, yeni bir şeyin doğacağına inanıyorum. Ama ne? Her şey değişiyor. Antonioni ya da Tarkovski bugün film çekselerdi, gösterecek salon bulamazlardı herhalde. Tam bir ticarethane haline gelen dünyamızın sinemanın imkânlarını bu kadar kısıtlamasına çok üzülüyorum. Bazen, elli yıl önce gördüğüm bazı filmlerden görüntüler geliyor aklıma. Neden bilmiyorum, ama çok hoşuma gidiyor. Tilda Swinton'ın canlandırdığı karakter bir kuşu rüyasında mı, yoksa bir filmde mi gördüğünü soruyor kendisine. Çıkaramıyor. Tarkovski'nin "Stalker"ından bir sahne bu aslında. Ne fark eder ki! Hakiki görüntülerle sinemanın görüntüleri, müzik, hepsi birbiriyle iç içe geçiyor bilincimizde, tıpkı Jacques Rivette'in "Céline et Julie en bateau" (Céline ve Julie gemide) filminde olduğu gibi. İnsanın muhayyilesi silahlardan ya da fizikî güçten çok daha kuvvetli. Çok sevdiğim bir örnek hiç aklımdan çıkmıyor: İsa'dan önce 500 yıllarında, küçük bir Yunan köyünde, bilimadamları ve düşünürler, Pisagorcular, yaklaşık bir asır süren bir toplumsal organizasyonu hayata geçirdiler. Kadınlarla erkekler eşitti, hayvanların ruhu vardı... Bütün bu insanlar bir isyan sonucunda öldürüldüler. Ama isimleri, o isimden türeyen terim bize kaldı. Onları unutmadık. Pisagorcuları hâlâ hatırlıyor ve anıyoruz. ✚

HASBIHAL

Lhasa, Sosa, Espinosa

Naomi Klein İstanbul'daydı. Boğaziçi Üniversitesi'nin davetlisi olarak geldi, Hrant Dink'i ve Filistin'i konu alan bir konuşma yaptı, basına mülâkatlar verdi. Bir+Bir'e de yirmi dakika düştü. Velhasıl, dar zamanda kısa paslaşma... O hasbıhali ve Boğaziçi'ndeki konuşmasından bir bölümü huzurlarınıza getiriyoruz.

Söyleşi: Yücel Göktürk

Lhasa'yı anarak başlayalım mı?

NAOMI KLEIN: Lhasa'yı çok severim. Beni ağlatacaksınız.

Nasıl tanışmıştınız?

2001 ekonomik krizinden sonra Arjantin'de bir film ("The Take") çekmiştik. Filmin konusu işçilerin çalıştıkları fabrikaları işgal edip kooperatiflere dönüştürmeleriydi. Fabrikaları kapanan işçiler işsiz kalmışlardı, bu durumu kabullenmediler, fabrikaları işgal ettiler ve uzun soluklu bir hukuk savaşı vererek onları işçi kooperatifleri haline getirdiler. Biz de o işçileri uzun mücadeleleri boyunca izledik, kaydettik. Buenos Aires eyalet hükümeti işgal edilen fabrikaların kamulaştırılıp işçilere devredilmesini onayladı. Filmin merkezinde yer alan Forja adlı otomobil yedek parçası üreten fabrikanın işçileri kamulaştırma davasını kazandıklarında, Buenos Aires'in varoşlarında büyük bir kutlama düzenlediler. Buenos Aires'te kutlama demek mangal demektir. *(gülüyor)* O şenlikte, filmimizin ana kahramanı, işçi kooperatifinin başkanı Freddie Espinosa gitarını çıkardı, Mercedes Sosa'nın ünlü şarkısı "Yo Vengo A Ofrecer Mi Corazon"u çalıp söylemeye başladı. Biz de kaydettik. O şarkının mutlaka filmde olmasını istiyorduk. Fakat, Freddie'nin sesi berbattı, detone oluyordu. *(gülüyor)* Dolayısıyla, şarkının özgün halini koymak istedik, ama Mercedes'in sağlık durumu müsait değildi. Mercedes o kadar olağanüstü bir şarkıcı ki, sesi o kadar benzersiz ki, "Corazon"un cover'ını kim yapabilir diye düşündüğümüzde Lhasa'dan başka bir isim gelmedi aklımıza. Ve Lhasa'yla irtibata geçtik, kayıtları gönderdik, bizim için "Corazon"u söylemesini rica ettik. Anında cevap verdi, "memnuniyetle" dedi. "Corazon"u bir arkadaşımızın evinin bodrumunda kaydetti. Bugün gibi hatırlıyorum, bütün bir öğleden sonra Lhasa'nın "Corazon"u söyleyişini dinlemiştim. Çok cömert bir insandı. Bize şöyle yazmıştı: "Doğru şarkının doğru anda söylenmesinin ne denli etkili olduğunu biliyorum..." Filmin prömiyerinde de Montreal'in punk rock'çılarını Meksika folk şarkılarıyla coşturmuştu. *(gülüyor)* Lhasa çok istisnaî bir insandı. Kişiliği de müziği gibiydi: Katışıksız ve cömert.

Siyasî görüşleri nasıldı?

"The Take"e destek verdi, çünkü işçilerin safındaydı. Romanlara da çok destek oldu. Avrupa'daki Romanlar için birçok konser verdi. Romanlara büyük bağlılık duyuyordu, onlarla birlikte çalıp söylemeyi çok severdi. Lhasa'nın hayatını bir parça bilenler için o bağ şaşırtıcı değil. Lhasa bir gezgindi. Kanser teşhisi ölümünden bir sene önce konmuştu. Bünyesi kemoterapiye olumlu tepki vermişti, iyi görünüyordu, kanseri yeneceğini düşünüyorduk. Ölümü feci bir şok oldu bizim için. Obama'yı severdi, eleştirilmesine kızardı. Ben de Obama'yı eleştirenlerdenim. Bana, "ben hayatım için mücadele ediyorum, Obama'nın bir umut ışığı olduğuna inanmaya ihtiyacım var" diyordu. Niye Obama'ya umut bağladığını çok iyi anlıyorum. Lhasa politik bir insandı, ama aktivist değildi. Aktivist olamayacak kadar naifti. Tanıdığım en iyi yürekli , en iyimser insanlardan biriydi. Onun gibi birini kaybetmiş olmak kahredici.

Sizi Arjantin'e, fabrika işgallerini konu alan bir belgesel çekmeye sevk eden neydi?

Arjantin'de müthiş bir politik ivme vardı. Eşim (Avi Lewis) ve ben neoliberalizme alternatifler üzerine bir belgesel yapmak istiyorduk. Katıldığım bütün forumlarda, zirvelerde açık oturumlarda hep şu soruyla karşılaşıyordum: "Tamam, neoliberalizmi kıyasıya eleştiriyorsunuz. Peki alternatifiniz ne?" Bu sorunun sorulmadığı hemen hiçbir söyleşi yoktu. Ve genellikle masum bir soru da değildi, neoliberalizm eleştirisini geçersiz kılmanın "bir alternatifiniz yok" demenin bir yoluydu. Şahsen on maddelik planlar yazan, insanlara ne yapmalarını söyleyen, "işte cevap budur" diyen bir yazar değilim. Fakat gördüğüm o ki, insanlar alternatifler üretiyor, hayata geçiriyor. "Alternatifiniz ne?" sorusunu bir konferansla, bir doktrinle cevaplamak yerine, hayata geçirilen alternatifleri göstermeyi tercih ettiğimiz için eşimle birlikte çeşitli deneyimleri izliyorduk. Aklımızda daha büyük ölçekli bir proje vardı, çeşitli ülkelerde yaşanan çeşitli alternatifleri konu alan bir seri yapmak istiyorduk. Ve belgesel film haline getirilebilecek alternatifler üzerine düşünüyorduk. Buenos Aires'e gittiğimizde, 2001 krizinin etkisi olanca ağırlığıyla sürüyordu. Ve o enkazın altından birçok alternatif çıkıyordu. 2001-2002 Arjantin'inde müthiş bir politik ivme vardı. Hayatımda hiç tanık olmadığım bir şekilde spontan ve tabandan bir demokratikleşme hareketi başlamıştı. Arjantin toplumunun büyük çoğunluğu mevcut siyasî yapıya inancını tamamen yitirmişti ve katılımcı demokrasiye angaje olmuştu. Akşamüstleri Buenos Aires sokaklarında dolaşırken her köşede, her sokak lambasının altında yüzlerce kişinin toplanmış hararetle tartıştıklarını görüyordum. Bunlar mahalle meclisleriydi ve ülke çapında yüzlercesi vardı. Buenos Aires'te kalıp o görüntüleri kaydetmek doğal bir şeydi bizim için.

Kamulaştırma kutlamasında işçi kooperatifinin başkanı Freddie Espinosa gitarını çıkardı, Mercedes Sosa'nın ünlü "Corazon"unu çalıp söylemeye başladı.

O işgallerden, kamusallaştırmalardan, işçi kooperatiflerinden geriye ne kaldı?

200 fabrika kooperatife dönüştürülmüştü. O sayı şimdi daha da fazla. "The Take"i çektiğimiz sırada dönüştürülen fabrikalar çalışıyor, bir kısmı büyümüş, gelişmiş durumda. Ne var ki, Arjantin'de neoliberalizmin hakimiyeti sürüyor. Dolayısıyla, bu kooperatifler ekonominin küçük bir bölümü olarak kaldılar. Zira, özel sektörün aksine devlet desteği almıyorlar. Öte yandan, bu tür kooperatiflere öncelik tanıyan, siyasal destek veren hütümetlerin yönettiği ülkelerde çok daha hızlı bir büyüme ve gelişme yaşanıyor. Mesela Venezüela'da, mesela Bolivya'da...

Arjantin'de de sol bir hükümet yok mu?

Sol bir iktidar değil o, Peronist bir merkez-sol parti, merkez demek daha doğru. Arjantin ve Şili'de durum şu: Geçmişte oldukları noktaya kıyasla daha soldalar. Ama hiçbir zaman neoliberalizmi toptan reddeden Bolivya, Ekvador, Venezüela gibi –Paraguay'ı göreceğiz– Şili ve Arjantin'de neoliberalizmin temel işleyişine dokunulmadı, politika değişimleri marjinal düzeyde kaldı. Geçtiğimiz ocak ayında Şili seçimlerini neoliberallerin kazanması sol etiketli hükümetin başarısızlığına cevaptı. Gerçekte sol bir iktidar değildi Şili'deki. Arjantin'deki de öyle. Sol zannediliyor, çünkü sol bir söylem kullanıyor.

"The Take"i yapmak istememizin sebebi işçi kooperatifleriydi. Ekonominin demokratikleşmesi fikrinin temeli işçi kooperatifleridir. Bu fikir tarih boyunca tekrar tekrar gündeme gelmiştir.

Michael Moore'la yeni filmi "Kapitalizm: Bir Aşk Hikâyesi" üzerine söyleşi yaptınız. O filmi ve genel olarak Michael Moore'un sinemasını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bazı filmlerini diğerlerinden daha çok seviyorum. "Kapitalizm" favorim değil, favorim "Bowling For Colombine". Ama Michael Moore'u seviyorum, bir popülerleştirici olarak çok önemli rol oynuyor. Michael Moore hakkında bir hayli sinik yorumlar yapılıyor, ben o tarafta değilim. Michael Moore gösteriyor, teşhis ediyor, popülerleştiriyor. Bence bayağı radikal, fikirleri de öyle. Radikalliğini şekerlendirme ihtiyacı duyuyor, ki hitap ettiği Amerikan kamuoyunu dikkate alırsak bu anlaşılır bir şey.

Amerikan kamuoyu demişken, Obama'nın sağlık reformu dolayısıyla aldığı darbeye nasıl bakıyorsunuz?

Obama yalnız sağlık reformunda değil, birçok konuda ağır darbeler aldı. En son Massachusetts seçimlerinde, herkes Edward Kennedy'nin yerine bir demokratin seçileceğinden emindi. Ne var ki, cumhuriyetçilerin adayı kazandı. Soru şu: Demokratlara verilen destek bir yıl içinde niçin eriyip gitti? Ben bunu Amerika'daki "politiko-manya"ya bağlıyorum. Amerikan sağı aklını yitirmiş durumda. Obama hiçbir şey yapmasa bile varlığı onları öfkeden kudurtmaya yetiyor. Obama en ılımlı politik değişim programlarını getirse dahi, yoksulların yiyecek karnelerini iyileştirse mesela, bir Karl Marx-Malcolm X kırması muamelesi görecek. Amerikan sağının tepkisine bakılırsa, Obama sanki radikal sosyalizm getirmiş gibi. Öyle bir şeyin zerresi yok. Amerikan solu durumun farkında. Obama'nın bankalara karşı durmadığını biliyor, sağlık reformunun ilaç ve sigorta şirketleri tarafından kaleme alındığını biliyor. Küresel ısınma için kılını kıpırdatmayacağını, çözüm diye sunulanın bir balon olduğunu görüyor. Obama muhaliflerini öfkeden kudurtmakla kalmadı, kendi tabanını, seçilmesi için vargüçleriyle çalışan insanları büyük hayal kırıklığına uğrattı, demoralize etti. Sağın Obama'ya ateş püsküreceği belliydi, onun nefes alıp vermesi, sokaklarda dolaşması bile yeterli bir sebep. Herhangi bir şey yapmasına gerek yok, varolması yetiyor öfkelenmelerine. Obama'nın iktidarda kalmasının koşulu, ona oy verenleri, onu sevenleri esinlendirmek, heyecanlandırmak, harekete geçirmek. Umuyoruz ki Massachusetts yenilgisi Obama için bir alarm sinyali olmuştur. Sağlık hizmetleri, enerji, küresel ısınma gibi konularda en başa dönerek gerekli yasal düzenlemeler için kolları sıvaması gerekiyor. Sağcılarla ittifak yapamayacağı ortada. Amerikan sağına göre küresel ısınma diye bir şey yok, inanmıyorlar. Eminim burada da öyleleri vardır. *(gülüyor)* Bilime inanmıyorlar, bilimin söylediklerine kulak asmıyorlar. Ve dolayısıyla küresel ısınmaya karşı yasal önlemler alınması gerektiğini düşünmüyorlar. Obama yönetimi çeşitli tasarılar sundu meclise. Ama sorun şu: Kim savunacak?

Solun savunabileceği bir tasarı var mı ortada?

Mesele de bu. İklim yasası bunun mükemmel bir örneği. Çünkü, eğer küresel ısınma diye bir şeyin olduğuna inanmıyorsanız, ona dair yapılan bir düzenleme sizi öfkelendirecektir. Eğer küresel ısınma diye bir şeyin olduğuna inanıyorsanız, o zaman da yapılan düzenlemenin küresel ısınmayı çözmeyeceği için öfkeleneceksiniz. Peki bu düzenlemenin bayraktarlığını kim yapıyor? Devlet yardımı alacak şirketler sadece.

Küresel ısınma insanlara "uzaktaki bir sorun" olarak gelebilir, ama sağlık öyle değil. Herkese her an ilaç, tedavi gerekebiliyor.

Evet, fakat mesele şu: Obama'nın sağlık reformu planı, düşük gelirli insanları bir bakıma cezalandırıyor. Pekâlâ Kanada'nın sağlık sistemini örnek alabilirdi. Gayet iyi işleyen bir kamusal sistem Kanada'nınki.

"Sicko"da gösterildiği üzere, değil mi?

Evet. Ama her nedense Amerikalılar Kanada'nın sisteminin çalışmadığına kendilerini inandırmışlar. Onları aksi yönde ikna etmenin mümkünü yok. *(gülüyor)*

Michael Moore'la yaptığınız söyleşide Dayanışma Sendikası'ndan söz ediyorsunuz. Kitabınız "Şok Doktrini"nde de vurguladığınız bir konu bu. Dayanışma Sendikası sizce niye bu kadar önemli?

Bence çok önemli, çünkü neoliberalizmin iktidara yürüyüşünün ne denli antidemokratik bir süreç olduğunu kanıtlayan bir örnek. 1989 Polonya seçimleri neoliberalizmin resmî tarihinde serbest piyasanın Avrupa'daki zaferi olarak gösteriliyor. Aslında tarihsel bir yenilgi. İnsanlar 1989'da ne için oy vermişlerdi? Dayanışma Sendikası neyi temsil ediyordu? Ve Dayanışma'nın ekonomi programı neydi? Dayanışma Sendikası devletin elindeki işletmeleri işçi kooperatiflerine dönüştürmek istiyordu. Arjantin'de "The Take"i yapmak istememizin bir sebebi de işçi kooperatifleri meselesiydi. Ekonominin demokratikleştirilmesi fikrinin dayanağı işçi kooperatifleridir. Bu fikir tarih boyunca tekrar tekrar gündeme gelmiştir. Sağın ekonominin demokratikleşmesi gibi bir sorunu yoktur. Onlar demokrasinin serbest piyasa içinde serpileceğini iddia eder. Zor kullanarak, şok terapi uygulayarak piyasayı serbestleştirirler. Uyguladıkları şiddeti de "demokrasinin önünü açmak" iddiasıyla meşrulaştırırlar. Totaliter bir zihniyettir bu, demokrasinin önünü açtığı vaki değildir. Aksine, demokratikleşmenin önünü tıkar. Polonya örneği ayrıca şunu gösteriyor: Solun küresel çaptaki özgüven eksikliği fikirlerimizin gerçekleşmediği, alternatifimizin olmadığı düşüncesinden kaynaklanıyor. Polonya'da toplumun inandığı alternatifler vardı. Ama bunlar denenmedi. Denenmesi için girişimde dahi bulunulmadı. Şok terapi tercih edildi. Sonuç ortada. +

Amerikan solu durumun farkında. Obama'nın bankaların karşısında durmadığını, sağlık reformunun ilaç ve sigorta şirketleri tarafından kaleme alındığını biliyor.

İkiyüzlülük çürütür

Evrensel standartlara bağlılık Filistin davasını zayıflatmaz, aksine güçlendirir. Adil bir tutum olacağı gibi, İsrail'i en etkili kozundan, onu eleştirenlerin ikiyüzlü olduğu iddiasından yoksun bırakacaktır. Bu ilke, Türkiye de dahil olmak üzere, her yerde iyi kavranmalıdır. Burada, Filistinlilerle dayanışmayı seslendirmek, Kuzey Amerika'dakinin aksine, kolay. Popüler ve popülist bir tavır. Başbakanınızın Davos'ta İsrail'in Gazze'de işlediği savaş suçlarını yüksek sesle dile getirmesi çok önemliydi. Hükümetinizin insanî yardımların Gazze'ye ulaşması için yaptığı müdahale de öyle. Ama Kürt yurttaşlarına baskı uygulayan, Ermeni soykırımını inkâr eden bir sistemin bu dayanışmasını nasıl alkışlayabiliriz? Sudan'la ilgili iddialara karşı "Müslümanların soykırım yapması mümkün değildir" diyen bir hükümeti nasıl gönülden alkışlayabiliriz? Hrant Dink ifade özgürlüğünü kullandığı için yargılanmışken, bu yargılanma nedeniyle ölmüş yatarken nasıl alkışlayabiliriz? İkiyüzlülük kolektif bir çürümeye sebep oluyor. İnsan hakları, takım taraftarlığını andırmaya başladı. Kendi takımımızın ihlallerini savunuyoruz, öbür takımlar tarafından yapıldığında "kanlı katliam" diye haykırıyoruz. Bu oyunda kurbanlar piyon sadece. Hrant Dink demişti ki, siyaset din ve çıkar kaynaklı olduğunda bataklıktır. O bataklık hepimizi ahlakî göreceliliğe ve kabilesel tepkilere çekmeye muktedir. Tam da bu nedenle tutarlılık entelektüel bir faaliyet değildir. Kendimizi iyi hissetmeye dair değildir. Fena halde ihtiyaç duyduğumuz zaferleri kazanabilecek meşruiyete sahip bir hareketi inşa etmeye dairdir. Var kalmaya dairdir.

(Naomi Klein, Boğaziçi Üniversitesi, 19 Aralık 2010)

KARA TREN:
MANO SOLO

Koşuyorum öyleyse varım

Biliyorduk, yolun sonundaydı. Ama inanamıyorduk, inanmak istemiyorduk. Şahane bir albümün, "Rentrer a port"un ardından kaçınılmaz son geldi. Çok genç yaşlarında kapmıştı virüsü. O lanet virüsle savaşırken dünya aleme yaşam sevinci aşılıyordu. O aşıdan biz de nasibimizi aldık; hayatımızdaki birçok şeyde onun esini var. Son dönemindeki çeşitli söyleşilerinden yaptığımız derlemeyle ve ardında bıraktığı şalalalarla, enternasyonal şalalalarla uğurluyoruz Mano Solo'yu...

Derleyen: Alican Tayla

Gazeteci olsaydın kendine hangi soruyu sorardın ?
Mano Solo: Soru sormazdım, daha önce ettiğim çelişkili lafları gösterirdim. Bugünkü gazetecilerin basit bir problemi var: Çalışmıyorlar. Bin kez duyduğun saçma sapan sorularla geliyorlar ve ne anlattığın umurlarında değil. Tek dertleri, bekledikleri cevapları vermen. "Bu soru bana defalarca soruldu zaten" dediğinde, "evet, ama bizim gazetede değil" diyorlar. Hem çalışmıyorlar hem de insanları aptal yerine koyuyorlar. Herkes tek bir gazete okumuyor ki! Resmen olayı reklam gibi görüyorlar ve senden onlara teşekkür etmeni bekliyorlar. Annem ve babam da gazeteciydi, ama böyle çalışmıyorlardı. Benim istediğim, karşımdaki gazetecinin de bir takım fikirleri savunması, aramızda hakiki bir sohbet olması. Gazetecilik, kendini üstün gören bir muhabirin, yazısını okuyacak hırboları düşünerek onların merak ettiğini tahmin ettiği soruları sorması mıdır? Kırk yıldır "önce müziği mi, yoksa sözleri mi yazıyorsunuz?" diye soruyorlar, kim ipliyor ki bunu!

Albümlerini nasıl yaptığını dinleyicilerin merak etmesi normal değil mi?
Nasıl yaptığımın ne önemi var ki? Güzel bir ev gördüğünde inşaat işçilerine gidip "vay, nasıl yaptınız" der misin? Ne demesini bekliyorsun ki? "Valla, üç ölçü çimentoyla iki ölçü kumu karıştırdık..." Sanatçının yaptığı işi anlatması gerekmiyor, o gazetecilerin işi. Yazdığım şarkıları anlatmamı istemelerine uyuz oluyorum. Bir kere, işin değerli ve romantik bir yanı kalmıyor. Bana şair deyip duruyorlar, daha bir kere söyleşilerde şiirden bahsetmedik. "Müzik çok şahane" diyorlar, müzikten bahsetmiyoruz. Müzik basını 15 yıldır AIDS'li olduğumdan başka hiçbir şey yazmıyor.

Bunu biraz daraltıcı mı buluyorsun?
(muhabirin sesini taklit ederek) Hayır "biraz daraltıcı" bulmuyorum, dehşete düşürücü ve iğrenç buluyorum. Bütün bunlar basının içler acısı halini gösteriyor. Senin zaten buraya bütün bu analizi yapmış olarak gelmen gerekir, bu benim işim değil ki. Harbi bir gazeteci olsan çalışıp gelir, söylediklerimin hepsini zaten sen söylerdin. Kısacası, bana gazeteci olsam ne yapacağımı soruyorsun, ben de "kendimi asabi, saldırgan ve dediğim dedik Mano Solo'nun önüne atmadan önce oturup çalışırdım" diyorum. Genel bir kültürel sefalet durumu var. Yıllardır internette bir forum sayfası yapıyorum, insanlar gelip konuşsun diye. Sadece graffiti gibi tek cümlelik boktan şeyler yazıyorlar: "Çok süpersin" ve bir "smiley". Ya da "çok boktansın", mutsuz "smiley". Bunun ne iletişimle ne de kültürle alâkası var. Ben milleti harekete getirmeye çalışıyorum, haydi hep beraber buradayız, buluşalım, beraber bir şeyler yapalım diye. Millet, Myspace'in kurucuları para kazanabilsin diye, şarkılarını koyup, sonra birilerinin gelip yorum yazmasını bekliyor. İnternetten boktan Top 50 müziğinden başka müzik çıkmaz.

Kendini ütopist olarak mı görüyorsun?
(uzun sessizlik) Ütopya gereklidir, her şeyin temelinde ütopya yatar. Ütopyasız ne yapılabilir ki? Bir şeyleri gerçekleştirebilmek için biraz olsun hayal kurabilmek gerek.

Gerçekleşmeyeceğini bildiğin halde bir hayalin peşinden koşmak doğru mu?
Ama o şekilde ütopyanın bir kısmını gerçekleştirmiş olursun zaten. 18 yaşımdayken, benim için şarkıcı olmak, bugün yaptıklarımı yapmak bir tür ütopyadan ibaretti. Sonuçta bunları başardım. Ütopya bir itici güç. Bugünün gençliğinde beni üzen şey, ütopyadan yoksun olmaları. Gösterilere, yürüyüşlere giden gençlere bakıyorum, hiçbir ufukları yok, hele siyasî bir ütopya, tamamen sıfır! Her şey paraya dayalı. '80'lerde doğmuş olmaktansa '60'larda doğmuş olmayı bin kere yeğlerim. İhtiyar bir bunak konuşuyormuş gibi gelebilir, ama gençlerin hali hakikaten içler acısı. Kendimi gittikçe daha yaşlı hissediyorum.

Fransız olmak senin için ne ifade ediyor?
Fransız olmak büyük şans. Fakat bunun gurur duyulacak bir tarafı yok. Kendi yaptığım işten gurur duyarım sadece, Fransız olmayı ben seçmedim ki, burada doğdum o kadar. Fransa'yı seviyorum, ama kendi haline acıyıp duran, sürekli dert yanan Fransa'dan hazzetmiyorum. Dünyanın geri kalanı sefalet içinde yaşarken burada ne kadar ayrıcalıklı koşullarda yaşadığımızı unutmamak lâzım. Dünyanın çoğu bölgesinde insanlar ya sefalet içinde ya da baskı altında yaşıyor. Buranın fakiriyle Hindistan'ın fakirini karşılaştıramazsın bile.

Evet ama, Hindistan'daki durum daha beter olduğu için burada bir şeyler yapmaya çalışmak gerekmediği anlamına mı geliyor bu?
Bir dakika, öyle demedim. Fransa'yı sevip sevmediğimi sordun, evet, seviyorum, çünkü bu bir şans. Ayrıca güzel bir ülke. Paris, dünyanın en güzel şehri. Ne zaman yollara düşsem fark ediyorum ki, Paris en yaşanılası şehir. Bu durumun her yerde olması için her şeyi yapmak gerek. Ama bu da burjuva bakış açısı. Güya demokrasiyi ne pahasına

olursa olsun ihraç etmeye çalışınca ne olduğunu Irak'ta gördük. Ödediğimiz vergilerin insanları ülkeden kovmaya yarıyor olması, Nazilerin yaptığı gibi kapı dışarı edeceğimiz insanlar için kotalar konması, bunlar nefret ettiğim Fransa. Siktiğimin vergileriyle, onların ülkelerine yardım etmektense bize hiçbir kötülük yapmamış kişilere savaş açıyorlar. Neden üçüncü dünya ülkelerine hakikaten ihtiyaç duydukları gibi destek olunmuyor? IMF onlara yardım edeceğine borca batırdı. Onları sürekli olarak Batı ülkelerine bağımlı kılmak için özellikle yeni borçlar yaratıyorlar. Bu politikaları değiştirmek lâzım. Sömürgecilik bitti deniyor, ama Afrika'da Fransa, Elf ve Total gibi büyük şirketler aracılığıyla bir sürü ülkenin parasını ve kaynaklarını yağmalamaya devam ediyor. Azgelişmiş bir ülkeye rafineri inşa edip elli yıl boyunca size para ödemek zorunda bırakıyorsunuz, bu arada esas para da cebinize giriyor. Dünya çapında borçları silmediğimiz sürece, yüzde yüz adaletsizlik içinde yaşamaya devam edeceğiz. Bir ülkeye el uzatmak için bir kasırganın orayı yerle bir etmesini bekleyen Fransa'dan ve Batı dünyasından nefret ediyorum. Ödediğim vergilerin yarısının Afrika'ya ya da AIDS'le mücadeleye gitmesini tercih ederim.

Otobiyografik romanın "Joseph sous la pluie"de (Yağmur Altında Joseph) şöyle diyorsun: "Ölüme karşı ya da ölümün ardından tek önemli olan yürüdüğünüz yoldur. Yol, hayatın bir parçası. Koşuyorum, öyleyse varım." Bu cümleler genel halet-i ruhiyeni mi yansıtıyor?

İlerlemeye devam etmemi, önüme dikilen duvara rağmen yıkılmamamı sağlayan bakış açısı. Çok uzun süre bu düşünceyle yaşadım.

HIV pozitif olduğunu ne zaman öğrendin?

1986 noelinde. Çok risk aldığımın farkındaydım. Çok şaşırtıcı değildi.

Test yaptırmaktan çekiniyor muydun?

Hayır, bilmek istiyordum. Kendimden çok, çevremdekiler için. Prezervatif kullanmak şimdiki kadar yaygın değildi. Kimse kullanmak istemiyordu, özellikle de erkekler. Virüsün varlığından haberdardık, ama bilgimiz yoktu. Sanki bizi teğet geçecekmiş gibi geliyordu.

AIDS'li olduğunu öğrenince ne değişti?

Her şey. Diğer insanları başka bir gözle görmeye başladım, bambaşka biri oluverdim. O gün bir anlamda özgürlüğümü de kaybetmiş oldum. Kaygısızlığım, hata yapabilme özgürlüğüm, zamanı öldürme şansımdan eser kalmamıştı.

Virüse nasıl yakalandığını biliyor musun?

Neden olduğu umurumda değil. Kimse beni madde kullanmaya ya da sevişmeye zorlamadı.

Vücudunda yaşananların zihnine yansıması nasıl oluyor?

Hafife alarak, dalga geçerek yaklaşmaya çalışıyorum. Vücudum depresyona girdiğimi farkederse kendini salıverir. O yüzden moralli olmalıyım. Hasta olmadığınız zaman, vücudunuzun ne kadar hassas ve kırılgan olduğunun farkında olmuyorsunuz. İnsanın vücudunu sevmesi gerek, yoksa vücut kendini telef eder.

Büyüdüğün evde, Jacques Higelin, Coluche ve Jean-Marc Reiser gibi babanın arkadaşı ünlü şahsiyetlerle iç içe olmanın üzerinde etkileri olmuştur herhalde...

Olmaz olur mu! İstisnaî insanlar olduklarının o yaşlarda farkında olmasan da, kulaklarını açıp dinliyorsun ve çok şey öğreniyorsun. Higelin koskoca kırmızı çizmeleriyle gara seni karşılamaya gelince bir tuhaf oluyor. Bir pazar günü Reiser'den bana bir resim çizmesini istemiştim. Çiftleşen iki köpek çizdi. Hiç unutmayacağım. Bir sürü açıdan Cabu'nün *(ünlü karikatürist)* oğlu olmaktan gurur duyuyorum.

Annen, şimdi de olduğu gibi, Mayıs 68'de çok aktif bir militandı. O günleri hatırlıyor musun?

Siyasî olarak gözlerimin açıldığı dönemdi. O miras benim için önemli. Bana AIDS'e kendimi ezdirmemeyi de öğretti. Umut ne kadar az olursa olsun mücadeleyi bırakmamak... Hayata dört elle sarılan insanların arasındaydım. Militan bir ortamda büyüdüm.

Vücudum depresyona girdiğimi farkederse kendini salıverir. İnsanın vücudunu sevmesi gerek, yoksa vücut kendini telef eder.

AIDS'li olmayı sahiplenmek de militan bir hareket miydi?

Toplum tarafından ezilmeyi reddetmek başlı başına militan bir hareketti. O yıllarda Le Pen sidatoryumlardan *(AIDS hastalarının kapatılması için Le Pen'in önerdiği merkezler)* bahsediyordu. Fikrimi sormadan herkes benden bahsediyordu. Bunu kabul edemezdim. Bana aile kültürü olarak şu öğretildi: Çenemi kapamamak! AIDS bir kimlik değil, gettolaşmamızı gerektiren hiçbir sebep yok.

Böyle bir gettolaşmayı engellemeye katkıda bulunduğunu düşünüyor musun?

Evet. AIDS'in yaşamın bir parçası olduğunu göstererek. "AIDS'le mücadele etmek" lafının benim için bir anlamı yok. Önemli olan, onunla yaşayabilmek. Ben bir küçük burjuva çocuğuyum, örnek bir durum sayılmaz. Birçok kez konserden sonra yanıma gelip "biliyor musun, ben de AIDS'liyim, fakat ilk kez sana söyleyebiliyorum" diyenler oldu. Nasıl aşırı bir yalnızlık hali olabileceğini gördüm.

Romanında Joseph'e şöyle dedirtiyorsun: "Hayattan nefret etmek de hayatı yaşamaktır. Nefret ettiğim için yaşamaya devam edeceğim. Nefret edeceğim, çünkü o nefret yaşıyor."

Beş dakikada nefretten öfkeye geçebilirim. Öfkeliysem, bunu olumlu bir şeye çevirebilirim. Binlerce kez kafama bir kurşun sıkmayı aklımdan geçirdim, ama asla intihar etmem. On yıl boyunca kendi cenazemi hayal ederek yaşadım. Şimdiyse "ya bu herifler hayatımı kurtarırsa" diye düşünüyorum. Çok çelişkili bir şekilde ölüm korkusunun yerini yaşama korkusu alıyor. Başkaları gibi 60 yaşına kadar yaşamak zor olmayacak mı? Hep günü gününe yaşadım, şimdi birden bir ufuk oluşuyor. Birkaç ay hesap kitap yapıp bir daire satın aldım, içinde ölmek için. Hatta Père Lachaise mezarlığında kendime bir çukur bulsam mı diye bile düşündüm. Sonra birden, belki de henüz ihtiyacın yok bunlara diye düşünüyorsun. Benim için yeni bir şey bu, perdelerin aralanıp içeri güneş ışığının sızması gibi. Doktorların başarılı olacağına inanmasam da hayatımın kurtulacağını ümit ediyorum. Öte yandan, damarlarımda bu tehditle otuz yıl daha geçirmek de istemiyorum. Ayrıca, 35 yaşında Paris'te AIDS'den ölmek, Çeçenistan'da ya da Ruanda'da yaşamaktan iyidir. En azından kimse gelip baltayla kafamı kırmaya kalkmıyor. Kendimi ne kadar kurban gibi hissetsem de, Afrika'da aynı meretten geberecek beş milyon insan var. Batı ülkelerinin kabuklarından çıkmaları lâzım. Tamamen siyasî bir problem bu. Kendi AIDS'lilerimizi tedavi edip diğerlerinin buraya gelmesini yasaklamakla olmaz bu iş.

Son albümün "Rentrer au port" (Limana Dönüş, 2009) nasıl bir ruh halinin ürünü?

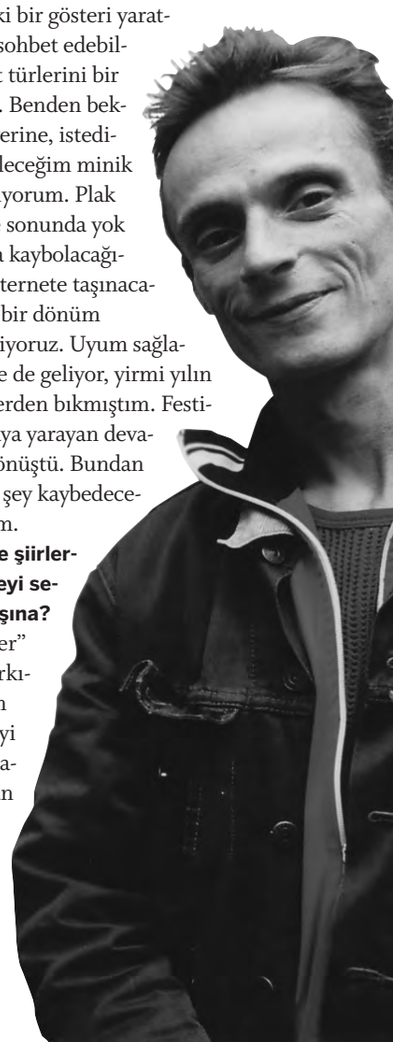
Büyük bir hayal kırıklığından çıkıp şaşırtıcı ve huzurlu bir aşka varan bir yolculuğu anlatıyor. Epey karmaşık, sorunlu bir ilişkiden çıkmıştım. İlk yazdığım şarkı "Rentrer au port" oldu. Yazdığım en nihilist şarkılardan biri.

Müzik piyasasının yaşadığı kriz ve internetle beraber, şarkıyazarlığı çok değişti. Bu evrime ne diyorsun?

Evet, meslek değişiyor. Uzun turneleri bırakıp bir kabare açma niyetim var. Dinleyicinin müzikle kurduğu ilişki eskisi gibi değil. Tüketim dünyasında yaşıyoruz ve konserler artık mühim bir olay olmaktan çıktı. İnternete koymak için cep telefonuyla filme çekilen, toplu halde tüketilen bir şey haline geldi. Sen sahnedeyken insanlar orada değil sanki. O yüzden, bir yere yerleşip artık kıpırdamamak istiyorum. Turneler için petrol harcamayı bırakacağım.

Nasıl bir kabare arzuluyorsun?

Güney Fransa'da yazlık bir kabare. Başka sanatçıların da katılacağı, yıllık programı olan canlı bir kabare... Hiçbir kültürel etkinliğin olmadığı, unutulmuş bir bölgeyi bir kültür mekânına çevirmek istiyorum. Sahneyi farklı bir şekilde yaşamak, çıkıp bir müzik dolabı gibi takılmamak istiyorum. Hakiki bir gösteri yaratmak, insanlarla sohbet edebilmek, farklı sanat türlerini bir araya getirmek... Benden beklenen yapmak yerine, istediğim gibi takılabileceğim minik bir sirk hayal ediyorum. Plak şirketleri eninde sonunda yok olacak. Plağın da kaybolacağının, her şeyin internete taşınacağının söylendiği bir dönüm noktasından geçiyoruz. Uyum sağlamak gerek. İşime de geliyor, yirmi yılın ardından turnelerden bıkmıştım. Festivaller bira satmaya yarayan devasa makinelere dönüştü. Bundan vazgeçersem bir şey kaybedeceğimi sanmıyorum.

Yazdığın şarkı ve şiirlerden hangi cümleyi seçerdin mezar taşına?

"Le Monde entier" (Tüm dünya) şarkısında söylediğim bir cümle beni iyi ifade ediyor: "Hayatta önemli olan sonuç değil, mücadelenin kendisidir." +

KARA TREN:
VIC CHESNUTT

Ses ve öfke

Kâğıt üzerinde intihar, hakikatte cinayet. Peki cani kim? Cevap çok açık: Serbest piyasa düzeni, neoliberal sağlık sistemi. Hepimizin başındaki bela, Vic Chesnutt'ın canına kıymasına sebep oldu. 2009'un son günlerinde, art arda çıkardığı iki şaheser albümle meğer veda selamı veriyormuş. Tarifsiz bir keder, dinmeyecek bir öfke ve derin bir şükranla uğurluyoruz Chesnutt'ı. Ardında bıraktığı söyleşilerdeki sesi şarkılarındaki gibi. İçini titretiyor insanın.

Derleyen: Merve Erol

İki albümü, "At The Cut"ı ve "Skitter On Take-Off"u neden art arda yayınladınız? İlkinin başarısının ardından, ikincisi kıyıda kaldı sanki biraz...

VIC CHESNUTT: Aralarında bu kadar az zaman olmasını istemiyordum aslında, ama "Skitter On Take-Off"un prodüktörü Jonathan Richman hemen çıksın istedi. Bence çok sorun yok. Bir ay arayla kaydedilmişlerdi, bir ay arayla raflara çıktılar.

Jonathan Richman albüme neler kattı?

Jonathan'ı yirmi yıldır tanırım. Yıllar yılı akıl hocam oldu, desteğini hiç esirgemedi. Bazen özgüven sorunu yaşarım. Bana hep tavsiyelerde bulundu. Onu sahnedeyken izlemek bile büyük bir derstir. Bizimkisi aynı zamanda bir usta-çekirge ilişkisi.

Bu durum stüdyoya nasıl yansıdı?

Albüm tamamen onun fikriydi. Silver Mt. Zion'cular ve Fugazi'nin Guy Picciotto'suyla yaptığım "At The Cut"ı dinlemişti. "Bütün bu zamazingolara ihtiyacın yok, ben senin tek tabanca çalışını seviyorum. Senin asıl güzelliğin bıraktığın boşluklarda, her şeyi mahvetmişsin" dedi. Boşluğa çalıştı. Beni San Fransisco'ya uçurdu, stüdyoya soktu. Ne şarkı çalacağımı bilmiyordu. Demo istemez mi diye sordum, "siktir et demoyu falan, mikrofonu aç, okumaya başla" dedi. Öyle yaptım. Arada Jonathan'ın davulcusu bir-iki şarkıya el atıyordu, bazen de "bu şarkıda çalmaya gerek yok" deyip köşeye çekiliyordu. Jonathan bazen gitar tıngırdatıyor, bazen armonika çalıyordu. "Skitter On Take-Off" ham bir albüm. "At The Cut" öyle değil: Zaman zaman öfkeleniyor, ama albüme bir işçilik hâkim. Çok yetenekli müzisyenlerin zihin birliğinin ürünü "At The Cut". "Skitter On Take-Off"taysa çırılçıplak ben varım, provasız, hilesiz. Şarkıların bazıları kaydedilene dek hiç yüksek sesle söylenmemişti bile. En yaşlısı bir haftalık, kimi yarım günlük şarkılar. "At The Cut"taysa aslında "North Star Deserter"ın (2007) birebir kopyasını yapmak istiyordum. O çok karanlık bir albümdür, "At The Cut" ise nihayetinde başka bir şeye dönüştü. O da çok karanlık, ama tuhaf bir şekilde canlandırıcı, coşturucu bir tarafı da var.

Bu iki albüm birbirini tamamlıyor denebilir mi?

"At The Cut" sanki bir hatırat gibi, çok şahsî bir albüm. "Skitter On Take-Off"taysa özel bir durum yok, şarkılar ya kurgu yahut bir takım sosyal meselelere dair. İki albüm de sürekli dalgalanan rock'n'roll personamın farklı yüzleri. "At The Cut" muhtemelen yaptığım en gelişkin albüm. Sound'u bana çok iyi geliyor, "Skatter On Take-Off" ise dinlediğim müzik tarzına daha yakın. Aretha'yı (Franklin) piyano başında seviyorum, arkasında illâ bütün o kalabalık ritm seksiyonu gerekmiyor, her ne kadar çok etkileyici olsalar da. Yine de, iki hâli de sevmek mümkün.

"Skitter On Take-Off"daki "Unpacking My Suitcase" de şahsî şarkılara bir örnek sayılmaz mı?

Vay, o şarkıyı unutmuştum bile. Evet, albümdeki tek şahsî şarkı herhalde o. Gerçek hikâyedir. Montreal'den, "North Star Deserter"ın kayıtlarından yeni dönmüştüm, bavulumu açtım ve ilk dizeyi söyleyiverdim. Kıyafetlerimin kokusu çelmişti aklımı. Gitarımı kaptım ve dakikasında çıktı şarkı. Montreal'de bıraktığım dostlarıma duyduğum sevginin şarkısı o. Hayatım açık bir kitaptır, ama doğam beni sinik bir insan yaptı. Öfkeli bir genç adamdım, artık yaşlandım. Şimdi öfkeli bir yaşlı adamım, bu duygusallığın oluşması benim dünyam açısından devrime benzer bir durum. Böyle duyguları duyabilmek harika bir şey. O şarkıda bahsettiğim insanlara sevgi duyuyordum, o bir aşk şarkısı.

Gitar çalmayı bana dedem öğretmişti, ona da annesi öğretmiş. Ninem ve annem dedemin folk şarkılarına söz yazarlardı. Folk'un damarından geliyorum.

Bu grup albümünden ve Jonathan Richman'la teşrik-i mesainizden sonra sırada neler var?

Giant Sand'le bir albüm olabilir, iyi ahbaplarımdır onlar. Beraber turneye de çıktık, ama hiç ortak iş yapmadık. İleride bir zaman Sparklehorse'la da ortak bir iş yapacağımıza eminim. Bill Frisell'le de yeniden çalışmak isterim, o çalsın, ben söyleyeyim.

Müzik dinlerken "bu ekiple, bu müzisyenle çalmak ister miyim" diye düşünür müsünüz?

Düşünürüm, ama bilinçli olarak değil. Ben iyi plan yapamam, karşıma iyi tesadüfler çıkar, hemen de ikna olurum. Kedi gibiyimdir, dört ayak üstüne düşerim. Elf Power'la öyle oldu. Brute grubunu kurmamız da. "Widespread Panic'le bir grup kuralım" diye de düşünmemiştim. Yine o tür şeyler olur herhalde.

"Skitter On Take-Off"un dinlemeyi tercih ettiğiniz müziklere daha yakın olduğunu söylediniz. Kendinizi folka daha mı yakın hissediyorsunuz?

Ben oradan geliyorum. Şarkılarım standart folk akorlarıyla çalınır. Ama aslında bu bence folk rock'tur, süsleme filan barındırmaz. Gitar çalmayı bana dedem öğretmişti, ona da annesi öğretmiş. Ninem ve annem dedemin folk şarkılarına söz yazarlardı. Folkun damarından geliyorum.

Trajik bir hayatınız var denebilir mi?

Hiç kuşku yok. Müziğimi kabul ettirmem bile bir mücadeledir. Öyle listelerin tepesine çıkmaktan falan bahsetmiyorum ama, biraz yoruldum, bu işi yirmi yıldır yapıyorum. Turneler bazen eziyet haline geliyor, faturaları düşünmek de öyle. Böyle şeyler, müzik yapmaktan alacağınız zevki bile bazen törpülüyor. İşleri iyi idare etmekten bîhaberim, pek profesyonel sayılmam.

Hemen hemen herkes –yani nüfusun yüzde 99'u– müziğimi dinlediğinde tekerlekli sandalyeye mahkûm biri olduğumu, felç geçirdiğimi, şarkılarımın çok ağır meselelerle iştigal ettiğini anlayacaktır. Bunlarla baş edemeyebilirler. "Hayatımda duymak istediğim son şeyler bunlar, bunlara dayanamam, bunlarla canımı sıkamam" diyebilirler. Ama aynı zamanda benimki bir zafer. Hiç şüphesiz, "indie rock 'n' roll rüyası"nı ben de yaşıyorum. Efrim Menuck'la (Silver Mt. Zion), Guy'la (Picciotto), o kalibredeki müzisyenlerle aynı sahnede olmak kadar beni heyecanlandıran bir şey yok. Van Dyke Pars'a kayıtlardan önce sözleri vermek, yorumlarını

ROLL HATIRASI: ALO VIC CHESNUTT!

Kafkaesk tonlarda

"Redneck" kültürü içinde yetiştiğinizi söylüyorsunuz. Nasıl bir kültür o?

VIC CHESNUTT: Klişeler kültürü. Ayrımcı klişelerin dünyası. Beyaz insanı, daha doğrusu Güneyli beyazı piramidin en tepesine yerleştiren, kendilerine benzemeyenleri, kendilerinden olmayanları, "öteki"leri aşağılayan, insandan saymayan bir kültür.

Böyle bir kültürün içine doğmanıza rağmen, nasıl oldu da başka bir dünya görüşüne sahip oldunuz?

İsyan ederek. O kültüre başkaldırarak. Annemin, babamın, dedemin temsil ettiği şeylerin bir lağım çukuru olduğunu farketmek çok ağır bir darbeydi. Hakikati farketmek hayatımı mahvetti. Farketmeseydim, mutlu bir insan olabilirdim. Ama bu da benim hakikatimdi. Ve bu hakikat beni yetiştiğim çevreyle, kültürle derin bir çelişkiye, çatışmaya soktu.

Gözde yazarlarınızın başında Kafka geliyor. Kafka'ya ilgi duymaya nasıl başladınız?

Adına bir şiir antolojisinde rastlamıştım. Dipnotlarda. Sonra "Dava"yı okudum. İki yılda bitirebildim. Çok etkiledi beni. Çok sakin bir tonu var, dehşet verici şeyleri anlatırken bile koruduğu sükûnete hayranım. O mesafeliliği, o akılcı mesafeliliği...

Kafka'nın tonunu müziğe uyarladığınız söylenebilir mi, ya da Kafkaesk bir müzik yaptığınız?

Evet. Müzikal tonumun Kafkaesk olduğunu söyleyebilirim... Birçok şarkım öyle. Komedi unsuru ayan beyan değil, alttan alta akıyor. Tıpkı Kafka'nın yaptığı gibi.

Şarkılarınızın ekseninde bir can sıkıntısı teması mevcut, ne tür bir sıkıntı bu?

Şarkılarımın eksenindeki tema, sıkıntıdan ziyade, elem. Ya da olup bitenlere karşı duyulan melankoli. Sıkıntıdan daha sinik bir şey. Bir tür hakir görme. İkrah. Temelde, insan denilen varlıktan sıtkımın sıyrılmasına ilişkin bir şey.

Şarkılarınızda ve söyleşilerde insan ilişkilerini, özellikle dostluğu, dostluğun önemini vurguluyorsunuz. Öte yandan, bir "anti-insan" hissiyat söz konusu...

İnsanoğlu hemcinsleriyle temas etmeye, ilişkiye girmeye, dostluklar kurmaya muhtaç. Dostluk benim için çok önemli bir duygu; yaratıcılığımın ana kaynağı. Depresif mizacımı teskin eden, rahata kavuşturan bir duygu. Benim anti-insan hissiyatıma gelince... Sanırım her insan aynı duyguyu taşıyor. Bu da insanî bir şey. İnsanlığı değil, tek tek insanları seviyorum.

Marihuananın yasallaşması için hazırlanan bir plağa şarkı vereceğinizi öğrendik...

Uyuşturucuya sarfedilen para, başka maksatlar için ciddi bir kaynak sağlayabilir. Gerek uyuşturucu ticaretinden sağlanan, gerekse uyuşturucuyla savaş için sarfedilen para çok büyük bir meblağ. Serbest bırakılırsa, ne uyuşturucu mafyası kalır ortada, ne uyuşturucu kökenli suçlar, ne de kriminelliği besleyen uyuşturucu altkültürü... Ve uyuşturucu sanayii çöker. Hükümetlerin uyuşturucuya karşı savaş açmasını çok saçma buluyorum. Bu savaş yalnızca para tüketiyor ve uyuşturucu sanayiini güçlendiriyor. Marihuana özelinde ise daha saçma. Çünkü, "ot" zararsız bir keyif verici. İnsanlar marihuana içince ne oluyor? Kafaları kıyak oluyor. Kötülük bunun neresinde? Peki bu, dünyanın en iyi, en mânâlı şeyi mi? Hayır. Ama, öyle veya böyle, insanlığın başlangıcından beri var.

Şu sözünüzü hatırlıyor musunuz: "Herkes boşlukları doldurmak istiyor. Ben boşluk bırakmaktan hoşlanıyorum. Boşluklar müziğin formunu oluşturuyor. Zamanın akışı gibi..."

Hatırlamıyorum ama, çok güzel bir laf. Herhalde şöyle bir şeyi kastettim: Boşluklar insanın hayal gücünü harekete geçiriyor. Dinleyiciye zaman tanımak, boşlukları hayal gücüyle doldurmasına teşvik etmek, şarkıyı zihninde resmetmesine imkân vermek... Boşlukların beni cezbetmesinin sebebi bunlar olsa gerek.

Emprovizasyona olan meylinizin sebebi de bu mu?

Boşluklar, keşif alanları. İnsanların kendilerini keşfettikleri uzamlar. Benim hayat felsefemde emprovizasyon çok önemli bir ögedir. Aslına bakarsanız, emprovizasyon hayatın ta kendisidir. Sadece müzikte değil, düşünce dünyamda, insan ilişkilerimde, hayat tarzımda emprovizasyon çok belirleyicidir. Bana göre emprovizasyon şu: A noktasından B noktasına giderken her seferinde başka bir patika bulmak. Ya da her seferinde yeni kapılar açmak...

Ama yine de kendinizi bir tür folk şarkıcısı gibi görüyorsunuz galiba...

Bir bakıma folk şarkıcısı gibi görüyorum, belki de hep öyle sınıflandırıldığım için. Ama kendimi şarkıcı ve şarkıyazarı olarak tanımlıyorum, folk sanatçısı olarak değil. Aslında, bana kalırsa yaptığım müzik rock müziği.

(Roll'dan kısaltarak, sayı 24, Ekim 1998, söyleşi: Yücel Göktürk)

dinlemek inanılmaz bir şey. Lambchop'la albüm yapmak da öyle. İnsanın hayatını zenginleştiriyor böyle beraberlikler, adeta yüzüme kan geliyor beraber çaldıktan sonra, bir güven geliyor.

Vaktiyle Allen Ginsberg'le de tanışmışsınız. O da benzer bir güven vermiş miydi?

LA Times'da hakkımda bir yazı okumuş, hikâyemi biliyormuş. Tanıştığımızda, "sarhoş araba sürerken kaza yapınca boynunu kırmışsın" dedi. "Doğru" dedim. "Yeni albümünün adı da 'Sarhoş', öyle mi?" "Evet" dedim. "Ve tepeden tırnağa sarhoş vaziyette kaydetmişsin?" Yine "evet" dedim. Dedi ki, "sen ahmağın tekisin". Haklı galiba, öyle görünüyor. Ama Ginsberg gibileriyle tanışmak, onur madalyası kazanmak gibi bir şey demek. Kendime ahmak dedirtecek daha iyi birini bulamazdım.

Bir keresinde hayranlığını iletmek üzere Kurt Cobain gelmişti, pek etkilenmemiştim. Onlar ve beni seven başka büyük gruplar, dünyayı değiştirmişler. Komik. İyi geliyor böyle düşünmek.

"At The Cut"ın ilk şarkısının adı "Coward". "Korkağın cesareti, başka herkesinkinden büyüktür" diyorsunuz...

Frank Norris'in "McTeague" kitabından bir cümle. Bazen böyle sevdiğim cümleleri bir deftere not alırım. Okuduğumda ben de korkak biri haline gelmeye başlıyordum, kendimi öyle görüyordum. Çok aydınlatıcı bir söz oldu.

Neden kendinizi korkak addediyordunuz?

Mesela, alkolik olduğumu anladığım için. Bu bilince ermek vakit alıyor. Kişisel ilişkilerimde de korkaklaşıyordum. Öyle düşmanlarım var filan diye değil, ama ikili ilişkilerden kaçınıyordum. Mesela en basitinden, biriyle yüz yüze görüşmek varken, e-mail'e sığınıyordum.

"Flirted With You All My Life"da intihar eğiliminden bahsediyorsunuz, ama galiba sizde bu fikir bir eğilim olmakla kalmamış...

O bir aşk şarkısı. İntihar fikrinden uzaklaşmanın şarkısı. Üç-dört kere intihara teşebbüs ettim, işe yaramadı. Hayatım boyunca intiharla flört halindeydim. Çocukken bile, çok sık hastalanırdım, birkaç defa ölümün kıyısından döndüm. Ve bu şarkıyla bu fikirden, intihar fikrinden, ölüm düşüncesinden vazgeçtim, uzaklaştım. Şarkıda ölümle hasbıhal ettiğim biraz geç anlaşılıyor. Şarkı ilerledikçe, nesnel bir sevgiliden ziyade, ölümü sevgili belledeğim belli olmaya başlıyor. Ölüm, benim sevgilim. Bu fikre alışmam zaman aldı. Şarkıyı kaydederken, söylemeyi kesip hıçkırıklara boğulmamak için kendimi zor tuttum. Ağır, okkalı bir şarkı. Ama aynı zamanda neşeli bir şarkı. Sonuçta, bir ayrılığın, ama ölüm fikrinden ayrılmanın şarkısı.

Şarkıda annenizden de bahsediyorsunuz, kanserle mücadelesinden, sonra pes etmesinden ve onu dua ettirişinizden, "Tanrım, nihayet hazırım" dedirtmenizden... Kaç yaşındaydınız öldüğünde?

Yirmili yaşlarımın ortalarıydı. Annem öldükten hemen sonra, bir intihar teşebbüsünde daha bulundum. Ölümü beni sarsmıştı. Babam ondan bir sene önce ölmüştü, annemin de ölümüyle en yakınlarımı tamamiyle kaybetmiştim. Hepsi iki-üç yıl içinde göçüp gitmişti: Dedem, babaannem, anneannem, babam, annem... Kendimi kaybolmuş gibi hissediyordum, fena depresyondaydım. Ama intiharsı kişilikte şöyle bir durum da var: Doğal yollardan ölen birini görmek, bazen bir uyan çağrısı oluyor, diriltiyor.

Kaza gününü hatırlıyor musunuz?

Pek sayılmaz. Günün nasıl geçtiğini de hatırlamıyorum. Çok sarhoştum. Bir yandan da klişe: Küp gibi içmiş salak bir yeniyetme, kaza yapar, boynu kırılır. Bir hendeğe düştüm, araba ters döndü, boynum kırıldı. Allahtan, başka kimse yoktu arabada.

Ne kadar hareket kaybına uğradınız?

Boynumdan aşağısı tutmuyor. Yine de omuriliğim tam anlamıyla zarar görmemiş. Yani vücudumun her yerini hissedebiliyorum, hatta bacaklarımı birazcık hareket ettirebiliyorum, tuhaf bir araz anlayacağınız. Koltuk değnekleriyle biraz yürüyebiliyorum, ama düşersem kalkmam mümkün değil. Yine de gitar çalabiliyorum. Kazada parmaklarım da çok fena incinmişti. Şimdi de hareketleri çok iyi değil.

Nasıl gitar çalabiliyorsunuz peki?

Uğraşıp edip bir yolunu buldum işte. Ağır mesaiydi, çok zor oldu. Kazanın öncesinde, kullandığım akorlar çok daha farklıydı. Acayip tuhaf akorlar basardım. Biraz "jazzy" şeyler, dedemden intikal eden akorlar, sadece sol majör, mi minörler değil. Kazadan önce öyle şeylerle asla tatmin olmazdım. Kaza esnasında 18 yaşımdaydım. O yaşta, henüz söyleyecek bir sözüm yoktu. Kazadan ancak bir sene sonra, artık söyleyecek bir şeylerim olabileceğini fark ettim. Yeniden gitar çalabilmeye başladıktan sonra, ancak sol, fa, do dolaylarında dolaşabildiğimi gördüm. Yeni istikametim buydu artık.

"Speed Racer" şarkınız kazaya atıf mı?

O küçük bir manifesto. Bir genç adamın dünyaya bakışını kazanmasını anlatırken, kendi gençliğimi anlatıyorum aslında. Sınıfta, sıramda otururken yaşadığım bir aydınlanma ânını hatırlıyorum. Ateist bir manifesto "Speed Racer".

Şöyle diyorsunuz şarkıda: "Ben bir kurban değilim. Benim zekâm var. Ben bir ateistim." Böyle açık bir ifşaata niye ihtiyaç duydunuz?

Bilmem. O zamanlar şarkıyı sahnede uluorta söylemek çok zevkli bir tecrübeydi, bir tür coşku, vecd haliydi. Hıristiyanlar gospel şarkılarını nasıl ciğerlerinden okurlar, ben de bir ateist olarak bu şarkıyı aynı usûlde okuyorum, zevk ve inançla aynı şeyi yapıyorum.

Yakınlarınız ateist fikirlerinizi nasıl karşılamıştı?

Hoşlanmamışlardı tabii. Ailem Evanjelik Hıristiyan. 12 yaşımdan vefatlarına kadar bu hayal kırıklığıyla yaşadılar, bana "cehennemde yanacaksın" deyip dururlardı. Bende bir yetenek olduğunu düşünüyorlardı, müziğin de yardımıyla iyi bir vaiz olabileceğimi, ama tam tersini yaptığımı söylüyorlardı.

Müziğe profesyonel anlamda ne zaman, nasıl başladınız?

Athens'a okumak için geldiğimde. Solo çalmaya başlamadan önce The La Di Das diye bir grubum vardı. Üniversitede İngilizce Öğretmenliği okuyordum. Bir gün bir partiye gittim, kızlar şarkı istediler, bitirince "senin bunları sahnede okuman lâzım" diye tutturdular. Ertesi güne de bir iş ayarladılar. Böyle başladı işte. Bir süre sonra Michael Stipe keşfetti, birkaç yıl sonra beraber ilk albümümü yaptık. Sonrası wikipedia'da da var.

Athens-Georgia efsaneleşmiş bir müzik kenti, Amerikan indie müziğinin kalbi yıllar yılı burada attı. '70'lerin sonlarında, '80'lerin başlarında R.E.M., Pylon, B-52's gibi gruplar kentin adını duyurdu, '90'larda Neutral Milk Hotel, Elf Power, Of Montreal gibi gruplar bayrağı devraldı. Sizce nasıl bir yerdir Athens?

1970'lerin başlarından itibaren bohemlerin kurtarılmış bölgesi. Hippiler, "hipster"ler bütün Güney'den buraya akardı, özellikle üniversite için. Buranın Güzel Sanatlar fakültesi de hakikaten iyiydi, bir sürü süper yaratıcı insanı, nev-i

şahsına münhasır tipler olan Güneyli bohemleri buraya çekiyordu. Bu tip mesela New Yorklu bohemden çok farklıdır. Sonra bu insanlar partiler düzenlemeye başladılar, ev partilerinde çalacak tarzda gruplar kuruldu. Sonuçta süper cool bir ortam oluştu. Ben 1980'lerin başlarında geldiğimde, R.E.M. henüz büyük bir şirketle anlaşmamıştı, ama gözümüzde dev bir gruptu, bütün ülkeyi dolaşıyorlardı, kült bir grup haline gelmişlerdi. O zamanlar Athens'da 37 grup vardı. Dördüncü albümümü yaptığım sıralarda, 1994 gibi, bu sayı herhalde üç bine çıkmıştı. Şimdi belki bir milyon grup vardır. Bu şehirdeki grupların sayısını hesap edecek bir hesap makinesi bilmiyorum.

İlk albümünüz "Little" 24 saatte kaydedilmişti, prodüktörü de Michael Stipe'dı. Ve lo-fi tabiri henüz icat edilmemişken, lo-fi'ın hasıydı...

Kayıtlar şehrin en iyi stüdyosunda yapılmıştı. Bütün müzikal yaklaşımım, olduğu gibi albümün adında billûrlaşmıştır: Az... Amplisiz, elimde sadece akustik gitarla söylemeliydim, bence bu da punk rock'tu. Dans müziğine yakın grupların, hatta gayet severek dinlediğim punk rock gruplarının aksi istikametinde gidiyordum. Şehirdeki bütün punk rock gruplarının konser açılışını ben yapardım, onlarla turnelere çıkardım. Her ne kadar şarkıcı-şarkıyazarlarının sayısı iki elin parmaklarını geçmese de, kendimi bir devrimci gibi görüyordum. O zamana kadar çok fazla şarkıyazarı da dinlemişliğim yoktu.

Distorsiyonla yıldızınızı nasıl barıştırdınız?

Dünyanın en sessiz grubu olduğumuzu düşünüyorduk, bu da benim için yeterince devrimci bir durumdu. Oturma odasında, ampli dahi olmadan çalmayı harika buluyorduk. Bir ara sağda solda çalmak için bir cover grubu kurduk, arkadaşım getirdiği distorsiyon pedalını provadan sonra unutmuş, akustik gitarımı bir bağladım ki, uğultu koptu. "Tamam" dedim, "geçmişe mazi. Artık distorsiyon takılacağım". Büyük bir Giant Sand hayranıydım, onlarınki gibi bir sükûnet/gürültü dengesini benimsedim.

Müziğinizde Güney'in büyük bir etkisi var. Bilinçli bir yakınlık mı, yoksa doğanız icabı mı böyle?

Ben Güneylinin hasıyım. Şarkılarımın çoğu yetişme günlerimi, aile yaşantımı deşmekle meşguldür. Şarkılarım bir tür psikanaliz seansı gibidir. Geriye dönüp kendime bakarım şarkılarımda. Güney coğrafyasının dili de vokabülerimde çokça baskındır. Güney'e has bir sürü deyiş şarkılarımda kendilerine yer bulur. İlk albümden bu yana çok değiştim tabii, tuhaftır, aksanım da değişti. Şimdi kendimi bambaşka biri gibi hissediyorum, oysa eskiden "redneck" serserinin tekiydim.

Şiirsel üslûbu, aynı anda kurala bağlı ve kuraldışı, müstehcen ve ciddi, karanlık ve aydınlık olmayı öğrendim. Leonard Cohen, bir şair ve müzisyen olarak, tam da bu gelenekten gelir.

İlk şarkılarınızla şimdikileri kıyaslayınca ne görüyorsunuz?

Bazen o kadar genç yaşımda öyle şeyleri nasıl yazmışım diye şaşıyorum. Tam bir taşralıydım, dünya yüzü görmemiştim. Georgia'nın kırsalında büyüdüm, oralardan yetişip bu şarkıları nasıl yapmışım, hayret ediyorum. Şarkıların birçoğunun fonunda taşra var, bu da hoşuma gidiyor. Bazılarını hâlâ çalıyorum.

İlk dört albümünüz yeniden basıldıktan sonra neler hissettiniz?

Ben kendimi dinlemem. Bir albümün master'larını aldığımız gün, o şarkıları dinlediğim son gündür. Albüm yayınlandığında da elim gitmez. Ama ilk dört albümün yeniden basılması beni heyecanlandırdı, sound'a hayret ettim. "Little"daki gitarlar bile beni gururlandırdı.

Yeni baskılarda, pek çok müzisyen dostunuzun hakkınızdaki görüşleri de yer bulmuş...

Bana bir olayı hatırlattı o alıntılar, o zaman farkına varmamıştım. Bir keresinde hayranlığını iletmek üzere Kurt Cobain evime gelmişti, ama ben pek etkilenmemiştim. Şimdi dönüp bakıyorum, onlar ve beni seven başka büyük gruplar, dünyayı değiştirmişler. Komik. İyi geliyor böyle düşünmek. Yoksa, depresyona düştüğüm de oluyor.

Gençliğinizde Norton Modern Şiir Antolojisi sizi ve şarkı yazışınızı çok etkilemiş. Edebiyat nasıl nüfuz etti şarkılarınıza?

O antoloji beni en çok etkilemiş şeydir. İnsan bilgisinin İncil'i gibi o derleme. Onu okuyunca gördüm ki, kafa patlatıp durduğum şeyleri meğer başkaları yazmış, düşünmüş. Herhangi bir şey, bir durum yahut sadece bir imge hakkında şiir yazabilmişler. Ben de şiirsel üslûbu, mecazı, teşbihi,

HAKAN KURŞUN'UN GÖZÜYLE

Uçurumun kenarı

Vic Chesnutt'la yollarınız nasıl kesişti?

HAKAN KURŞUN: Nazan'ın (Öncel) "Hatırına Sustum" (2008) albümünün müzik direktörlüğünü yapıyordum. Nazan, Vic Chesnutt'ın misafir sanatçı olmasını istemişti. Bir mail yazdım: Bir albüm yapıyoruz, bizimle birlikte olursan seviniriz gibilerden... "Seve seve" dedi.

Nazan Öncel'i tanımıyordu herhalde...

Tanımıyordu. Kendi şarkılarını söyleyen, milletin hafif damarına dokunan, tanınan bir şarkıyazarı olduğunu söyledim. Birkaç linkle beraber Nazan'ın albümlerinden gönderdim, bir de hazırladığımız albümden "Seni Bugün Görmem Lâzım"ı. Sonra düşündük, nasıl yapacağız bu işi? Sözlü mü yapacağız? Çünkü adam şarkıcı, şarkıyazarı. Ne yazık ki, kısmet değilmiş. Birlikte bir şey söylense, Nazan Türkçe söylese, o İngilizce söylese hoş olurdu. Neticede "multi-lingual" olayı yapamadık, denemedik bile.

Takvim mi sıkıştırıyordu, niye denemediniz?

Vic "ne yapacağım" diyordu, "gönlünden nasıl geliyorsa öyle yap" diyordum. "Belki arpej yaparsın, bilmiyorum" dedim. "O zaman buna biraz hammer-on gitar çalayım" dedi. "Tamam" dedim.

Nasıl bir teknik o?

Kendisinin söylediği bir tanım, vurarak çalıyor. Sonra çaldı gitarları, "Vic" dedim, "bu profesyonel bir iş, bir bütçemiz var, neyse ücreti, söyle". "Yok, istemem" dedi. "Olmaz" dedim. "O zaman sadece stüdyo masrafını karşılayın" dedi. Athens kasabasında, R.E.M.'leri filan kaydetmiş John Keane stüdyosunda çalışmışlardı. Buradaki normal bir stüdyodan daha uygun bir hesap çıkardılar. Kayıtları internet üzerinden gönderdiler, biz de miksledik. Üç alternatifli kayıt göndermişti, birini müziğin içine yedirdik. Şarkı içindeki akustik gitarların bir kısmı ona ait. Bir ara bayağı mail'leşiyorduk. 2008'in yaz aylarıydı, hoşuna gitmişti onu aramamız, birlikte bir şey yapmak istememiz. İstanbul ilgisini çekiyordu, gelmek istiyordu. Ben de ümitleniyordum; basında epey ismi geçmişti, belki konsere çağırırız, bir hareket olur diye içimden geçirmiştim. Bir şeyler ayarlayalım diye konuştuk, ama kısmet değilmiş, olmadı.

Albümü gönderdiniz mi sonra? Çaldığı parçayı beğenmiş miydi?

Tabii. Şarkıyı çok beğenmişti. Sözlerini tercüme etmiştim. Sözleri de beğendi. Sonra bağlantı koptu.

Hastanelere 50 bin dolar borcu olan, ayda 800 dolar sağlık sigortası taksidi ödeyen bir adamın hiçbir bedel istemeksizin albüme eşlik etmesi ne acayip...

Özellikle vurguladım, "ciddi bir iş bu, kendi kendimize yapmıyoruz" dedim. "Yok" dedi, "bir şey istemiyorum". Amerika'daki sağlık sistemine ne diyeyim, bilmiyorum. Savaş, silah, sağlık, ticaret... Hepsini bir araya koyduğunuz zaman inanılmaz bir sistem çıkıyor ortaya.

Vic Chesnutt'ın son albümü "At The Cut"ta en çok hangi parçayı sevdiniz?

Müziğini dinlerken rahatlamış bir adamı işitiyoruz, ama sesi gergin. Mesela Bob Marley'in de sözleri gergindir, ama müziği rahattır. Chesnutt'ın ilettiği duygu seni rahatlatıyor, ama sözleri dinlersen geriliyorsun. "Uçurumun kenarında" diye çevrilebilir son albümün adı. Diğerlerinden farklı, daha agresif, daha rock bir parça var albümde: "Philip Guston". John Lennon'ın "Cold Turkey"sine benziyor. "Cold Turkey has got me on the run..." 14-15 yaşlarımın şarkısı. Vic Chesnutt'ın bu şarkısındaki gitarlarda da aynı damar var. "At The Cut"ta progressive rock'a da giriyor, folk'a da... Girsin zaten, oralı bir adam neticede. Çok iddialı değil hiçbir şey albümde, ama düşündürücü ve ilerici. Bir şeye benzemeye çalışmıyor... Allah rahmet eylesin! Çok alçakgönüllü ve insan ilişkilerinde narin, düzgün bir adamdı, kelimelerinden seçebiliyorsun bunu. Yeni iletişim teknolojileri, bizi yeni dil kullanımlarına yönlendiriyor. Mesajlaşmanın, elektronik postanın, hepsinin lisanı farklı, ama bir insanın seçtiğ birkaç kelimeden aşağı yukarı nasıl bir insan olduğunu anlıyorsun. İletişimimiz rahattı, burada bir konser ayarlayabilseydik çok güzel olurdu.

aynı anda kurala bağlı ve kuraldışı, müstehcen ve ciddi, karanlık ve aydınlık olmayı öğrendim. Leonard Cohen, bir şair ve müzisyen olarak, tam da bu gelenekten gelir.

Şarkılarınızdaki tipler, belli şahsiyetler olmaktan ziyade, arketip gibiler. Bunu da edebî etkilenmelerinize mi borçluyuz?

Güney'de tanıdığım pek çok kişi, hayattan daha büyük tiplerdi.

Başarısız bulunan, ezgin, mazlum tipler gibi mi mesela?

Evet. O tipe benim müthiş bir yakınlığım, onlarla akrabalığım var. Ben de toplum içinde kendimi öyle görüyorum. Ben sakat bir adamım. Eskiden, beyaz ve erkek olarak, güç sahibi olan, baskı uygulayan bendim. Şimdi mazlum biriyim, bir azınlık mensubuyum.

Kamusal sağlık tartışmalarını nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bir yandan umutlanıyorum, bir yandan kafam karışıyor. Bir sağlık reformuna ihtiyacımız var, buna hiç kuşku yok. Benim gibi birinin tedavi için bu kadar para dökmesi çok saçma bir şey, sağlık bu ülkede çok pahalı, anlamsızca pahalı. Bir böbrek taşı operasyonu karşılığında, insanın evini bile alabilirler. Absürd bir durum bu.

Sizin başınızda benzer bir tehlike var mı?

Bu adamlara ödeyecek daha fazla param kalmadı. Ödemeyi denedim, taksitlere uydum, "hayır" dediler, "hepsini ödemeniz lâzım". Şimdiye kadar sigorta şirketinden hastanelere 100 bin doların üzerinde para gitti. Başka bir ülkede olsa, benzer tipte beş-altı tedaviyi birden karşılayacak bir meblağ bu. Şimdi yeni bir ameliyat lâzım, ama bir yıldır bekletiyorum, çünkü karşılayamıyorum. Bu da absürd bir durum. Bir böbreğimi kaybedebilirim, tekrar hastaneye gidecek param olmadığı için ölüp kalabilirim. Sırf param olmadığı için ölmek zorunda kalmak istemiyorum. Ama gerçeklik bunu gösteriyor. Felcim sürekli olduğu için sağlık sigortası da yaptıramıyorum. Şu an sigortalı olabilmemin tek sebebi, vaktiyle Capitol Records'la çalışmış olmam. Oradan ayrıldıktan sonra yeni firma bu kadar yüklü meblağı karşılayamadı, sigorta şirketi de "sadece yatak parasını karşılarız" dedi, o bile ayda 500 dolar tutuyordu. Ama ilaçlara, doktora para vermiyorlardı. Tonla borcum var halen. Şerif her gün kapıma not bırakıyor, sigortaya her ay 800 dolar ödememe rağmen, hastanelere 50 bin dolar borcum varmış. Onlar yüzünden iflas bayrağını çekmek üzereyim. Ne zaman telefon açsam farklı biri çıkıyor, hep değişik cevaplar alıyorum, insanın kafası allak bullak oluyor. Bu bir serbest piyasa sistemi değil, bu bir özel teşebbüs sistemi ve fena halde bürokratik. Sağlık endüstrisiyle uzun yıllara dayanan bir ilişkim var. Dünyanın başka yerlerinde de hastanelere gittim, başka yerlerde işlerin nasıl döndüğünü biliyorum. Sağlık konusunda yürütülen tartışmalar, hayatımda duyduğum en aptalca şeyler. Obama kifayetsiz, sağcılarsa moron. +

Bir böbrek taşı operasyonu karşılığında, evini bile alabilirler. Sırf param olmadığı için ölmek zorunda kalmak istemiyorum. Ama gerçeklik bunu gösteriyor.

NAZAN ÖNCEL'İN GÖZÜYLE

Yavaş adam

1997'de New York'a, oğlumu ziyarete gittiğimde tanışmıştım müziğiyle. "About To Choke" albümünü almış, şiirini olduğu kadar, dünyaya baktığı pencereyi de çok sevmiştim. Sonraları Michael Stipe'ın prodüktörlüğünde yapılan "Little"dan başlayarak bütün albümlerini takip etmeye başlamıştım.

"Hatırına Sustum" albümüne koyulduğum günlerde, "Ghetto Bells"i dinlerken Hakan (Kurşun) geldi. Dedim ki, "bak bu adamı iyi dinle, o sadece olağanüstü bir şarkıyazarı değil, aynı zamanda paranın altında kalmamış, omurgası sağlam bir insan"... "Bir şarkıda eşlik etmesini çok isterim" dediğimde, Hakan "hangi şarkı" diye sordu, "Seni Bugün Görmem Lâzım" dedim. Yazışmalar başladı, bir gün sonra tek cümle kurduğu mail'ini aldık. "Onur duyarım" demişti, biz de aynı duygularla kolları sıvadık. Böylece gitarıyla "Hatırına Sustum"u taçlandırmış oldu.

O günlerde J. M. Coetzee'nin "Yavaş Adam"ını okuyordum. Yalnız yaşayan bir fotoğrafçı geçirdiği bisiklet kazasından sonra sağ bacağını kaybedince, hayatını düzenlemek üzere yaşamına başkaları girse de, hisleri ve düşünceleri karşılık bulamayınca, kendi yarattığı hayalî bir karakterin dostluğuna sığınarak yalnızlığa da ısınmaya çalışıyordu.

Vic'le aynı zaman diliminde, birbirimizden habersiz okuduğumuz bir kitaptı bu. Eşzamanlı okumamız çok şaşırtıcı gelmişti bana; bunu bir işaret kabul ederek üniversite bitirme tezimi "Engellilerin toplumla bütünleşmesinin sosyal analizi" üzerine hazırlamış, Vic'e de kepli bir fotoğrafımı yollamıştım. Bir mail'inde "Yavaş Adam'la Sokak Kızı bir gün birlikte İstanbul'da çalıp söylemeyi çok ister" demişti. Bu arzusu Sıraç Aksoy'a ve Görgün Taner'e bildirildi, hazırlıklar yapılıyordu 2010 için. Ne yazık ki Vic hayatını elinin tersiyle iterek "At the cut" dedi, kesti attı, eyvallah dedi, gitti. İnsan hayatı bir kilometreyse, şarkılarınki binlerce kilometredir. Ardında bıraktığı şarkıları onun ölümsüzlüğüdür.

Hâlâ posta kutusuna bir şeyler yazıp yolluyorum. Bazen "hey Vic, biliyor musun, anlamak da yetmiyormuş, anladım," diyorum; o da bana sanki şöyle bir şey söylüyor: "O şarkıyı bir de böyle söyle istersen: O da mı yılan, bu da mı yılan." Bu, sağlık endüstrisini, dünyayı, savaşları ve bunun gibi bir sürü şeyi daha kapsıyordur herhalde. Buna benim açımdan bir tür teselli diyebilirsiniz, ama ben de onun temelli gidişine ısınmaya çalışıyor, uçmayı unutan kanatlarıma yeniden kanatlanmayı öğretmeye gayret ediyorum.

NEOLİBERAL SAĞLIK POLİTİKALARI

Piyasa öldürür

Küçük Amerika olma yolunda dörtnala giden Türkiye, sağlık sisteminde de Sam Amca'sının izinde. Amerika'ya bakıp pek yakında nasıl bir tabloyla karşı karşıya kalacağımızı görebiliriz. Buyrun istikbale...

Yazı: Asena Günal

Vic Chesnutt, son söyleşilerinden birinde şöyle diyordu: "Tekrar hastaneye gidecek param olmadığı için ölebilirim. Sırf param olmadığı için ölmek zorunda kalmak istemiyorum."

Los Angeles Times, bu söyleşiyi "ABD sağlık sisteminin kurumsallaşmış vahşetinin açık bir örneğine ihtiyacınız olursa Vic Chesnutt'a sorun" spotuyla veriyordu. Bu sistemin vahşetini Michael Moore, "Sicko"da göstermişti. Moore filmine şu sözlerle başlıyordu: "Şimdi size hiç güvencesi olmayan 50 milyonun değil, güvencesi olan 200 milyonun hikâyesini anlatacağım."

Vic Chesnutt da güvencesi olduğunu düşünen o 200 milyonun içindeydi. "Sicko"da sigortası olan, ama sigorta şirketleri çeşitli bahanelerle bazı tedavileri karşılamadığı için ölüme terkedilen hastaları izledik. ABD'de nüfusun yüzde 15'inin, yani 45-50 milyon kişinin hiçbir sağlık güvencesi yok. En yoksullara ve yaşlılara devlet tarafından sunulan hizmetin kalitesi çok düşük.

"Sicko"da sigorta şirketlerinin neler yaptığı net bir şekilde gösteriliyordu: Ya "sen çok zayıfsın, sen çok şişmansın, şu hastalığı geçirmişsin" diyerek hiç sigortalamıyorlar ya da "senin sigortan bunu karşılamıyor, bu tedavi çok deneysel vs." diyerek hayatî bir tedaviyi reddedip insanları ölüme terk ediyorlar. "Nasıl bir bahane bulsak da ödemesek" diye uğraşıyorlar. Söz konusu şirketlerde, işi bu olan uzmanlar var. Reddettikleri vaka sayısı üzerinden prim ve terfi alıyorlar.

Amerikan sağlık sistemini en pahalı sistemlerden biri haline getiren unsurlardan biri de bu risk hesaplama işi. Sigorta özel sektörün elinde olduğunda idare maliyetleri artıyor. Para, başvuruları değerlendirecek personelin maaşlarına ve reklamlarla lobiciliğe gidiyor, sağlığa değil.

ABD örneği sağlığın piyasaya bırakılması durumunda karşılaşacağımız tabloyu gösteriyor: Ölüme terk edilen hastalar, artan maliyetler ve keskinleşen eşitsizlikler...

ABD 2007'de GSMH'sının yüzde 16'sını sağlığa ayırmış. Bu oran, OECD ortalaması olan yüzde 8.9'un epey üstünde. Kişi başı sağlık harcaması, OECD ortalamasının iki buçuk kat üstünde: 2984 dolara karşılık 7290 dolar. Bunca para harcanmasına rağmen sağlık göstergeleri yerlerde sürünüyor: Doğumda yaşam beklentisi OECD ortalamasının altında, bebek ölüm oranı ise üstünde. ABD ayrıca maliyetler nedeniyle tıbbî tetkik ve tedaviden mahrum kalan nüfus oranının da en yüksek olduğu yer: Bu oran, ortalama gelirin üstündekiler için yüzde 52, altındakiler için yüzde 25.

Hollanda'da ise bu rakamlar sırayla, 6 ve 3. OECD ülkelerinde sadece ABD, Meksika ve Türkiye'de bütün yurttaşları kapsayan bir sağlık güvencesi sistemi yok; diğer ülkelerde nüfusun tamamı veya neredeyse tamamı sağlık güvencesine sahip.

Sağlık reformu, Obama'nın seçim kampanyasında öne çıkan vaatlerden biriydi. Bu reformla, halkın yüzde 90'ından fazlası sigorta kapsamına alınacak ve şirketlerin insanları önceki sağlık koşullarından ötürü sigortalamayı reddetmesi engellenecek. İşletmeler çalışanlarına sigorta yapmakla yükümlü olacak. Cumhuriyetçilerin protestolarına ve Obama'nın komünistlikle suçlanmasına neden olan tasarı, son 40 yılın en büyük sosyal reformu olarak nitelendiriliyor. Obama, hedeflenenleri şöyle özetliyor: "Amerikalılar artık maddî güçleri yetmediği için sağlık kontrolü yaptırmadan ya da reçetesindeki ilaçları almadan yaşamak zorunda kalmayacak. Aileler bir hastalık yüzünden malî yıkıma uğramayacak."

Serbest piyasanın tanrı kelâmı olduğu ABD'de bile, sağlığın metalaşmasının yarattığı sonuçlar, ciddi politika değişikliklerine yol açmış durumda. Sağlık herhangi bir piyasa malı gibi değerlendirilemez. En neoliberal iktisatçılar bile bunu kabul eder. Hekim ile hasta arasındaki bilgi asimetrisi ve hastanın hizmeti satın alıp almamada serbest olmayışı, sağlığı piyasadaki metalardan ayırır. Piyasanın alanı genişletildiğinde çıkacak sorunlar bellidir. Sağlık, kişisel çözüm kabul etmeyen bir alandır. ABD'deki reform, bu temel gerçeklerin kabulü olarak değerlendirilebilir.

ABD örneği sağlığın piyasaya bırakılması durumunda karşılaşacağımız tabloyu gösteriyor: Ölüme terk edilen hastalar, artan maliyetler ve keskinleşen eşitsizlikler...

Türkiye'de ise AKP hükümeti bu gerçeklere sırtını dönüp sağlıkta verimlilik adına piyasanın alanını genişletirken, bir yandan da ekonomisinin yarısı enformel olan bir ülke için hiç de gerçekçi olmayan prim sistemini yaygınlaştırmaya çalışıyor. İşgücünün ağırlıklı olarak enformel sektörde kendi adına çalıştığı bir ülkede, insanların düzenli olarak prim ödemesini beklemek hayal. Tıpkı şu anda Bağ-Kurluların durumunda olduğu gibi, yurttaşlar primlerini ödeyemeyip sağlık hizmetlerinden yararlanamayacak ve devletle bir borçluluk ilişkisine girecek. Primini kendi ödeyenler / primi devlet tarafından ödenenler arasında yeni bir hiyerarşi kurulacak. İkinci gruptakilerin, temel vatandaşlık hakkı olan sağlık hizmetinden yararlanmak için yoksulluklarını ispat etmeleri gerekecek.

AKP'nin Emekli Sandığı, SSK ve Bağ-Kur'lular ve Yeşil Kartlılar arasındaki hiyerarşileri kaldırmak yönünde attığı adımların itiraz edilecek bir tarafı yok. Ancak eşitleme adına atılan piyasaya dayalı adımların eşitsizlik doğurma riski taşıdığını gözden kaçırmamalı. Mesela, sosyal güvenlik kurumları mensuplarının özel hastanelerden yararlanmaya başlaması, çok sayıda doktorun kamudan istifa edip özel hastanelere geçmesiyle sonuçlandı. Prim, katkı payı, hastanelerin kendi bütçelerinden sorumlu özerk birimler haline dönüşmesi ve aile hekimliği, herkes aynı sosyal güvenlik çatısı altında olsa dahi, sınıfsal ve bölgesel hiyerarşileri güçlendirecektir. Yasalar önünde herkes eşit olacak, ancak pratikte yeni eşitsizlikler doğacaktır. Sağlığın herkese eşitlik temelinde sunulan bir hak değil, ancak karşılığı ödenmesi halinde ulaşılabilecek bir hizmet olarak görülmesi anlayışı, piyasa köktendinciliği ile birlikte bizi ABD'nin geride bırakmaya çalıştığı gerçeklerle karşı karşıya getirebilir. İnsanların hastane borçları yüzünden intihar ettiği, tedavi ve ilaca ulaşmayıp öldüğü ve hastalanırsam ne yaparım kaygısıyla yaşadığı bir ülke olmamak için sağlık alanında piyasanın varlığını daraltmak gerekiyor. +

KAMERA-GÖZ

"Rönesans insanı" ya da Marx'ın tahayyülündeki "insan-ı kâmil"in günümüzdeki timsali Eric Cantona galiba. Futbolculuğunun yanı sıra ressam, aktör ve de fotoğraf sanatçısı. Yoksullara, evsizlere deva olmaya çalışan Abbé Pierre Vakfı için hazırladığı "Kadın, Adam ve Ötekiler" adlı fotoğraf kitabından yaptığımız seçkiyi sunuyoruz.

Metinler: Ulus Atayurt

İki seçenek

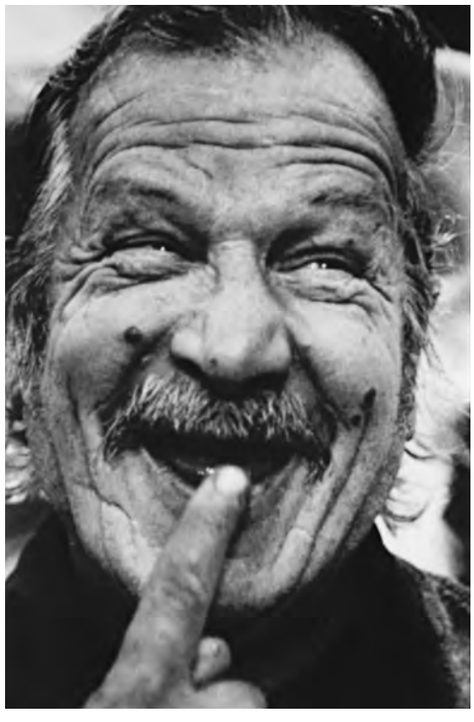
Abbé Pierre Vakfı'nın 2008 tarihli araştırmasına göre, dünyanın en zengin altıncı ülkesi Fransa'da 8 milyon 753 bin kişi sağlıklı barınma şartlarından yoksun. Çadırlarda ikâmet eden 120 bin aile ve her an evinden atılma korkusuyla yaşayan 700 bin kişi başını sokacak bir yeri olanlar arasında en kırılgan kesimi oluşturuyor. En "diptekiler" ise sayıları 180 bini geçen sokakta yaşayan evsizler. 40 derneğin bir araya gelerek oluşturduğu Les Morts de la Rue (Sokakta Ölüm) İnisiyatifi'nin raporuna göre, Fransa'da 2009'da sokakta yaşamaktan dolayı 326 kişi öldü.

"Kafamdaki proje, evsiz ya da kötü koşullarda yasayan insanların fotoğraflarını çekerek sefaletlerini, içinde yaşadığımız zamanda ve Fransa gibi zengin bir ülkede kabul edilemeyecek bir fecaati göstermekti.
Bu konulara ilgi duymam tesadüf değil, geçmişimden ve yaşadıklarımın bana kazandırdığı bilinçten kaynaklanıyor. Bir göçmen çocuğuyum. Dedemler cumhuriyetçilerle beraber savaştıktan sonra Franco rejiminden kaçmak için İspanya'yı terketmiş. O dönemdeki birçok yurttaşları gibi bir mülteci kampında, çadırlarda ve son derece zor koşullarda yaşamışlar. Böyle bir geçmişin aileler üzerindeki etkisi çok uzun sürer. Biz de geçmişimizi unutmadık. Bu yüzden kardeşlerim Joël ve Jean-Marie'yle beraber Abbé Pierre Vakfi'na katılarak elimizden geldiğince zor durumdaki insanlara yardım etmeye çalışıyoruz. Güçsüzlere karşı iyice zalimleşen acımasız bir dünyada yaşıyoruz. Buna karşı iki seçenek var: Görmezden gelmek ya da mücadele etmek. Ben kararımı verdim."
Eric Cantona, "Elle, lui, et les autres /Kadın, Adam ve Ötekiler"in önsözünden.

1990 ekiminde Lyon'un çeper mahallelerinden Vaulx-en Velin'de bir gencin devriye arabası tarafından ezilerek öldürülmesiyle mahalleli ve polis arasında başlayan ve üç gün süren çatışmalarda 200 araba yakıldı, 120 milyon dolarlık hasar meydana geldi. 1992'de İngiltere'de, Bristol'un Hartcliffe toplu konutlarında polisin iki genci öldürmesiyle çıkan ayaklanmalardan sonra 500 özel kuvvet görevlisi gerilla savaşıyla mahalleyi ele geçirdi. 1992 nisanında Rodney King'in polisler tarafından dövülerek öldürülmesiyle Los Angeles'ın güneyinde yaşanan başkaldırıyı 7 bin asker bastırdı; 10 bin kişi tutuklandı, 20 bin kişi işini kaybetti, 45 kişi öldürüldü, 2 bin 400 kişi yaralandı. Medyada yansıtılanın aksine, 1990'larda hızlanan kent ayaklanmalarına katılanlar salt azınlıklar değil. Los Angeles'ta tutuklananların en az yüzde 10'u beyaz işçi sınıfındandı. 1974-87 arasında Batı Avrupa'da, liberalleşme ve sanayinin tasfiyesine bağlı olarak işsizlik yüzde 2.9'dan yüzde 11'e çıktı. 1990'da Fransa'daki işsizlerin yarısı bir yıldan uzun süredir iş bulamıyordu ve hemen hepsi sefil barınma şartlarında yaşıyordu. 1992'de, Los Angeles'ın South Central mahallesinde işsizlik yüzde 60'ı geçmişti. Aynı dönem, yoksul mahallelere götürülen ulaşım, altyapı ve barınma hizmetlerinin kesilmesine ve özelleştirilmesine başlandı.
Loic Wacquant, "Urban Outcasts / Kent Dışlanmışları"

Kentsel adaletsizliğin ve rantın evrenselleşmesi sadece toplumsal eşitsizliklere, mekânsal ayrışmaya ve barınma sorununa değil, sosyolog Robert Putnam'ın "insanların toplumsal ve kentsel örgütlenmelere gönüllü katılımı" olarak tanımladığı toplumsal birikimin de azalmasına sebep oluyor. New York ve mutenalaştırma üzerine çalışan coğrafyacı Neil Smith, New York Eğitim Dairesi'nin 1998'de matematik öğretmeni açığını Avusturya'dan 40 genç öğretmen ithal ederek kapatmak zorunda kaldığını aktarıyor. Aynı şekilde, İspanyolca öğretmeni açığı da ithalat yoluyla kapatılıyor. New York'ta anadili İspanyolca olanların nüfusu ise 2 milyondan fazla.

1945-1970 yılları arasında bölgesel ve küresel ölçekte 58 finansal kriz yaşandı. 1970-2009 yılları arasındaysa 378 kriz gerçekleşti. Antropolog David Harvey'e göre, bu krizlerin en az yarısı kent toprağı ve konut spekülasyonundan kaynaklanıyor. Özellikle 1990'larda regülasyonların kaldırılmasıyla kontrolsüz bir ivme kazanan finans sermayesi kent ve konut rantını kısa vadeli spekülasyon aracına dönüştürdü. Bunun sonucunda, barınma ihtiyacını aşan konut stoğu meydana çıkarken, yoksul sınıfların barınma sorunu katmerlendi. Fransız DAL (Konut Hakkı) örgütüne göre, bugün Fransa'da, 122 bini Paris'te olmak üzere 1.8 milyon boş daire bulunuyor. Bu sayıya yüz binlerce boş ofis binası dahil değil. İki milyon ailenin konuta ihtiyaç duyduğu ülkede, 2005'ten beri 500 bin sosyal ve belediye konutunun tasfiyesi sürüyor. Ucuz konutlar, American Westbroom Corporation gibi özel emeklilik fonları ve diğer spekülatör firmalarca kısa vadeli kâr amaçlı satın alındığı için yoksulların tasfiyesiyle barınma sorunu katlanarak artmaya devam ediyor.

Yaşam beklentisinin 80 sene olduğu Fransa'da, sokakta yaşayanların ortalama ömrü 47.6 yıl.

Yıkım üst üste otuz yedi gün sürdü. Her yıkımdan sonra kurulan kondular biraz daha küçüldü. Gitgide eve benzemez oldu. İnsanlar insanlıktan çıktı. Toza, çamura, çöpe bulandı. Üstler başlar yırtık delik içinde kaldı. Üç bebek yıkımdan, soğuktan usanıp kaçtı. Yıkımcıların gözlerinin önünde kuş olup göğe çıktı. Bir yıkımcıyı keserle yaralayan yaşlı bir kadın iki candarmanın yanına katılıp tepeden gitti. Kalanların teneke toplamaktan, çöp ayıklamaktan soluğu kesildi... İnsanlar üç gün boyunca yıkımcıların gelmesini bekledikten sonra çöp yığınının başında toplandılar. Önce çöpten yamuk yumuk bir tahta parçası çıkardılar. Üstüne kömürle eğri büğrü harfleri yan yana getirip "Savaştepe" yazdılar. Latife Tekin, "Berci Kristin Çöp Masalları"

1990'larda şehir merkezlerinin mutenalaştırılmasının evrenselleşmesiyle beraber evsizlerin sayısı artarken, Los Angeles Evsizler Ağı'nın belirttiği gibi, "Los Angeles şehir merkezini iş çevrelerine daha sevimli göstermek için evsizlere eski endüstri alanlarında etrafı tellerle çevrili kamplar tasarlanıyor" haberleri medyada vaka-i adiye haline geliyordu. Müteakip yıllarda bu kamplar hayata geçirilse de, 2006'da 100 binin üzerinde evsiziyle Los Angeles, batı dünyasının evsizler başkentiydi. Üçüncü dünyanın bayraktarlığını, 1995'te yapılan bir araştırmaya göre, 1 milyon "kaldırım sakini" bulunan Hindistan'ın Mumbai kenti yapıyor. Sanılanın aksine, kaldırım sakinlerinin çoğu, örneğin Mumbai'de yüzde 97'si, bir işe sahip. Kaldırım sakinlerinin büyük çoğunluğu polise ya da diğer çıkar gruplarına kira ödüyor.
Mike Davis, "Gecekondu Gezegeni"

Doğu Afrika'nın en büyük yoksul yerleşimi olan Nairobi'nin Kibera "slum"ı (teneke mahallesi), 2007'nin aralık ayında seçimler sırasındaki büyük ayaklanmalarla anıldı. Medyada, hükümetteki Kikuyu'larla, başta Luo'lar olmak üzere diğer azınlık gruplar arasında çıkan çatışmalar olarak yansıtılan ayaklanma, yoksul mahallelerde yüzlerce kişinin ölümüyle sonuçlandı. Kahve gibi ihraç ürünleri üretmek için topraklarına el konan köylülerin yaşadığı Kibera kondularında, 2.5 kilometrekarelik alanda, tahminî 1.5 milyon kişi barınıyor. Bu da Nairobi nüfusunun yaklaşık yüzde 30'unun, kent yüzölçümünün yüzde 1'inde barındığı anlamına geliyor. Su ve kanalizasyon gibi temel hizmetlerin bulunmadığı mahallenin bir ucu, Batılı zengin turistlerce ziyaret edilen engin golf sahalarıyla çevrili. Diğer uçta ise 1997'de özelleştirilen kent çöplüğü yer alıyor. Kiberalıların yemek artıklarını ya da diğer eşyaları toplamak için çöplüğe girmesi yasak.

MOS DEF

Radikal bir kopuş lâzım

Elmaslı, pırlantalı MTV hiphop'undan değil, kenar mahallelerin şiir jam'lerinden geliyor Mos Def. Öyle olduğu için de, Grammy'ye aday gösterilen yeni albümü "Ecstatic"in açılış şarkısı "Supermagic"te, Malcolm X'in söylevine, Selda'nın sesine, Mahzuni Şerif'in sözüne başvuruyor. Biz de onun sözünü dinliyoruz.
Spin, Interview ve XXL'den naklen.

Çeviren: Merve Erol

"The Ecstatic"in ilk single'ı "Life In Marvelous Times"ta çocukluğunuza, 1982 yılına, dokuz yaşınızdaki halinize dönüp bakıyorsunuz...

MOS DEF: İlk kafiyemi o yıl düzmüştüm, "Wild Style"ı *(Charlie Ahearn imzalı ilk hiphop filmi)* da ilk o yıl seyretmiştim, annemlerle beraber. O yaz Bronx'taydım, o zamanların enerjisi tarif edilemez. New York daha farklı bir yerdi, hiphop yerel bir kültürdü, belli bir cemaate özgüydü. Düşüşe geçen bir şehirde doğmuştu hiphop.

Oyunculuğa çok genç yaşta başladınız, değil mi?

İlk oyunumda, "Free To Be... You and Me"de yine o sıralarda oynadım. Virüsü kapmıştım, bazı okulların yetenek programları vardı, annem de bu okullara girmem için beni destekliyordu.

12 öz ve üvey kardeşin en büyüğüsünüz, kaç sene boyunca geldi kardeşleriniz?

1975'ten '97'ye. Birlikte yaşamıyorduk, ama yakındık. İşçi sınıfından, yoksul insanlardık. Başımızı sokacak bir yerimiz vardı hep, harika bir ailem vardı. Ama büyüdükçe, "bir dakika, dünyanın geri kalanı böyle yaşamıyor" diye düşünmeye başlıyorsunuz. Sonra '80'lerde "Hanedan" dizisi gösterilmeye başlandı, bu sefer de şöyle demeye başladık: "Dünyanın geri kalanı bunlar gibi yaşamıyor. 'Hanedan'la karşılaştırılsa, biz burada babayı yemişiz."

Roosevelt Houses adlı bir toplu konutta büyüdünüz. Nasıl bir yerdi?

Pencereden saatlerce yapay çimenliğe baktığımı hatırlıyorum. Öylece durup hayaller kurardım. Birbiri üstüne yığılmış laboratuar fareleri gibiydik. İnsanlar içten içe bir şeylerin yanlış olduğunu anlıyor. Oradaki her şey yetişkin insanları ıslah etmek içindi, duvarların rengi, odalardaki akustik... Odamın penceresi doğru dürüst açılmazdı, iki gıdım temiz hava için sağa sola çekiştirmek gerekirdi.

Neden öyle bir yerde yaşadığınızı o yaşta sorguluyor muydunuz?

Çok küçükken, paramız olmadığı için orada yaşadığımızı düşünüyordum. Irk boyutu hiç aklıma gelmiyordu. Yedi yaşındayken, o doğru dürüst açılmayan pencereden bakıp "para kazanmam lâzım" dediğimi hatırlıyorum. İyi insanlardık, kötü niyetli değildik. Sonuçta herkesin adam gibi bir yerde yaşamaya hakkı var.

Liseye başladığınızda, crack de yaygınlaşmıştı...

Crack çıktığında, kokaine parası yetmeyen insanlarla doluydu ortalık. Crack'ten sonra, klozette 200 bin dolar saklayan 15-16 yaşında veletler peydahlandı. Sonra mal satanların parasına göz diken, ama kendileri mal satmayan bir takım herifler çıktı piyasaya. Bu yollardan elde ettiğiniz yüz binlerce dolarınız varsa, tutup bankaya gitmezsiniz. Ve bu parayı biri sizden alırsa, başvuracağınız merci polis değildir.

Crack alışverişi bir süre sonra toplumsal cinnet halini mi aldı?

Ortada büyük bir şiddet vardı, tarafları da hep genç insanlardı. Sokakta yüreğin ağzındaydı hep. Vahşi zamanlardı. Şehrin umurunda değildik, hükümetin de. Okul da tehlikeli bir yer haline gelmişti.

Bu yüzden mi okulu bıraktınız? Yoksa oyunculuk mu etkili oldu bunda?

Çok genç yaşımda profesyonel oyunculuğa başlamıştım, okula devam etmemin yegâne sebebi sanattı. Los Angeles'ta bir sitcom işi ayarlamıştım, sonra o iş yattı, geri geldim. Bir kızla tanıştım, benden birkaç yaş büyüktü, kendime güveniyordum, okulu bırakıverdim. Aptallık, ama hayata atılmak istiyordum. 15'imde evden kaçmıştım.

Ailenizle aranızın iyi olduğunu söylemiştiniz...

Canımın çektiği şeyi yapmak istiyordum sonuçta. Annemle babam meşgul insanlardı, hep çalışıyorlardı. Babam Jersey'de, annem Brooklyn'de oturuyordu. Kardeşlerim babamın yanında, ben ve bir erkek kardeşim annemin yanındaydık. Sokaklarda olmak istiyordum, o enerjiye nüfuz etmek istiyordum. Sessiz, uysal bir çocuktum, yeniyetme yaşlarımda etrafımdaki her şeyi sorgulamaya başladım, cevaplar hiç de hoşuma gitmiyordu. Annem-babam çok genç yaşta çocuk sahibi olmuştu, hayatları mücadeleyle geçiyordu. Sonra annemden yaptığım her şey için özür diledim, ama hayatî bir tecrübe bekliyordu beni.

1980'lerin sonlarında, 1990'ların başlarında nasıl bir ortam vardı sokaklarda?

Çok şey oluyordu, büyük bir yaratıcılık vardı ortada ve sadece hiphop'la sınırlı değildi. Punk'lar,

house hareketi, eşcinseller... Kenar mahallelerde değil, doğrudan doğruya Manhattan'ın göbeğindeydi herkes. Kulüpler tıklım tıklımdı, funk klasikleri yeniden keşfediliyordu. Ben de o âlemin tam göbeğinde olmak istiyordum.

Ve bir daha eve dönmek istemiyordunuz...

Kendi evimi kuruyordum.

Derken rap'i iyice ciddiye almaya başladınız, kardeşiniz D.c.Q. ve kadın rap'çi Ces'le birlikte Urban Thermo Dynamics grubunu kurdunuz...

'90'ların başlarında, sesimin olgunlaştığı dönemde, bir sürü kitap okuyordum, Chinua Achebe gibi yazarlar bana ilham veriyordu, okuduklarım kadar etkili sözler söylemek istiyordum. Kardeşimle birlikte yetenek şovlarına katılmaya başladık, Payday Records'ın temsilcisiyle oralarda tanıştık. Ama asıl De La Soul'la tanışmam hayatımı değiştirdi.

Talib Kweli'yle Black Star'ı kuruşunuz nasıl oldu?

Kweli'yle ilişkilerimiz sağlamdı, ekibi şahaneydi. Özlü sözler yazıyorlardı, Mısır tarihi falan takılıyorlardı, kafalı çocuklardı. Sonra bir gün bir caz albümü keşfettim, Milt Jackson ve Lionel Hapmton'ındı galiba, "cazcılar gibi tek albümlük bir işbirliği yapabiliriz" diye düşündüm. Bağımsızlığıma düşkündüm. Plak şirketi bize 80-90 bin dolar verdi, hayatımızda o kadar parayı bir arada görmemiştik. İlk çocuğum doğmuştu o sıralar. Hedefimiz yıldızlaşmak değildi, hakiki, üretken sanatçılar olmak istiyorduk.

Manyak bir sömürgeci, istilâcı gibi Amerika. "Size İsa, demokrasi ve kızarmış tavuk kanatlarıyla medeniyet getireceğiz" diyor, "yoksa sen humus gibi iğrenç şeyler mi yiyorsun? Al sana patates kızartması!"

Ve parıltılı mücevherlerden, pezevenklerden, gangster hikâyelerinden ibaret olmayan bir hiphop'un örnek şahsiyetleri oldunuz...

Onlar Bentley arabalara biniyorlardı, ama sırf bu yüzden onlara kızıyor değildik. Biz de derviş sayılmazdık, ama insanların kötü yollara yönlendirilmesinden hoşlanmıyorduk. İnsanlara ümit verip de duvara toslamalarını görmek içimizi açmıyordu. Mükemmel insanlar olmaktan uzaktık, sokaktaki vatandaş gibiydik. Crack bizim için çok seksî bir şey değildi. Japonların '40'larda Hiroşima'sı ve Nagazaki'si varsa, siyah cemaatin de '80'lerde crack'i vardı. Devasa bir mantar bulutu gibiydi crack. Pek çok hayatı mahvetti, onu yüceltmek istemiyorduk.

Kriz zamanında dahi servetleriyle böbürlenen sanatçılar hakkında ne düşünüyorsunuz?

İstediğiniz kadar pırlanta kolyeniz, kürkünüz, şampanyanız olsun, bunlar oyunun sonu demek değil. Bu aşağılık kapitalizm siyahları öldürüyor. Bu müzik gençlerimize tehlikeli bir yol haritası çizdi. Başınız belaya girmiyorsa veya mezarı boylamıyorsanız, en azından kafayı yiyorsunuz. Çok revaçta olan ticarî hiphop'un olumsuz psikolojik etkileri var. Beni geriyor, ruhuma heyecan vermiyor, rahatlatmıyor, üstelik zaten gerilim dolu bir çevrede yaşıyoruz. Her gün yeni bir uyuşturucu çıkıyor, şiddet büyük bir sorun olarak görülmüyor, liderlerimiz sosyopat ve hırsız, polis nefret saçıyor ve radyoyu açtığınızda ise karşınıza kızların üzerine şampanya dökmekten bahseden şarkılar çıkıyor! Dünyanın geri kalanı da bunları izleyince içinden "bu herifler moron" diyor.

Siz nasıl bir hayat yaşıyorsunuz?

Ben işçi sınıfından geliyorum. Sıradan insanlar gibi yaşıyorum.

İlk albümünüz "Black On Both Sides" 1999'da, dördüncü albümünüz "The Ecstatic" 2009'da çıktı. On senede müziğinizde neler değişti?

Ben de olgunlaşıyorum, değişiyorum elbette. Albümlerim, sanatsal açıdan nerede durduğumun özeti gibi. Son albümle birlikte bilincimin ve farkındalığımın en geniş sınırlarındayım. Her şey gözüme daha net görünüyor.

Hiphop'u hep gülümseyen bir yüzle söylüyorsunuz, hiç yüzünüz asılmıyor, asabileşmiyorsunuz...

İyi vakit geçirmek, neşelenmek isterim. Müzik dediğiniz şey ruha heyecan katar. Afrika sanatı işlevselidir, bir amaca hizmet eder, ölü ya da durağan değildir. Alkış peşinde koşmaz, ruhu iyileştirir, neşe kaynağıdır, pozitif titreşimler salar. John Coltrane, Bob Marley, Jimi Hendrix, hepsi bu kafadaydı.

"The Ecstatic" 2009'un en iyi hiphop albümlerinden addediliyor, binlerce kişi tarafından download ediliyor. İnsanların müziğinize bu yolla ulaşmasına ne diyorsunuz?

Yaptığınız işe değer veriyorlarsa, paralarını müziğinizi edenmek için harcayacaklardır. Ben sevdiğim şeyler için para veriyorum. Bazı insanlarsa esere ücretsiz ulaşmak istiyor, çünkü koşulları sizinkinden farklı. Bunları kafama takmıyorum.

"The Ecstatic"teki "Supermagic" Malcolm X'in bir konuşmasıyla açılıyor, radikal bir değişim için herkesle işbirliği yapabileceğinden bahsediyor. Malcolm X'i Obama'yla karşılaştırınca ne düşünüyorsunuz?

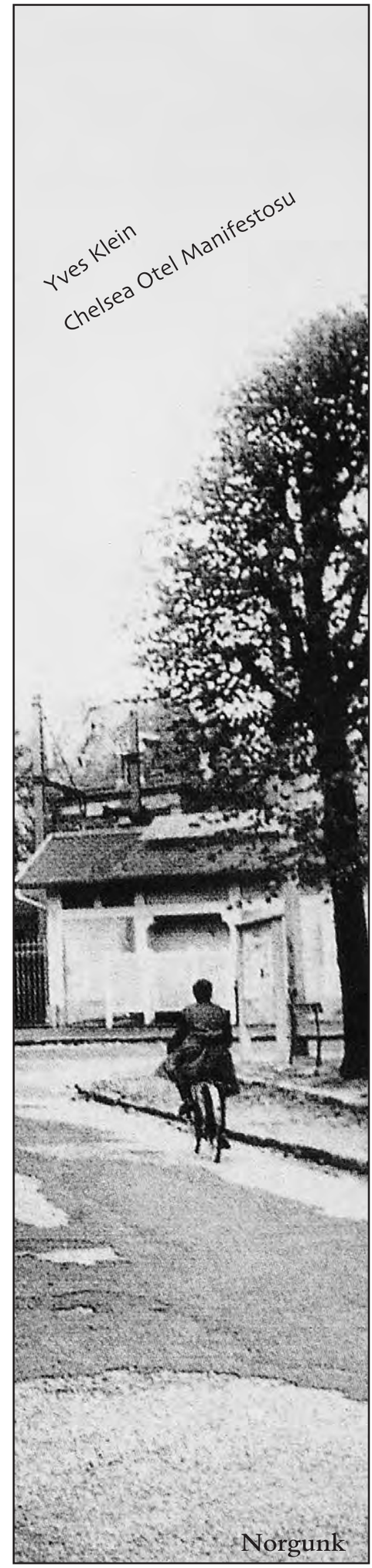
Bana sorarsanız, Obama'nın ilettiği de radikal bir mesaj. Adınız Barack Hüseyin Obama'ysa, ABD başkanı olmayı düşünebilmek için radikal bir yapınız olması lâzım. Beyaz Saray'da Michelle Obama'yı görmek de çok uç bir durum. Radikal şeyler illâ olumsuz olmak zorunda değildir. Şu anda bulunduğumuz halden de radikal bir kopuş yapmamız, yeniden yapılanmamız lâzım.

Sizce ABD'nin dış politikasında öncelikle neyin değişmesi lâzım?

ABD önce kendi evini temizlemeli, halkına zulmetmemeli ve başka halkların yaşam biçimine, kültürüne saygısızlık üzerine inşa ettiği çıkarları için politika üretmekten vazgeçmeli. Manyak bir sömürgeci ve istilâcı gibi Amerika. "Size İsa, demokrasi ve kızarmış tavuk kanatlarıyla medeniyet getireceğiz" diyor, "yoksa sen humus gibi iğrenç şeyler mi yiyorsun? Al sana patates tava!"

Televizyon programlarında yanlış anlaşıldığınızı düşünüyor musunuz?

ABD'nin özgürlük ülkesi, cesaretin yurdu olduğu söylenir, ama kimsede bir cesaret belirtisi yok. Ağzının tadını kaçırmak istemiyor kimse. Muhalifseniz, ortalamaya aykırı fikirleriniz varsa, sizi hiçbir yere çağırmıyorlar zaten. Geldiğim yerden bu yüzden çok mutluyum, çünkü böyle şeylere idmanlıyım. Kimsenin beni bir yere çağırmaması beni yolumdan dördürmez, yüzüne kapı kapandığında insanın ruh halini bilirim. Kimseyle aynı fikirde olmak zorunda değilim, kapüşonumun içinde mutluyum, tek ihtiyacım da bu. ✚

SELDA BAĞCAN

Ha buradaki kar ha oradaki kar

1990 tarihli "Anadolu Konserleri" albümüne "Müzikteki 20 Yılım" altbaşlığını atmıştı. Bu hesapla, Selda Bağcan'ın 40. sanat yılını idrak ediyoruz. Sadece biz değil, bütün dünya bu büyük sesi ayakta alkışlıyor. Mos Def'in "Ecstatic" albümündeki Selda sample'ı ("İnce ince bir kar yağar fakirlerin üstüne") Amerika'dan Afrika'ya ve Anadolu'ya, bir büyük buluşma. Selda Bağcan'ı dinliyoruz...

Söyleşi: Murat Meriç

19 Ocak'ta, Agos'un önünde, Hrant Dink anmasında "Güvercinleri de Vururlar" şarkınız çalındı. Çok etkileyiciydi.

Selda Bağcan: Biraz pesten söyledim o şarkıyı, özellikle. Eski çığlık çığlığa olan sesimi kullanmayı çok istemiyorum. O şarkı ses getirmedi çıkınca. Ne yapsanız olmuyor artık. Albümler internetten indiriliyor, sen bitiyorsun.

Satış dışında, şarkıların toplumsal karşılığından da mı kaygılısınız?

Milletin umurunda değil. Hrant Dink öldürüldü diye birkaç kişinin ciğeri yanıyor, o kadar... Son derece haksız bir ölüm. Adam yargılanırken "böyle bir şey söyleyebilir miyim, bunu söylesem nasıl sizinle aynı masaya otururum?" diyor. Doğru değil mi? Bunu yapacaksa niye Türkiye'de otursun? Dışarı gider yapar. Psikopatlar vuracak, askerin, polisin bir kısmı işin içinde olacak, engel olmak için parmaklarını kıpırdatmayacaklar, hatta adam Ermeni olduğu için yargılanmayacaklar bile! Bir de delik pabuçlar kardeşim... O pabuçlar ertesi gün yüz binleri sokağa döktü!

Şimdi de Tekel işçileri galiba toplum vicdanında benzer bir etki yapıyor. Ama sizin şöhrete kavuştuğunuz dönemlerin aksine, işçilerin hikâyeleri şarkılara giremiyor...

Tekel meselesinde, iktidar karşısında bir açlık grevi varken açıklayıcı bir şey söylemiyor. Bir-iki kem küm, susuyorlar. Açlık grevi çok kötüdür. Metris'te, bulunduğum koğuşta da açlık grevi yapmışlardı. Ben katılmamıştım. Dört kişi, benim tahliye olduğum gün öldü. Başta bağımsızların koğuşundaydım, arabada giderken bir kız beni uyarmıştı, "siz orada yapamazsınız" diye. Bağımsızlar denilen, itirafçılar falan. Siyasî koğuşa geçmek için dilekçe verdim subaya. "Selda Hanım, oraya geçmeyin, biz ordakileri dövüyoruz, sizi ayıramayız" dedi. "N'apayım, dövün" dedim.

Mos Def'in "İnce İnce Bir Kar Yağar"ı sample'ladığı "Supermagic" şarkısını nasıl buldunuz?

Başarılı buldum. Sample değil, baştan sona kullanmışlar. Benim şarkımı playback yapmış, üzerine söylemiş.

Sanki Türkçe biliyor da size ayak uyduruyor gibi...

O kadar güzel yapılmış ki, anca bu kadar olur. Malcolm X'in söyleviyle başlıyor. Şarkının sözlerini Mos Def yazmış. Çok güzel! Harbiden protest müzik yapan bir adam.

"Supermagic"te bizce üç ruh arkadaşı, Mos Def, Selda ve Mahzuni buluşuyor...

Bu tip düşünen insanların bir yerde yolları kesişiyor demek ki. Kayahan'ın lafı var ya, "yolu sevgiden geçen herkesle bir yerde buluşuruz" diye *(gülüyor)*, protest müzik de kesişiyor işte. Buradaki fakirlerin üzerine kar yağmasıyla oradaki siyahların üzerine kar yağması arasında pek fark yok. Orada daha vahşi şartlar var, vahşi kapitalizm dediğimiz şartlar. Şimdi krizle birlikte daha da feci.

İngiltere'de Finders Keepers ikisi de 1976 tarihli ilk iki long-play'inizi birbirine kararak bastı. En çok o döneminizi seviyorlar galiba..

Rock olduğu için. Saykodelik folk rock diyorlar ona.

O döneminiz size nasıl geliyor?

İyi geliyor. Dadaşlar, Kardaşlar filan, bir grup müziği vardı. Rock o dönemde erkek söylemiydi ve gayet maçoydu. Ben de türkü söylediğim için Barış'la, Cem'le, Ersen'le ve onların gruplarıyla dirsek temasındaydım. Zaman zaman o gruplarla birleşip albümler yaptığım oldu. Kızıp kızıp bana gelirlerdi! Hepsiyle çalıştım o dönemde. Bilseydim, daha çok yapardım. Çocuklar istiyor diye hasbelkader rock yapmıştım...

İlk long'unuzun kapağında elektro gitarlı bir fotoğrafınız var. Çalar mıydınız elektro gitar?

Elbette, mecburen. Benim orkestrada Seyhan Karabay vardı. Turneye çıktık, 1974 yazı, habire konser yapıyoruz. Seyhan her yere geç kalıyor; âlemciydi, çapkındı. Bir konsere yetişemedi. Biz sahnedeyken, baktık bir kızla geliyor. "Ooo, Seyhan Bey, hoş geldiniz" diye karşıladım onu, mikrofondan. Çok utandı! Derken, gerildikçe gerildik. Şimdi olsa gerilmem, biraz da yaşla alâkalı. Antalya'da beni yalnız bıraktılar. Ertesi gün Turgutlu'da konserimiz var. Bütün gece yol gittik. Sabah İzmir'de elektro gitar satın aldım, Turgutlu'da halam var, onun evinde uykusuz uykusuz gitar çalıyorum! Tek provayla çıktım konsere.

1987'de WOMAD'da sahne aldınız. O nasıl oldu?

1986'da WOMAD'a, Gabriel'in dünya müziği festivaline davet almıştım. Pasaportum olmadığı için gidemedim. Bir jest olarak, o sene festivale katılanların bulunduğu albümde bir şarkıma yer verdiler. O albüm bütün dünyayı dolaştı, bütün radyolarda çaldı. 1987'de, pasaport yasağım kalkınca gidebildim WOMAD'a. Peter Gabriel'le o zaman buluştuk. Müthiş bir performans gösterdim.

Farkınıza nasıl varmışlar? Plaklarınız o dönem için gayet yerel kayıtlar sayılır...

1970'li yıllarda Alman Sosyal Demokrat partisiyle CHP'nin oradaki gençlik örgütü, Halkçı Devrimci Örgüt sıkı fıkıydı. Bizi konsere çağırırlardı, haberleri vardı bizden. Bir de '80'lerde çok yargılandım, bütün dünyanın haberi oldu. Pasaportuma yedi sene el koydular. WOMAD'a davet aldığımda The Guardian gazetesi evime kadar gelip röportaj yapmıştı. Zaten adamların her şeyden haberi var. Bir de etnik müzik epeydir çok moda. Köln'de Satürn vardır, yıllar önce orada albümlerim satılırdı, gözümle gördüm. O dönem kaset dönemiydi daha.

'70'lerde Türkiye'nin popüler müziği rock'tu. Siz de genel sound'a mı ayak uydurmuştunuz rock yaparken?

O dönemde rock öy-

FOTOĞRAF: OZAN GÜZELCE

leydi, türküydü söylenen şarkılar. Bugünkü rock müziği beğenmiyorum. O dönemde daha sahiciydi, Moğollar filan halk türkülerini çoksesli yaparlardı. Benim bütün albümlerim halk türküsüdür, uyduruk bir şey yoktur. "Anayasso" diye bir beste yapmıştım, Şemsi Belli'nin şiirinden, onu hem Moğollar'la, hem Kardaşlar'la doldurduk. İki ayrı versiyonu vardır. O bile halk türküsü çıkışlıdır.

Sonra besteye geçildi. Cem Karaca mesela, halk türküsü yorumlamaktan kendi şarkılarını yazmaya geçiş yaptı...

"Namus Belası" muhteşemdir! Ben farklı bir şey yaptım. Otantik bir söyleme yöneldim, daha derine indim. Salt bir deyiş albümü yaptım '87'de: "Yürüyorum Dikenlerin Üstünde". Sonradan yaptığım "Felek Beni Adım Adım Kovaladı" da öyledir. Tek bağlamayla, biraz da inadına yapılmıştır. Yoksa onları çokseslendirmek mümkün.

"Muhabbet" serisi de 12 Eylül sonrasında Alevi müziğinin serbestçe yorumlanabilmesinde öncülük ediyordu o dönem...

Doğru, onlardan etkilendiğimi söyleyebilirim. İlk 45'liğim "Kâtip Arzuhalim Yaz Yâre Böyle" (1971) de bir deyiştir, Pir Sultan türküsüdür. Gitarla çalıp söylemiştim. 16 sene sonra bu defa tek sazla yaptım. Bir seriydi "Muhabbet" albümleri, baktım biraz da erkekler topluluğu, "nasıl söylenirmiş, bir göstereyim" dedim. *(gülüyor)*

Giderek de sever oldunuz galiba, konserlere tek gitar ve bağlamayla çıktınız uzun süre...

12 Eylül'den sonra ilk orkestramı '92'de kurdum. O tarihe dek tek gitar, tek bağlama çıkardım. Bağlamayı "Yuh Yuh"la öğrendim. Plak çıkınca stadyumlar "Yuh Yuh" diye inlemeye başladı. Onu gitarla söyleme şansım yoktu, komalı sesler var. Dedim, ben bunu öğreneyim.

Rock'la deyişler arasında, 1976'dan itibaren bir de elektro bağlama döneminiz var, hafif funky, neşeli sound'u olan şarkılar, tam da "Yuh Yuh" zamanları...

Yakında "Türkülerimiz 7" adıyla bir albümüm çıkacak, daha önce Almanya'da yayınlanan "Bu Yürek Sizin" albümü. Geçenlerde Grup Yorum'la konserdeydik, "abla" dediler, "o albümün çıkmayacak mı, en güzel şarkıların var orada". 11 Eylül'de bitmişti o kayıtlar. Gece 2'de işim bitti, menejerim gelip beni arabayla alacak, askerler Taksim'i sarmış! Aşağıya bakıyorum geldi mi diye, o da binanın önünde dert anlatıyor, "Selda Hanım'ı bekliyorum" diye. "Ne Selda Hanım'ı, çek git buradan" demişler. *(gülüyor)* İndim hızla, Taksim'den geçiyoruz, "hah" dedim, "darbe!" *(gülüyor)* O anda bir şey olmadı, ama altı ay sonra evimde otururken "yurda dön" çağrısı aldım. Yalanlar, iftiralar... Hafta Sonu gazetesinde "12 Eylül sonrası yurtdışında aleyhte yürüyüş" diye bir haber yayınlandı. Halbuki o, 1 Mayıs 1979 yürüyüşü. Yargılandım, hapse girdim, o yıllar zor geçti. 1980-87 arasında konser de yapamadık.

1987'de "Özgürlük ve Demokrasiyi Çizmek" albümünüz valiliklerce yasaklanıyordu, pek çok yerde toplatılmıştı. Çok emek verilmiş bir albümdü, İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'ndan Ezginin Günlüğü'ne pek çok misafirin eşliğiyle...

Beş sene o albümün borçlarını ödedim. Çıkışı 100 bindir, kendi çabamla 200 bini buldurdum. Fakat fabrikaya çok borçlandım. İnanılmaz bir albümdür. Protest anlamda o yıllarda tekti, o yüzden çok sattı, çok ses getirdi.

Şimdi Alevi açılımı dendi mi ucu size de dayanıyor. Kürt açılımı desek, yine öyle. Sol meseleler dışında, bu kritik kimlik sorunlarına dair şarkılar da yaptınız yıllar boyunca...

Bende Kürt açılımı "Anayasso"ya kadar uzanıyor. *(gülüyor)* 1974'te yayınlandı, düşünebiliyor musunuz? Kürtçe o dönemlerde serbest miydi, hatırlamıyorum. Belki serbestti ama, kimse cesaret edemiyordu söylemeye. Ben de durumun farkında değildim doğrusunu isterseniz. '70'ler çaylak yıllarımızdı, ne yaptığımızın farkında değildik çok. Bir yandan rock yapıyorsun, bir yandan başka bir şey, arayıştaydık. 1978'de "Koçero"yu yapmıştım. Türkiye'de o zaman yayınlanmadı o albüm, ama korsan kasetler halinde geldi, başımı belaya soktu. Yasak kalkınca 1991'de "Koçero"yu bir kere daha söyleyeyim dedim. Bir de Kürtçe şarkı koydum, "Fadike". Ahmet Kaya o meşum olayda o lafları söylediğinde de Kürtçe serbesti. Dedi ki sadece, "Kürtçe bir şarkı yapacağım, buna klip çekeceğim, yayınlayacak cesur televizyoncular olduğunu biliyorum". Söylediği bu. Bu cümle için çatal bıçak atmak ne demek? Başrollerde gazeteciler, eskinin solcuları üstelik, aşağılık dönekler, bunu aynen yazın, öyle bir linç yaptılar. Zaten MİT servis yaptı o görüntüleri: Arkada Apo resmi varken yaptığı konserler, ki o konserlerde onun "bu resmi indirin" deme şansı yok. Yargılanma nedeni bu resimdi, Hürriyet yayınlamıştı. MİT'le Hürriyet birlikte çalışır zaten, MİT Hürriyet'e verir, Hürriyet manşet yapar, sonra da başın yanar. Hep böyle olmuştur.

Ahmet Kaya için olan şarkıyı saat 12'de sesim açılmamışken söyledim. Orkestra prova yaparken kendimi tutamadım, yumruklarım sıkılı söyledim o şarkıyı. Sinir dolu, haykıra haykıra...

Hürriyet o fotoğrafın orijinalini mahkemeye sunamadı, o tarihte Ahmet Kaya'nın orada olamayacağı da kanıtlandı. Ahmet Kaya nasıl bir hatıra bıraktı sizde?

En çok neye kızdım, biliyor musunuz? Zamansız ölümüne. Daha bir sürü beste yapacaktı. Yaşayacaktı o adam.

Uğur Mumcu, Ahmet Kaya, Hrant Dink... Son yılların en kahredici kayıpları hakkında şarkılar yazdınız.

Genelde kayıtları akşam yaparım. O gün erken gitmiştik stüdyoya. Ahmet Kaya için olan şarkıyı saat 12'de, sesim açılmamışken söyledim. Orkestra prova yaparken heyecanlandım, kendimi tutamadım, yumruklarım sıkılı söyledim o şarkıyı. O kadar sinir dolu, haykıra haykıra... Bir de Muhlis Akarsu yakıldığında böyle olmuştu. Çok yakınımdı, turnelerde hep birlikteydik. Onun öldüğünü öğrendim, ertesi sabah kalktım, yumruklarım sıkılı. İnsan uykudan gevşek uyanır, değil mi? Dönemin İçişleri Bakanı Mehmet Gazioğlu " hak ettiler" gibi ifadeler kullandı. Pir Sultan 400 yıl önce yakıldı. Ben yaşarken 37 insanın yakıldığını gördüm!

Son dönemlerde gündeme gelme sebeplerinizden biri de Cumhuriyet Mitingleri'ydi. Hepsine katılmış mıydınız?

Ankara'da ilk yapılana katılamadım. Paris'te konserim vardı. İstanbul'dakine de yetişemedim. Samsun'dakine seve seve katıldım. O mitingler "bu ülkede biz de varız, biz laik kesimiz" demenin bir şeklidir. Hrant Dink yürüyüşüyle birlikte son yılların en spontane olaylarıdır bunlar. O mitinglere katılmak gönülden bir mecburiyetti. Fakat sonrası çok kötü geldi, Ergenekon falan, çok ayıplıyorum. Ordunun darbe geleneği var. 12 Eylül'de 500 bin kişi işkenceden geçirildi. Şunu söyleyeyim ki, bu davada gerçekten katil olanlar da var. Ama Türkan Saylan gibi insanları da aynı potaya koyarsanız olmaz. Ben buna isyan ediyorum!

1990 tarihli "Anadolu Konserleri" albümünüzün kapağında "20. yılım" demiş, 1970'i milât yapmıştınız. Bu hesapla, müzikteki 40. yılınız...

Milât '71 aslında. 2011'de 40. yıl olacak. O albümü yayınlarken "19. yıl" diyemezdim herhalde, yuvarladım. *(gülüyor)* '63'ten beri şarkı söylüyorum. O zaman yabancı dilde şarkılar söylerdim. O zamandan sayarsak 47 yıl oluyor! Ankara Radyosu'na bantlar yapmıştım, onları bulursam 47. yılımı kutlayabilirim. *(gülüyor)*

California radyosu KPFA'nın yaptığı bir ankette dünyanın efsane kadın sesleri arasında sayılıyorsunuz. Sizin en sevdiğiniz kadın şarkıcılar kimler?

Başta, Amalia Rodrigues. Onun bende öyle bir hatırası var ki. Yaşım 15, 16. Ankara'da yabancı dilde şarkılar söylüyorum. O dönemde Alpay var, çok farklı müzik yapıyor, ona gitmeliyim dedim ve gittim. Alpay elimden tuttu. Şanar Yurdatapan, teyzesinin oğludur, onun aranjmanlarını yapardı. Dediler ki, "al kızım bu parçayı çalış gel, sana bunu bant yapacağız". Şarkı kimindi, biliyor musunuz? Amalia Rodrigues'in! Terkedilmek üzerine bir şarkı. Çalıştım, papağan gibi söyledim. Ankara Radyosu'ndaki kayıp bantlar bunlar. Düşünebiliyor musunuz, sanat hayatına adımımı Amalia Rodrigues'in şarkısıyla atıyorum. Neredeyse çocukken! Sonra onunla aynı listede yer alıyorum. Müthiş bir şey! Billie Holliday de var o listede, Edith Piaf'ı söylemeye gerek yok zaten. Fairouz var, Lübnanlı, sesi kadife gibi. Keza Ümmü Gülsüm… Joan Baez var, tartışmasız. Maria Farandouri var, o hep bizim takımdan zaten. Maria Callas var ki, hayallerimin şarkıcısı. Mercedes Sosa, yine bizim kuşaktan. Miriam Makeba, Güney Afrikalı, Ofra Haza, İsrailli... Roza Eskenazi var, İstanbullu. Bir de Safiye Ayla... Bu isimlerle yan yana durabilme başarısını elde etmek için sadece işimi yaptım, her şey kendiliğinden oldu. Bu çok önemli. Demek ki iyi bir şeyin karşısında hiçbir engel duramıyor. Karşımda duran en büyük engel devletti. TRT'de yıllarca yasaklıydım. En verimli olduğum zamanlar, yirmi yıl ekrana çıkamadım. Herkes çıkar, plağını TRT'de tanıtır, o plak peynir ekmek gibi satardı. Benim böyle bir şansım olmadı. Ama en güzel cevap, şu anda bulunduğum yer. ✚

CHARLOTTE GAINSBOURG

Manyetik titreşim

Armut dibine düşer demişler, Charlotte Gainsbourg'da öyle olmuş, Serge Gainsbourg'la Jane Birkin'in dibine düşmüş. Bir yanda ses getiren albümler, diğer yanda Altın Palmiyeli, Césarlı filmler. Yeni albümü "IRM" vesilesiyle huzurlarınızda Charlotte Gainsbourg. Les Inrockuptibles'den naklen...

Çeviren: Siren İdemen

Albümünüze "IRM" (Manyetik rezonansla görüntüleme) adını koyarken aklınızda geçirdiğiniz kaza ve beyin kanaması mı vardı?

Charlotte Gainsbourg: Albümün adının ne kadar sarsıcı olabileceğini yeni yeni fark ediyorum. Beck'e MR sesleri dinletmiştim, albümdeki parçalardan birinde bunun izlerinin olmasını arzu ediyordum. Sesin ötesinde, bu harflerin anlamı da hoşuma gidiyor: Manyetik rezonansla görüntüleme; tıbbî, klinik dil... Çok şiirsel de gelebilir. Manyetik rezonansla elde edilen görüntüler fikri, hafızadan, anılardan ve de ölümden söz eden bu albüme rengini verdi.

"IRM" için ölümden dönen birinin albümü denebilir mi?

Henüz değerlendirebilecek kadar uzaklaşabilmiş değilim bu konudan. Ameliyat sonrasında çok korkuya kapıldım, ölüm fikriyle boğuştum hep. Halbuki, nekahat devresindeydim, toparlanıyordum; hiçbir tehlike kalmamış, kâbus bitmişti. Ama kendimi en hassas, en endişeli hissettiğim günler o dönemdi. Eskiden, ölmeyi umursamadığımı sanırdım. Kazadan beri, tam bir saplantı haline gelmiş değilse de, ölüm fikri zihnimden gitmiyor.

Bu albüm bir anlamda röntgeniniz mi?

Öyle galiba. Halbuki besteler benim değil, sözleri ben yazmadım, ama albüme tamamen kendimi verdim, yoksa zaten benim için bir anlam ifade etmezdi. Albümün ortaya çıkma sürecinde çok çalıştım, hatta biraz piyano çaldım, Beck parçayı tersyüz etti, bir kısmını kesti attı... Yazmayı denedim, zihnimde evirip çevirdiğim kelimeleri alt alta yazıp götürüyordum... Çoğunlukla pek bir şey çıkmıyordu. Birkaç başlık çıktı: "Heaven Can Wait", "Me and Jane Doe"... Tamamlanmamış, başı sonu olmayan şeyler olsa da, Beck'in albüme nüfuz etmesine yardımcı olabilecek bir dolu şey sundum.

Beck'le nasıl tanıştınız?

"5:55"i kaydederken tanıştık, Los Angeles'ta, Nigel Godrich'in stüdyosunda. Godrich hem benim hem onun albümünün prodüksiyonunu yapıyordu. Başından beri Beck'in bütün işlerini zevkle dinlerdim; hele son albümü "Modern Guilt"e hayran kaldım. "IRM"in prodüktörlüğünü yapması için plak şirketim temas kurdu onunla. Ben hayatta cesaret edemezdim.

Beck'in bazı albümlerinde babanıza atıfta bulunması bu tercihte rol oynadı mı?

Bu konudan söz etmeyecek kadar nazikti. Beck ya da Air gibi müzisyenlerin babamın sanatını sevmeleri elbette beni duygulandırıyor, ama bunun benim üzerimde bir yük oluşturabileceğini biliyorlar ve konuyu hiç açmıyorlar.

Stüdyo nasıl gitti?

Beck kayıtlar sırasında stüdyoda bulunmamı istiyordu, benim de canıma minnetti. Yaratıcı insanların çalışma tarzlarını gözlemlemeye bayılıyorum. Beck hep küçük bir unsurdan, bir ritmden, bir sound'dan yola çıkıyor, sonra onun etrafında doğaçlama yapıyor, farklı şeyleri bir araya getiriyor, gündelik seslerden çok esinleniyor, evdeki herhangi bir aletin sesinden, bir oyuncağın gürültüsünden... Çok üretken. Gitar, bir uzvu gibi. Uyanır uyanmaz eline alıyor, gece koynunda gitarla uyuyor gibi.

"IRM"de sesinizi çok farklı kullanıyorsunuz, daha rock'varî bir serbestlik var sanki...

Sesim konusunda çok kompleksliyim. Beck tutukluğumu aşmama yardımcı oldu. Fısıltıyla konuşma tonundan kaçınmaya çalıştım; Air'le yaptığım albüme ("5:55") o tarz gidiyordu, ama bu sefer bundan uzaklaşmak istiyordum. Ayrıca, parçanın ruhuna göre de değişiyor tabii. "The Collector"ı kaydettiğimiz gün pek iyi değildim. Ailemi özlemiştim, Los Angeles'ta kendimi yapayalnız hissediyordum. Sesim titrek çıkıyordu. Bir kayıt daha yaptık, ama ilkini tercih ettik, çünkü daha ilginçti, arızalıydı, bir şey anlatıyordu. Albümün en rock parçası olan "Trick Poney"i her şey bittikten sonra kaydettik. Çok mutluydum, çünkü bateriyi oğlum çalıyordu. Albümün artık ortaya çıktığını da gördüğüm için, kendimi saldım, daha rock bir şey deneme özgürlüğünü tanıdım kendime.

Hayranlık duyduğunuz kadın rock'çular kimler?

Patti Smith'e hayranım. Onu hiç sahnede göremediğime çok hayıflanıyorum, ama büyük hayranıyım. Cat Power'a da hayranım, kişiliği

beni duygulandırıyor. Rock'ta hayranlık beslediklerim sadece kızlar değil. Epey oğlan da var, gerçi çoğu bugün hayatta olmayan oğlanlar. Onların dışında, Radiohead'i seviyorum, özellikle de Thom Yorke'un olağanüstü şahsiyetini, ama onunki rock'tan öte bir müzik.

"The Collector"da Apollinaire'in beş-altı şiiri iç içe geçiyor. Bu da babanızın bazı şarkılarını, mesela "Rocking-Chair"i akla getiriyor...

Kasıtlı bir gönderme yok. Bence, babam daha ziyade Verlaine'e atıfta bulunurdu. Apollinaire'i annem (Jane Birkin) önerdi. Henri Michaux'nun çok güzel bir metnini önermiştim; onun üzerinde çok çalıştık, ama içimize sinen bir sonuca ulaşamadık; bir sürü denemeden, hatta bir rap versiyon bile denedikten sonra vazgeçtik.

İngilizce söylemeyi niçin tercih ediyorsunuz?

Fransızca söylerken kendimi rahat hissetmiyorum. Sesimin tınısını, rengini, pütürlerini hemen fark ediyorum, çok fazla aşina geliyor. Araya bir mesafe koymak, sesimi sanki yabancı biri söylüyormuş gibi dinlemek hoşuma gidiyor. Beck'in beste ve sözlerde kendi kültüründen referanslara, Amerika'dan manzaralara, blues gibi bana daha uzak şeylere yer verebilmesi de çok önemliydi. Fransızcayla asıl sorun, en sıradan kelimeyi bile babamın daha önce kullandığı hissine kapılmamda. Bu da beni felç ediyor.

Aile mahsulleri dışında şansona uzak mısınız?

Bugünlerde daha çok Anglo-Sakson müzisyenleri dinliyorum: M.I.A., Animal Collective, Grizzly Bear... Annem sayesinde çok Georges Brassens dinlemişliğim vardır. *(duraksıyor)* Çiğnediğim şey nikotin, iki aydır sigarayı bırakmaya çalışıyorum. Sizinle konuşurken çiklet çiğnediğimi sanmanızı istemem. Sigarayı bırakmak çok zor, hep bir eksiklik hissediyorum. Asıl mesele şu ki, sanırım eksikliğini duyduğum şey sigara değil. Ama ne olduğunu da bilmiyorum. Şansona dönersek, yeniyetmeliğimde Aznavour'un benim için çok özel bir yeri vardı. Hatta bir ara babam kıskançlığa kapılacak diye korkmuştum, gerçi o da Aznavour'a hayrandı. Bugünse Camille'i çok beğeniyorum. Çok kendine has bir düş dünyası ve özgünlüğü var.

1980'lerde ergen bir kızın Aznavour dinlemesi çok sıradan bir durum sayılmaz herhalde...

Çok retro bir ergendim. Bit pazarından giyiniyordum, "La Petite voleuse"de *(Truffaut'nun yazdığı, Claude Miller'ın çektiği, 1950'lerde geçen film)* oynuyordum. Kafamın içi geçmişe ait görüntülerle doluydu, yaşadığım dönemden daha çok, eskiye ait olduğumu düşünüyordum.

"IRM"de çocuklarınız da yer alıyor. Müzik sizin için hep bir aile faaliyeti mi oldu?

Bugün artık Yvan'dan *(oyuncu ve yönetmen Yvan Attal)* ve çocuklarımdan bahsederken daha az çekiniyorum. Çok uzun süre, ailemle profesyonel hayatımı ayrı tutmaya büyük çaba sarfettim. Kendi annem-babamla tam tersini yaşamıştım ve bundan ötürü acı çektiğim de olmuştu. Mesleğe ilk başladığım zamanlarda, söyleşilerde annemle babam hakkında konuşmayı reddediyordum, halbuki onlarla çalışmaktan zevk alıyordum. Yvan'ın ikinci filmiyle birlikte, oğlumuzun da oynadığı "Ils se marierent et eurent beaucoup d'enfants"la (Ve Sonsuza Dek Mutlu Yaşadılar, 2004) bir şey değişti. Çok eğlenceli bir tecrübeydi, beraber çalışmaktan çok mutlu olduk. Bu beni biraz rahatlattı ve özgürleştirdi.

Lars von Trier'in "Antichrist"ında Charlotte Gainsborg ve Willem Dafoe

Yeniyetmeliğimde Aznavour'un benim için çok özel bir yeri vardı. Hatta bir ara babam kıskançlığa kapılacak diye korkmuştum. Gerçi o da Aznavour'a hayrandı.

Ne zaman albüm çıkarsanız, aynı zamanda film çekimleriniz de oluyor: "Prête-moi ta main" (Eric Lartigau) ve "The Science of Sleep"in (Michel Gondry) çekimleri Air'le yaptığınız albümle aynı yıldı. Yeni albümünüzün kayıtları sırasında ise Lars von Trier'in "Antichrist"ında oynuyordunuz, albümün çıkışıysa Patrice Chereau'nun "Persecution"uyla çakıştı...

Her şeyin aynı anda çıkmasına üzülüyorum, insanlar usanabilir. Geçirdiğim kaza yüzünden çalışmalarım dokuz ay kesintiye uğradı. Kalkar kalkmaz da dört elle işe saldırdım. Yapabilsem, sürekli ara verirdim. Aslında benim mizacım evde oturup pek bir şey yapmamaya yatkın. Birinin beni sarsması lâzım. Gençliğimdeki çalışma temposunu seviyordum. Yazın bir film çeviriyordum, kışın sıradan bir okul yılı geçiriyordum. Sonraki yaz, başka bir sette oluyordum. Benim için ideal düzen o.

"Charlotte For Ever" (1986) ile Air, Jarvis Cocker, Neil Hannon gibi isimlerle yaptığınız "5:55" (2006) arasındaki yirmi yılda, şarkıcılığa dönme fikri hep kafanızın bir köşesinde var mıydı?

Dönmek? Hayır, hiçbir zaman şarkıcı olduğum hissine kapılmadım. "Lemon Incest"in (1985) hit olduğu zamanlarda bile, ne büyük bir başarı olarak ne de bir skandal olarak yaşadım onu. Tamamen uzakta, yatılı okulda, kendi dünyamdaydım. Ertesi yıl çıkan "Charlotte For Ever" aslında bayağı başarısız oldu, çok az promosyon yaptık. Kendimi kesinlikle şarkıcı gibi hissetmiyordum. Aslında, şimdi de pek öyle hissettiğimi söyleyemeyeceğim, her ne kadar iki albümü yaparken çok zevk almış olsam da...

Oysa oyuncu olarak durum farklıydı galiba; daha "L'Effrontée"den (Claude Miller, 1985) itibaren oyunculuğu benimsemiş miydiniz?

Oyunculukta da çok zorlandım. Liseden sonra, bir sene resim çalıştım. Sonra, menajerim üniversiteyle sinema arasında tercih yapmamı istedi. Yazdan yaza filmlerde oynamamın pek mânâlı bir iş olmadığını düşünüyordu. "Merci la vie"de (Bertrand Blier, 1991) oynadığım dönemdi. Üniversiteden vazgeçtim, oyunculuğu seçtim. Ve birden boşluğa düştüm, hiçbir senaryo teklifi gelmiyordu! Sanki profesyonelce çalışmaya karar verince her şey kesilmiş gibiydi. Üstelik ilk başlarda, oyunculuk dersi almamış olmaktan, bir yöntem sahibi olmamaktan, usûl bilmemekten ötürü çok sıkıntı çekiyordum. Şimdi rahatladım, kendimi bu dünyanın biraz daha içinde hissediyorum. Biraz utanıyorum ama, aldığım ödüller kendime güvenimi sağladı. "La Bûche"teki (Danièle Thompson, 1999) rolümle aldığım Cesar mesela...

Çok erken bir César'ınız daha var: "Effrontée" ile de César almamış mıydınız?

Hakikaten de çok erkendi, yaptığım işle ilgili olarak ödüllendirilmişim gibi gelmiyordu. "La Bûche" çok ses getirdi, "Prête-moi ta main" (Eric Lartigau, 2004) de... "Antichrist"la Cannes'da ödül almak beni çok duygulandırdı. Çünkü yabancı bir jüriydi beni ödüle lâyık gören; nereden geldiğimi bilmiyorlardı belki de. Fransa'da ne zaman bir şeye seçilsem, takdir görsem, ailem adına olduğunu düşünüyorum. Ama orada öyle değildi, bir tek ben vardım.

"Dancer In The Dark"ta Björk çok zorlandığını söylüyordu. "Antichrist" sizi çok zorladı mı?

O filmden çok zevk aldım. Bambaşka bir tecrübe oldu. İlk başta, biraz fazla gardımı almıştım, çünkü Lars von Trier'in oyuncularla çekiştiğine, hatta çatıştığına dair bir sürü hikâye kulağıma gelmişti. Hatta Catherine Deneuve'ü arayıp "Dancer In The Dark"ın çekimleri nasıl geçmişti diye anlattırmaya niyetlendim, ama vazgeçtim. O sete gidip o filmi çekmeyi çok arzu ettiğimi biliyordum. Lars'ın nezaketi karşısında çok şaşırdım. Büyük manipülatör Lars, hiç yapamayacağınızı, asla çıkartamayacağınızı sandığınız şeyleri sizden doğurtuyor, ama kendimi ihanete uğramış gibi hissetmedim. Onun tarafından kesilip biçilmeye istekliydim. ✚

TOM WAITS & BECK

Kelalâka mevzular derin bağlantılar

Charlotte Gainsbourg'un "IRM"inin her aşamasına el atan Beck, alttan alta, çok verimli bir dönem geçiriyor. Eşi dostu çağırıyor stüdyosuna, klasik albümleri baştan sona çalıyor ve de sitesinden indirtiyor. Beck.com'u ihya etmeye karar vermiş olacak ki, bir de söyleşi serisine başladı, ilk mikrofonu da büyük abisine, geçtiğimiz aylarda yirmi yılın ardından ilk konser albümünü, "Glitter and Doom Live"ı yayınlayan Tom Waits'e uzattı. Buyrun muhabbetin âlâsına...

Derleyen: Kâzım Hapavko

BECK: **Sen Los Angeles'ta büyüdün, değil mi?**

TOM WAITS: Evet, Whittier'da.

Ben McArthur Park'tanım.

McArthur Park gölünü kuruttuklarını hatırlıyorsundur.

Elbette.

Çok acayip şeyler buldular. Otomobiller, insan kemikleri, silahlar...

Los Angeles'ın ne çok çehresi var, değil mi?

Bayağı enternasyonal. Bir bakıyorsun, Rusya'dasın. Biraz gidiyorsun, Endenozya. Sonra Filipinler, köşeyi dönüyorsun, Latin Amerika. O bakımdan çok çılgın bir yer.

Bir serap gibi bu şehir. Yüz yıl önceki fotoğraflarda kaktüslerden ve toz bulutundan ibaret. Aslında bu şehrin burada olmaması gerekirdi. Sıfırdan yapılmış. Beverly Hills'in ilk adı Fas Kavşağı'ymış. Öyle kalsaymış tamamen farklı bir durum olurmuş gibi geliyor. Los Angeles'ın eski halinden neler hatırlıyorsun?

Arabalar her şeyin canına okudu. Şehrin bir ucundan öbür ucuna tramvay hattı vardı, 35 sente gidiyordun.

Yirmi dakika tutuyormuş.

Evet. Silver Lake'teki Latin kulübünü, Continental Club'ı hatırlıyor musun? Yandı kül oldu. Yıldırım düşmüş.

Yıldırım mı?

Evet. O yüzden açık havada çalmaktan nefret ederim. Bir seferinde Japonya'da, terkedilmiş bir tapınakta çaldık, mekânın çatısı yoktu, hava eksi 30'du. Herkes astronot gibi giyinmişti. Doğaya kafa tutulmaz. Ben müziğin kapalı mekânlarda olmasından yanayım. Eski kafayım yani.

Bu festival hadisesi, açıkhava konserleri nasıl başladı, hep merak ederim. 1950'lerin fotoğraflarına baktığında ilk rock 'n' roll'cuların fuarlarda çaldıklarını görüyorsun.

Ve süpermarket açılışlarında. Sahneler birkaç saatte hurda tahtadan yapılırdı. Basçım Larry Taylor, 1950'lerde Jerry Lee Lewis'la ülkeyi boydan boya katetti. Bütün aletleri, edevatları Cadillac'larının bagajına sığıyormuş. Ampliler, bas... Hoparlörler ansiklopedi ebadıydı. Ama seyirciler zevkten dört köşeydi. Coşkuyu yaratan volüm değildi. Jerry Lee Lewis'ın klavyesine kitlenmiş görüntüsüydü.

Hiç unutmuyorum, bir turnede El Paso'daydık. Günümüz boştu, şehirde turalarken bir kahveye oturduk. Derken, hadi biraz çalalım dedik. Yakınlarda bir öğrenci yurdu vardı, gitarcımız gitti, kapı kapı dolaşıp enstrüman topladı. Kahvenin sahnesi bile yoktu, yine de çaldık. İçerisi tıklım tıklım oldu. Öyle bir ortamda tek dayanağın müziğinin verdiği duygu.

Çok eskiden, Jimmy Witherspoon'la Roxy'de çaldığım günlerde, bir cumartesi gecesi, arabanın biri kulübün önündeki telefon direğine toslamış, cereyan kesilmiş. Bizim sahneye çıkmamızdan beş dakika önce olmuş bu. Ortalık zifiri karanlıktı, millet mum yaktı. Jimmy o gece döktürdü, öldürücü bir performanstı. Klavyeciyi piyanoya oturttu, kendi sesi de davudîdir. Milleti bitirdi. Olayın özüne inmek için o çıplaklık gerekiyor. Minicik bir mikrofon ve wah-wah pedalıyla çok şey yapılabilir. Elimizin altındaki teknolojik oyuncaklar bizi tembelleştirdi galiba. Bir de şu "best" dalgası var, "en iyi" hikâyesi. Nereden çıktı? İnsanî bir şey mi? Bir Amerikan icadı mı? Dünyanın her yerinde böyle mi? Herkes, her şeyin "en iyi"sini istiyor. En iyi araba, en iyi protez kol, en iyi şapka. Bütün bunların bir de "kötü"leri var ve bayağı iyiler. *(gülüyor)*

Bir de sıralama takıntısı var. Bütün bu "best of" listeleri... Bazen bana da yaptırıyorlar. Tuhaf bir hiyerarşi merakı...

Ekonomiyle bağlantılı. Üst sıralar daha çok para ediyor.

O da var... Belki de bir düzen ihtiyacı; bir düzen kurmak ve herkesi bundan haberdar etmek...

"En iyi" addedilen neyse peşinen ona takılman gerekiyor. İnsanlar kendi zevklerini keşfetmeye korkuyor. "Cool" olmamaktan tırsıyor. Tıpkı ergenken "yanlış" tişört veya çorap giymekten korkmak gibi. Benim teorime göre, kâşifler yeni şeylerin kapısını açanlardır. Onların ardında büyük kalabalıklar vardır, kapı açıldığında kâşifleri çiğneyip geçerler. Siz de onları yerden kazımak durumunda kalırsınız, tıpkı "The Mask" filminde olduğu gibi.

Geçenlerde, eski Yunan'daki oyun yazarlarından Euripides hakkında bir kitap okuyordum. 105 oyun yazmış, sadece ikisi günümüze kalmış. Kendi kendime şöyle düşünüyordum: İki oyunu bugünlere kalsın diye 105 oyun yazmış. Mühim olan ne yaptığın değil, başka insanlara aktarıp aktaramadığın. Eser, yaratıcısının elinden çıktıktan sonra mutasyon geçiriyor, başka bir şeye dönüşüyor.

Belki de diğer 103 oyunda iş yoktu. Ya da belki de elimizdeki iki oyun en zayıf eserleriydi.

Belki de. Ama belki de o kayıp eserlerde öyle şeyler vardı ki, her şeyi değiştirebilirdi.

Çok mümkün. Bir garaj satışında Van Gogh tablosu bulunmuştu. Kadının biri –o tablo kimbilir hangi tesadüfler zinciriyle eline geçmişse geçmiş– mutfağının penceresine koymuş, gölgelik olarak kullanmış. Tablo solmuş tabii. Pencereye sığsın diye de bir ucunu kesmiş. Müzeden uzmanlar gelmiş, tabloyu incelemişler ve kadına "bu tabloya nasıl kıyıp tepesini kestin?" demişler. Kadın da "sadece küçük bir gökyüzüydü" demiş. Mevzu, insanın nesnelere atfettiği değer. Çok öznel bir şey. Çürüyüp gidecek nesnelerin üzerine kayıt yapıyoruz. Tıpkı filmlerin zamanla yok olacak peliküle çekilmesi gibi.

Şehir dediğimiz şey bir folk şarkısı gibi. Kamusal bir alan. Her birimizin payı var. Çaktığımız her çivinin, yaptığımız her düzenlemenin toplumsal bir etkisi var.

1930'lardan önce çekilen filmlerin sadece yüzde 20'si bugüne kalmış.

Dünyadaki hayvanların da yüzde 20'si kalmış. Milyonlarca tür yok olmuş. Kimin şarkısıydı o? "Only the Strong Survive" (Sadece güçlüler ayakta kalır). Bir şarkıyazarının yazdığı şarkılar ip atlamanın soundtrack'i gibi olmalı. Bantlar fani, ama insanlar hep ip atlayacak. İp atlarken de melodiye ihtiyaç duyacak.

En uzun ömürlü şarkı herhalde "Happy Birthday" olacak.

Eminim öyle olacak. Berbat bir şey. Her kuşak yeni şarkılar yapıyor, onlardan önceki kuşak da şöyle diyor: "Bir sürü güzel şarkı varken niye yenilerini yapıyorsunuz?" Çocuklar diyor ki, "biz başka bir şey yapıyoruz, daha kıyak işler". Irak'ta mahkûmlara işkence etmek için heavy metal dinlettiler. İnsanları uykusuz bırakıp çok yüksek volümde o grupları çalıyorlardı. Bir gruptan tek bir şarkı. Aynı şekilde şimdi de Seven-Eleven'ın otoparkında Beethoven çalıyorlar. Beethoven haytaları kaçırıyor, Seven-Eleven'ın otoparkında kimse bira içmiyor. Yani, yaptığın müziğin nasıl kullanılacağını bilemiyorsun. Kapı zili de olabilirsin,

millî marş da. Biz nalları diktiğimizde, promosyonlar nihayete erdiğinde, ak koyun-kara koyun belli olacak. Şarkılarımız kendi kanatlarıyla uçabiliyor mu, uçamıyor mu?

Şarkılar dönemlere de ışık tutuyor. Yazıldıkları günler nasılmış, neler oluyormuş... Şarkıları 1920'lerin, '30'ların, '40'ların fotoğraflarına bakar gibi de dinleyebiliyoruz...

Öyle şarkılar var ki, her biri bir kuşağın tahayyülünün fotoğrafını çekiyor. Mesela "California, Here I Come". Bir kuşak o şarkıyla California'ya taşındı.

Kuzey Finlandiya'ya taşınmak üzerine bir şarkı yoktur herhalde.

Frank Sinatra Los Angeles hakkında bir şarkı yazmıştı. Berbattı. Yüz kızartıcıydı resmen.

1980'lerde yazmıştı onu, değil mi?

Evet, "LA, You're a Lady". Feci. Belki de Los Angeles kelimesinin ritminden öyle oluyor, kafiyeye de gelmiyor. Ama Chicago, St Louis, kıyak kelimeler. New Orleans da öyle. İçinde New Orleans geçen o kadar çok şarkı var ki.

Adını bir kentten alan şarkı yazdım mı diye düşünüyorum... Yazdım, "Modesto"...

O isim, o kenti kuran iki kişiden geliyor. Adamlar kendi isimlerini vermek istememişler. Bu tevazudan ötürü Modesto (Mütevazı) denmiş oraya.

Los Angeles'tan taşınalı ne kadar oldu?

Yirmi sene. Babam Belmont'ta hocaydı. Union caddesinde oturuyorduk.

Nasıl bir semtti o?

Karışık Latino, Koreli... Müthiş bir enerjisi vardı. Dinamo gibiydi. İnsan büyük bir şehirden küçük bir şehre göç edince fişi çekilmiş bir cihaza benziyor. Sırf sarj olmak için Los Angeles'a giderdim eskiden. Hâlâ çok canlı, heyacanlı bir yer. Tabii madalyonun bir de öbür yüzü var: Her gün bir daha görmeyeceğim insanları görüyor olmak beni rahatsız ediyor. Şehirde yabancılarla kuşatılmış durumdayız. Bizim başrolde olduğumuz filmin figüranlığını yapıyorlar. Biz de onların başrol oynadığı filmde figüranız... Los Angeles'ta her yerde reklam var, nereye bakarsan bak, bir reklam sloganı görüyorsun, "şunu al", "bunu al"...

Sokaklar TV gibi oldu, billboard'dan geçilmiyor. Yeni billboard'lar üç saniyede bir değişiyor, yeni bir reklam sokuluyor gözümüze. Los Angeles'ta senin dikkatini çeken değişimler neler?

ABD'de dakikada 350 bin kutu soda tüketiliyor, 350 bin teneke kutu yani... Ve günde 400 bin cep telefonu ıskartaya çıkıyor.

Los Angeles'a geldiğimde hep eski kerterizlerime bakıyorum. Ve hep yeni şeylerle karşılaşıyorum. "Aa, burada bir berber vardı, daha önce bir kafeydi, ondan önce bankaydı" filan diyorum hep. Western bulvarının bir zamanlar dünyanın en uzun caddesi olduğunu biliyor muydun?

Bir ucundan öteki ucuna yürümeyi hep istemişimdir.

Onu ben de hiç yapmadım. Western bulvarının henüz toprak yol olduğu zamanlarda çekilmiş fotoğraflarını gördüm. Bir western kasabasının caddesi gibi. Atlar, bar, adamın biri ahşap kaldırımda yürüyor...

Bende o tür fotoğrafların olduğu birkaç kitap var. Neredeyse hiç ağaç yokmuş, dümdüz toprak yollar. Los Angeles plastik bir şehir duygusu veriyor bana.

Yaşadığımız şehirden hepimiz sorumluyuz. Şehir dediğimiz şey bir folk şarkısı gibi. Kamusal bir alan. Onun kurulmasında her birimizin payı var, hepimizin katkısı var. Oturduğumuz ev de öyle, sizden sonra başka birisi oturacak orada, ondan sonra da başka biri. Çaktığımız her çivinin, yaptığımız her düzenlemenin toplumsal bir etkisi var...

Japonya'da bütün taksilerde dantel örtü var. Dantel ABD'de yetmiş-seksen yıl önce tarihe karıştı, Japonya'da ise canlı bir sanayi.

Çok uzun zamandır şu sahneye tanık olmuyorum: Adamın biri arabasını yolun kenarına çekmiş, kaportayı açmış ya da yere yatmış, tamirat yapıyor. Eskiden çok sık rastlanan bir sahneydi. Şimdi insanlar arabaları stop ettiğinde ne halt edeceklerini bilemiyor. Genel olarak tamir etmek diye bir şey kalmadı hayatımızda.

Chris Jordan diye bir fotoğrafçı var, çöplük fotoğrafları çekiyor habire. Şahane işler. Sadece otomobil jantları ya da plastik şişeler ya da cep telefonları... Uzaktan bakınca ne olduğunu tam olarak anlamıyorsun, soyut bir şey gibi. Yaklaşınca farkediyorsun. ABD'de dakikada 350 bin kutu soda tüketiliyor, 350 bin teneke kutu yani... Ve günde 400 bin cep telefonu ıskartaya çıkıyor.

Onun için şimdi çöpleri uzaya fırlatmayı planlıyorlar. Bir rokete doldurup uzayda infilâk ettireceklermiş.

Çok pahalı bir çözüm değil mi? Çöp vergisi artacak demek ki... Sen de fotoğraf çekiyorsun, değil mi?

Evet, birkaç yıldır. Çektiklerimi benden başka beğenen olacağını sanmıyorum. Kendi zevkim için çekiyorum.

Bu güzel muhabbet için sağol. Seninle laflamak bana iyi geldi.

Bana da iyi geldi. Bunu sürdürelim. Bir dahaki sefere notlarımla geleceğim. Yo-yo'nun 16. yüzyıl Filipinler'inde bir silah olduğunu biliyor muydun? İkibuçuk kilo ağırlığındaymış, kordonu da altı metre. ABD'ye gelişi 1929.

Bakalım 2029'da 14. yüzyıldan ne apartacağız..+

Geçen ay Türkiye'de de vizyona giren "Tanrının Eli"nde yan rollerden birinde oynayan Tom Waits (sağda), "Glitter and Doom Live" albümünün birinci bölümünde şarkı söylüyor, ikinci bölümünde piyano başında hikâye anlatıyor. Beck ise (solda), MGMT, Devendra Banhart, Feist, Wilco gibileriyle beraber yeniden icra ettiği albümleri üçledi: "The Velvet Underground & Nico" (1967), "Songs Of Leonard Cohen" (1968) ve Skip Spence'in "Oar"u (1969)...

SES DUVARI

Londralı Synth-pop ekibi Hot Chip'in dördüncü albümü "One Life Stand" yine '80'lerin İngiliz melodik usûlü pop melodisi bilgisiyle zamane ritmini kucaklaştırmayı başarıyor. "I Feel Better" en dikkat çekici parça.

Dünya gözüyle bir efsaneye tanık olacağız, kimileri ikinci tecrübeyi yaşayacak: Hayatının başyapıtlarından birini, "Together Through Life"ı geçtiğimiz yıl çıkaran, 2010'a –hiç adeti değildir ama– bir noel albümüyle giren, demlendikçe güzelleşen Bob Dylan, vallahi öyle diyorlar, bu baharda inşallah İstanbul'da. Aday olduğu Nobel Edebiyat'ı ona Açıkhava'da alkışlarımızla bizzat vereceğiz.

Etkilendikleri arasında Şükrü Tunar'dan Mustafa Kandıralı'ya, Ergün Şenlendirici'den Ciguli'ye, Boban Markovic'ten Kocani Orkestar'a, Kusturica'dan Zappa'ya, muteber isimler var. İstanbul'u da kapsayan Balkanlar havzasında gürül gürül akıyorlar. 2006 tarihli albümleri "Cümbüş", Akustik Müzik'ten yayınlandı.

Babası pakistanlı, anne tarafından İngiliz. Kate Bush tarafından folkçu, Björk tarafından elektronikçi. Genç kızlar şehir cinlerinen perilerinden masallar. Bat For Lashes'ın ikinci albümü, sevenlerini çoğaltıyor...

Bandista, Tekel işçilerine yeni EP'leriyle selam duruyor, mücadele bayrağını yükseltmeyi sürdürüyor. Defansif bir öfkeyle değil, neşeli, danslı bir hücumla. İki yeni şarkıları, "Birinci Rollama" ve "Kızıl Flama", "De Te Fabula Narratur" ve "Paşanın Başucu Şarkıları" albümleri gibi kendi sitelerinden ikram ediliyor, www.tayfabandista.org adresinde hepimizin hikâyesi anlatılıyor.

İki Malili müzisyenin, müteveffa gitarist Ali Farka Touré ve kora üstadı Toumani Diabaté'nin eski meşkleri yayınlandı. İkilinin ilk ortak albümü beş sene önce yayınlanmıştı...

Ney sanatının üstadı Aka Gündüz Kutbay'ın ayıtları, iki albüm, dört CD, iki koca kitapçık halinde, bol hatıra ve fotoğrafla Kalan'dan yayınlandı. Mevlevî âleminin anıt isimlerinden biri olan, çalgısını hakkını vererek üfleyen, cazla da ülfeti bulunan Kutbay'ın taksimleri "Aşk"ta, Kâni Karaca'yla efsanevî kayıtları "Meşk"te...

Sade, on yılın acısını "Soldier Of Love" albümüyle çıkardı. Formül aynı, şikâyetimiz sıfır. Sade Adu, sağlam ve yumuşak, huzurlu pop-soul'uyla, romantizme tahammül ettirebilen nadir isimlerden.

Massive Attack "Heligoland"le '90'lardaki havasını yakaladı. Horace Andy'den Hope Sandoval'a yine pek çok konukla girdikleri stüdyodan organik bir elektronikle, ilerletici bir yabancılaşmayla, tatminsiz bir yaşama sevinciyle çıktı.

Peter Gabriel'in bu ay yayınlanacak yeni albümünde cover dersleri var. Lou Reed'den David Bowie'ye, Radiohead'den Arcade Fire'a, Gabriel'in seçtiği, sevdiği şarkılar "Scratch My Back"te. Müteakip albümde bu isimler Gabriel şarkılarını yorumlayacak.

Amerikan country baladlarıyla standart caz kalıbını 25 yıldır rock namına dolduran kd lang, retrospektif kayıtlarını duble CD halinde "Recollection" adıyla yayınladı. On yeni şarkının, cover'ın da bulunduğu toplama, bunca tecrübeyle, bir şarkı yaşama ve yaşatma rehberi...

Fransız müziği gencecik kızlarla ayakta tutuyor. Üstelik, ufak tefek yardımlar dışında, ikisi de kendi işini kendi görüyor, sözüyle, müziğiyle, icrasıyla kendi bacağından asılıyor. La Prince Miiaou, ikinci albümü "Safety First"te yine bilgisayarlardan bolca etkilenen gitarlı bir indie yapıyor. Magrip soul'cusu, Fas asıllı dünya sanatçısı Hindi Zahra'nın (solda) terkibindeyse daha organik bir folk-soul sound'u var. "Beautiful Tango" klibini Tony Gatlif'in çektiğini özellikle vurgulayalım...

uzunçalar

Aka Gündüz Kutbay Aşk / Meşk
Ali Farka Touré & Toumani Diabaté Ali and Toumani
Bob Dylan Together Through Life
Corinne Bailey Rae The Sea
Hindi Zahra Handmade
Hot Chip One Life Stand
İlhan Erşahin *(feat. Erik Truffaz)* Istanbul Sessions
Johnny Cash American VI: Ain't No Grave
Kerem Güney Tapusuz Memet
Los Campesinos! Romance Is Boring
Massive Attack Heligoland
Midlake The Courage Of Others
Mirkelam & Kargo RRDP
Moğollar Umut Yolunu Bulur
Mos Def Ecstatic
Peter Gabriel Scratch My Back
RJD2 The Colossus
Sarp Maden Ardından
Selda Bağcan Güvercinleri de Vururlar
Slonovski Bal Dzumbus
Thee Silver Mt. Zion Memorial Orchestra Kollaps Tradixionales
Tindersticks Falling Down A Mountain
Vic Chesnutt At The Cut
Wyclef Jean Welcome to Haiti: Creole 101
The XX XX

kısaçalar

Antwerp Gipsy Ska Orchestra Erkilet Güzeli
Bandista Birinci Rollama
Bat For Lashes Glass
ComaR Comic Beat
Emmanuel Seigner & Iggy Pop La dernière pluie
k.d. lang Constant Craving
Mano Solo Sha La La
Nazan Öncel Seni Bugün Görmem Lâzım
Lali Puna Remember
Le Prince Miiaou Football Team
Scratch "Lee" Perry & Primal Scream Money Man
Sade Soldier Of Love
Uffie MC's Can Kiss
Wu Tang Respect 2010
Lali Puna Remember

müzik ekranı

Fun Lovin' Criminals Classic Fantastic
Mart başında çıkacak yeni albüme adını veren şarkı, ilk klip:
www.youtube.com/watch?v=Ge35O2h_Xn0
Hayko Cepkin Yol Gözümü Dağlıyor
Müstakbel albümden ilk klip önden geldi:
www.dreamtv.com.tr/videolar/466
Jimi Hendrix Valleys Of Neptune
1969 stüdyo kayıtlarından oluşan "yeni" Jimi albümüne adını veren kayıt:
http://www.youtube.com/watch?v=fl5K5dDuMAI
Uffie Pop The Glock
Yeni albümüne doğru "MC's Can Kiss" EP'sini çıkaran rapper'dan seksî klip:
http://www.youtube.com/watch?v=E1v2PtoxwNo
Z.E.P. feat. Busta Robert & Mc Jean Pierre Nique la France
Sarkozy Fransa'sına rap âleminden sert tebliğ:
http://www.dailymotion.com/video/xbz3sp_nique-la-france-le-clip_music

Uffie

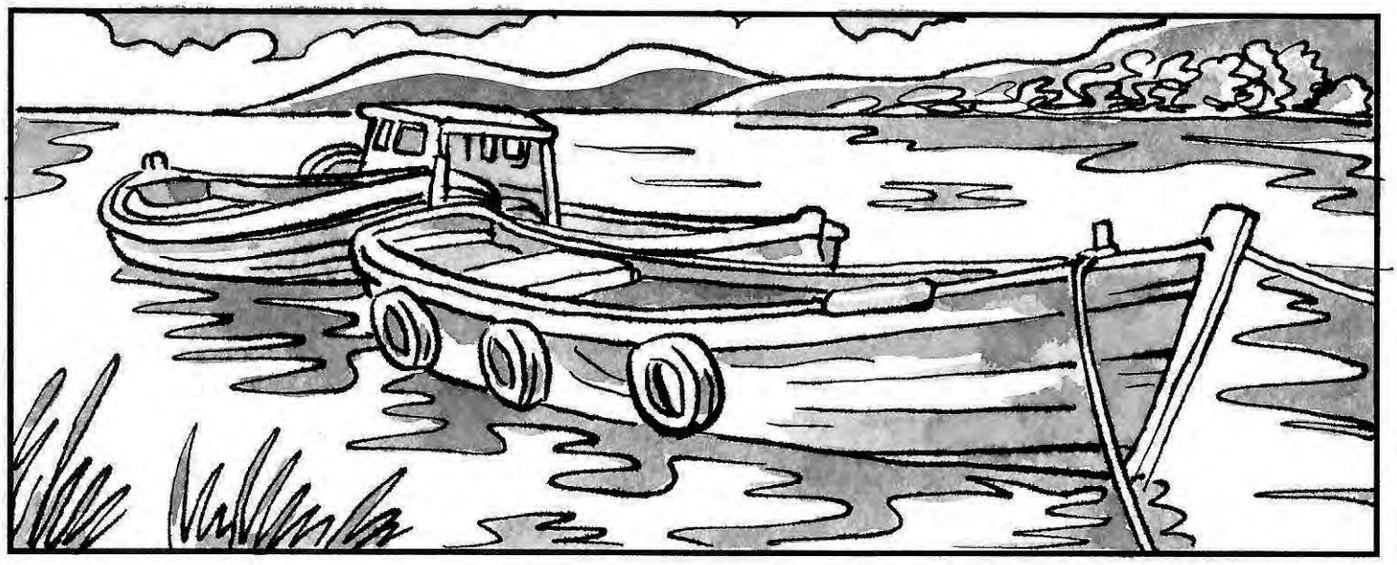

Jimi Hendrix

FEN VE TABİAT DÜŞLERİ

Suyun çekim kuvveti (1) **TUNCER ERDEM**

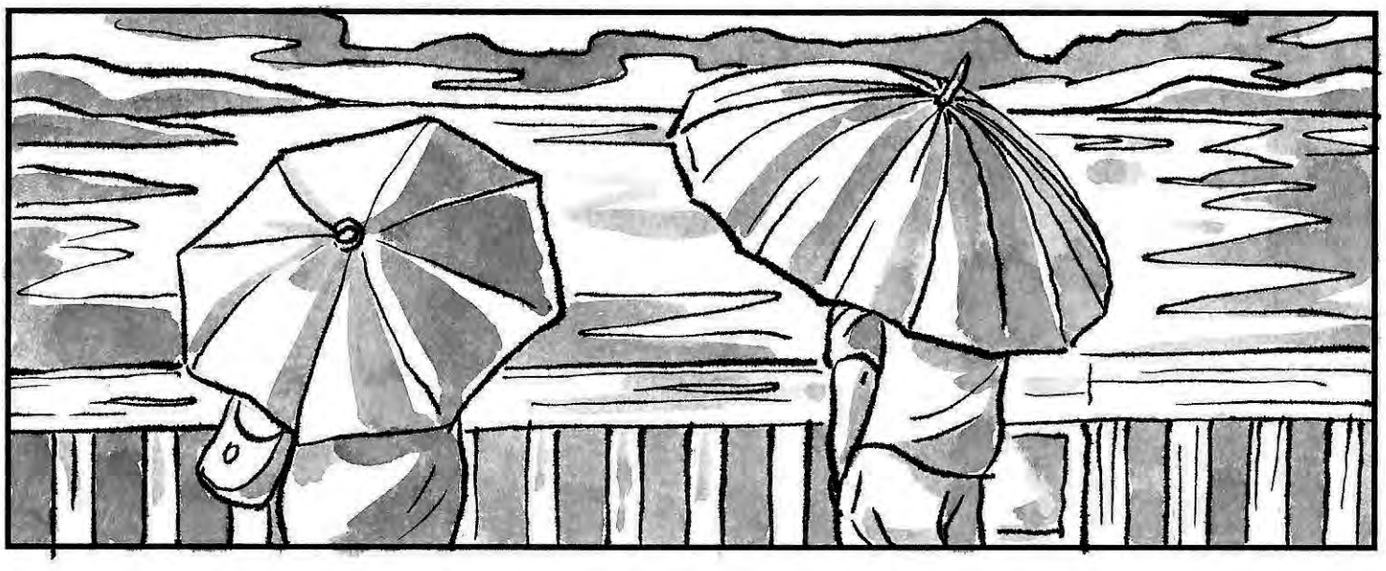
sabaha karşı, bir göl kenarı gördüm, yeryüzünün bir köşesinde...

her şey binyıllar önce yatağına oturmuş, zaman bulutların suretine çöküp kalmış gibi

yağmur öncesi telaşı yok suya bakan köprülerinde, çamurlu dipte göç eden yumuşakçaların izleri

tarlalarda paslı bir saatin çarkı gibi gıcırdıyor çıkrık, su usulca akıyor, tarla kuşlarını cıvıldatarak

suyunu yitirmiş metruk köprüler var unutulmuş yollar üzerinde, ayaklarında ıslak yosunlar

uzaklarda, yeni yollarda, zehirli bir duman soluyor yolcu, avcunda kaygan, soğuk metal

OKUMA GÖZLÜĞÜ

Kemal Safa Güntekin, ismiyle müsemma bir şahsiyet. Vaat ettiğini nakletmeyi biliyor. Geçen sene yayınlanan ilk romanı "Kadın Düşkünü"nde, bir eski usûl üslûp ve dille, linççi ve hoşgörüsüz bir toplumun eğlenceli analizine soyunmuştu. İkinci romanı "Rita", "Düşkünler" üçlemesinin ikincisiymiş. Yine bol karakter ve görüş farkları, mukayeseli anlatımlar, şehvet ve ihtiras, nefret ve önyargılar, Kemal Tahir'i aratmayacak diyaloglar...

Birleşmiş Milletler 1996 Kalkınma Programı'nda dünyanın en zengin 358 dolar milyarderinin toplam mal varlıklarının dünya nüfusunun yüzde 45'inin toplam gelirini aştığı belirtilmiştir. Bu bilgiden sonra hangi şiirin dizesi yerçekiminin süngüsüne direnebilir Murathan Mungan, "Soru Sağaltmaları"ndan (İkinci Hayvan)

İki Beat yazarından salvolar: Ayrıntı, "Zen Kaçıkları"yla beraber, ellinci yılı anısına Jack Kerouac'ın "Yolda"sını budanmamış, yazarın daktilo ettiği "rulo" versiyonuyla yayınlamıştı. Versus'tan da, yine ellinci yıl anısına, William S. Burroughs'un "Çıplak Şölen"i geldi, daha önce yayınlanmamış parçalarıyla. Sel de iki yazarı ilk kitaplarında buluşturuyor: İkili, 1944 senesinde, başlarından geçen polisiye bir hikâyeyi ve hür yaşayışlarının detaylarını beraberce yazarak yazı âlemine atılmışlardı. "Ve Hipopotamlar Tanklarında Haşlandılar", raflarımızda yerini aldı...

Nick Cave imzalı iki soundtrack ardı ardına yayınlandı. Çöl ıssızlığını, kasaba sıkıntısını iliklere işleten o elektrikli gitarlar, Flannery O'Connor'ın kısa öykülerine, o cinaî boşluğa ne de güzel bir fon, bir ses desteği olur. İkisi de sonuçta, sıradan bireyin biriktirebileceği kötülüğün ebedîliğinin ve yüksekliğinin, Raskolnikov ilminin sırrını çözmüş insanlar. O'Connor'ın ilk kısa öykü derlemesi "İyi İnsan Bulmak Zor", ABD'nin güneyini, geleneği ve iktidarı, ayrımcılığı, iman ve günahı, azab ve zevki, Amerikan rüyasının tersini değil, düzünü anlatıyor...

Patricia Highsmith'in, polisiye gerilimi en gündelik halimize, en girift hayallerimize yaklaştırmayı başarabilen bir büyük yazarın 15. ölüm yıldönümünü idrak ettik geçen ay, 4 Şubat'ta. İster "Becerikli Bay Ripley", ister "Tatlı Hastalık", dilimize de kazandırılan pek çok kitabı sadece hoş vakit vaat etmiyor, zamanımızın ürünü olarak bireyi daha iyi tanımamıza da hizmet ediyor. Ya da, bu varlığı asla tam tanıyamayacağımızı hissettiriyor ki, belki de aynı kapıya çıkar.

Caza sosyal zaviyeden, yani sınıf ve ırk, sömürgeleşme ve kölelik boyutundan bakan iki önemli kitap ardı ardına yayınlandı. "Sıradışı İnsanlar –Direniş, İsyan ve Caz", diyalektik materyalist tarihçiliğin öncü isimlerinden Eric Hobsbawm'ın makalelerini kapsıyor. 19. yüzyıl işçi sınıfı kültüründen 20. yüzyılın mafya babalarına geniş bir yelpaze çizen Hobsbawm'ın Count Basie'den Duke Ellington'a uzanan makaleleri, cazın toplumsal karşılığını da deşiyor. Sidney Finkelstein'ın kitabı "Caz –Bir Halkın Müziği", bu tarzın teknik evrimine daha fazla eğilmekle beraber, plak öncesi ve sonrası üslûpların tarihsel yönelimlerini yetkin bir donanımla aktarıyor.

"Kapital Manga"nın ikinci kitabını da yayınlayan Yordam Yayınları'na alkış: "Kapital Manga" Ankara'da direnen Tekel işçilerine dağıtıldı, emekler karşılığını buldu...

Sadece ruh bilimlerinde değil, bütün bir kültür hayatımızda devrimci tahayyülü dirilten Akıl Defteri'nin ilk sayısı yayınlandı. Dosya konusu "Devrim ve Bilinçdışı"...

Uzun yıllardır kendini saklayan, ama edebiyat tarihine damgasını çoktan vuran J.D. Salinger'ı 91 yaşında kaybettik...

Adonis Şamlı Mihyâr'ın Şarkıları 1960-1961 (YKY)
Benjamin Arditi Liberalizmin Kıyılarında Siyaset –Farklılık, Popülizm, Devrim, Siyaset (Metis)
Boris Vian İmparatorluk Kuranlar (Mitos Boyut)
Eduardo Galeano Aynalar (Sel)
Edward W. Said Joseph Conrad ve Otobiyografide Kurmaca (Agora)
Eric Hobsbawm Sıradışı İnsanlar –Direniş, İsyan ve Caz (Yordam)
Ernst Bloch İzler (İletişim)
Flannery O'Connor İyi İnsan Bulmak Zor (Metis)
Jack Kerouac - William S. Burroughs Ve Hipopotamlar Tanklarında Haşlandılar (Sel)
J.D. Salinger Çavdar Tarlasında Çocuklar (YKY)
Kemal Safa Güntekin Rita –San'at Romanı (İletişim)
Levent Yılmaz Modern Zamanın Tarihi (Metis)
Murathan Mungan İkinci Hayvan (Metis)
Pierre Bourdieu Bekarlar Balosu (Dost)
Samir Amin Kapitalizmden Uygarlığa (Özgür Üniversite)
Sidney Finkelstein Caz –Bir Halkın Müziği (Bilim ve Gelecek)
Susan Buck-Morss Görmenin Diyalektiği –Walter Benjamin ve Pasajlar Projesi (Metis)
Vladimir Nabokov Saydam Şeyler (İletişim)
William Wordsworth Prelüd –Bir Şairin Zihinsel Gelişimi (YKY)

TARTIŞMA:
PASCAL BONIFACE

Ferré, Camus, Henry

Türkiye'de "Küreselleşme ve Futbol" (NTV Yayınları) kitabıyla tanınan siyaset bilimci Pascal Boniface, iki çıkışıyla gündemimize geldi: Öncülerinden olduğu kampanya sayesinde Paris'te bir meydana Léo Ferré'nin adının verilmesi ve elle yaptığı gol asistiyle İrlanda'nın Dünya Kupası'na gitmesini önleyen Thiery Henry'yi savunan "Neden Onca Nefret" adlı bir kitap yazması. Pascal Boniface'a müdürlüğünü yaptığı Uluslararası İlişkiler Araştırma Enstitüsü'nde (IRIS) teybimizi uzattık...

Söyleşi: Alican Tayla

Paris'in bir meydanına Léo Ferré isminin verilmesi için verdiğiniz mücadele olumlu sonuçlandı. Geçtiğimiz kasım ayında düzenlenen bir törenle Paris'in 12. bölgesinde artık bir Léo Ferré Meydanı var. Neden böyle bir mücadeleye giriştiniz, Ferré sizin için neyi temsil ediyor?

Pascal Boniface: Léo Ferré çocukluğumdan beri varoluşuma eşlik etti. Bugün hâlâ neredeyse her gün dinliyorum onu. Müziğini ve şiirlerini keşfetmem benim için hem ruhî hem de siyasî bir şok olmuştu. Bence 20. yüzyılın en büyük şairi. Farklı dönemlere yayılan ve birbirinden çok farklı eserleri var. "Jolie môme" (Güzel kız) gibi hafif ve matrak şarkılardan "Il n'y a plus rien" (Hiçbir şey kalmadı) gibi siyasî manifesto niteliğinde şarkılara uzanıyor. Ayrıca, yalnızca şairliği değil, benim gibi kulağı kuvvetli olmayan biri için bile müziği de çok mühim. Daha önce birçok müzisyenin girişip de başaramadığını yapıp Baudelaire, Verlaine, Rimbaud ve Aragon gibi devleri müziğe uyarladı. Ferré hem şiirleri hem de şarkılarıyla bana mutluluk veren bir bütün. En az otuz-kırk kere sahnede izledim. Her seferinde farklıydı, kiminde koca bir orkestrayı yönetiyordu, kiminde tek başınaydı. Ve her seferinde çok etkileyiciydi. Anarşistler hakkında yazdığı şarkılardan ya da "Ni Dieu ni maître" (Ne Tanrı ne Efendi) gibi idam cezasına karşı çıkan parçalarından etkilenmemek mümkün değil. "La mémoire et la mer"i (Hatıra ve Deniz) binlerce kez dinlemişimdir herhalde. Neden böyle bir girişimde bulunduğuma gelince... Léo Ferré'nin belli bir siyasî partiye ya da Paris'in sosyetik ortamlarına ait olmadığı için Paris'te bir yere adının verilmemiş olmasının ciddi bir haksızlık olduğunu düşünüyordum. Üstelik, Léo Ferré şarkılarında Paris hep vardı. "Paris canaille"dan "Saint-Germain-des-Prés"ye, Paris'i şarkılarında öyle bir anlattı ki, onu güzelleştirdi bir anlamda. Paris'le bu ilişkisi, şairliği, müzisyenliği bu adaletsizliğin giderilmesini gerektiriyordu. Aslında, bunun için bu kadar çaba sarfetmem gerekmesine şaşırdım, belediyenin çoktan kendiliğinden yapmış olması gerekirdi.

Léo Ferré ya da Georges Brassens gibi bütünlüklü, müzikle kurdukları ilişkiyi şarkı söylemenin ötesine götüren, hakiki şair olarak da kabul görmüş sanatçıların eksikliği çekilmiyor mu günümüzde?

Léo Ferré hâlâ hayatta. Kendisi olmasa da, eserleri yanıbaşımızda. Ayrıca, hâlâ yeni işleri ortaya çıkmaya devam ediyor, oğlu Mathieu Ferré daha önce yayınlanmamış eski kayıtları ortaya çıkardı, Yves Rousseau da bazı şiirlerini ilk kez ve çok başarılı bir şekilde müziğe uyarladı... Ferré'nin kendisi hayattaymış gibi bir anlamda. Onu Brassens ve Brel'le karşılaştırmak, o çok ünlü fotoğraf ve söyleşiyi bir kenara bırakırsak, bana doğru gelmiyor. İki çok iyi şarkıcıyı büyük bir şairle karşılaştırmak bu. Brassens basit ve hoş şarkı sözleri yazıyordu, Ferré'ninse arkasında bıraktığı harikulâde bir miras var.

4 Ocak Albert Camus'nün 50. ölüm yıldönümüydü. Camus sizin için ne ifade ediyor?

"Yabancı" ve "Veba", çoğu kişi gibi, benim de gençliğimin bir parçasıydı. 50. yıldönümü, bu tür durumlarda hep olduğu gibi, o kişiyi yeniden keşfetmek için bir fırsat yaratır. Camus'nün hakikat ve adalet arzusu büyük bir çağdaşlık göstergesi; her ne kadar bugün aynı arzuyu duymayan kişiler tarafından kullanılmaya çalışılsa da... Amacın aracı haklı çıkarmayacağı ve dürüstlükle hakikat arzusunun zihinleri üçkâğıtlarla etkilemeye çalışmaktan daha etkili olabileceği fikirlerine tamamen katılıyorum. Bu açıdan, Camus'nün hem şaşırtıcı derecede modern hem de demode olduğunu söyleyebiliriz. Ortalıkta serbestçe gezinmekle kalmayıp bir sürü insanın adeta tapındığı sahtekâr entelektüellerin çokluğuna bakınca, Camus'nün önemini tekrar görüyoruz.

Cezayir'deyken kaleci olarak futbol oynayan Camus'nün ünlü bir sözü var: "Hayatta ahlâk adına bildiğim her şeyi futbola borçluyum." Futbol-ahlâk ilişkisi son günlerde yine gündeme oturdu. Almanya'da patlayan şike skandalı, Fransa-İrlanda maçında Thierry Henry'nin elle oynayarak attığı gol bütün dünyada çok tartışıldı. Henry'yi savunan bir kitap ("Pourquoi tant de haines?" / Neden bunca nefret?) yazdınız. Ahlâkla futbol arasındaki ilişki hakkında ne düşünüyorsunuz?

Futbol-ahlâk ilişkisi sonsuz bir tartışma. Fakat, her şeyi karıştırmamak lâzım. Futbol dışa kapalı, izole bir baloncuk değil. Henry olayında beni en çok şaşırtan, çok daha vahim davranış ve yalanlar kabul görürken, Henry'ye bu kadar sert tepki verilmesi oldu. Polanski'yi savunan birçok kişi Henry'yi yerden yere vurdu. Yanlışlıkla elle oynamanın 13 yaşında bir kızı uyutup ona tecavüz etmekten çok daha az vahim olduğuna inanıyorum. Başka bir örnek vermek gerekirse, birçok entelektüel Irak'ta nükleer silahlar olduğunu ve Saddam'ın dünya için korkunç bir tehdit oluşturduğunu, bunu engellemek için savaşın zorunlu olduğunu söylemişti. Yani savaşı haklı çıkarmak için alenen yalan söylediler. Bu kişilerin "uzman" sıfatları ciddi bir eleştiriye tâbi tutulmadı. Halbuki ya yalancı ya da son derece yetersizler; bana göre ikisi de. Ama bir entelektüelin söylediği yalanları açıkça ifşa etmek kolay değil, başınıza iş açarsınız. Henry hakkında yazdığım kitapta futbol hakkında ipe sapa gelmez saçmalıklar söyleyen Jacques Julliard *(eski sendikacı, tarihçi, gazeteci, yazar)* gibilerini hedef alıyorum. Bunu yaparken de kitabın önde gelen dergilerde kendine yer bulamayacağını bi-

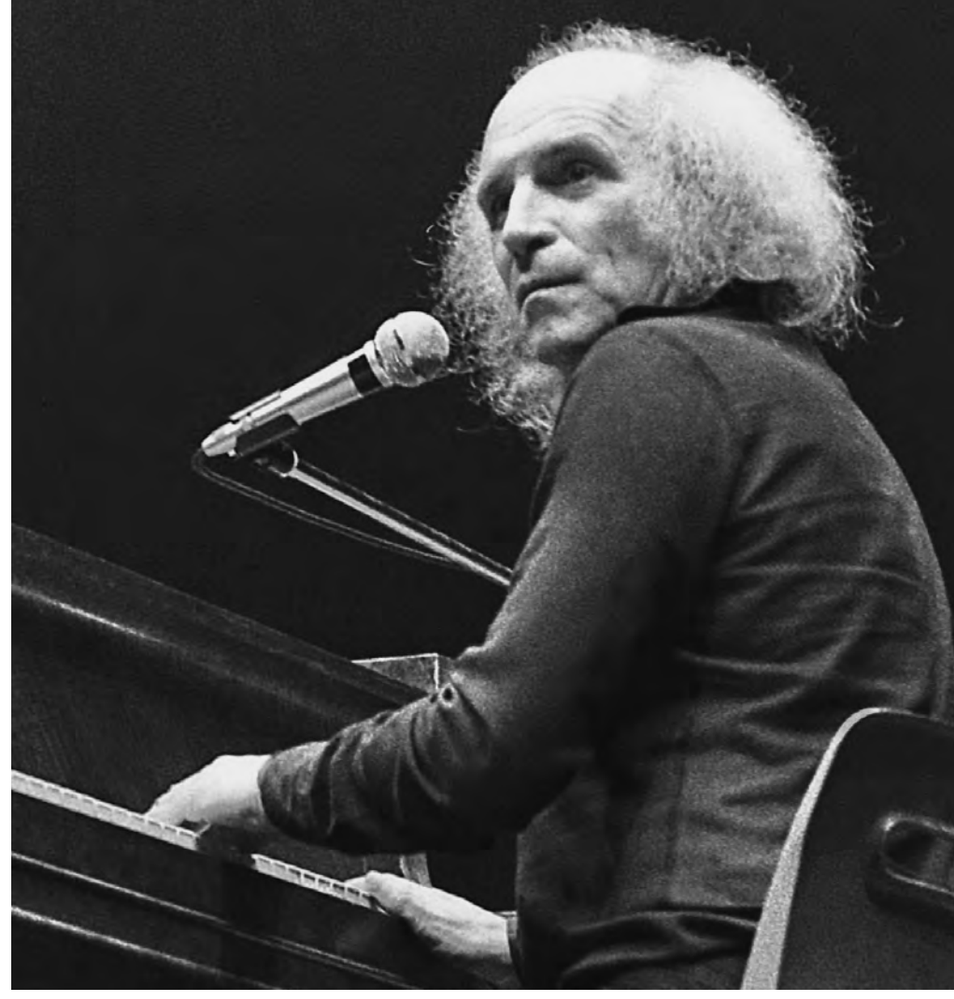
Devletin geleneksel tanımı olan üç unsura –egemen bir hükümet, toprak ve ulus– dördüncüsünü eklemek gerek: Millî takım.

Pascal Boniface

Pascal Boniface Léo Ferré meydanının açılışında.

Léo Ferré sahnede

liyordum. Günümüzde entelektüeller âlemi büyük ölçüde yalan dolandan, sahtekârlıktan oluşan bir aldatmaca dünyası. Camus'nün umduğunun tam tersi yani. Futbol bana entelektüel camiadan çok daha az sahtekârlık üzerine kurulu gibi geliyor. Futbolda torpille bir yere varamazsınız. Büyük bir futbolcunun çocuğusunuz diye takıma alınmazsınız. Halbuki sanat dünyasında ya da entelektüel camiada ünlü birinin çocuğu olmak çok önemlidir. Tabii ki futbolda her şey tozpembe değil, şike skandalları, yolsuzluklar, hakem hataları var. Ama bana göre futbolu futbol yapan bunlar değil. Bütün insan faaliyetlerinde olduğu gibi futbolda da itiraz edilmesi, cezalandırılması gereken taraflar var. Fakat futbolun diğer faaliyet alanlarından daha temiz olduğunu düşünüyorum.

Futbolun siyasetle ve uluslararası ilişkilerle de bağlantısı var. Mesela, Türkiye - Ermenistan maçı, tarihte ilk kez bir Türkiye cumhurbaşkanının Ermenistan'a resmî ziyarette bulunmasına vesile oldu. Bir makalenizde bu ilişkiyi şu cümleyle açıklıyorsunuz: "Bağımsızlığa kavuşan bir ülkenin iki önceliği vardır: Birleşmiş Milletler'e ve FIFA'ya üye olmak. İkincisi o ülkeye daha evrensel ve etkili bir görünürlük kazandırır". Bugün Filistin, bağımsız bir devlet olmamasına rağmen, bir millî takıma sahip. Üçüncü dünya ülkeleri için futbol nasıl bir anlam taşıyor?

Televizyon, bir kapasite sınırı olmayan devasa bir stadyum işlevi görerek, futbolun inanılmaz bir görünürlüğe sahip olmasını sağlıyor. Bu sayede futbolun millî kimlik üzerindeki etkisi çok arttı. Ülkenin millî takımı oynadığı zaman genel olarak cinsiyet ve etnik kökene dayanan, toplumsal, sınıfsal ve dinî ayrımlar duruveriyor. Belçika gibi kendi içinde bölünmüş ülkelerde de bu böyle. Bugün "Kırmızı şeytanlar" Vallon ve Flamanları bir araya getirmeyi başaran neredeyse yegâne unsur. Filistin gibi bağımsız bir devlete sahip olmayan bir halk için millî maç bayrakla, marşla kendinizi bütün dünyaya gösterebileceğiniz ve herkesin sağduyusuna bir anlamda hitap edebileceğiniz bir fırsat demek. Günümüz koşullarında bunu başka yöntemlerle yapmaları kolay değil. Yoksul ülkeler için futbol, uluslararası sahnede kendini gösterebilmeyi, varolduğunu hatırlatmayı mümkün kılıyor. Aynı zamanda, yeni bağımsızlığa kavuşmuş ülkelerde ulusu bir araya getirmeye de yarıyor. Devletin geleneksel tanımı olan üç unsura –egemen bir hükümet, toprak ve ulus– bir dördüncüsünü eklemek gerek: Millî futbol takımı. Afrika Kupası'na baktığımızda en ünlü oyuncuların, milyarlar kazanan yıldızların da millî formayı giymekten kaçınmadıklarını görüyoruz. Drogba, Eto'o, Essien, Adebayo ve diğerleri sadece millî takımları için gururla oynamakla kalmıyor, birçoğu takımlarının uçuş biletlerini bile ceplerinden ödüyor!

Camus'nün hakikat ve adalet arzusu büyük bir çağdaşlık göstergesi. Bu açıdan Camus'nün hem şaşırtıcı derecede modern hem de demode olduğunu söyleyebiliriz.

Fransa'da hararetli bir millî kimlik tartışma sürüyor. Millî takımının 1998'de Dünya Kupası'nı kazanması, bazı siyasetçilerin takımdaki beyaz oyuncu sayısının çok az olduğunu söylemesiyle büyük bir polemik yaratmıştı. Bugün de durum çok farklı değil. Sizce Fransa millî takımı neyi temsil ediyor? Hâlâ birleştirici bir unsur mu?

Hâlâ bir araya getirici bir etken. Takımda fazla siyah oyuncu olduğunu düşünenler, miadını doldurmuş ve mümkün olmayan bir beyaz Fransa ulusu fikrine sahip. Takımdaki oyuncuların oranı üzerine yapılan tartışmalar çok aptalca. Kim en iyiyse o oynar. Katolik değil diye Zidane'ı takımdan kesemezsiniz. "Siyah-Beyaz-Arap" *("Black–blanc–beurre", Fransa '98'de bir tür slogana dönüşen, millî takımdaki oyuncuların farklı kökenlerine vurgu yapan üçleme)* konseptini de abartmamak lâzım, ama millî takımının çeşitliliğiyle ırkçı önyargılara karşı bir örnek oluşturması, bütün farklılıklarla birlikte bir arada olunabileceğini ve de Fransa'nın elli yaşın üzerindeki beyazlardan ibaret olmadığını hatırlatması çok önemli. Esas Millet Meclisi ülkeyi temsil etmiyor. Millî kimlik tartışmalarının yaşandığı bu dönemde gerek hayal kırıklığında, gerekse mutlulukta millî takım ülkedeki en önemli birliktelik unsuru. Siyasetçiler ve entelektüeller bazı Cezayir asıllı Fransızların Cezayir'i desteklemesine tepki gösterirken, Fransa'nın kökenlerinin çeşitli olduğunu unutuyor. Ayrıca, bu insanların Mağrip'le özel bir sorunları olduğu da apaçık, çünkü Portekiz ya da Ermeni kökenli Fransızlar o ülkelerin takımlarını desteklediğinde sesleri çıkmıyor. Cezayir asıllı bir Fransızın Fransa'ya karşı Cezayir'i desteklemesi beni rahatsız etmiyor. Bir kere, o da memleketi! Ayrıca, güçlüye karşı zayıfı desteklemek gibi bir tarafı da var. Fransa-Tunus maçında Marseillaise'i *(Fransa millî marşı)* ıslıklayanların çoğu Dünya Kupası'nda Fransa'yı destekleyecek. Cezayir kökenli Fransızlar da Cezayir elendikten sonra Fransa'yı tutacak. Fransa İsrail'le oynadığında kimseye hangi tarafı desteklediği sorulmuyor! Bence bu tartışma Fransa'da bir millî kimlik problemi olduğundan ziyade, yönetici kesimin Mağrip'e karşı saldırganlığını, düşmanlığını gösteriyor. +

Thiery Henry

PORTRE

Ateş atı

Ken Loach'un "Eric'i Ararken"i dahil üç sinema ve iki TV filminde oynadı, şimdi de eşinin (Rachida Brakni) yönettiği "Face au paradis"yle tiyatro sahnesinde. Geçtiğimiz haziran ayında yayınlanan "Eric Cantona ile söyleşi" adlı kitaptan yaptığımız derlemeyi naklediyoruz...

Derleyen: Alican Tayla

24 Mayıs 1966'da, Marsilya'da doğdunuz. Çin astrolojisinde burcunuz, isyankâr tabiatlıları sembolize eden ateş atı. Çocukluğunuz sizde nasıl hatıralar bıraktı?

Eric Cantona: Benim için harika bir dönemdi. İşçi sınıfının içine doğdum. İki dedem de inşaat işçisiydi. Çocukluğumu geçirdiğim evi dedem inşa etmişti.

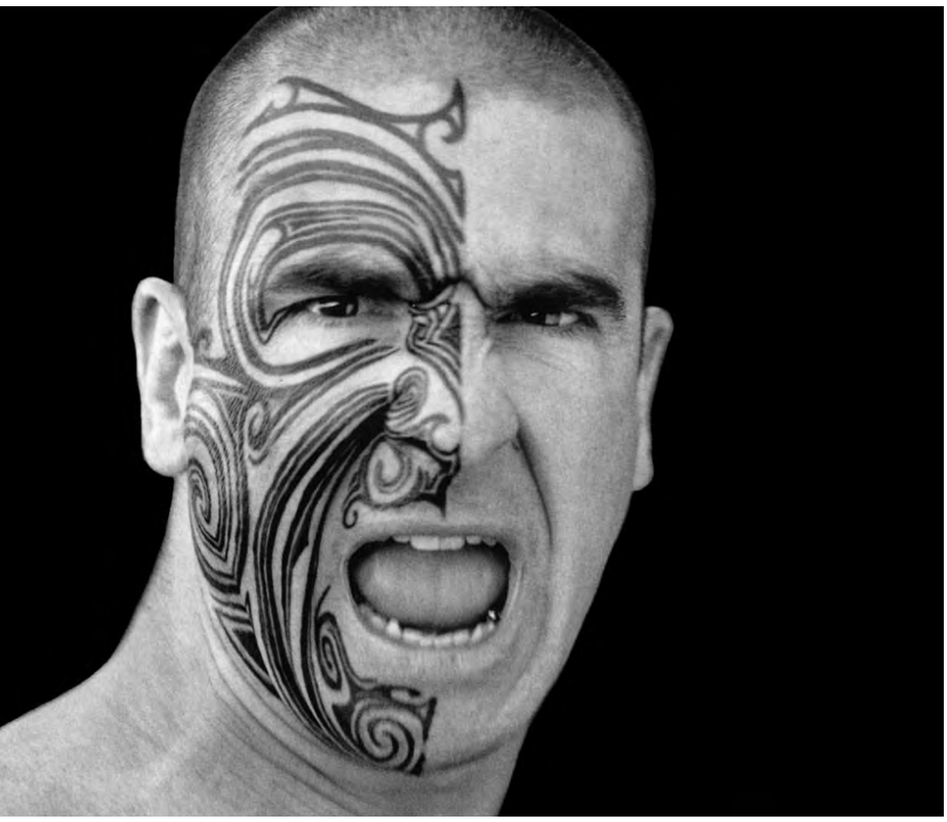
Aileniz nereliydi?

Baba tarafım Sardunyalı. Fransa'ya 1917'de gelmişler. Annemin ailesiyse 1940'larda Katalanya'dan göç etmiş. Fransızcaları çok bozuktu, ağır bir Katalan aksanıyla konuşurlardı. Sardunya tarafından olan dedemse Fransa'da doğmuş ama, Sardunya dilini konuşur, oranın gazetelerini takip eder, peynirini Sardunya bakkalından alırdı. Marsilya'daki neredeyse tüm İtalyanların yaşadığı Alexandrie Sokağı'nda yaşıyorlardı. Annem ve babamın evlendiği günlerde, şehrin yakınlarında, üzerinde büyük bir mağara olan bir arsa almışlar. Dedem oraya evi inşa edene kadar annemle babam iki yıl o mağarada yaşadı. Biz çocuklar da dahil, evin yapımında bütün aile beraber çalıştık. Jo'yla *(kardeşi Joël Cantona)* okul çıkışında, hafta sonlarında, arabaların geçemediği upuzun yokuş boyunca kum torbalarını taşırdık. Her şeyi imece usûlü yaptık: Çalışkanlık, irade ve dayanışma...

Ailenizin size öğrettiği değerler...

Evet ama, bunların bize anlatılması gerekmedi, ailemizin geçmişi zaten öyleydi. Biz de o tarihin parçasıyız. Başka bir deyişle, bunlar bize "aşılanan" değerler değil. Bugün çocuklarımızın ufak tefek kaprisleri oluyor. Hayatımız çocuklara "hayır" demekle geçiyor. Eskiden mutluluk bu derece pazarlanan bir şey değildi, satın alabileceğiniz 50 bin oyuncak yoktu. Bugünse sürekli tüketime zorlanıyorsunuz. Çocukluğumu düşündüğümde çok şanslı olduğumu görüyorum. O zaman farkına varmasak da, erken yaşta öğrendik ki, mutluluk ufak tefek ve basit şeylerin bir araya gelmesiyle oluyor. Şimdi de aynı yaklaşımla yaşamaya çalışıyorum.

Okulda nasıl bir öğrenciydiniz?

Okulu severdim, ama futbolcu olduğumuz için 25 yaşına kadar öğrenci kalmayacağımızı biliyorduk. Her şeyimiz futbola odaklıydı. 14 yaşında futbol okuluna girmiştim. Okulu bıraktığımda 15 yaşındaydım.

Okula gitmemenize rağmen kendinizi geliştirmeyi nasıl başardınız?

Bu da aileden geliyor, çalışmayı, gayret etmeyi seven bir ailemiz var. Mutluluk beraber olmaktan, ama aynı zamanda çevremize duyarlı olmaktan geçiyor: Etraftaki kokulara, renklere... Bize avlanmak, balık tutmak öğretildi; resim yapmak da... Babam ressamdı. Okul sonrasında bizi sergilere götürürdü. Atölyesine de giderdik, bize nasıl çalıştığını anlatırdı. Müziği ve kitapları sevdiren de ailemiz oldu. Beni ne okumaya ne de piyano çalmaya zorladılar, ama meraklı olmayı öğrettiler.

Abiniz Jean-Marie ve küçük kardeşiniz Joël Cantona'yla hâlâ birlikte çalışıyorsunuz...

Evet. Çocukluğumuzdan beri ayrılmadık. Bunları anlatırken sanki uzaylıymışız gibi geliyor. Halbuki normali bu değil mi?

Hayatınızın hangi aşamasında futbol iyice ciddileşti? 14 yaşınızda mı?

Hayır, 14 yaşımda profesyonel sistemin içine girdim. Futbol her zaman için ciddi bir şeydi, o yaştan önce de.

Daha o zamanlar yeteneğiniz fark edilmiş miydi?

Gençken yetenekliydim. Geldiğim yere yetenek olmadan gelemezsiniz, ama yetenekli çok kişi vardı.

Diğerlerinden daha mı çok çalışıyordunuz?

Sürekli oynuyorduk. Haftada iki kez antrenmana gidiyorduk. Ama antrenmanlar topla geçirdiğimiz zamanın çok ufak bir kısmıydı. Teneffüste, kantinde, eve dönerken, kum torbalarını taşıdıktan sonra, hep top oynuyorduk. Hafta sonları maç olurdu, maçtan sonra oynamaya devam ederdik, başka bir şey yapmıyorduk... Tabii ki kulüpte öğretilenler gerekli, ama arkadaşlarınızla sokakta oynamak da en az o kadar önemli. Piyano öğrenmek gibi. Sporu, topla ilişkinizi kendiniz keşfetmeniz çok önemli. Bugün artık sokakta top oynayan çocuklara neredeyse hiç rastlanmıyor. Halbuki bizim için futbolun en büyük parçası buydu, futbol hayatımızdı. Babamız da amatör olarak futbol oynamıştı, ama asla bizi zorlamadı. Şimdi aileler çocuklarını aslında kendi hayallerinin peşinde koşturuyor, başarılı olurlarsa ne kadar para kazanacaklarını hesaplayarak itekliyorlar. Çocukların hayalleriyle ebeveynlerinkini karıştırmamak gerek.

Profesyonelliğe geçişiniz nasıl oldu?

Amatör kulüpte oynarken Marsilya'da futbol okuluna da gidiyordum. 14 yaşımda genç millî takıma seçilmiştim; birçok kulüpten bizi izlemeye geliyorlardı. Ben de Auxerre'de profesyonel olarak oynamaya başladım. Birinci lige yeni yükselmiş ve pek tanınmayan bir takımdı. Marsilya gibi yüz yıllık geçmişi olan bir kulüp değildi. İmkânları son derece kısıtlıydı, ama benim için büyük maceraydı. O dönemden çok güzel anılarım var. A takımın hocası Guy Roux herkesle yakından ilgileniyordu, kulübün çocuk takımındaki oyuncuları bile tanıyor ve takip ediyordu. Evden 600 kilometre uzakta olmama rağmen bir aile ortamı bulmuştum.

Millî takıma seçilmeniz de o yıllardaydı...

Evet, 21 yaşındaydım. İlk millî maçımı çok iyi hatırlıyorum. Almanya'ya 2-1 yenilmiştik ve golü ben atmıştım, pası José Touré vermişti. O maçtan sonra da hep millî takımda kaldım.

Birkaç yıl sonra da doğduğunuz şehir olan Marsilya'ya dönüp, Fransa'nın en büyük kulüplerinden birinde oynamaya başladınız...

Evet ama, Marsilya'da, kendi şehrime dönmeme rağmen Auxerre'deki aile ortamını bulamadım. Küçük bir takım-

dan Marsilya gibi büyük bir kulübe geçmek zordur. Benim için de hiç kolay olmadı. Ortam ve oynanan futbol sistemi bana göre değildi. Kendimi sorguladığım bir dönemdi. Ayrıca, Marsilya'da düzenli olarak oynamaya ve goller atmaya başladığım bir dönemde dizimden ciddi bir sakatlık geçirdim. Ameliyat olmam ve üç ay futbol oynamamam gerekti. Yokluğumda takım tıkır tıkır işlemeye devam ediyordu. Kusursuz işleyen bir takımı, kim olursa olsun, tek bir oyuncu için bozmazsınız. Ben de sezon sonunda takımdan ayrıldım. Altı ay sonra, futbolu bırakmaya karar verdim. 24-25 yaşındaydım.

Müziği ve kitapları sevdiren ailemiz oldu. Beni ne okumaya ne de piyano çalmaya zorladılar, ama meraklı olmayı öğrettiler.

Futbolu bırakmak istemenizin sebebi neydi?

Futbol dünyasında hoşuma gitmeyen çok şey vardı. Futbolun kendisinden değil, ama futbol âleminden soğumuştum.

Fikrinizi değiştiren İngiltere mi oldu?

Evet. Futbolu bıraktığımı açıkladıktan birkaç ay sonra millî takım antrenörü Platini beni görmeye geldi, İngiltere'ye gitmemin iyi bir fikir olabileceğini söyledi. Haklıydı. Fransa, İtalya veya İspanya istemiyordum, çünkü sistem aynı. Ama İngiltere farklı. Tamamen içgüdülerime uyarak karar verdim, çünkü İngiltere'ye dair hiçbir fikrim yoktu; hayatımda hiç gitmemiştim.

İngiltere neden farklı? Neden İngiliz futbolu daha güzel?

Ben de anlamaya çalışıyorum. Büyük ölçüde taraftarlar sayesinde. Güzel oynamanızı bekliyorlar. Orada futbolcu olmak, taraftarlara hizmet etmektir. Fransa'da ise önemli olan tek şey sonuç.

Yaygın bir klişeye göre, kuzey ülkelerinde daha fazla çalışılır denir. Futbolda böyle bir anlayışa tanık oldunuz mu?

Çalışmaktan öte, futbola yaklaşım meselesi. Neden futbol orada bu kadar güzel oynanıyor, taraftarlar takımlarını koşulsuz destekliyor, maçlar son derece çekişmeli geçiyor? Fransa'da takımların kendilerine has bir oyun tarzları yok. Çalıştıran antrenöre göre değişiyor. İngiltere'de ise Liverpool taraftarı Liverpool'un tarzını beğendiği için taraftardır. Antrenörler de buna uymak zorundadır ve zaten takımın stiline uyacak antrenörler seçilir. Esasında, mesela Fransa'da kimse taraftarı olduğu takımı neden tuttuğunu bilmez. Belki belli bir zamanda o takım başarılı olduğu içindir. Halbuki elli yıl önceki Manchester'la bugünkünü karşılaştırın, oyuncular farklı, fakat oyun stili aynı. Manchester'ı kırmızı değil de, pembe formayla oynatın, hemen hangi takım olduğunu anlarsınız. Hollanda'da Ajax gibi. '70'lerde de varolan kendilerine has tarzları hâlâ sürüyor. Aynı şey Liverpool ve Arsenal için de geçerli. Niye o takımı tutuyorsunuz? Çünkü çocukken gördüğünüz oyun tarzına tutulmuşsunuz.

Doğduğunuz şehrin takımını desteklemek de yok mu işin içinde?

İngiltere'de futbolun tarihi farklı. Çoğu şehrin birden fazla kulübü var, Manchester United ve Manchester City gibi. Özetlemek gerekirse, şehrin ileri gelenlerinin, seçkinlerinin kurduğu takımla işçilerin takımı ayrışması vardır.

Manchester United hangi kategoride?

United bugün her ne kadar kupaları biriktirmeye alışmış çok zengin bir takım olsa da, iflaslar ve ikinci lig tecrübesi yaşamış, acılı bir geçmişe sahip. Esasında demiryolu işçilerinin kurduğu bir kulüp. United fakirlerin takımıyken, City zenginlerin tuttuğu takımmış. Bugün baktığınızda tersiymiş gibi gözükebilir, fakat bu geçmiş hâlâ Manchester United'ın oyununa yansıyor: Son dakikalarda kazanan bir takım!

Millî takımdaki kariyerinizden memnun musunuz? Kendinizi arzuladığınız gibi ifade edebildiğinizi düşünüyor musunuz?

Evet, kendimi ifade ettiğimi düşünüyorum: 45 maç oynayıp 20 gol attım! *(gülüyor)* İngiltere'de oynarken, maç sırasında bir holigana saldırdığım için dokuz ay boyunca hiçbir ülkede futbol oynamam mümkün değildi, dolayısıyla millî takımda da oynayamıyordum. Hak ettiğim bir cezaydı. O sırada Fransa millî takımının kaptanı olduğum için de her taraftan çok sert eleştiriler yağmaya başladı. Fransa'da dikiş tutturamadığım söylendi. Bunu söyleyenlere cevap vermek istiyorum. Birincisi, her futbolcunun en verimli yılları 26 ila 30 yaş arasındadır. Fiziksel kapasite ve tecrübenin bir arada olduğu dönemdir. Ben o yılları İngiltere'de geçirdim. Fransa'da olsaydım, yine en verimli dönemim olurdu. İkincisi, millî takıma Fransa'da oynarken seçildim ve hep takımda kaldım. En üst seviyede oynuyor olmasaydım, millî takıma seçilebilir miydim? Herkes istediğini söyleyebilir, ben istatistiklerden bahsediyorum: Kaç maç yaptığım, kaç gol attığım, ne zaman millî takıma girip ne zaman çıktığım belli. Millî takıma 21 yaşında girdim, İngiltere'de futboldan men edildiğim 28 yaşında ayrıldım. Fakat şunu da kabul

etmek gerekir ki, benim kuşağım kazanan bir kuşak olmadı.

Evet, efsane 1998 kadrosunda yoktunuz...

Halbuki Jean-Pierre Papin'le Fransa tarihinin en etkili forvet ikilisiydik. Toplam 50-55 golümüz var. Maalesef o dönem iki atsak üç yiyorduk. Tabii ki başarılı olduğunuz zaman da, başarısız olduğunuz zaman gibi bütün takım sorumludur. Yine de Papin'le oynarken daha sağlam bir savunmamız olsaydı... Her neyse, sonuç olarak kazanamadık ve bunu kabul etmek gerek.

Futbol takım oyunu olduğu kadar bireysel bir spor değil mi?

Kazanan takımın golcüsüyseniz kahraman olursunuz; kaybeden bir takımda ne kadar gol atarsanız atın, hiçbir şey değilsinizdir. Futbol bireysel başarıya yer bırakmayan bir spor, Papin ve ben bunun kanıtıyız: Onca gol attık, ama kazanamadık.

Sahalardaki hırçınlığınız ve kavgalarınız çok konuşuldu. Aradan geçen zamanla pişmanlık duyduğunuz oluyor mu?

Hayır, pişman değilim. İyi ki öyle yaptım demiyorum. Sadece, hep içgüdülerimle hareket etmeyi seçtim. Bazı durumlar için doğru, bazen de yanlış bir karar olabilir. Önemli olan arkasında durabilmek. Ne gurur duyuyorum, ne de pişmanlık.

İngiltere'de önce Leeds United forması giydikten sonra, beş yıl Manchester United'da oynadınız. O yıllar İngiltere'de "cantonamania"nın da başladığı yıllar. Manchester'da asrın en iyi futbolcusu seçildiniz. Yoksa kulüp tarihinin en iyi futbolcusu mu?

Kulüp yüz yıllık; ikisi aynı kapıya çıkar...

Böyle bir ilgi görmek sizi nasıl etkiledi? Sahaya çıkışınız bir rock starının sahneye çıkmasını andırıyordu...

Benim için çok büyük mutluluktu. Kimisi başarıyı yakalayınca kişiliğini kaybeder ve hiçbir şeye saygısı kalmaz. Bense, ne kadar sevilsem ve takdir edilsem, o kadar tevazu kazanırım. Futbol kariyerim boyunca ailem ve en eski arkadaşlarımla beraber küçük bir dünyada yaşadım.

Ken Loach'un 2009'da çektiği "Eric'i Ararken"de oynuyorsunuz. Loach alt sınıfların hayatını anlatan filmleriyle ünlü. İngiltere'de futbol tutkunu insanların yaşadığı toplumsal, kültürel sefaletten de bahsediyor mu? Futbol bu insanlar için bir tür sığınak mı?

Kültürel sefalet diyorsunuz ama, futbol kültürün bir parçası. Kimi tiyatroya gitmeyi, resim yapmayı sever, kimi maç seyretmeyi... Kimi opera hayranıdır, en güzel operaları görebilmek için seyahat eder, kimi de futbola tutkundur. Benim gözümde futbol bir sanat. Esas sefalet, hiçbir tutkusu olmayan, hiçbir şey için heyecan duymayan insanlarınki. Futbol hayranı birinin en azından onu yaşatan bir şeyi var. Tuttuğu takım kaybettiğinde ağlar, kazandığında mutlu olur. Bir müziksever gibi hakiki hisleri yaşar. Sinemada, resim sergisinde, konserde ya da stadda hepimizin aradığı şey aynı: Bizi sarsacak güçlü duygular.

Futbolun bir yandan da bir kitlesellik problemi var. Taraftar grupları çoğu zaman saldırganlığı ve şiddeti barındırmıyor mu? Tenis, judo veya bisiklet tutkunları arasında pek holigana rastlamıyoruz...

Holiganlar zaten sahip oldukları şiddeti ve saldırganlığı dışavurmak için uygun ortamı arayan bir azınlık. Onlar için stad karşıt görüşlü kişilerle –yani diğer takımın taraftarlarıyla– kapışabilecekleri bir buluşma yeri.

Sarkozy, taraftarların dernek kurmalarını yasaklayan bir yasa önermişti...

Tamamen totaliter zihniyet ürünü bir öneri. Niye bir azınlık yüzünden insanların tutkularını başkalarıyla beraber yaşama ve paylaşma hakkı ellerinden alınsın? İkiyüzlü politikacılar yüzünden siyaset yapmak yasaklanmalı mı yani? Ayrıca, ikiyüzlü siyasetçilerin oranı stada kavga etmeye giden taraftarlardan çok daha yüksek.

Ufak bir azınlık olsa bile, Nazi selâmı veren ve futbolu bir nefret oyununa çeviren gruplar birçok entelektüel tarafından bu sporun geneline dair bir manzara olarak algılanıyor ve bu kesimlerin futbolu küçümsemesine yol açıyor. Bu nedenle Ken Loach'un filmi önemli olabilir, çünkü o da bir entelektüel.

Ama o İngiliz. İngiltere'de futbol tutkunu birçok entelektüel var, sinemacılar, aktörler, müzisyenler... İngiltere'de sporcuya duyulan saygı daha farklı. Fransa'da durum tam tersi. Birkaç istisna dışında Fransız elitleri sporu, özellikle de futbolu, futbolcuları hor görüyor. Futbolcunun kendine has bir zekâsı vardır, futbol bir strateji oyunudur. Tıpkı satranç gibi. Belki de şunu sormak lâzım: Büyük bir satranç oyuncusu ya da büyük bir futbolcu olmak için binlerce kitap okumuş olmak gerekir mi?

Sinemada, resim sergisinde, konserde ya da stadda hepimizin aradığı şey aynı: Bizi sarsacak güçlü duygular.

Şair Julien Blaine'e göre olimpiyatlar, futbol ve benzeri organizasyonlar insanları uyutmaya yarıyor, halbuki şiir bizi uyanmaya, daha iyi bir yaşam arzulamaya, düşünmeye ve hayal gücümüzü genişletmeye teşvik ediyor...

Böyle şeyler söyleyenler futbolu bilemeyen, bu oyunun ne olduğunu kavrayamamış kişiler. Operadan anlamayan birinin operayı eleştirmesi gibi. İlle de klasik edebiyat, bağımsız sinema, resim ve opera sevmek mi lâzım? Yoksa cahil ve aptalsın! Futbol top peşinde koşmakmış, ne kadar sık duyuyoruz bu tür safsataları. Bir futbolcu saniyenin onda biri kadar bir sürede karar almak zorundadır. Takım arkadaşlarının ve rakiplerinin hareketlerini okur, yapacaklarını tahmin eder, hatta onların tahminlerini tahmin edip ona göre kendi hareketlerini belirler. Bu zekâ değil de nedir? Dikkatinizi çekerim, ben çok zeki olduğumu iddia etmiyorum, bütün futbolcular adına konuşuyorum. Futbolcular hakkında bir şey bilmeden konuşanlar cehaletleri yüzünden bizi aşağılıyorlar. Tabii ki güzel bir şiir okuyunca ya da bir film seyredince kendinize bir sürü soru sorarsınız. İnsanın kendini sorgulaması çok önemli. Ama futbol taraftarı da maç sonrasında kendine bir dolu soru sorar. Bazı sorular diğerlerinden daha mı değerlidir? Ben öyle düşünmüyorum.

Ken Loach'un filminde ünlü bir futbolcuyla hayranı arasındaki yakınlaşma konu ediliyor. Sizin yasadığınız bir hikâye mi?

Evet, senarist Paul Laverty başımdan geçen bir olaydan esinlenerek yazdı hikâyeyi. Gerçekten de bir hayranımla yakın bir ilişkim oldu. Onlardan çok şey öğreniyorum. Yalnızca maçlara dair değil, hayranın kendisi ve idolleştirdiği kişiye dair, cevapları hiç de basit olmayan sorular hakkında düşündürüyorlar. Birisine nasıl bu derece bir hayranlık duyulabilir? Aynı zamanda kendinizi de sorgulamış oluyorsunuz. Hayran ve hayranlık duyduğu kişi arasındaki ilişki yin ve yang gibi. Uzun zamandır bu sorular üzerine düşünüyordum. Neyin peşinden koşuyoruz?

Sevilme arzusu değil mi?

O da var tabii, fakat sadece o değil.

Ken Loach hangi takımı tutuyor?

O Bath taraftarı. Dördüncü lig takımı. İngiltere'de taraftarlık böyle işte. Otuz yıl önce birinci lig macerası yaşamış bir takımı desteklemeye devam edenler var, şehirlerinde bugün birinci ligde oynayan başka bir takım olsa dahi...

Biraz da çok kimsenin bilmediği plaj futbolundan bahsedelim. Aynı zamanda Fransa millî plaj futbolu takımının antrenörüsünüz ve 2005'te dünya şampiyonu oldunuz.

Futboldan tamamen soğuduğum bir dönemdi. Plaj futbolu esas kardeşim Jo'nun merakıydı. Ezelden beri plajda top oynanır, ama belli kuralları ve yapısı olmamıştı. Biz de yavaş yavaş bu işe giriştik. Sıfırdan başlayıp kabul gören bir spor haline gelmesi için çalıştık. Bugün, önemli turnuvaların düzenlendiği bir spor.

Bunda şöhretinizin de yardımı oldu mu?

Tabii ki, önceleri insanlar eski futbolcuları izlemek için geliyordu. Zamanla, futbol dünyasından tanımadıkları plaj futbolcularını keşfetmeye başladılar. Benim ilgimi çeken, sıfırdan başlayıp projeyi gerçekleştirmek için çalışma fikriydi. Böyle bir şey yarattığınızda hakikaten yaşadığınızı hissediyorsunuz.

Futbolu bıraktığınızdan beri sanatla uğraşıyorsunuz: Resim, fotoğraf, sinema...

Benim için hepsi aynı şey. Futbol sahasıyla film setinde olmak, farklı aletlerle aynı şeyi yapmak gibi. Futbol çok yoğun bir konsantrasyon gerektirdiği için, o zaman diğer işlere yeteri kadar zaman ayıramıyordum. Başka meşguliyetlerle kendimi yoramazdım. Bugün istediğimi yapma özgürlüğüne sahibim ve bundan çok mutluyum.

2008'de boğa güreşi üzerine bir serginiz oldu; fotoğrafçılığınızdan bahseder misiniz?

Öncelikle, ilgimi çeken bir konu seçiyorum. Tatmin olana kadar üzerinde çalışıyorum, sonra da başka bir konuya geçiyorum. Önemli olan, karenin hissetiklerimi yansıtabilmesi. Belli bir estetik arayışında değilim. Estetik benim için hep çok önemli olmuştur. Futbol oynarken de böyleydi. Estetik önemli, ama derin bir hissiyata eşlik etmesi gerekir.

Boğa güreşine gerçekten meraklı mısınız?

Evet. 1990'dan beri aficionado'yum *(İspanyol– cada boğa güreşi hayranlarına verilen isim)*. Birçok "ünlü" kişi corrida tutkunudur, fakat açık etmeye cesaret edemezler, çünkü kötü algılanmaktan korkarlar. Ben açıkça söylüyorum. Ayrıca, boğa güreşi karşıtlarına da tamamen saygı duyuyorum; tek istediğim onların da bana ve sevdiğim şeylere saygı duyması.

Fotoğrafla ilgili yeni projeleriniz neler?
En çok ilgimi çeken konulardan biri delilik. Normallikle delilik arasındaki sınır nerede? Bu sınırı kim çiziyor? Niye bazı insanları tımarhaneye kapatıyorlar da bazıları serbest? Deli olduğu söylenen bir sürü insan bana son derece normal gözüküyor. Soyut bir resim gibi: Şu masanın çok yakından bir detay fotoğrafını çekip iki metre büyütsem soyut bir resim olduğu söylenir, ama masanın bir parçası olduğu anlaşıldığında o soyutluk kayboluyor. Delilik de bence öyle. Mesela "köyün delisi" denen kişiler, kendi kendine konuşanlar... Bu insanlar beni etkiliyor. Hem korkutuyor hem de ilgimi çekiyor. Bu korkunun bir sebebi de, bu insanların yakın çevreleri için utanç kaynağı olması.
Ailenizde böyle bir durum var mı? Babanız psikiyatri hastabakıcısıymış, öyle mi?
Evet. İki büyük amcam da savaşta yaşadıklarından sonra aklını yitirdi. Bunu yakından yaşadım. Ayrıca, göçmendiler. Delilik zaten bir utanç kaynağı, hem deli hem de göçmen olduğunuzda ailenin hakikaten utandığı ve gizlemeye çalıştığı bir kişi oluyorsunuz.
Delilerden korkulduğu için mi?
Belki, ama ben kendim için korkuyorum.Her an sınırın öteki tarafına kayabilirmişim gibi geliyor...
Resim yapmaya devam ediyor musunuz?
Yeterince vaktim olmuyor. Marsilya'da atölyem vardı, çok resim yapıyordum. Birkaç yıldır resmi askıya aldım.
Ağırlığı daha çok sinema oyunculuğuna mı verdiniz?
Hayır, o da diğerleri kadar önemli yalnızca.
Oynadığınız ilk film Etienne Chatiliez'nin "Le bonheur est dans le pré"siydi.
Evet, futboldan men edildiğim dönemdi.
Başından beri oyunculuktan zevk aldınız mı?
Hayır. Oyunculuktan zevk almaya çok daha sonra başladım, ilk başlarda hiçbir şey bilmiyordum. Öyle olunca da kendinizi kanıtlamak için fazla çaba sarfediyorsunuz. İlle de bir şeyler söylemek isteyen birinin sürekli konuşup, kafa ütüleyip derdini anlatamaması gibi. Bunun geçmesi için belli bir tecrübe gerekiyor. Bir aşamada oyunculuğun ciddi bir çalışma gerektirdiğini farkediyorsunuz: İnsanın kendisi üzerine çalışması, canlandırdığı karakteri çalışması... O karakter yaptıklarını neden yapıyor? Daha önce ne yapıyordu, daha sonra ne yapacak? Bunlar senaryoda olmasa bile, üzerine düşünüyorum. Karakterin ailesini, hayatını, kıyafetlerini hayal ediyorum. Detaylar bütünlüklü hale geldiğinde, onu canlandırmaya hazır hissediyorum kendimi. Bu kendi geliştirdiğim bir yöntem, herkesin kendi çalışma metodu vardır. Metinler üzerinde eşimle *(ünlü Fransız oyuncu Rachida Brakni)* beraber çalışıyoruz. Oynamaktan zevk almak için çalışmış olmak lâzım. Her işte öyle, çalıştığınız zaman, başka türlü edemeyeceğiniz bir özgürlüğe sahip oluyorsunuz.

Ken Loach, Fassbinder ve Bergmann... Truffaut, Godard, Fellini, Buñuel, Pasolini gibi klasikler... Artaud'yu seviyorum. Onun dışında Zweig, Hesse, Oscar Wilde...

Üstelik birçok yönetmen için kendi rolünüzü oynamanız yeterli...
Ama o benim ilgimi çekmiyor. Bu işi kendim için yapıyorum.
Uzaktan oyunculuğun çok kolay bir iş olduğu sanılır...
Mühim olan da bu zaten: Zor bir şeyi insanlara çok kolaymış gibi göstermek. Uçaktayken de pilotun işinin kolay olduğu hissine kapılırsınız, hiç de öyle değildir. Olayın püf noktası burada.
Tiyatroya da meraklısınız...
Şimdilik sadece birkaç oyunun prodüksiyonunu yaptım. şu ana kadar hiç tiyatro oyunculuğu denemedim, ama yapacağım. Fakat önce çalışmak ve hazır olmak gerek. Sahneye çıkmış olmak için çıkmak istemiyorum.
Trompet çalmayı öğrendiğinizi duyduk...
Kötü çalıyorum. Daha ziyade dinlemeyi seviyorum: Miles Davis, Chet Baker...
Sadece sevdiğiniz şeyleri yapma şansına sahipsiniz...
Çocukluğumdan beri sevdiğim şeyleri yapıyorum. Ama en büyük şansım, ne kadar ayrıcalıklı olduğumun farkında olmam.
Sevdiğiniz sinemacılar kimler?
Ken Loach tabii ki. Sonra Fassbinder ve Bergman... Truffaut, Godard, Fellini, Buñuel, Pasolini gibi "klasikler"...
Sevdiğiniz ressamlar?
Tapiès, Rauschenberg, Barcelò...
En sevdiğiniz edebiyatçılar?
Antonin Artaud'yu seviyorum. Eşim Rachida çok okur ve bana tavsiyelerde bulunur. Artaud dışında Zweig, Hesse, Oscar Wilde'ı çok severim.
Futbolda örnek aldığınız ustalar kimlerdi?
Örnek almaktan ziyade, çok beğendiğim, bana ilham veren oyuncular var. Johann Cruyff... Cruyff tektir.
Çok para kazanan kişiler bazen bir tür suçluluk duygusuyla, vicdan azabıyla başka işler yapar, sizde benzer bir his var mı?
Hayatım paranın etrafında dönmüyor. En büyük zevkim mağazaları dolaşıp önüme çıkan her şeyi satın almak değil. On yıllık bir arabam var. Para asgarî rahatlık ve azamî özgürlük sahibi olmak için gerekli. Beni mutlu eden şey para değil, para kazanma derdine düşmeden yapabildiğim işler.
Neden doğduğunuz şehir Marsilya'da yaşamıyorsunuz?
İşlerim nedeniyle Paris'te yaşıyorum, yoksa büyük şehirde yaşamayı sevmiyorum. Ama kendimi Marsilyalı hissediyorum. Çok sevdiğim bir şehir, çünkü liman şehri, çok kozmopolit. Hareket eden pek gemi görmezsiniz, ama liman oradadır, size sürekli bir yere gidebileceğinizi hatırlatır. Zaten Marsilyalı da gemisi gibidir, asla limanı terketmez. *(gülüyor)* ✚

"Eric Ararken"in çekimlerinde Ken Loach'la (üstte), Manchester United formasıyla bir gol sevinci yaşarken (altta, solda), "Mookie" (1998) filminden bir sahnede (altta, sağda)

“GAZZE 1956”

Şiddetin mayası

“Filistin”in Türkçesinin daha mürekkebi kurumadan Joe Sacco’nun yeni kitabı “Gazze 1956” çıkageldi. Onun da Türkçeye kazandırılmasını iple çekeduralım, “Maus”un yaratıcısı Art Spiegelman’ın, “fotoğrafın fotoşopun yalancısı olduğu çağımızda, sanatçılar aslî işlevlerine dönebilir –muhabirliğe” diyerek övdüğü Joe Sacco’yu dinliyoruz...

Çeviren: Ayşe Yavaşer

Elli yılı aşkın bir süre öncesinin olaylarına dair çizgi kitap yapma fikri nereden çıktı?

Joe Sacco: Birkaç yıl önce, tesadüfen, 1956 yılında Gazze şeridinde öldürülen yüzlerce Filistinli siville ilgili bir Birleşmiş Milletler raporu geçti elime. Biraz araştırınca, bu hadisenin tamamen unutulduğunu, kimsenin yaşananları tam olarak bilmediğini fark ettim. 400 ölüden bahsediyoruz, hafifsenecek bir şey değil! Çizgi kitabımın çıkış noktası bu oldu.

Nasıl bir yöntemle çalıştınız?

Bu olayı yaşamış kişileri bulup tanıklıklarını dinlemek için Khan Younis ve Rafah sığınma kamplarına gittim. Onlarca kişiyle konuştum, portrelerini çizdim, adlarını aldım. Pek çok açıdan tanıklıklar birbirini tutuyor.

Neler anlatıyor tanıklar?

İki çok önemli olay olduğunu anlatıyorlar. Khan Younis kampında, İsrail askerleri 200’den fazla erkeği bir duvarın önüne diziyorlar ve hepsini katlediyorlar. Rafah’ta ise 15 ila 60 yaş arasındaki erkekleri bir okula topluyorlar ve yine hepsini öldürüyorlar. Bu insanların hepsi sivil. İsrail askerleri sığınmacılar arasına saklanmış olabileceğinden şüphelendikleri Mısırlı askerleri aramak maksadıyla bu katliamları yapıyor.

İsrail tarafından da tanıklarla görüşmeyi denediniz mi?

Doğru, kitabımda bu ses bir miktar eksik. İsrailli tarihçi ve askerlerle görüştüm, onlar kitapta da var zaten; bana yardımcı olmak için birkaç araştırmacı ordunun ve Knesset’in arşivlerine daldı, ama tanıklıklara ulaşamadım.

“Gazze 1956”da sadece 1950’lerin Filistin’inden bahsetmiyorsunuz; aynı zamanda, Filistinlilerin bugününün korkunç bir portresini de göz önüne seriyorsunuz.

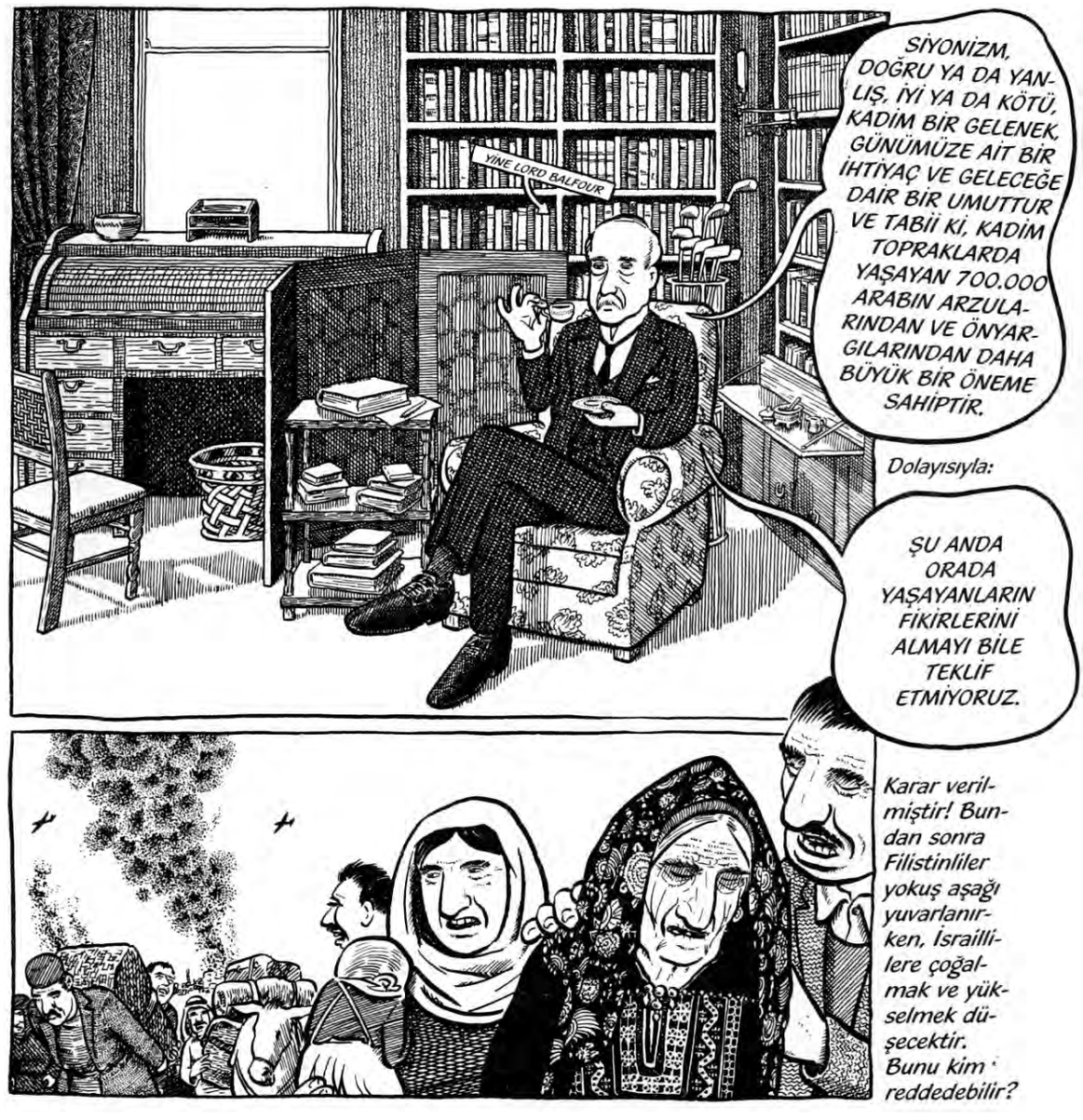
Gazze’deki Filistinlilerin gündelik hayatı feci: Evleri tamamen tahrip olmuş durumda, İsrail füzelerinin daimî hedefi halindeler, erzaklarını ancak gizli tünellerden temin edebiliyorlar...Bir gelecekleri olmadığı ve Gazze’den hiçbir çıkış yolu bulunmadığı hissiyle yaşıyorlar. Tahayyül ötesi bir şiddet var: intihar saldırıları, bombalamalar, hava ve tank saldırıları... Kitabımda, İsrail’deki intihar saldırılarından hoşnutluk duyan Filistinliler var; bu şoke edici gelebilir, ama bu şartlarda yaşamaya mahkûm edilmiş bir insandan kusursuz davranmasını talep edemezsiniz. Bu şiddet yüklü bugün 1956 tarihli geçmişten bağımsız değil: Geçmişin adaletsizlikleri, bugün yaşananların mayası.

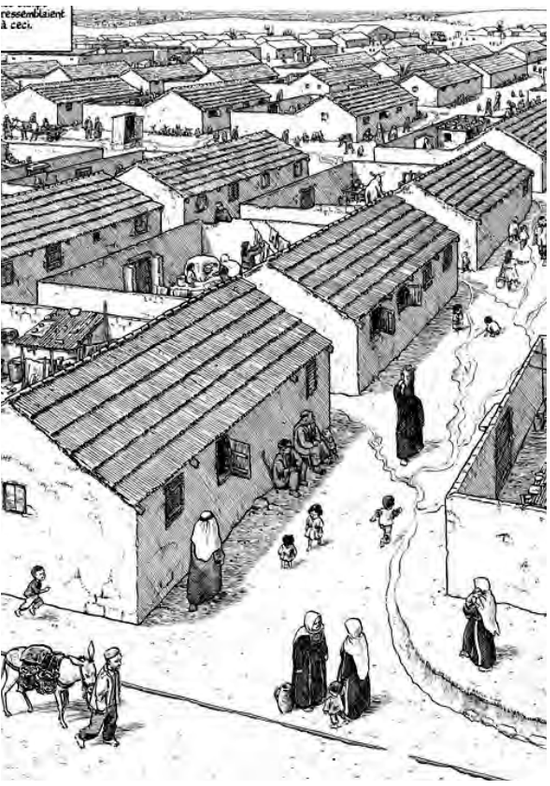
1991’de de Gazze şeridine giderek “Filistin”i yazmıştınız; bu bölgeye ilginiz nereden geliyor?

Ben “Filistinli” kelimesinin teröristle eşanlamlı olduğu ABD’de büyüdüm. Bu konunun Amerikan medyalarının yansıtmadığı, çok farklı bir bağlamı olduğunu anlamam yıllar aldı. Gazetecilik okuduğum için, yaşananları gidip kendi gözlerimle görmeye karar verdim ve Filistinlilerin sesini duyurmak için “Filistin”i yazdım.

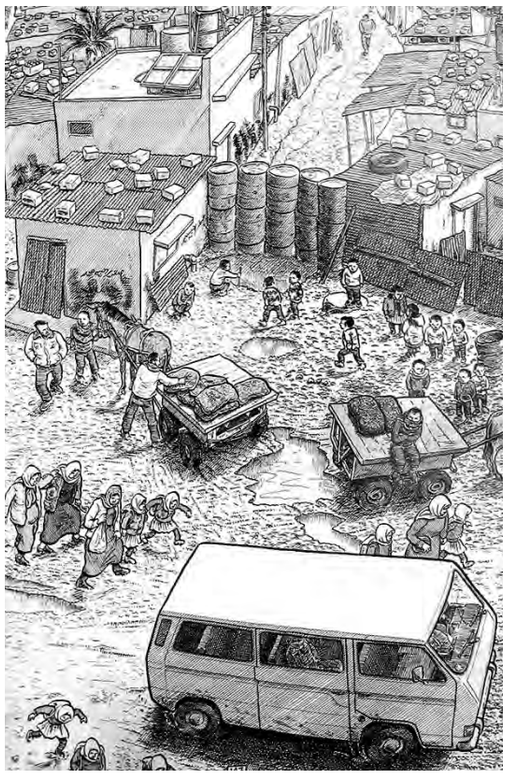
Savaşın sonunda Bosna’ya gidip “Gorazde” ve “The Fixer”ı yazma sebebiniz de kimsenin kulak vermediği bir sesi duyurmak mıydı?

Bosna’da çıkış noktam biraz daha farklıydı. Böylesi bir şeyin Avrupa’nın göbeğinde yaşanması tahayyül edilmesi çok zor bir durumdu. Ve ABD hükümetinin Bosna’daki çatışmayı siyasî bir kriz olarak değil de insanî bir kriz olarak ele aldığını görüyordum. Bunun üzerine, Saraybosna’ya gittim, ama insanlar medyalardan usanmıştı. Sırpların ku-

şattığı bir başka Bosnalı yerleşimi daha vardı: Gorazde. Eğer ben yapmasam, başka hiç kimsenin gidip oradan, bu yaşananlardan söz etmeyeceği hissine kapıldım. Çok tuhaf, olağandışı bir andı: İnsanlar savaşın bitip bitmediğini bilmiyordu. Bir umut vardı, yabancı bir yüz görmekten mutlu olmuşlardı, bana sporla ilgili, sinemayla ilgili sorular soruyorlardı... Çok uzun süredir işitmedikleri, konuşmadıkları bütün her şey hakkında... Bütün bu konulara hâlâ ilgi duyuyor olmaları inanılmazdı. Kendilerini insan hissetmek için buna ihtiyaçları vardı.

Sizin savaş ve çatışma altındaki sivillere duyduğunuz ilgi nereden geliyor?

Sanırım, İkinci Dünya Savaşı sırasında Malta'da yaşayan ailemin tarihinin kısmen bir etkisi var. Malta, Almanlar ve İtalyanlar tarafından bombalanmıştı. Annemle babam o dönemde sivillerin yaşadıklarına dair çok hikâye anlatırdı: Bombaların altında okula gidişleri, mahzenlere sığınışları... Öte yandan, resmî sözcülerin ya da onların sözcülerinin gerçeklerle alâkasız atıp tutmalarını çok dinledim, onlara aracılık yapmayı istemiyorum. Sözcüler çoğu zaman sadece gerçeği gizlemek için söz alıyorlar. Ben sesi duyulmayanlara söz vermeyi tercih ediyorum.

İntihar saldırılarından hoşnutluk duyan Filistinliler var. Bu şartlarda yaşamaya mahkûm edilmiş bir insandan kusursuz davranmasını talep edemezsiniz. Bu şiddet geçmişten bağımsız değil: Geçmişin adaletsizlikleri, bugün yaşananların mayası.

Çatışmaların, savaşların kurbanlarını çizerken, "bunu gösteremem" ya da "bu şekilde anlatamam" dediğiniz oluyor mu hiç?

Genellikle hayır. Benim düşüncem "gördüğün her şeyi, işittiğin her şeyi göster"; doğruysa tabii ki. İnsanlar isimlerini vermek istemediğinde, buna saygı gösteriyorum; hepsi bu. Ama tabii, şiddeti yüceltmekten de kaçınıyorum. Bilhassa "Gazze 1956"da bu soru sık sık zihnimi meşgul etti, çünkü hadise o kadar şiddet dolu ki. Etkileyici, göz alıcı hale getirmeye çalışmadan, yaşananları oldukları gibi aktardım. Bunları okumanın kolay olmadığını, insana çok ağır geldiğini biliyorum; çizerken de öyle.

Art Spiegelman "Maus"da Yahudi soykırımını anlatıyor. Bu alana girmeden önce, o çizgi romanı biliyor muydunuz?

Evet, "Maus" çok etkileyici, muazzam bir çalışma, ama beni esinlendiren o değildi. İlk kitabım "Filistin" çıktığında, biri "Maus"a benzediğini söylemişti. Kitabımın bu abideyle kıyaslanması beni çok ürkütmüştü! Spiegelman benim gibi insanlar için bir yol açtı. Ama benim esas olarak etkilendiklerim, George Orwell, Vietnam'ı anlatan Michael Herr ya da Hunter S. Thompson... Anlatılarında, okuyucuyu da yanlarına alıp götüren yazarlar...

Çizimleriniz underground çizgi romanının üstadlarından Robert Crumb'ı da çağrıştırıyor.

Crumb ve 1950'lerin Mad'inin bütün çizerleri. Hepsinin bütün işleri müthişti. Öyle şeyler yapılabiliyormuş demek ki! Resimden de çok etkilendim: Bruegel, Grosz ve Dix gibi Birinci Dünya Savaşı döneminin Alman ressamları...

Çizgi romanlarınızda çoğunlukla komik bir figür olarak kendinize de yer veriyorsunuz...

Kendimi tahayyül ettiğim gibi aksettiriyorum: Sakar ve ödlek... Zamanla sakarlığım biraz azalsa da, kendimi hep müşkül bir durumda buluyorum. Kendimi işin içine katmam, olaylarla araya biraz mesafe koymakta faydalı oluyor.

Çizimlerle güncelliği anlatmak biraz paradoksal değil mi, yani olaylara tanıklık etmek için çizgi roman fazla uzun zaman isteyen bir yöntem değil mi?

Günü gününe olanları öğrenmek önemli elbette, ama onların arkasında yatan nedenleri bilmek daha da önemli. İnsanlar evlerini kaybediyorlar, bombardımanlar altında kalıyorlar, ağlıyorlar... Bütün bunlar ne anlama geliyor? Hiç! Bu iğrenç bir durum. Biraz olsun empati duyabilmek için insanların hayatını bilmek gerekiyor. Çok fazla zaman alıyor olabilir, ama yaptığım işin uzun vadede faydalı olduğunu düşünüyorum. Bu insanların hayat hikâyelerinin evrensel bir yanı var, ben bunu göstermeye çalışıyorum.

Kendinizi savaş muhabiri gibi mi görüyorsunuz?

Özellikle çatışma ve savaş bölgelerinde çalışıyorum, ama kendimi öyle görmüyorum. Bir gün fiksiyona geçme ihtimalini önümde açık tutmak istiyorum. Afrika'dan hareket edip Malta'da başarısız bir şekilde karaya oturan göçmenlerin hikâyesini tamamladım kısa süre önce... Ayrıca, rock, felsefe, teoloji ve daha pek çok şeyi bir araya getirecek bir proje üzerinde çalışıyorum. +

“BİR YAHUDİ NE İSTER?”

Mesih’in devrimci dili

Alain Badiou, Judith Butler ve Slavoj Zizek’le birlikte yazarları arasında yer aldığı “Bir Yahudi Ne İster” adlı kitabı geçtiğimiz günlerde Türkçeye kazandırılan İsrailli yönetmen Udi Aloni’yi “Post-ideolojik Dünyada İdeoloji” başlıklı panele katılmak için geldiği Boğaziçi Üniversitesi’nde “kıstırdık”, bir Yahudi ne istermiş, kurcaladık...

Söyleşi: Şahan Nuhoğlu

Kapsamlı turnesi sırasında İstanbul’a da uğrayan Leonard Cohen, diğer konserlerde olduğu gibi burada da İsrail’e gitmemesi adına protestoya uğradı. Siz de Counter Punch’ta Cohen’e hitaben bir mektup yayınladınız ve İsrailli bir Cohen hayranı olarak talebe riayet etmesini rica ettiniz...

Udi Aloni: Evet, ama sonuçta Cohen İsrail’de çaldı. Kazandığı parayı da savaşta çocuklarını kaybeden İsrailli ve Filistinli ailelere bağışladı. Mektup işgal uğruna yapılan yatırımlara dikkat çekmekle ilgiliydi, yoksa mevzu Cohen değil. Cohen’i çok sevdiğimi mektuptan anlayabilirsiniz. Uzayıp giden işgale dikkat çekmek ve antisemitik duygularla oynamadan İsrail’i boykot hareketine çağrıda bulunmak amacını taşıyordu yazdıklarım. Bir Yahudi olarak ABD’de bu mevzuları konuşurken pek sorun yaşamazsınız, ama Avrupa ve Türkiye’de farklı. Tartışmayı filan bırakıp asıp kesmek istiyorlar. Biz işgalin normalleşmesini istemiyoruz. İsrail’in Filistin’e yaptıkları korkunç. Muhtemelen Türkiye’deki azınlıklar da benzer muamelelere maruz bırakılmıştır. Her ülkede benzer durumlar yaşanıyor. Çin’de, Burma’da... Ama ben İsrailliyim ve Cohen’in, Filistinlilerin çağrısına kulak vermesini istedim: “Adalete açılan kapının önünde duruyorsun, Yahudi vicdanının sesi sensin” diye yazdım. “Çalacaksan, Ramallah’ta çal, İsrail’e karşı olduğun için değil, Ramallah’ta çalmak İsrail’in durumuyla ve bu savaşı resmedececeği için ve aksi, adalet duygusuyla bağdaşmayacağı için.” Siktir et İsrail’i demedim, “İsrail’in adil bir ülke haline gelmesine, işgalin durmasına destek ol” dedim. Cohen’in Tel Aviv konserine Filistinliler gelemedi, çünkü apartheid var. Bunun adını koymanın zamanıydı. Cohen, taptığım biri. Mektupta, Filistin için mücadele eden biri olmaktan öte, İsrailli bir Yahudi olarak boykotu desteklediğimi, konser verdiği takdirde onun da kendi insanlarının mücadelesiyle ters düşeceğini belirtmiştim. Hem Filistin, hem de zulme uğrayan bütün halklar için bir çağrıydı.

FOTOĞRAFLAR: ŞAHAN NUHOĞLU

Bir mektup da Jerry Seinfeld’e döşenmişsiniz...

Evet, onu da kitaba dahil ettik. Toronto Film Festivali seçici kurulundaydı. İsrail politikalarıyla işi olmaz normalde, ama sırf Yahudi olduğu için İsrail’i destekleme kararı aldı. Festivalde İsrail konuk ülke ilan edildi, ben de filmimi çektim. Bazen asıl doğru, kendi türünüze karşı durabilmekle mümkün oluyor. Benim hakikatim bu noktada yatıyor.

İsrailli bir Yahudi ile Amerikalı ya da Kanadalı Yahudi arasında İsrail devletini yorumlama açısından farklar var mı?

Devasa ölçülerde var. Yahudiler tuhaf insanlar, bu yüzden havalı görünürler ve aynı zamanda bu sebeple kafaları altüst olmuş vaziyette. Şahsen bu durumdan hoşnut olduğumu itiraf edeyim, fakat antisemitizmin sebeplerinden biri de burada yatıyor. Zavallı antisemitikler... Çünkü Yahudi tanımını bariz bir kategoriye dahil etmek zor. Yıllarca göçebe yaşadılar, bu yüzden hiçbir kalıba uymuyorlar. Marksist bir tanımı da yok. Antisemitiklerin sadece sağ kanat içinde yer almaması çok ilginç değil mi? Yahudiler farklı ülkelerde yaşıyorlar, farklı bir dilleri var. Bir dinleri var gibi, ama tam olarak din muamelesi yapmıyorlar. Dinleri etnik bir vurgu da taşıyor ve diğer etnik gruplarla karışmak istemiyorlar. Böylece etnik kimlik tarifinin zorlaştığı bir noktaya geliyoruz. Herkes bir tanım arayışında, kafayı yemiş biçimde. Ama ben bu belirsiz hali seviyorum, çok Derridaesk bir durum. Derrida asla daha iyi bir Yahudi olamazdı. Bir yapıbozum hali bu. Birçok Filistinli “siz ulus değilsiniz, sadece bir dinsiniz” diyor. Siyonist cephe de, “bir yurdumuz olmalı ki, herkes gibi tanımlanabilelim” diyor. Bunu başarabilmek bir gurur meselesi. Her iki taraf da –yani, varolmadığımızı öne sürenlerle “şimdi buradayız” diyenler– bu sarih tanım arayışından faydalanıyor. Ama kaçırdıkları bir şey var: Bu durumun güzelliklerinden biri, tarife gelmez oluşu zaten. Bu yüzden derslerimde Edward Said alıntıları yapmayı seviyorum. Filistinli Marksistler arasında Yahudi olmanın güzelliğini farketmeme yardım eden o oldu. İşin güzelliğine bakın, Yahudi olmayı ne kadar sevdiğimi Filistinli üstadım sayesinde öğrendim, çok büyüleyici... Said’in bahsettiği gibi, farklılıklara sahip çıkmalıyız, ama kibarlıktan değil, mücadele öyle gerektirdiği için. Said’in yaptığı çağrı, İsrail-Filistin toprağının iki uluslu bir ritmin dilini bulması yönündeydi. Filistin ve İsrail dili, uyum içinde yaşamaya çalışmayan farklı kimliklerin dili. Tüm bu kimliklerin bir gerilimi var. Bu yüzden kitabımın adını “Bir Yahudi Ne İster” koydum. *(gülüyor)* Yahudilik daha çok bir hareket gibiydi eskiden. İsrail’se ucu açık bir yer. Alayı İbranice konuşan Yahudiler tarafından yaratıldı. Dışarıda yaşayan pekçok Yahudi bir biçimde İsrail için bir duygu besliyor, ama onun da ne olduğu şüpheli. İsrail aşırı ırkçı bir ülke oldu çıktı neticede.

En başından beri öyle mi, yoksa İsrail vatandaşları arasında bir eğilim mi hegemonyasını daha fazla kurar oldu?

Başlarda, hiç de azımsanmayacak ölçüde kalabalık ve çok ilginç bir Yahudi topluluğu, iki uluslu bir devlet tesis etmek derdindeydi. Siyonist hareket içinde dahi, Martin Buber’e kadar birçok kişi, Kudüs’teki İbrani Üniversitesi’ni kuranlar, hep iki uluslu devlete inanıyorlardı. İsrail’i kutsal bir merkez haline getirmeden Araplarla birlikte bir ülke yaratma peşindeydiler. Bunun altını çizmek lâzım: Etnik bir devlet istemiyorlardı. Benim de geri getirmeye çabaladığım fikir bu.

Özellikle İsrail’in inşa yıllarında dikkatimizi en çok Kibbutz tecrübesi çekiyor. Nasıl bir anlayışın ürünüydü Kibbutzlar?

Belki de en ilgi çekici sosyalist deneyim... Siyonist hareketin sömürgeci olduğunu söylemek çok basit olur. Siyonist hareket içinde çok güçlü bir komünist fikrî altyapı vardı. Gönüllülük esasına dayalı, kolektif bir yapılanmadan bahsediyoruz. Kibbutzlar Yahudiydi. Araplar

babylon
BABYLON TURNS ISTANBUL ON
Garanti
CAZ YEŞİLİ
babylon.com.tr
Babylon bir pozitif titreşimdir.
Hear the Music of Now!
2-11 MART MARCH 2010
JAZZ FEST İSTANBUL
İLHAN ERŞAHİN EDDIE HENDERSON PORTICO QUARTET
ERIK TRUFFAZ & SLY JOHNSON featuring PHILIPPE GARCIA
TAYLOR McFERRIN BUGGE WESSELTOFT RUBIN STEINER
ISTANBUL SESSIONS LOVE TRIO I LED 3 LIVES
JUINI BOOTH KENNY WOLLESEN BORA UZER
123 ALP ERSÖNMEZ QUARTET SARP MADEN QUARTET
+ NUBLU JAM SESSION + VINYL MARKET + WORKSHOPS + DJ SESSIONS
Bonus kart sahiplerine bu etkinlikte ayakta biletlere %20 indirim uygulanacaktır. Kart başına iki bilet alınabilmektedir.
"Açık Radyo." 94.9
bravoistanbul
DIGITURK
Hürriyet hurriyet.com.tr
LOUNGE 96
NTV radyo İstanbul 102.8
TEMPO MATBAACILIK www.tempomat.com.tr
vodafone

Boğaziçi Üniversitesi'ndeki panelin öncesinde Udi Aloni'nin "Local Angel" ve "Forgiveness" filmleri de gösterildi. Aloni filmleri üzerine Slavoj Zizek'in derlediği "Bir Yahudi Ne İster" (Encore Yayınları) kitabında, Zizek ve Aloni'nin yanısıra, Judith Butler ve Alain Badiou'nun da yazıları bulunuyor.

Kibbutik bir yapı oluşturmak istediler, ama daha başında havlu atıldı. Öte yandan, Kibbutzların o coğrafyanın yerlilerine bir çağrı yaptığını da hiç işitmedim. Geldikleri coğrafyaya bunu yayamadılar. Ve başarısız oldular tabii. Komünistlerin Filistin coğrafyasında ilk birliği iki millet esasına göreydi, ama Kibbutzlar Filistinlileri tarım kolektifine çağırmadılar. Yine de etkileyici bir pratik olduğuna şüphe yok. Romantize etmeyelim, "görkemli kaybedenler" durumu diyelim. *(gülüyor)*

Birçok insan İsrail'in giderek salt bir savaş makinası haline geldiğini düşünüyor. Ilan Pappe mesela, ordusu olan bir devlet değil, devleti olan bir ordu olarak bahsediyor İsrail'den...

Ilan, İsrail devletinin afaroz ettiği iyi bir arkadaşım. Son tahlilde bir çelişki yok aramızda, iki milletli bir devleti savunuyoruz. Benden daha donanımlıdır. Belki de sanattan geldiğim için olacak, zarafeti önemserim. O daha karamsar, benim hâlâ umudum var. Her şey bu yıkımı yaratmak için üst üste gelmiş olamaz. Benjamin'yen terminolojiyle söyleyeyim, Mesih'in geleceği bir yer var. İsrail'in 1948'den beri art arda işlediği suçları bir bir göstermekle bir şey elde edeceğimizi sanmıyorum. Gerçekçi olalım: Türkiye, Fransa, Hindistan İsrail'den az mı suç işledi? İsveçlileri alıp İsraillilerin yerine koyalım. Amerika'nın İsrail'e gönderdiği tüm silahları da ellerine verin ve "sen bizim kolonimizin menfaatlerini bekleyen polis olacaksın, ekonomine destek atarız" deyin. Her millet İsrail gibi davranırdı. Türkiye'de de yıllardır bir savaş sürüyor. Keşmir'in özgürlüğünü destekliyorum. Jamnu-Keşmir'deki pasifist bağımsızlık mücadelesi üzerine bir belgesel yaptım ve artık Hindistan'a giriş iznim yok. Gandhi resminin asılı durduğu bir devlet bürosunda söylendi bu bana. *(gülüyor)* Adana Altın Koza Festivali'nde filmin gösterimi yapılmıştı. Hindistan'da ve Filistin'de yaşananlar konusunda Müslüman seyirciyle hiçbir fikir ayrılığı olmadı, büyük destek alkışları koptu izleyiciden. Ama lafı Kürtlere getirince salonu bir sessizlik aldı.

Mesih enerjisine ihtiyacımız var. Mesih, söylemdir, kelâmdır. Diyaloğa giren kişiyi belirtir. Mesih'in yolu, söylem içinde köklü bir değişim yapabilmekten geçer.

Adana deyince Yılmaz Güney geliyor aklımıza. O da Kürttü...

Ama salonda bunu hissettirmedi kimse. Türkiye'de yaşananları derinlemesine bilmiyorum, benimkisi sezgisel bir bilinç daha ziyade, detaylara hâkim değilim. Sezgisel olarak da, iktidarla aynı tarafta durmuyorum. Gönlüm daima ezilenden yana. Filistin ve İsrail'in işi o kadar kolay ki aslında, ama o kadar çok menfaat de öylesine iç içe ki, asla hallolmayacak. Bu durum beni çıldırtıyor. Filistin halkının paramparça edilişine, tüm toplumun yerle bir oluşuna gönlüm elvermiyor. İsraillilerin kalplerinin korkuyla taşlaştığını görüyorum. Bu iğrenç savaşın kontrolünü ellerine almak için korkuyu göğüsleyip yollarına devam ediyorlar. Ve giderek empatimi yitiriyorum. Gözlerinin önünde yok olan bir halk varken, işgale karşı durmamak nasıl mümkün olabilir? İki toplum da yok oluyor. Biri yoksulluktan, biri işgalle uğraşmaktan. Bütün bunların nedenini anlayamıyorum.

Filistinliler sadece etnik kimliklerinden ötürü değil, sınıfsal olarak da sömürüye maruz kalıyor. Boğaziçi Üniversitesi'nde konferansta ezilenle kurulacak bir ortak dil ihtiyacına vurgu yaptınız. Yahudi yıldızına şahsî yorumunuzda işaret ettiğiniz yönlerden biri de "dil"di...

Kurtuluş yıldızındaki altı unsur da merkeze yönelir. Dil, mekân, siyaset, sanat, beden ve teoloji. Hiçbiri diğerinden daha üstte değil, hepsi içeri bakıyor. Hepsi bir diğerinin etrafında dönüyor, bu çok önemli. Dil, bunların tümünü iletişim halinde tutar. Alain Badiou'nun dediği gibi, "beden ve dilden başka neyimiz var ki?" Gerisi yalan... Gerçek diye bir şey var. Onu gizlesen de, gizlemesen de bir tek dilin yardımıyla iletişim kurabiliyoruz. Sanat da çok önemli. Bunlar bariyerlere karşı farklı ifade biçimleri... Yıldızın bu altı mühim unsuru sayesinde farklı, yeni bir yer yaratmak mümkün. Franz Rosenzweig'ın yıldızına sadık kalmak zorunda değilsiniz. Ama o da Yahudi geleneği içinde çok mühim bir teologdur. Benim için de ayrıca önemli bir şahsiyet, ama rahatsız eden tarafları var. Mistik İslâmcılar gibidir, o da Musevî-Hıristiyanlık kültürüne takmış. Tanrıya ne kadar ihtiyacımız var ki? Yahudilik tarihinde Tanrıya pek de yer yok aslında, Tevrat'taki hadislerde Tanrı'ya pek önem bahşedilmez. Bu gerçek. Bence de Yahudiliğin Tanrıya o kadar da ihtiyacı yok. Meşhur bir hikâye var: Tanrı bir olaya müdahil olur ve oradakilerden biri çıkışır, "kitabı verdikten sonra seninle bir işimiz kalmadı" der. Tanrı da "haklısınız" deyip affını isteyerek aradan çekilir. *(gülüyor, Bülent Somay'la ileride bir masada sohbet eden Zizek'in ayaklanmasıyla dikkati dağılıyor, Zizek'e söyleniyor)* Kusura bakmayın, son birkaç gün çok yorucu geçti. Zizek nükleer santral gibi. Böyle enerji görmedim! Dermanım kalmadı. Buradan New York'a, oradan ta San Fransisco'ya yolculuk var sırada. Leyla Halid'le bir görüşmem olabilir yakınlarda. Bir İsraillinin onunla buluşması komik, değil mi?

Express'te kendisiyle yaptığımız söyleşi esnasında tuhaf bir şey oldu: Çakal Carlos Leyla Halid'i arayıp hal hatır sordu.

Carlos dışarıda mı?

Yok, içeriden aramış.

Leyla Halid'i beğeniyorum. Carlos'u sevmem. Leyla Halid bir sembol. O da benim kafada olmalı. Tek devleti çözüm görmüyordur herhalde. Onun gibi seküler insanlardan Filistin'de bulmak kolay değil. Benim tüm arzum, iki uluslu çözümü hayata geçirmenin yollarını bulmak. Onunla İsrail'de buluşmak tehlikeli olabilir, İsrail'in gözünde o bir terörist. Neyse, ne gerekiyorsa yapacağız.

Demin Walter Benjamin'den bahsettiniz. "Radikal sol Mesihçilik" üzerine kaleme aldığınız manifesto da onu akla getiriyor...

Benjaminciyim. Asıl soru şu ki, Mesihçilik ne? Tamam, her gün çözüm için uğraş veriyoruz da, daha büyük bir vizyona ihtiyacımız var. Mesih, benim için bir diskur. Mevcut söylem içinden bir yere varamıyoruz. Her şeyin dönüşeceği ânı bekliyorum. Zizek'in bahsettiği "yeraltı tünelleri kazan tarihin köstebekleri" sayesinde o an gelecek ve bu yapı çökecek. Ondan sonra kimse bize deli muamelesi yapamayacak. İki milletli devlet ütopik değil. Bugün halihazırda tek devlet rejimi var. Apartheid var. Herkesin eşit olmasını istiyorum, çılgınca bir şey istemiyorum.

Konferansta "tek bir hakiki terör var, o da devlet terörü" diyordunuz...

Yaşanan bu. Herkes şiddeti destekleyip desteklemediğimi soruyor. Halbuki esas devlet şiddet uyguluyor. Adam başına dört-beş füze düşüyor, şiddetin boyutu bu. Hamas'ın kullandığı füzelerse gücün değil, zayıflığın göstergesi. Hep aynı hataya düşülüyor. Hizbullah Hizbullahtır. Hamas da, Hamas. Herkese karışık geliyor. Oryantalizm böyle bir şey. Halbuki herkes, her şey aynı değil-

dir. F16 dediğinde şiddet anlarım, bunu akılda tutmak lâzım. New York'ta bir profesör "şiddetin hiçbir zaman haklı gerekçesi olmaz, ama bazen gereklidir" demişti. Çok dramatikti. Kalktım ve "hayır, anlamıyorsunuz" dedim. Şiddet çoğu kez meşrulaştırılarak aklanıyor. Şiddet içermeyen direniş biçimlerine de yönelmemiz gerekiyor.

İsrail-Filistin ilişkisinde bir umut var mı?

Sıkıcı cevap şu: Kötümser kalın, ama bir faydası olmaz. Güzel bir laf da var ama: Devrim her zaman süprizlere gebedir, asla sonuç değildir. Ciddi bakarsak, İsrail, Filistin direnişini kırdı. Dindar sayılacak bir adam olarak, günlük Yahudilik ritüelim, mânâsızca dua etmekten ziyade, Filistin için mücadele etmekten geçiyor. Şu an elimden gelen, kendimi yapmaya mecbur hissettiğim tek şey, el koyduğumuz toprakların iadesi için mücadele vermek. Nesnel olmak gerekirse, 1948'den sonra Filistin toplumunu parçaladık. BDS'ı duydunuz mu? İsrail'i küresel çapta boykot etme, tecrit ve yaptırımlar uygulama yönünde bir hareket. İsrail karşıtı bir hareket olarak görülüyor, ama Güney Afrika'daki apartheid'ı da kapsayan, şiddet içermeyen bir sivil toplum hareketi. Tıpkı '60'larda Mississippi ve Alabama'daki olaylara Yahudilerin destek verişi gibi, bugün de giderek Amerika'da yaygınlık kazanan bir oluşum. Naomi Klein, Judith Butler gibi birçok Yahudi yazar aramıza katılmaya başladı. Artan ırkçılığa karşı yükselen seslerden biri bu. Tek yol değil, ama teori ve pratiğin birliğini ilke edinmiş yollardan biri... Türkiye'de "Filistin için mücadele ediyorum" dediğimde insanlar, "çok şahane" diyor. Sonra "Kürtler için de mücadele edelim" diyorum. O zaman kimse destek vermiyor. Peki o zaman, "eşcinsel olduğu için oğlunu öldüren babaya karşı mücadele edelim" diyorum, yine yok. Sonra eşcinsel cemaatine gidip "orta sınıfsınız, sekülersiniz, havalısınız, mutlusunuz. Seküler orta sınıfın, homofobik de olsalar, dindar alt sınıfla yaşadığı gerilime odaklanalım, birbirlerini anlamalarına yardımcı olalım" diyorum. "Deli misin, onlar homofobik" diyorlar. Sonra dindar alt sınıflar bu çabamı takdir ediyor ve onlara kadın haklarını savunma çağrısında bulunuyorum. Gene tosluyorsun. Bu böyle gidiyor ve bu örnekler, teklik idealinin nelere kadir olduğunu gösteriyor. Bütün bunların değişebileceği bir alan açmak lâzım. Çözüm sunmasa da, diğerkâmlığın filizleneceği bir yere varılabilir. Cinsiyet, siyaset ve sınıf meselelerinin iç içe geçebileceği bir yer... Türkiye'de olduğu gibi, bütün Avrupa'da homofobik eğilimlerle mücadele ediyoruz. Eşcinsellerin bugün hayli ayrıcalıklı olduğu Hollanda'da eşcinsellerin sorunlarını gündeme taşımıştık. Daha birkaç yıl evvel bizi azınlık olarak görüp dövüyorlardı. Şimdiyse, Müslüman göçmenlere destek olacaklarına, onlara karşı mücadele ediyorlar. Bu durumdan tiksindik. Oradaki Müslüman cemaatle dayanışmayı bilmiyorlar. Bir anda sağcı bir eşcinsel cemaatle karşılaşıyoruz. Benzer bir nefreti İsviçre'de gördük. Minare yasağına, İslâmofobiye tepki gösterdiğinizde tartışma konusu oluyorsunuz. Fakat aynaya bakmak lâzım. Türkiyeliler de, "neden acaba devletimiz burada kilise yapımına izin vermiyor" diye sormalı. Buna İsrail'de de tanık oldum. Tel Aviv'de yaşanan eşcinsel cinayetleri üzerine Komünist Parti liderlerinden biri "nefret suçu, nefret suçudur" dedi. Eşcinsel cemaat araya girdi, adamın konuşmasına izin vermeyip Filistinlilerle eşcinseller ve her türlü azınlık cemaat arasında kurulabilecek gerçek bir dayanışma fırsatını teperek meymenetsiz Netanyahu'yu konuşturdular. Tarihi ânlardan biriydi, İsrail'de tüm havayı değiştirebilirdi o konuşma. Şöyle ilginç örnekler de yaşanıyor: İsrail'de bir grup lezbiyen anarşist, her hafta, Ramallah'ın güneybatısındaki Bili'n köyüne giderek, işgale ve duvara karşı pasif direnişi seçen Filistinli çiftçilere destek oluyor. Filistinlilerden alınan 2 bin metrekarelik arazi, Yahudi askerlere silah tedarik eden İsrailli müteahhitlerin elinde. Ne lezbiyenler çiftçi Filistinlilerin adetlerine karışıyor, ne de çiftçiler lezbiyenleri değiştirmeye çalışıyor. Slavoj, karşılıklı saygıyı esas alan bu pratiği yeterli bulmuyor, minör bir pozisyon teşkil ettiğini söylüyor. Başkaları da sadece Bili'n'in yeterli olmadığını düşünüyor. Biz, küçük bir grup insan olarak bir ritüel halinde oraya gidip geliyorduk, kendini öldürtmek zorunda kalmadan bir değişim hareketine şahit olabilmek için. Ama yakın arkadaşlarımın canına kıydı İsrail kurşunları. İsrail'in silahlarıyla baş edemeyeceğini düşündüğümüz Mahmud Abbas bir anda dikildi ve direnişin adresi olarak Bili'n ve Na'alin'i gösterdi. Direniş birden sembolünü buldu. Kimde? Filistinlilerle dayanışmak için tepeleri aşan benim gibi yaşını almış bir grup İsrailli anarşistle bölgede sumut yetiştiren Filistinli çiftçilerde... Bu iyimser tabloyu, kötümser ve melankolik bir çerçeveyle toparlayayım. Her Yahudi, özünde Mesih'e inanmalıdır. Anormal bir Yahudi olmam gerektiğine göre, bu durumda benim Sabetay Sevi'ye inanmam gerekiyor. Sabetay, İbranice Satürn anlamına gelir. Melankolinin gezegeni. Judith Butler burada olsaydı, melankolinin, babasına âşık olamadığı için onu öldürmek zorunda kalan oğulun üzüntüsü olduğundan bahsederdi. Bu yüzden hepimiz melankoliğiz. Ortadoğu'daki melankoliden sıyrılabilmemiz için Mesih enerjisine ihtiyacımız var. İbranicede Mesih'in çok güzel bir anlamı var. Mesih, söylemdir, kelâmdır. Diyaloğa giren kişiyi belirtir. Mesih'in yolu, söylem içinde köklü bir değişim yapabilmekten geçer. Bu yüzden vazifemiz, bu sistemin melankolisinden çıkıp söylemimizde kökten bir değişim yapmak.

Altın Koza'da filmimin gösterimi yapılmıştı. Hindistan'da ve Filistin'de yaşananlar konusunda fikir ayrılığı olmadı. Ama lafı Kürtlere getirince salonu bir sessizlik aldı.

Godard'ın yeni filmi "Sosyalizm" yakında gösterime girecek. Godard sever misiniz?

Severim. Alain Badiou da oynuyor filmde; Godard filme "Komünizm" adını vermediği için canının sıkıldığını, hafif bulduğunu biliyorum. Godard'ın buna cüret etmesi gerektiğini düşünüyordu. Sonuçta herkes sosyalist olur, mesele ne kadar komünist olabildiğinizde. *(gülüyor)* ✚

ŞEFİN TAVSİYESİ

Kafka usûlü soya çorbası

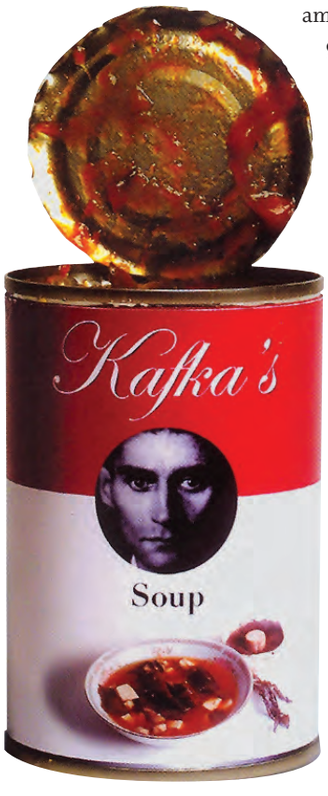

3 tatlı kaşığı soya fasulyesi.
150 gram tofu.
4-5 mantar.
Birkaç kurutulmuş su yosunu.
Soya sosu.
İşte size gayet leziz bir soya çorbası.
Marc Crick'in 17 edebî tariften oluşan kitabından naklen...

Çeviren: Yücel Göktürk

Kfarketti ki, insan tedbiri elden bıraktığı takdirde böyle vakalar olabiliyordu. Buzdolabını açıp baktı. Birkaç mantarı saymazsak tamtakırdı. Mantarları çıkardı, doğramaya başladı. Misafirleri masaya oturmuş bekliyordu, ne var ki K.'nın onlara ikram edebileceği pek az şey vardı. Onları o mu davet etmişti, yoksa çat kapı mı gelmişlerdi, o biraz bulanıktı. Eğer birinci şık doğruysa, kendisine kızmalıydı. Akşam yemeği için bir aşçı ayarlayabilir ve böylece masada bir parça otorite sahibi olabilirdi. Zira, misafirleri ona beceriksizliği yüzünden yemeği geciktiren astlarıymış gibi muamele ediyordu. Eğer ikinci şık doğruysa, ağırlanmayı beklemeye hakları yoktu, hele bu saatte haber vermeden gelmişlerse.

Çaydanlığın fokurtusu K.'nın dikkatini tekrar menü konusuna yöneltti. Tam o esnada bir soya fasulyesi konservesi ve bir kalıp tofu çarptı gözüne. Evsahibesi bırakmış olmalıydı. Tencereye üç tatlı kaşığı soya fasulyesi koydu, üzerine bir litre kadar kaynar su boca etti. Bütün bunları jüriden gizleyerek yaptı. Misafirleri jüri olarak tanımladığı için kendine kızdı. Haber vermeden çıkagelmişlerdi. Statüleri hakkında bir bilgisi yoktu, ama hal ve tavırları yüksek mevkilerin insanlarını andırıyordu. Ancak, aksi de pekala mümkündü. K. belki de onların amiriydi, amirleri üzerinde iyi bir etki bırakmaya çalışıyorlardı.

K., utançla misafirlerine içecek bir şeyler ikram etmediğini farketti. Ancak içeri baktığında gördü ki, masada bir şişe vardı ve jüri üyeleri K.'nın şarabının tadını çıkarmaya başlamışlardı bile. Müsaade almadan böyle bir şey yapmalarını tiksindirici buldu. Ama biliyordu ki, bu küstahlıkları kayda değer bir işaretti.

K., nezaketsizliklerini yüzlerine vurmaya karar verdi. "Şarap nasıl?" diye seslendi. Ne var ki, silahı geri tepti. Koro halinde, "yanında yiyecek bir şeyler olsaydı daha iyi olurdu" dediler ve şöyle devam ettiler: "Ama akşam yemeği için lütfedip giyinmediğinizi görünce beklentimizi fazla yüksek tutmamamız gerektiğini anlamıştık zaten."

K. o anda sıkıntıyla farketti ki, don gömlekti.

Çorba kaynamaya başlayınca tofuyu dilimledi, hazırladığı mantarları ve kurutulmuş su yosunlarını buharı tüten tencereye boca etti. Pencereden dışarı bakarken komşu evdeki kızın onu seyrettiğini gördü. Kızın yüzündeki ciddi ifadenin K.'yı cezbetmediği söylenemezdi. Gelgelelim, içine düştüğü durumu kızın biraz zevkle izlemesi K.'yı öfkelendirdi. Mutfak tezgâhına bir yumruk salladı. Birden aklına o kızın soruşturma komisyonuyla bir şekilde bağlantılı olabileceği ya da davayı etkileyebileceği geldi. Ve yalvaran bir ifadeyle ona doğru baktı. Ne var ki, genç kız pencereden çekilmişti. Böylece K., içinde bulunduğu durumun ona sunduğu bir imkânı kaçırmıştı.

Her kâseye birkaç damla soya sosu damlatırken jürinin en yaşlı üyesi, K. sanki orada değilmişcesine öteki üyelere hitap ediyordu: "Muhatabımızın yanılsamalarını terketmesi gerekiyor."

İki dakika içinde çorba hazır olmuştu. Kâselere koydu ve misafirlerine sundu. Masanın dört sandalyesinden biri kenara çekilmişti. K., jüri üyelerinin ona yer açmak için kıllarını kıpırdatmadıklarını gördü. Canı sıkılmadı denemezdi. Her kâseye birkaç damla soya sosu damlatırken üç kişilik jürinin en yaşlı üyesi, K. sanki orada değilmişcesine öteki üyelere hitap ediyordu: "Muhatabımızın yanılsamalarını terk etmesi gerekiyor. Muhtemelen bizim onun onayına müracaat eden astları olduğumuzu sanıyor."

K.'nın kendi verdiği davette kendisini bir yabancı gibi hissetmesi aşina olmadığı bir duygu değildi. Gri takım elbisesini giymediğine pişman oldu. O takımın zarif kesimi arkadaşlarından çok övgü almıştı. Bu tür durumlarda iyi bir izlenim bırakmak için öyle bir takımın çok önemli bir rolü vardı.

Onun mevkîindeki biri için beklenmedik olaylara şaşırmamak aslî bir vasıftı. Soruşturma komisyonu K.'nın kâsesindeki çorbayı kendi aralarında paylaşırken K. kımıldamadan durdu ve kendisini toplamaya çalıştı. Zira biliyordu ki büyük suçlamalara hedef olacaktı; yaptığı çorba davanın gidişatını etkileyebilirdi. ✚

(Gelecek sayıda Raymond Chandler usûlü kuzu kapama)

Joanna Moncrieff
İlaçla Tedavi Efsanesi

PSKİYATRİK İLAÇ KULLANIMINA
ELEŞTİREL BİR BAKIŞ

Metis Bilim, Çeviri: Tevfik Alıcı, 344 s.

Yazarının ifadesiyle bu kitap, "bir efsanenin yaratılışını ve gerçekliğin doğru bir tasviriymiş gibi nasıl kabul gördüğünü" anlatıyor. Söz konusu efsane, psikiyatrik ilaçların ruhsal bozukluk ve rahatsızlıkların temelinde yatan biyolojik aksaklıkları düzelttiği fikridir. Psikofarmokoloji alanının en saygın isimlerinden Joanna Moncrieff, yaptığı kapsamlı araştırmalara dayanarak bu efsanenin temelsiz olduğunu gösteriyor ve özellikle de uzun süreli psikiyatrik ilaç tedavisinin zararlı etkileri konusunda bizleri uyarıyor.

Andrey Platonov
Çevengur

Edebiyat | Roman, Çeviri: Günay Ç. Kızılırmak, 416 s.

Daha önce Dönüş adlı öykü kitabını yayımladığımız Andrey Platonov'un kendine has dilinin ve sıradışı bakış açısının ürünü olan Çevengur, gerçeğin arayışta yattığını sezmiş bir aydının Rus devrimi üzerine engin düşüncelerini yansıtan bir başyapıt. Hayatı değiştirme fikrine samimiyetle sarılmış "insancıklar"ın öyküsü...

Chantal Deltenre
Bebek Töreni

Edebiyat | Roman, Çeviri: Sosi Dolanoğlu, 128 s.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Fransa'ya göç etmiş Japon bir ailenin tam bir Fransız gibi yetiştirilmiş kızı Keiko ile, kusursuz Japonca bilen, sarışın, mavi gözlü sevgilisi Pierre üniversite bursuyla Japonya'ya giderler. Kendini adeta evinde hisseden Pierre'in aksine Keiko tuhaf bir hastalığa tutulur burada: Gizlenmiş, üstü örtülmüş, bastırılmış acıların eline geçer. Pierre'den gitgide uzaklaştığı bir dünyanın peşine düşer adeta...

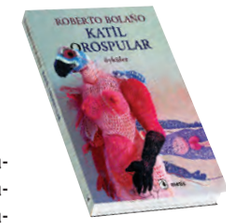

Levent Yılmaz
Modern Zamanın Tarihi

BATI'DA YENİ'NİN DEĞER HALİNE GELİŞİ

Tarih, Çeviri: M. Emin Özcan, 272 s.

1687 yılının Ocak ayında, Fransız Akademisi'nde, sonradan "Eskilerle Modernler Kavgası" diye anılacak büyük bir tartışma koptu. Bu, aslında zaman olgusu ve kavramının algılanışına dair radikal bir dönüşümdü. Levent Yılmaz Batı tarihindeki bu eşiği, bu kırılmayı küçük, incelikli fırça darbeleriyle resmediyor: Batılı toplumlar Tarih'e ilk adımlarını nasıl attılar? Batı nasıl Modern oldu, Batılılaştı?

Roberto Bolaño
Katil Orospular

Edebiyat | Öyküler, Çeviri: Peral Bayaz, 200 s.

"Kadınlar katil orospulardır, Max, hasta bir ağaçtan ufku seyreden soğuktan donmuş maymunlardır, karanlıkta ağlayarak, hiçbir zaman söyleyemeyecekleri sözlerin peşinde, seni arayan prenseslerdir. Yaşamımızı yanlışlıklarla planlıyor ve yaşıyoruz," diyor kitaba adını veren öykünün kahramanı (Katil mi? Orospu mu? Yoksa iki birden mi?).

İspanyol dilinin vazgeçilmez seslerinden biri olarak kutsanmış bir yazardan göz kamaştırıcı on üç öykü.

Lukas Bärfuss
Yüz Gün

Edebiyat | Roman, Çeviri: Zehra Aksu Yılmazer, 128 s.

İsviçreli yazar Lukas Bärfuss, 1994'te Ruanda'da sekiz yüz bin kişinin ölümüne yol açan ve Batılı ülkelerin seyirci kaldığı katliamı anlatıyor. İsviçre Kalkınma ve İşbirliği Teşkilatı mensubu David katliam başladığında, gerilimli bir ilişki sürdürdüğü Hutu sevgilisi Agathe'a ulaşma umuduyla ülkedeki son yabancıların tahliye edildiği uçağa binmeyi reddeder. Ve yüz gün boyunca, yaşanan vahşetin hem tanığı hem de bilfiil suç ortağı olur.

Evet, çok sert —ama iyi yazılmış, bir solukta okunan bir roman.

Engin Geçtan
Zamane

Metis Psikoloji, Psikiyatri, 104 s.

Engin Geçtan *Zamane*'de geniş bir zaman aralığında, Türkiye'de yaşanan süreçlere uzmanlık alanı olan psikiyatri perspektifinden bakıyor, toplumun ve bireylerin değişmesine dair değerlendirmelerde ve yorumlarda bulunuyor.

Otorite, öfke, sıkışmış kızgınlıklar, persona ve gölge, özerklik, kimlik sorunları, çocuk yalnızlığı gibi konularda söz alırken, klinik deneyimlerinden gözlemler de aktaran Geçtan'dan zamane hallerine yılların birikiminden bir bakış...

Benjamin Arditi
Liberalizmin Kıyılarında Siyaset

FARKLILIK, POPÜLİZM, DEVRİM, AJİTASYON

Siyaset Teorisi, Çeviri: Emine Ayhan, 208 s.

Liberalizmin perspektifi dışında bir demokrasi mümkün mü? Meksikalı siyasetbilimci Benjamin Arditi, günümüzün önde gelen düşünürleriyle yaratıcı bir biçimde hesaplaşmaya girişerek "liberal demokrat mutabakat"ı sorguluyor. Farklılık, popülizm, devrim ve ajitasyon kavramları çevresinde girişilen bu sorgulama sonucunda "başka tür bir demokratik siyaset" için stratejiler öneriyor.

Demokrasinin, liberal demokrat siyaset anlayışı dışında nasıl tasavvur edilebileceğini merak edenler için.

metis

Kerim'in kahvesinde isyan

Selahattin Pınar'ın "Söylemek İstesem Gönüldekini" adlı plâğı Fatih'teki bir kahvede altı kişinin dövüşmesine sebebiyet vermiştir. Mecidiye'de Kerim'in kahvesine gelen Hikmet, Veysi, Mehmet Ali ve Nevzat adında dört arkadaş, kahveciden "Söylemek istesem gönüldekini" şarkısını çalmasını istemişlerdir. Plâğın geç çalınması yüzünden çıkan münakaşa kavga şeklini almış, müşterilerle kahveci ve çırağı Erdoğan birbirlerine girmişlerdir. Her iki taraf birbirinden dâvacı olduğu için, hâdise suçüstü mahkemesine intikâl etmiştir.

(Son Posta, 10 Ocak 1955)

dil tarih coğrafya

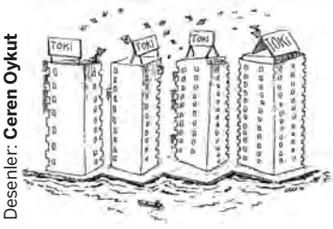
Hazırlayan: **Derya Bengi**

MUHABİRİMİZ ATAKÖY SAHİLLERİNDEN BİLDİRİYOR

Rant beldesi (2010)

Gazete haberleri: Ataköy sahilindeki yeşil alanların Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından yapılan imar değişikliğiyle ticaret ve turizm alanına dönüştürülmesi, bölge sakinlerini ayaklandırdı. Yaşam alanlarının ve yeşil dokunun yok edilmek istendiğini savunan Ataköy sakinleri, betonlaşmaya karşı mücadele başlattı.

Ataköylüler: Bu mahalle, 1955-1960 yılları arasında Bakırköy sahilinde kurulmuş, Cumhuriyetimizin ilk konut projesidir. Buranın sosyal tesisleri ise bugün artık yıkılmış olan Ataköy Plaj Tesisleri ile A, B ve C Motelleri ve kamp alanından oluşmuştur. Çağdaş şehirleşmenin Türkiye'deki ilk örneği olma özelliği taşıyan mahallemiz Bakırköy ve çevresinin nefes alabildiği bir vaha özelliği taşımaktadır. Ataköy sahili satıldığında sadece geleceğimiz değil, çevremiz, doğal sahilimiz, yok olacaktır. Bu alanları imara açılarak rant uğruna bu örnek mahalle bozulacaktır.

Desenler: **Ceren Oykut**

TOKİ Başkanı Erdoğan Bayraktar: Burası yıllardır işgal altında idi. Kimse bir şey demiyordu. Halkın kullanımına da açık değildi. Burada kimin ne yaptığını herkes, uçan kuşlar bile biliyor!

Aşk beldesi (1968)

İsrail-Mısır sınırında silâhlar konuşur, Birleşmiş Milletler Genel Merkezinde delegeler dövüşecek gibi tartışırlarken Ataköy'deki kampingde toplanan çeşitli ülkelere mensup turistler sevişmekten başka bir şey düşünmüyorlardı.

Kampingde kalan İsrailli, Arap, İsveçli, Ingiliz, Fransız turistlerin meydana getirdiği topluluk tıpkı bir "Birleşmiş Milletler Sevişme Kampı"nı andırıyordu. Burada en sert meseleler dudaklarda düğümleniyor, kavganın yerini sevişme dalgaları kaplıyordu. Kampingde kalanların büyük bir kısmı genç kuşağı temsil ediyordu. Yaş genç olunca savaş aleyhtarlığı da galip geliyordu. İnsan bu manzarayı görünce "dünyayı hep gençler idare etse, savaş ortadan kalkacak" diye düşünesi geliyordu. Arap ve İsrailli gençlerin sevişmesi kampingde açıktı amma, basına karşı kapalıydı. İki tarafın gençleri de ne resimlerinin çekilmesini, ne de isimlerinin yazılmasını istiyorlardı.

İsveçli Tommy Paag, Gunilla Person, Sren Ake Nilson ve Marianne Johnson ise fütursuzdu. İstedikleri gibi seviştiler, resim çektirdiler, konuştular. Bütün turistler memnundu. Onların deyimine göre İstanbul'da deniz, hava, mehtap her şey bambaşkaydı. Hatta İstanbul isminin bile değişmesini, buraya "Aşk Beldesi" adının verilmesini istiyorlardı.

(Akşam, 6 Ağustos 1968)

Şarkıcı kovboy

Türk hafif batı müziğinin sevilen seslerinden Cem Karaca da sonunda Yeşilçam'dan gelen ısrarlı tekliflere dayanamadı da geçen hafta çekimine başlanan "Kralların Öfkesi" adlı filmle Yeşilçam'a transfer oldu. Gene Autry, Elvis Presley gibi şarkıcı kovboylara bir de bizden bir şarkıcı eklenmiş oluyor.

(Ses, 21 Şubat 1970)

Yahşi batıda kan var!

Tek kovboyun yaşamadığı Türkiye'de yılda 20 kovboy filmi çevriliyor. Ortadoğuya, uzak batıdan daha yakın olan Türkiye'de çevrilen kovboy filmlerinin adına da "batı" giriyor: "Batıdan Gelen Adam", "Batıda Kan Var"... Kovboy filmi çeviren aktörler arasında Cüneyt Arkın, Fikret Hakan, Ayhan Işık, Salih Güney, İzzet Günay, Kartal Tibet, Yılmaz Köksal, Behçet Nacar, Murat Soydan, Yıldırım Gencer de bulunuyor. Yerli kovboylar, filmlerde çoğunlukla yabancı kahramanların adını alıyorlar: "Ret Kid", "Tom Miks", "Maskeli Suvari"... İlgililer, "İtalyan kovboy filmleri Türkiye'de tutulduktan sonra Türk filmcileri de kovboy filmi çevirme yoluna gittiler," demektedirler. Türkiye'de kovboy filmleri çevirebilmek için İstanbul'da barı, ahırları, şerif bürosu ile bir Teksas kasabası kurulmuş ve film seti olarak kullanılmıştır.

(Tercüman'ın İnci ilavesi, 1973)

Cem Karaca "Kralların Öfkesi" filminde Camgöz rolünde

TAKSİM Sinemasında

939 - 940 sinema mevsiminin ilk büyük filmi :

Bugün matinelerden itibaren

ÜMİD ŞARKISI

(Neşidei Emel)

Radyoda seve seve dinlediğiniz şarkın yegâne ses kraliçesi Bülbüller Bülbülü

ÜMMÜ GÜLSÜM'ün

Bu sene Mısır filim müsabakasında birinciliği kazanan Aşk, İhtiras ve heyecan filmi

Türkçe Sözlü - Arabca Şarkılı

Seanslar 2.30 - 4.30 - 6.30 - 9 da

Dalgın caz mugannisi

Meşhur "Caz Mugannisi" filiminin kahramanı Al Jolson dalgınlığı ve tuhaf hazırcevaplığı ile dillere destan olmuştur. İşte size onun başından geçen garip bir vaka.

Bir gün Al Jolson Nevyork'ta dalgın dalgın dolaşırken, az daha sokağın birinde açılmış olan kos kocaman bir çukura düşüyormuş. Çukurun başında çalışan ameleler artistin kolundan yakalayarak onu kurtarmışlar.

Al Jolson hiddetle sormuş:

– Böyle caddenin ortasına çukur kazarak ne yapıyorsunuz allah aşkına?

Ameleler cevap vermiş,

– Tahtezzemin bir şimendifer inşaatıyla meşgulüz.

– Peki amma sizin bu yer altından gidecek olan şimendiferinizin inşaatı ne zaman bitecek?

– On iki sene sonra...

Cevabı alan Jolson şöyle bir düşünmüş ve:

– Eğer öyleyse acele etmeyin, ben nasıl olsa bir taksi otomobiline binerim, demiş...

(Bravo, 16 Teşrinievvel 1930)

ELLER DUYAR SÖZ OLUR

– Çakırcalı Mehmet Efe'nin türküsü, Venedik kanalında gondol sefasına çıkmış melankolik bir aşık edasıyla ve ağzıyla okunursa, ifadesini ve kıymetini kaybeder. Konaklar böyle yıkılmaz. Aranjman, gitanı tellerini tarayarak, türküyü Adamo'vari okumak demek değildir.

– SADİ YAVER ATAMAN, 1966

– Hiçbir sanat eserinde samimilik aramayız, aradığımız o eserin samimi gözükmesidir. Şair, sanat adamı, gerçek duygularını, gerçek inançlarını söyleyen adam değil, söylediklerinin doğru olduğuna bizi inandırabilen adamdır. Bizim sanat adamında aramaya haklı olduğumuz biricik şey, kandırma gücüdür.

– NURULLAH ATAÇ, 1945

SAE INSTITUTE

AUDIO ENGINEERING
DIGITAL FILM & ANIMATION
WEB DESIGN & DEVELOPMENT
DÜNYANIN EN BÜYÜK MEDYA EĞİTİM KURUMU İSTANBUL' DA!

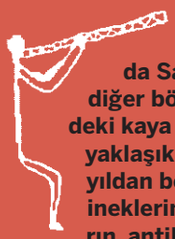
SES KONTROL

22 Mart 2010

Tam zamanlı ve yarı zamanlı Audio Engineering programı için kayıtlar başlamıştır!

Ücretsiz workshop' larımız ile ilgili bilgi için:
www.saeistanbul.com

Ücretsiz broşür için: **www.saeistanbul.com**
t. 0212 292 3738
Lüleci Hendek Cad. No: 60
34425 Beyoğlu/İstanbul

Tassili'deki ya da Sahra'nın diğer bölgelerindeki kaya resimleri yaklaşık altı bin yıldan beri bize ineklerin, boğaların, antilopların, zürafaların, gergedanların, fillerin stilize resimlerini sunmaktadır. Bu hayvanlar hayal ürünü müydü? Yoksa çölün sakinleriydi de, susayınca kum mu içiyorlardı? Peki, ne yiyorlardı? Kayaları mı? Sanatın bize anlattığı, çölün o zamanlar çöl olmadığı. O zaman buralarda bulunan göller denize benziyormuş ve bir zamanlar vadilerinde, daha sonra kaybolan yeşilliği aramak üzere güneye göç etmek zorunda kalan hayvanlar otluyormuş.

Hepsi orada, mağaraların duvarlarına ve tavanlarına çizilmiş duruyor. Bu figürlerin, bizonların, geyiklerin, ayıların, atların, kartalların, kadınların, erkeklerin yaşı yok. Binlerce yıl önce doğdular, ama birisi ona baktığında yeniden doğuyorlar. Bizim o çok eski zamanlarda yaşamış büyük büyükbabalarımız bu kadar mükemmel çizimleri nasıl yapabildiler? Vahşi hayvanlara çıplak elleriyle saldıran o adamlar bu kadar başarılı resimleri, kayaların arasından süzülüp havaya doğru uçacakmış izlenimi veren bu çizgileri nasıl çizebildiler?

Yer ve gök, kötü ve iyi, doğum ve ölüm birbirlerinden ayrılmışlardı. Gündüzle gece birbirine karışmıyordu ve kadın kadındı, erkek de erkek. Ancak serseri haydut Exû'nun en büyük eğlencesi karışıklıklar yaratmaktı. Bugün hâlâ aynı şekilde eğlenmeye devam ediyor. Sınırları siliyor ve tanrıların ayırdıklarını birleştiriyor. Onun yüzünden güneş kararıyor, gece aydınlanıyor ve erkeklerin gözeneklerinden kadınlar filizleniyor ve kadınların terlerinden de erkekler ortaya çıkıyor. Her kim ölüyorsa aslında doğuyor, her kim doğuyorsa aslında ölüyor ve her yaratılanda veya yaratmada ters ve düz karışıyor. O kadar ki, artık kimin yönetip kimin yönetildiği bilinmiyor. Er ya da geç ilâhî düzen tekrar her şeyi yerli yerine koyar. Ne var ki, er ya da geç delilik tekrar ortaya çıkar.

Eski Sümerlilerin inanışına göre, dünya iki nehir ve iki gök arasında bir toprak parçasıydı. Yukarıdaki gökte hükmeden tanrılar yaşıyordu. Aşağıdaki gökte ise çalışan tanrılar. Aşağıdaki tanrılar çalışmaktan bıkana kadar düzen böyle devam etti,; sonra bir gün evrensel tarihin ilk grevi patladı. Bir panik yaşandı. Yukarıdaki tanrılar ölmemek için çamurdan kadınlar ve erkekler yoğurup onları kendileri için çalıştırmaya başladılar. Kadınlar ve erkekler Fırat ve Dicle'nin kıyılarındaki çamurdan doğdular. Bu olayı anlatan kitaplar da aynı çamurdan yapıldılar. Bu kitapların yazdığına göre, ölmek çamura dönmek anlamına geliyor.

Siyah Afrika'nın birçok halkı, ölüp aramızdan ayrılmış olan atalarımızın ruhlarının evin yanında büyüyen bir ağacın ya da bahçede otlayan ineğin içinde yaşadıklarına inanırlar. Dedenin dedesinin dedesi şimdi o dağdan kıvrılıp akan dere. Aynı şekilde senin atan da aranızda hiçbir akrabalık bağı ya da tanışıklık olmasa da, bu dünyadaki yolculuğunda sana eşlik etmek isteyen ruhlardan herhangi biri olabilir. Ailenin sınırı olmaz diyor Dagara halkından Soboufu Some: "Bizim çocuklarımızın bir sürü anaları ve babaları vardır. Ne kadar isterlerse o kadar." Ve senin yürümene yardım eden ataların ruhları da, her bir kişinin sahip olduğu çok sayıdaki –artık ne kadar isterse o kadar– dedeler aslında.

Şekerlemeleri çok sevdiğinden olsa gerek, Ganeşa'nın kocaman bir göbeği vardır ve bir filin kulaklarıyla hortumuna sahiptir. Ancak insan elleriyle yazar. O başlangıçların ustasıdır, insanların işlerine başlamasına yardım edendir. O olmasaydı Hindistan'daki hiçbir iş başlayamazdı. Yazı sanatında ve diğer işlerde en önemli şey başlamaktır. Ganeşa, herhangi bir başlangıcın yaşamın en önemli ânı olduğunu öğretir ve bir mektubun ya da bir kitabın ilk sözcüklerinin, bir ev ya da tapınak inşaatında dizilen ilk tuğlalar kadar önemli olduğunu.

Irak daha Irak değilken, ilk yazılı sözcükler orada doğdular. Kuşların ayak izlerine benziyorlar. İşinin ehli eller sivriltilmiş kamışları kullanarak onları kilin üzerine yazmışlar. Kili pişirmiş olan ateş onları o zamandan beri korumuş. Yok eden ya da kurtaran, öldüren ya da hayat veren ateş; aynen tanrıların ya da bizim yaptığımız gibi. Çamurdan tabletler ateş sayesinde, iki nehrin arasındaki bu topraklarda binlerce yıl önce anlatılmış olanı bugün de bize anlatmayı sürdürüyor. Tabletlerden birinde şöyle diyordu: "Biz tozdan ve hiçlikteniz / Bütün yaptığımız rüzgârdan başka bir şey değil."

Eduardo Galeano'nun "Aynalar"ından bir artı bir Çizimler: Joe Strummer & The Mescaleros'un "Rock Art and The X-Ray Style" albümünün kapağından

